PROCESSUS INFORMATIUUS, SIUE DE MODO FORMANDI PROCESSUM...

Tranquillo Ambrosini,
Francesco Bernardini, ...

N
I
19

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
22 A
64

PROCESSVS INFORMATIVVS,

SIVE

DE MODO FORMANDI Processum Informatiuum,

BREVIS TRACTATVS

TRANQVILLO AMBROSINO Senogalliense I.C. Auctore.

Cui nuper accesserunt doctissima quædam Francisci Bernardini Mediolanensis I.C. Scholia, suis queque locis hac demum editione inserta.

Adiectę sunt Decisiones Criminales Prosperi Farinacij I.C. Rom. ex tit. de Indicijs & tortura, valde necessarię.

BRACCIANI,
Typis Andreę Phęi Typogr. Ducalis 1637.
Superiorum permissu.

Ad Instanza di Flaminio Mattei.

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. P. Mag. S.P. Apost.

S .de Paulis Eps Sutrinus & Nepesinus.

Imprimatur Bracciani,

Fr. Hyacintus Lupus Mag. & Soc. Reuerendiss. P.M.Sac. Pal. Apost.

ELENCHVS LIBRORVM, ET Capitum, quæ in hoc volumine continentur.

LIBER PRIMVS.

LIBER SECVNDVS.

De

De

INDEX.
LIBER SEXTVS.

PROCESSVS INFORMATIVVS,

Siue De modo formandi Processum informatiuum Breuis Tractatus.

TRANQVILLO AMBROSINO Senogalliensi I.V.C. Auctore.

LIBER PRIMVS.

SVMMARIVM.

1 *In quibuscunque delictis hodie per viam inquisitionis procedi potest.*
2 *De corpore delicti ante omnia constare debet.*
3 *Et quomodo constare dicatur ad effectum inquirendi.*
4 *In delictis facti permanentis requiruntur signa, & constare dicatur de corpore delicti, & ideo solet visitari corpus, vel locus, delicti commissi, & nu. 7.*
5 *In delictis facti transeunti, vel difficilis probationis, aut quæ solo animo perficiuntur, sufficiunt indicia, & coniecturæ ad effectum, vt constare dicatur de corpore delicti.*
6 *Quod sine difficultate procedit, quando plena*

probatione haberi non potest.

8 Et Ideo absque aliqua inuestigatione corporis delicti potest procedi ad capiendum informationem.

9 Inditium tamẽ potest Iudex in delictis cuiuscunque generis inuestigare, & informationes capere pro delicto reperiendo, non tamẽ debet aliquem inter reos constituere de corpore delicto non constito.

10 In delictis etiam facti permanentis, si subsit suspicio contra aliquem, vel periculum sit in mora Iudex poterit etiam quod ante non constet de delicto ad carcerationẽ deuenire, vel cogere suspectum ad praestandum cautionem de se repraesentando.

11 Et ponitur ratio quare.

12 Facilius est captum liberare, quam liberum capere & carceribus mancipare.

13 Experientia est rerum magistra.

14 In his quae possunt habere connexum scelus, & scelere carere iudicis partes sunt in perquirendo, an scelus interuenerit.

15 Venenum aliquando dicitur contractum, vel ingentium absque humana opera.

16 Veneno an corpus decesserit quomodo sit probandum.

17 Scelere reperto non in huiusmodi casibus in quibus potest inesse, te nõ inesse scelus silere debet processus.

18 Periti adhibendi sunt ad videndũ e a qua regula-

gularitèr non cadunt sub iudicis iudicio.

19 *Et isti videre debent corpus in quo delictum commissum prætenditur.*

20 *Et debent deponere cum iuramento.*

21 *Et de eorum iudicio, & credulitase, non autem præcise de veritate.*

22 *Peritis non est omnino credendum, sed ad iudicem spectant decernere quantum fidei eorum iudicium mereatur.*

23 *Visitatio corporis delicti quos fieri debeat.*

24 *Et qua diligentia vtendum sit in illa concipienda.*

25 *Forma visitationis quæ vulgo visum, & repertum appellatur.*

26 *Cadauer recognosci debet, & quid faciendum sit.*

27 *Nomen occisi de necessitate non requiritur, sufficit enim quod constet de corpore.*

28 *Visitatio loci incendij, & fracturæ hostij, & parietis quomodo concipiatur.*

29 *Formam visitandi vulneratum.*

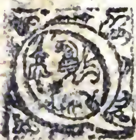
30 *Si vulneratus nolit propalare delinquentem quid faciendum.*

31 *Iudex iustis causis potest quandoq. ad carcerationem, vel sequestrationem personæ iuris ordine non seruato procedere.*

32 *Iudex vbi subest timor scandali potest cogere partes ad dandum cautionem de non offendendo, quinimo si non faceret & peccaret, & teneretur in sindicatu.*

Quomodo procedatur in criminalibus causis, & quid ante omnia obseruari debeat, & forma visitandi corpus delicti, ac personam vulneratam.

Caput Primum.

1 Vandoquidem † hodie in quibuscumque delictis ex generali consuetudine proceditur, & procedi potest per viam inquisitionis. Iulius Clarus in sua pract.§.final.quæst.3. versic.sed certe, & quæst.5.versic.quæro. Idcirco omissis pluribus doctorum ambagibus, & præloquiis, quæ passim legentibus sese offerunt in hac materia, videre potes per Clar.dicta.q.3.per totam, illud tu (Bellisari frater) in primis attendere, & considerarè debebis ante

quam ad processum contra aliquem criminalem informatiuum fabricandum te conferas,
2 an videlicet factum quid sit, quod nostri Doctores corpus delicti appellant, Clar. §. fi-
3 nal. quæst. 4. in princ. De corpore autem delicti constare debebit ad effectum prædictum modo liquido, & per plenas probationes. Mascar. de probatio. lib. 2. concl. 830. num. 6. modo per inditia, & coniectura. Becci. consil. 70.
4 nu. 11. & seq. lib. 1. Si enim delicta eiusmodi generis sint quæ facti appellantur permanentis, eo quia eorum remanent vestigia, qualia sunt homicidium, incendium, vulnus, stuprū in virginem, furtum cū fractura, & similia, vtiq. debebit prius de cadauere occisi, de loco incēdii, de vulnere & fractura per oculorum inspectionem constare, vt dicatur constare de corpore delicti, Clar. quæst. 4. versic.
5 quando vero. Si vero delicta facti sint transeuntis, quorum vestigia remanere non solent puta adulterium, percussiones, quæ fiunt cum baculo, vel cum alapa sine liuore, iniuriæ verbales, & similia, vel difficilis probationis, vt est, furtum, falsitas, & his similia, vel, quæ solo animo perficiuntur, vt hæresis: tunc sufficiunt inditia, & coniecturæ ad faciendum constare de corpore delicti, Gandi. in tit. de præsumptio. & indi. in dub. colum. 2 num. 6. vers. aliud etiam notatu dignum, Boss. in tit. de delict. nu. 19. & seq. Clar. quæst.

4. versic. scias tamen † Et hoc sine difficultate procedit, quando plena aliunde super prædictis probatio haberi non potest, Honded. con
7 sil. 106. num. 19. lib. 1. † Habita igitur notitia, quod aliquod delictum commissum fuit si illud erit facti permanentis, puta de supra enarratis. debebis quidem ex generali, & communi consuetudine prius ipsum cadauer, locum incendij, vulnera, & fracturam inuisere, seu inuiseri facere. Clar. dict. quæst. 4. versic. quando vero, ibi statim igitur, iuxta inferius
8 notatam formam, † Si vero facti erit transeuntis non erit necesse aliqua inuestigatione delicti, sed statim poteris cōtra delinquentem inquirere assumendo opportunas contra illum informationes, Clar. d. q. 4. versic. scias tamen
9 † ne tamen putes quod velim tibi per prædicta manus ligare, vt ne possis ad informationes super delictis cuiuscunque generis tibi quoquo modo ad notitiam deductis capiendas descēdere, est enim tibi libera facultas accepta querela vel denuncia testes examinandi, aliasque inuestigationes quascumque faciendi, vt delictum inuenias. Abstinere solum te moneo, antequam de corpore delicti iuxta superius tradita tibi cōstet, aliquem inter reos recipere, & constituere, Clar. quæst. 5. in
10 prin. q. 14. versic. sed hic incidenter. † Quin immo aliquando solum in delictis facti transeuntis, sed etiam in ijs, quę facti sunt permanentis

nentis licuerit tibi incontinenti habita notitia, quod aliquod delictum commissum fuit, si periculum sit in mora, vel aliqua subsit iusta causa, quæ animum tuum moueat, contra suspectos ad capturam deuenire, vel eosdem ad idoneè cauendum de se repræsentando cogere, quamuis adhuc de delicto tibi non con-
11 staret, Clar.q.4.vers. quando vero † & ita ego vidi plures obseruari, & quidẽ optima ratione, ne, dum tu corpus delicti inuestigas, delinquens ipse impunitus euadat, Clar.dict.q.
12 4. vers. quando vero, † facilius enim est captum liberare, quam liberum capere, & carceribus mancipare, argum.tex.in l.cum legetur, §. Titio, & ibi Franc.Arety.in 3.not.ff. de leg.1.l.fin.C. in quibus causis restit. in integ.
13 † vt experientia docet rerum magistra, c.quã
14 sit & cap. cupientes, de elect.lib.6. Quod si dubium sit factum, quia scilicet ambigatur, an scelus interuenerit, vt puta aliquis in puteo mortuus inuentus est, & dubitatur an casu in eo ceciderit, an ab aliquo illuc proiectus fuerit debebis omnino inquirere, ac opportunas desuper informationes assumere, vt veritatẽ facti percipias, & sic appareat nũquid delictum subsit, necne: hoc est an aliorum industria mortuus ille in puteum præcipitatus fuerit, vel sua sponte metu alicuius pœnæ seipsum præcipitauerit, an vero casu aliquo in eum ceciderit, Clar.§.fi.q.4.vers. hac autem,

& ita etiam erit faciendum si quod cadauer
veneno interemptum signaque veneni præse-
15 ferre dicatur, cum enim possit esse venenum
in corpore ex æris corruptione contractum,
vel alia de causa ingenitum, Boss. in tit. de de-
lict. nu. 5. & possit etiam esse quod ab aliquo
propinatum fuerit, idcirco erit diligenter in
16 quirendum, vt veritas facti elucescat, quæ
omnino percipietur scrutando non solum cor
poris signa, sed etiam an post medicamentum
sumptum, vel cibum captum sequuta sint in-
ditia, & signa veneni, & quibus ex rebus esset
compositum medicamentum, qualisq. cibus
datus fuerit, etenim circumstantiæ perducũt
nos ad cognitionem veritatis, concidit. 23.
q. vlt. Boss. in tit. de delict. n. 8.
57 Quod si ex eiusmodi informationibus de-
super assumptis scelus abesse constiterit nullo
modo erit tibi vlterius progrediendum: silere
enim debet processus tali casu, prout è con-
tra, si quæ ex dictis informationibus resulta-
rent inditia ad vlteriora procedere deberes,
& ita per omnes obseruatur in practica, Clar.
18 quæst. 4. versic. hæc autem: circa finem. Ad-
uertas tamen, quod si ea, quæ in iudicium de-
ducũtur talia fuerint, quæ per Iudices iudica
ri non possint, vel non soleant, quia non sunt
eorum professionis, prout exempli gratia: An
aliquis sit veneno interemptos; virgo stu-
prata fuerit, An vulnus mortale sit: tunc peri-

tos

tos adhiberi facias, Medicos videlicet, & Chi
19 rurgos, ac obstetrices qui cadauer; puden-
20 da, vulnus ipsum inspiciant, ac deinde iure
iurando interposito tactis, &c. deponant, an
corpus veneno sit necatum, an adsit fractura,
an vulnus mortale sit, necne, Clar. d. q. 4. ver.
21 sic. quando vero, in fin. & vers. seq. Dictos
autem peritos super prædictis, & similibus de
eorum credulitate, & iudicio deponere satis
erit, non enim præcisè de veritate testificare
tenentur, Clar. in §. homicidium, vers. scias, au
22 tam. Sed quoniam isti periti, vt habentibus
interesse in causa rem gratam faciant quando-
que solent, non quod vere sentiunt, sed quod
aliis prodesse posse vidēt asserere: ideo tu, ad
huiusmodi depositiones aduertere omnino de
bueris, illasque arbitrio tuo quantū fidei me
reantur diiudicabis, Clar. in §. homicidium.
vers. scias autem.

Circa visitationem corporis delicti, de qua
supra dictum est, quod visum, & repertum ap
23 pellatur, illud te monitum volo, vt cum præ-
sentia tua si fieri possit, vel cum præsentia Fi-
scalis loci per Notarium, aut per Notarium
actuarium solum facta in scriptis redigatur,
24 in quæ omnia diligenter annotentur, quæ
visa, & reperta fuerint, verbi gratia, describē-
do ætatem, staturam, barbam, & alia signa ca-
daueris, vestes, locum in quo fuit repertum,
& quo situ, particularia vulnera sigillatim cū
suis

suis qualitatibus,& circumstantiis,& quo genere armorum facta sint,vel videantur, & an punctim,vel cesim,bona,& res,quæ penes dictum cadauer repertæ fuerint & similia,Boss. in sua prax.in titu.de delict.num.24.Clar. q. 4.versicu.quando vero,per totum,iuxta formam sequentem,videlicet.

25 † Visum & repertum fuit per me Notariũ infrascriptũ pręsẽte Magn.D.N.Iudice,&c. vel D.N.procuratore Fiscali,&c. cadauer cu iusdam hominis masculi iustæ staturæ barbæ nigræ,ætatis annorum 40. in circa indutũ infrascriptis vestimentis, videlicet, vn cappello di feltro nero,vn giuppone di tela bianca trinciato,vn paro di calzoni di panno giallo con trine rosse,calzette parimẽte di tela bianca,&scarpe di cordouano biãco,Iacens humi in platea nuncupata del Duca,prope hospitiũ Galli, vulneratũ tribus vulneribus ictu archibusij, vt videbantur factis videlicet, vno in pectore sua mamilla sinistra de latere ad latus penetrante,alio in brachio sinistro subtus cubitum, & alio in manu sinistra cum fractura duorum digitorum paruuli, scilicet, & annularis, & in muro d. hospitij apparebat paruum foramen factum, vt videbatur ictu pilæ plumbeę ex archibusio iaculatæ : sub quo foramine in terra fuit etiam reperta. quædam pila plumbea depressa tamen; quæ fuit aptata per me dicto foramini in muro existenti, &

visa

viſa illi optime congruere : deinde in caligis prædictis, quibus dictum cadauer indutum erat fuerũt reperta in ſacculis infraſcripta bona videlicet, vna borſa di corame bianco con tre teſtoni, & quattro baiochi di quattrini, vn fazzoletto ſudicio, vna lettera ſigillata cõ vn ſigillo, che non ſi poteua diſcernere l'imprõto co'l ſopra ſcritto che diceua, Al Molto Magn.Signor mio hon.M.Giulio N.à Fabriano. Quæ bona prædicta penes me recepi, animo, &c.& hæc omnia vidi,& annotaui,vt ſupra,pro veritate, præsẽtibus Theſeo,Ioannis de Corinalto,& Marino q.Petri de Camerino teſtibus &c.

26 Deinde examinabis duos vel plures teſtes ſuper recognitione dicti cadaueris, ad hoc vt ſi poſſibile ſit, de eius nomine, cognomine, & patria conſtet, Clarus quæſt.4.verſic.quando vero,circa med. quod ſi non poſſint haberi tunc teſtes informati puta quia occiſus, ſit forenſis, relinques cadauer in loco prædicto, vel in aliqua Eccleſia, vel ſi eſſesin agro deferri curabis in viam publicam, vel prope aliquod hoſpitium, vt a prætereuntibus videri poſſit, & ſic cognitio illius habeatur : quæ ſi haberi non poterit, tunc pro competenti interuallo temporis mandauis cadauer huma-
27 ri. † Sufficit enim hoc caſu, quod conſtet de corpore, licet ignoretur nomen occiſi, vt dicatur conſtare de delicto, Clar.d.q.4. verſic. quando

quando vero ibi,& debet recognosci,& si cadauer humatum esset posses etiam ad effectũ ipsum visitandi, & recognoscendi exhumari facere,Clar.d.q.55.vers.quando autem, circa
28 med.ibi & cauti iudices. Hæc autem, quæ modo te docui seruanda tibi erunt etiã in visitando locum incendii, & reliquias cõbustionis,vel personam vulneratam,vel portam siue ostium, aut parietem aliquem fractum,mutatis tamen mutãdis, prout facti qualitas,& circumstantiæ suadent,Clar.q.4.vers. quando vero,in fin. aduertendo semper vt omnia minuatim annotentur, vt supra dixi. Forma autem visitationis vulnerati erit talis, videlicet.

29 Visitatus fuit per me, &c. de mãdato, &c. assistente, &c.D.Iulianus de Righis iacens in lecto in domo suæ solitæ habitationis posita in via Iulia prope Ecclesiam S. Blasii vulneratus vnico vulnere in capite,supra auriculã sinistram cũ maxima sanguinis effusione, quod vulnus videbatur factum ense, vel storta, aut alio simili armorum genere cesim, & erat longitudinis fere vnius palmi quæ ego, &c.Si vero vulneri adhibita fuerunt medicamenta,ita vt eius qualitas minime videri possit, tunc dices quod vulnus propter medicamenta apposita videre nõ potui, quæ ego,&c.Qui vulneratus delato sibi iuramento veritatis dicendæ prout tactis,&c.dixit vt infra, videlicet.

Interrogatus, qũo reperiatur sic vulneratus,&

tus,& aquanto tempore citra.Respondit,&c.
30 Et quia quandoque tales vulnerati ex aliqua causa recusant propalare delinquentes asserendo illos se non cognouisse,Ideo maxima tibi erit diligentia vtendum, vt delinquentis huiusmodi etiam inuito ipso vulnerato notitiam habeas, Clar.q.5.in princip. quod si id essequi nõ poteris, & videbitur tibi vulneratus prædictus delinquentẽ nolle patefacere, eo quia vindictam per se de vulneribus sibi
31 illatis sumere intendat: bonũ erit vel præfatum vulneratum ad carceres conduci facere, vel si qualitas personæ, aut vulneris id nõ patiatur,illum in aliqua domo sequestrare cum custodia, vel cum cautione idonea de non discedendo de dicta domo,& de habendo illam pro tuto,&securo carcere.Hercul.de caut.de
32 non offend. c.3. num. 11.& si certus erit delinquens,ac timor subsit alicuius scandali addes etiam de non offendẽdo. Hercul.de caut. de non offenden.cap.3.num.5. & c.50.nu. 10. iuxta formam in meo Formulario criminali positam.
33 Si vulnus erit mortale ex peritorum relatione debebis inuentariare omnia bona delin quentis describendo,& annotando ea omnia, quæ ad illum spectare quoquo modo cognoueris, Clar.§.fin.quæst.44.vers.sed hodie, ibi, in hoc autem Ducatu, & latius Chart.de exe cut.sent.c.1.nu.19.& seqq.Peregrin.de Priui-
leg.

l.fisci in tit.de his quę spectant ad ordinem num.10.etiam quod sint alteri obligata, quia
34 † Fiscus omnia accipit, & † qui aliquid præ-
35 tendit debet, postea comparere & ius suum experiri, & sibi debita de manu Fisci accipere Angel.in tract.de malefic. in verbo & eius bona publicanus nu.9. & 10. Clar. q.78.vers. sed an tenetur Peregrin. de pgiuileg. Fisci in
36 tit.de publicat.bono.nu. 107.& seqq. inuentarij autem formam habebis in eodem meo
37 formulario facta bonorum descriptione, & annotatione, solēt postea bona ipsa depositari penes Depositarium Cameræ, vbi talis vigeat stylus, vel penes aliquā personā idoneā Clar.q.44.vers. sed hodie, in fin.Char.de execut. senten.cap 1.n. 19. quæ se obligabit dicta bona in depositū penes se retinere, eaq.nemini cōsignare absque licentia Iudicis de cuius
38 mandato factū fuerit inuentarium iuxta eā quam obligationis huiusmodi quoque in præcitato Formulario formam descripsi, &
39 ita obseruatur in practica, & si bona sint eius generis, vt periculū sit ne propter morā deteriorarentur, vel pareant, solent quandoque vendi eorumque pretium vt supra deponi.Clar.q.44.vers.sed hodie, in fin.

SCHO-

SCHOLIA
AD METHODVM
PROCES. INFORMATIVI

Tranquilli Ambrosini Senogallien. I.C.

FRANCISCI BERNARDINI PORRI Mediolanensis.

Versantibus in foro, & in praxi criminali perutilissima.

VCTOR hic exorditur ab eo quod pernecessarium est, quia deficiente fundamento superedificari non potest, capitulo cum Paulus. 1. quæst. 1. Quam ob rem de corpore delicti debere constare omnes exclamant, & vno ore fatentur, haud tamen omnes percipiunt quomodo hoc intelligatur instar eorum qui verba tenent, sed non eorum vim, sensum, ac intellectum. Ideo accurate hoc in loco tibi præscribitur, ego vero enixe hortor Iudices vt super his quæ vel visum, vel repertum, Regnicolæ appellant cognitionem ingenere insomnes, ac peruigiles oculos præstant. Nam vsu didici quantum actuariorum imposturæ valeant ad perstringendam aciem oculorum in faciendo,

&

& reddendo. Candida de Nigris, & de candentibus atra, dummodo enim aliquam ſtipem referant parum curant in publicam laborare vtilitatem, cuius intereſt extirpari prouinciã facinoroſis hominibus, nec enim reputãt fore iuſtas detegi accuſationes, ita vt horum ſimiles plus eorum aliquem amicum geſtiant quam Iudicum gratiam aucupari, quia hi a ſcriptis, & in proceſſum redactis indiciis diſcedere vix poſſunt, illi omnia mutare, & præpoſterare, veterem proceſſum abolere, nouum ſupponere. Hi in relationibus ad Senatum faciendis tot pares conſcriptos actionum ſuarum cenſores habent, a quibus maxime cauẽdum eſt eum non tantum verba referentium, ſed etiã vultus animorum iudices obſeruent intueanturque illi ſunt ſuæ improbitatis excepto Deo teſtes. Propterea vt te ab hoc iuſto metu ſoluas, quod per teipſum facere potes ab aliis ne expectes confer te ad locum delicti ad corpus viſitandum præueni diligentia tua thecnas, oculus tuus certior aure ſit arbiter tolle moras nocuit ſemper differre paratis, Qui nõ eſt hodie cras minus aptus erit, quod niſi id efficias, aut intempeſtiue, non leue damnum iuſti tui laboris prætermiſſi ſenties, hinc pendẽt leges, & Prophetæ vt notarium Deum timẽtẽ tibi in officio deligas, quod haud facile cõtingere poteſt in eo loco in quo Notariæ quæ bãca criminalia appellamus magno con-

du-

ducuntur maiore relocantur, & venditio, & emptio fraternizant. Itaque impossibile, videtur summam integritatem ab his desiderari, quorum labor in damno sit futurus; Ad hoc prospiciens Senatus superioribus mensibus scribarum numerum restrinxit, multos ex eis habitis prius informationib. de moribus aboleuit, verum succedente tempore horum importunitas vicit; Senatum nã ferè omnes sũt restituti, vtrum meliores sint facti, an vero intermissi illius temporis damnum contingens cum fænore sit pensatum viderint alij, sat scio à natura ferè comparatum esse, vt damnatos ad mores natura recurrat fixa, & mutari nesciant: Contra hos, qui Cancellarias habent titu. oneroso, inuehitur Rom. Scaccia cap. 51. de libell. accus. n. 32. ver. Et quia. Forsan an alio in loco deplorabo harum causarum criminalium vectigalia, indicta, & superindicta. Erogationes super erogationes illicitas exactiones tollerari, quæ reformationes indigẽt.

Similiter visitationum delictorum fraudibus occurrit Senatus in Anno 1557. die 6. Nouemb. Dum censuit, quod non fierent visitationes cadauerum, nisi à Notariis maleficiorum sub pęna nullitatis processus, & alia aliis Notariis; Editus etiam fuit alius ordo circa mercedem, & salarium debitum iudicibus in Anno 1573. die 24. Nouembris.

Redeundo modo vndè digressus sum mul-

torum ingenio torsit ille tex.in §.itē illud ad Sillā cuius frequens est commemoratio, multiq. in eo sunt hallucinati, de quo apud Ant. Gab.lib.3.com.opin.tit.de crim.concl.17.vbi ponit duas ampliationes, & quinq. limitationes. Cęterum ille textus pertinet ad Iudicem cuius proprie est esse cognitio nō alterius licet de more Curia mittat Notarium iuxta Boss.tit.de delic. Cōsultoris tamē est id quod ego monui, supra quod licet deducere ex Iul. Claro in quæst.4.De quo abunde apud Moscatell.Neapol.in tit.de probat.delictorū,in prohemio Mod.Ro.d.tract.de inquis.q.2.per tot.

Trahit ad se hæc quæstio multas singulares inspectiones.

1 Quando quis possit damnari, quando de delicto in genere non constet.

2 Quid in crimine assassinij, puta si quis grauatur proiecisse corpus in mare.

3 Quid in Disrobatoribus stratarum incedētibus per Cāpaneas, segetes, cremando, cadauera occultando, De quibus apud prædictos modernos copiosè differitur.

Obseruandū est in hac materia, quod licet debeat cōstare de delicto, ita vt nemo torqueri possit nisi constito de eo, vt apud Clar. in q. 64.versic. Debet autem, Iudex, qui dicit Senatum iussisse torqueri quendam Simonem Hebreum qui delatus fuerat quod quādam querelā Christianum vitiasset, & deinde ad occul

tan-

tandũ ſcelus occidiſſet, licet de delicto nõ cõ ſtaret, & de hoc ſe mirari, ſed deſinat mirari quia Senatus potius moueri ex informationi bus ſumptis fama, & aliis de quibus infra di- cam. Quandoq. tamẽ poteſt præpoſterari or do inquirendi prius delinquentem, & poſtea eo reperto delictum, Modo enim Iudex non procedat ad ſpecialem inquiſitionẽ ante quã conſtet de delicti corpore, poteſt quem vult ordinem ſeruare, imo dicuntur manus Iudicis legatæ, ita vt etiam non poſſit reũ interroga- re, Marſil.conſ.12.num.34. Car.de interrog. reis cap.2.nu.2. Quod notandum eſt cum Iu- dices ad officia anhelãtes ob lucri auiditatẽ, quia antequam ad examen, vel capturam ſeu torturã procedant, debent curare quod de de licto conſtet, & contrauenientes tenentur in ſindicatu quod ad litteram repetit idem Mar ſil. in conſil.18.num.4.

In materia corporis delicti falſi probandi, ſeu teſtium ſubornationis, vide Cra.conſ.76. vide acta lib.5.

Eodem Cap.1.num.3. De corpore.

HAec non per remiſſionem, ſed plenius ſunt attigenda vt ad praxim reducan- tur, Dicas igitur breuiter quod ſufficit ad cõ demnandum, nedum ad procedendum, quod de delicto cõſtet aut per teſtes, aut indicia le gitima, aut per euidentiam facti, Vnde licet non appareat de morte per viſum corporis

quia diceretur cadauer in flumen proiectum tamen stabitur confessioni delinquentis. Boss. de delict. numero decimosexto, decimoseptimo, & decimo octauo,

Fecit, quod de delicto furti probando per coniecturas tradi Præses, Menoch. cons. 353. lib. 4. Mascard. de prob. concl. 830. num. 7. & quod torturæ locus esse non potest esse in crimine priuilegiario quale est crimen læsæ Maiestatis tit. de delicto cõstat. Crau. cons. 852. num. 7. lib. 5.

Superioribus diebus dũ quidem puer pauperculæ filius proiectus esset in flumẽ Abdutę Nec de corpore cõstaret, & illius loci sindicator Carolus Pusterla *I.C.* rescripsisset Senatui exploratum habere quendam minatum fuisse ei si super suo depasceret bestias iussit inquiri licent eius cadauer nunquam emerserit.

Rursus in causa magni momenti coram Senatu pendente inter Io. Paulum Casatum, & Hieronymum Cazolam, dum quidam Io. Angelus Montresinus de mandato ad occidendũ imputatus non reperiretur in rerum natura, concepta est non leuis suspitio contra Dionysium Peregum, quod illum abduxerit, & in intinere interfecisse, ne ille sub fide salui conductus oblati à Cazola mãdatum proderet à dicto Casato sceptum, Quare Senatus censuit citari dictũ Peregum, qui cum eo visus fuerat mox eo non cõparente condemnari ad remũ

per

per decennium. Prout vere condemnatus est in contumaciam, vrgebat causa dispersionis huius Montresini, laborabat famam contra Dionysium, quare sanctissimum fuit Senatus decretum.

Hanc esse obseruantiam Senatus, docet Iul. Clar. quæst. 4. dum vidisse se dicit aliquos de homic. imputatos cogi ad præstan. fideiussionem de se præsentando licet de cadauere non appareret, toties quoties, ne si postea cadauer repertum fuerit per fugam euadat pænam delicti. Et ita etiam fuisse seruatum contra quosdam de Longinis, qui simul antefuerant cum eo, qui dicebatur interfectus, vix tamen est vt hæc delicta diu latere possint. Annoq. præterito in partibus Castilionis, fuit quidam occisus eumq. cadauer non reperiretur, cæpit pullulare fama contra quendã Nobilẽ, quod eũ ex causa non leui occidi mandasset, nec mendax erat fama. Nam inde ad aliquot menses emersit latẽs in terris opertum corpus, causa nũc pendet. Dũ hæc scribo, venit ad me Alexander Canalis conquerens filium suum interfectum à Io. Maria de Capitaneis, qui sub callido commẽdo venationis eũ è domo eduxerat, nec reperiri eius cadauer, curia tamẽ D. Capitanei iustitiæ venit in sententiam contra eum procedendum, & pro magno indicio habuit mortis quod Canis, qui cum eo erat domum absq. Domino venerunt, quod nun-

quam amplius visus est, fuit postea repertus, causa pendet.

Et circa hoc genus probationis videndus quoque Clar. q. 55. vers. Quomodo autem. Hæc quæstio in memoriam meam reuocat quod quidam Nobilis iam supra annos quinque ad me venit communicans se per mandatarios occidisse quendam, & in campis contumulasse facta ad id profunda scobre; verum non multo post detectis per Canem ossibus sepulti quærebat ex me nunquid aliquod indicium contra eum oriretur, quod ager sanguinis suus esset, Respond. ex tempore absq. librorum reuelatione.

Quod Luna Videt, & sydera testes.
Intendunt oculos.

Proinde in occultis Dei iudiciis consilium deesse consultori, nec ei fidendum admodum prout euentus docuit.

Ad hanc rem multum appositæ faciunt adducta a Sigismũdo Scaccia tit. de Iud. in caus. ciuil. & crim. de denuntiat. quæ viam aperit proces. per inquis. in crim. cap. 71. num. 3. vbi post longam distinctionem facti permanentis, & trãseuntis de qua auctor hic differit, dicit quod in delictis factis transeũtis sufficit, quod Iudici quocumq. constet per testes, vel per indicium, vel per euidentiam facti, delictum esse cõmissũ duplici ratione, Prima quia est ordo in duo vertitur totum opificium Iudicis si

qui

quidem eius est scopus, vt delinquentibus debitas det pœnas, & cum delictum sit fundamentum, & basis totius iudicii criminalis sequitur quod de eo in primis debet cõstare, secũda ratio, quia vbicũq. lex disponit respectu certæ rei prius de illa debet liquere, ergo si procedẽdũ est ex delicto debet de eo constare quia qualitas non datur absque substantia, & extincto subiecto extincta quoque dicuntur accidẽtia quæ illi inseparabiliter insunt, & inhærent. De modo autem probandi inter hæc ex prædicta distinctione habes, cũ aliter alia ab alijs iudicẽtur: in delictis autem facti transeuntis sola accusatio sufficit ad inquirendum absq. eo quod cõstet de corpore delicti. Clar. q. 4. vbi addit quod Iudex tenetur procedere, & inquirere, & si id nõ facit tenetur in sindicatu tum ex dispositione iuris communis, tũ No. Constit. tit. de accus. §. Delatis. Qui locus clare declaratur a Mod. Rom. q. 1. nu. 6. In his enim delictis non remanent foris vestigia. Et quæ sint hæc enumeratur sigillatim, & de his auctor hic sub num. 8. 9. Nec nos pleno sidera cælo addimus, nec collectas aquas in freta. Circa hanc probationem delicti animus Iudicis cõquiescere non debet cum sæpe inconuenientia contigerint vt qui probatur est esse mortuus viuens ex post inuentus sit, vt per Clar. q. 6. versic. vltimo videndum est, prope finem vbi quod iudices respicere debent ad

qualitatem indiciorũ, & ne exquisitis modis torqueant. quia aliquãdo viui inuenti sunt hi quos qui occidisse fassus est, instar eorum qui sub Ill. Visitatore huius status Don Aluisio à Castilla fassi sunt occidisse Capitaneum Pompeium Specianum, hi erãt Thomas Picinigus apostata, Hermenulphus, & alii, & tamen innocentes sunt inuenti, & vti innocentes à Senatu absoluti pro eis patrocinante in publica audiẽtia Alexandro Rouidio nunc Reg. Senatore viro eminentissimæ scientiæ.

Idem contigit me in eodem Senatu aduocante pro Galeatio Rampinerio, qui per tormenta fassus fuerat, occidisse F. Bernardinum Vafisium mandante Egr. Com. M. Antonio Rarno, ita vt nõ vetera exempla, sed noua eis antiquitatis sint in medium afferenda, ex quib. quia nos ipsi vidimus maiorem in eis voluptatem capimus, & maiorem habemus fidem, quia sequitus irritãt annimos demissa per aurem, quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

Dum hæc scribo in materia probandi corporis delicti, venit ad me quidem de loco Vegetii, qui dixit se condemnatũ ex eo quod in media via cũ alio extorsisset obligationẽ pro quadã summa pecuniarũ non apparente apoca dictæ obligationis; Respondit pro nullitate dictæ condẽnationis apposuit vir multæ eruditionis Federicus Quintius Aduocatus Fiscalis de corpore delicti apparet ex confessione

sione alterius delinquentis, non acquieui ego huius responso cum confesso non validet inquisitione nullam ad cumul. per Mod. Rom. in quæst. 2. num. 7. vers. amplia.

Num. 10. versic. Quinimmo.

SAnctissima est hæc praxis, quia vbi periculum est fuge, occurrendum est cum omni celeritate ne remedia sint intempestiua, iuxta illius Poetæ vulgatum.

Nā mihi naufrago, quod ꝓdest dicere facto.
Quo mea debuerat decurrere cymba via,

Ob id multa sunt quæ prius indigēt executione, quam cognitione, vt su. dixi. Ideo ne cūctens. Hoc etenim generale est, vt imminēte periculo in mora multa cōcedatur, quę alias nō permitterērtur, & præsertim in decreto capturæ in quo agitur de leui pręiudicio ad cumulata per Marsil. plurib. in id dilationibus vtentem in §. constat. nu 8. verum attamē hoc fallit cum numeris ſęq. Debet tamen in hoc circumspectus esse iudex & sub hoc clypeo prorumpat sine delectu ad capturas; executionē hunc confugiens, & comminiscens. Quare rectè Clar. dicit Senatum id solere facere, ergo id per rato debent facere Iudices inferiores, sed Senatum consulere.

Num. 14. Quod si dubium.

QVādo est anceps animus Iudicis verū intercesserit scelus, necue amplectēda est præsumptio exclusiua delicti vnde fit

vt

vt repertus in Puteo suffocatus presumatur ex naturali morbo decessisse, qua in re plura admonui in respõso per me reddito pro Egregio Com. Ludouico Sicco feudatario Marchesano imputato qui fratrẽ suum puerulum in Puteum, existentem in hortis Monasterii Diui Francisci deiici mandauerit, qui e Puteo incolumis eductus iuxta illud Ecclesiasticũ, eduxit me de Puteo. Dixit multis coniecturis magis casu decidisse videri, quã ex proposito in eum coniectũ, dum cũ suis collectaneis luderet ac saltaret meliore sui corporis parte pressim, dum aquas in imo putei aspicere sua delusus imagine vt alter Narcisus. Aderant præterea signa innocentiæ suæ, post me quoq. alii primis nominis Iurisconsultis pro eo respõsa reddidere, qui interea in primo vitæ suæ flore concidit ob multa carceris incõmoda quæ sustinuit cuius anima requiescat in pace.

Eadẽ disputatio incidit in Ciuitate Romæ dum quidam I. C. Mediolanensis in carceribus mortuus inuẽtus est, & causa illius mortis attribuitur timori a se cõcepto de futuro incerto euento sui sindicatus cuius scrupolosa inquisitio sub Beatissimo illo Pontifice exigebatur. Memini enim tũc tẽporis fuisse actũ vtrũ locus foret bonorũ confiscationis ex eo quod mortẽ sibi consciuisse diceretur. Hanc de re aliqua attigi in respõso reddito pro Illustriss. Com. Haro vulnerato a quodam demente in

Eccle-

Ecclesia S.Mariæ Celsi, interim vide præsidem Menoch. de præs.lib.2.præsc.85.

Cumq. abhorreat a natura quod quis proprias carnes odio habeat, hic erit vt repertus in puteo mortuus nõ præsumatur seipsũ præcipitẽ dedisse ex famoso cons. Decii. 438. nu. 2.Cur.iun.cons.182.Soc. in consil. 51. lib. 1. plaxa in epit.del.cap.23.num.9. & 15. Et hoc casu requirũtur probationes clariores, & fortiores cum resistat verisimilitudo, Dec. d.cõs. in prin. Vulpell.cons.1.Foller.in prax.in vers. Quod suffogauit vxorem nu.9.& 27.Et quod nõ possit formari inquisitio de delicto nisi cõstet scelere fuisse commissum pluribus, post disputationem articulum firmat Scaccia c. 83. num.6.post Carthar. de interrog.reis. cap.2. num.2.

Num.15.Cum enim possit.

DE hoc plura scripsi in respõso puro Marchione Io.Baptista Malaspina dum disserui ex iudicio peritorũ in Ciuitate Papiæ multa ad hunc locũ conferentia, quod prope diem cum aliis typis excudetur. Didici tamẽ in ea causa quam Medicorũ iudicia sint fallacia qui modo spes nummi refulgeat consilia iuxta vota patentium reddunt, instabat Marchio tot consiliis munitus detineri suspectos cuius petitioni non putauit annuendum esse I.C.Iacobus Antonius Carpanus Vicarius iustitiæ nunc Fisci patronus, cui forsan mela-

lan-

lanconia dicti marchionis natura erat explorata, ideo iustissimi iudicis partes sustinens quempiam molestari non est passus, cum verò ego cũ d. peritis errarem, remque ita vere esse prout D. Vicarius aduertit, comperi, & ab hac accusatione excusandum à calumnia ratus est dictum Marchionem ex imaginatiua eius læsa, vrgente cerebro ad occasum.

Num. 18. Aduertas.

CAutè agunt, qui Iudices diligentiã adhibent in exploranda non tantũ doctrina & cognitione periti, sed etiam moribus, an sit fidelis, an pretio facile expugnari possit, prout contingit in visitando Io. Maranum Marchionem imputatũ de nece Egregii Iulii Abduę, verum sustinendis tormentis, esset idoneus, nam à corrupto perito duplex redditũ est iudiciũ, vt ab vtraque parte pecunias eliceret ambas inflante buccas, ab his etenim, vbi electi sunt pendent Iudices veluti manus ligatas habentes, & pedes, quia non erit sutor vltra crepidã, si tamẽ hos dolosè mẽtitos fuisse comperit Senatus præter infamiã, quã subeunt non impunitos eos relinquit, & vidi quędam Chirurgum tribus ictibus funis publicè plecti, qui infidelem, & pretio redemptam relationem fecerat, & nunc habeo processum formatum contra quendam Barbitonsorem reum constitutum de doloso iudicio, cuius imperitiam culpæ annumerandam

cen

censent multi. Qualis futuris sit euentus, haud satis scio, quia multoties, sicut Matris, ita iudiciorum incertus est euentus.

De his peritis plura apud Mascar. de prob. lib. 3. concl. 1164. in littera periti, vbi quãdo probent, & sufficit ad eum remissio.

Num. 22. circa visitationum.

QVA diligentia sit vtendum in describẽdo cadauer, vulnerũ quantitate, qualitate præter Clar. q. 4, vers. Qñ vero, & vers. Aduertat Notarius. Et plures conditiones ad hãc descriptionem pertinentes, recenset Scaccia d. tract. de iud. ciui. capit. 83. titu. de inquis. gener. nu. 12. vers. His cognitis post Mod. Rom. d. q. 2. num. 4. Caball. in constit. March. lib. 4. c. 1. sub num. 1.

Num. 33. si vulnus erit mortale.

HOc maxime cum diligentia obseruatur Mediolani à Notariis Ill. Quæstorum Extraord. Status Mediolani, qui propter sportulas, quæ eis debentur ob descriptionem ad uolant ad bona delinquentis, quandoque etiã sine Notario causæ: vtinam vero suis stipendiis essent contenti.

Et quia Fiscales olim pro descriptione bonorum delinquentium salarium petebãt, imo exigebant, sanxit Senatus in anno 1546. post duos annos à tempore N. Constit. Mediolani, quod nihil accipere possint, id quod etiam hodie viget, & obseruatur.

Et

Et quod descriptiones fieri nō possint, nisi pro delictis pro quibus veniunt confiscanda bona disponitur in Cæs. const. tit. de accus. §. pari modo.

Scio autem quod in hoc Statu ex forma Nou. Cōst. Mediolani, tit. de off. Quæstorum extraord. red. §. exec. Ius. dicētes illius Ciuitatis locis in cuius territorio cōmissū est crimen, postquam notitiam habuerint commissi criminis, vel bonorum vacantium infra triduum tenetur mittere Notarium maleficiorum, qui vna cum notario Referendarii illius Ciuitatis, & Sindico Fiscali in præsentia Antiani, vel duorum bonorum virorum accedāt ad loca bonorum, & describāt modo præscripto in constitutionibus, iuncto §. eaque omnia. Et de hac forma loquitur Clar. quæst. 44. vers. Sed hodie.

SVMMARIVM.

1 *Reus vt quis dici possit quæ requirantur.*

2 *Testes sūt examinādi pro informatione Curiæ ad effectū inueniēdi delictū, & deliquētē.*

3 *Testes pro informatione Curiæ regulariter recipiūtur parte non citata, & de secreto.*

4 *Iudex deberet per se ipsum testes examinare, & qua ratione.*

5 *Potest tamen ex causa notario examen committere.*

6 *Notarius qualis esse debeat.*

7 *Iudices, Notarij, & Fiscales debēt esse procurato-*

tores veritatis, non autem ministri passionum alicuius.

8 *Dicta testium sunt in scriptis redigenda, siue pro, siue contra fiscum.*

9 *Pessima practica, quorundam iudicium, & notariorum, in recipiendi testium dictis.*

10 *Dicta testium diuidi non debent.*

11 *Iudices, & notarij, qui nō scribunt ea quæ testis dixit ad fauorem rei, grauiter peccant, nec sunt immunes à crimine falsi.*

12 *Testes quæ debeant exprimere in eorum depositionibus.*

13 *Descriptio debet fieri potius fieri signa cohærentia, quam per remouibilia, & potius per vtraque.*

14 *Quid obseruare debeat iudex circa personam testium examinandorum.*

15 *Testis debet exprimere causam, & rationem scientiæ.*

16 *Ratio, & causa sūt anima animās dictū testis*

17 *Testibus fides quanta habenda sit ex ratione, & causa allegata colligitur.*

18 *Testis de auditu, vel de fama, quomodo debeat deponere.*

19 *Fama quomodo probetur.*

20 *Fama an dicatur probata per testes deponentes se ita publicè dici audiuisse.*

21 *Et quomodo dicatur melius probata.*

22 *Testes auditu quādo possūt haberi illi a quibus dici audiuerunt, nec præsumptionē quidem*

dem faciunt si non habeantur auctores.

23 Circa dicta testium est utenda maxima diligentia, & quare.

24 Testes inhabiles possunt recipi ad examen pro informatione Curiæ.

25 Et dant materiam iudici inquirendi.

26 Non tamen probant.

27 Nisi in quibusdam casibus ibi enumeratis.

28 Et tunc qualem probationem faciant.

29 Testes infames non probant, nisi prius purgata infamiæ macula.

30 In delictis occultis testes consanguinei, amici, & affines sunt præcipuè examinandi.

31 Et ratio allegatur.

32 Domestici examinari debent in primis in delictis domi commissis.

33 Item vicini in delictis commissis in vicinia.

34 Præsumuntur enim informati.

35 Et ut tales possunt etiam capi, carcerari, & torqueri.

36 Testes examinandi debent prius nomen, & veritatem dicant.

37 Deus est summa veritas.

38 Testes debent deponere cum iuramento.

39 Et de præstatione iuramenti debet mentio fieri in examine.

40 In examinis principio, quæ exprimēda sint.

41 Forma examinis testium.

42 Conclusio examinis testium.

43 Subscriptio testis, qualiter fieri debeat.

De

De testibus pro informatione Curiç recipiendis, & forma illos examinandi. Cap. 2.

QVoniam satis non est, quod constet de corpore delicti ad effectum, vt aliquis
1 inter † reos constitui possit, nisi contra ipsũ particularia procedãt inditia Clar. q. 20
2 in princ. idcirco aliqui tibi erũt † testes prius examinandi pro informatione Curię, ex quorum dictis non solum de ipso corpore delicti sed etiam de delinquente tibi constet, vel aliqua contra aliquem, quod delinquens ille sit.
3 inde resultent inditia. Clar. §. fina. q. 25. † Tales verò testes regulariter recipiuntur parte non citata, & de secreto, Clar. q. 2. vers. item quæro. Char. de excut. senten. c. fin. num. 375.
4 † vel per ipsummet iudicem (quod tibi vt facias omnino suadeo, vt scire passis quo quisque vult, qua audacia, quo affectu deponant Alber. de Malef. in tract. de testi. cap. 7. nu. 72. Scap. de iur. non scrip. lib. 3. cap. 51. nu. 15.) sed si negotiorum, & rerum multitudo id non
5 patiatur † per Notarium, qui sit peritus, practicus, & in primis bonæ, & timoratæ consciẽtiæ, etiam cum assistentia Procuratoris fiscalis, vel illius substituti,
6 † quos etiam moneo vt recordentur habere Deum ante oculos, & se esse Procuratores veritatis, non passionum alicuius ministros. Foller. in pract. crimin. in

C princ.

7 princ.num.30.39.& 64. &† debet quicquid d.test. deponent redigi in scriptis.Nell.ad Ge
8 min.in tract. de testib.par.1.num. 98.†circa quod aduertere debebis, vt ea omnia in scriptis per Notarium redigi facias,siue pro,siue contra Fiscum faciāt, quę ijdem testes deponent, & testificabuntur.Pulchre per Scap. de
9 iur.non script.lib.3.c.51. num.18.† illos nequaquam imitando prauos Iudices, qui Deū haud timentes, sanguinem humanum sitientes, & ad turpia lucra anhelātes, vbi incipiūt aliquos testes examinare ea tantū modo Notario scribenda dictant, quæ contra ipsos inquisitos facere intelligunt,quæ vero illis prodesse possunt nequaquam scribi curant, imò quandoque scriptis mandari prohibent;Clar. q.23.in princ.per totum,qui quidem male,& diabolice faciunt cum diuidant dictum testis
10 † quod inuisibile esse debet, † talesque No-
11 tarij,qui similibus dictis Iudicibus obtemperant vna cum iudicibus ipsis grauiter peccāt nec à crimine falsi sūt immunes; est enim hæc studiosa occultatio veri.Bal.in tract. de testibus 1.par.nu.24.Ias.in l.præscriptione, nu.7. c. si contrarius, vel vtilia.publ.

12 Præterea,vt testes, exprimant tēpora si nō præcisa,saltē propinqua, loqua, nomina personarum,&locorum si possibile sit operam dabis.Foller.in sua pract.in verbo capiat informationē.sin secus saltem facias prædicta dilucide,

33 cide, & potius per ſigna cohærentia, quam per remouibilia indicari: vt puta ſi perſona, deſcribenda habet cicatricem in facie, vel eſt oculis capta, ſtrabo, ſiue luſca, aut clauda, aut breuis, aut longa: potius deſignetur, & deſcribatur per illa ſigna, quam per qualitates veſtimentorum, faciei, barbæ, & ſimilium, quæ de facili mutari poſſunt, & ſolent: ſiue, quod melius fuerit, tam de choerentibus ſignis, quàm de mouibilibus mentionem fieri in ipſa deſcriptione curabis. Foller. in pract. crim. in verbo capiat informationem, a num. 33. vſque ad num. 37.

4 Vlterius patrias, conſanguinitates, affinitates ipſorũ teſtium, quibus inimicitiis, & odiis flagrent, quibus ſtudiis, vel exercitiis incumbant, quorum amicitia vtantur, aut quorum beneuolentiæ cupidi ſint inueſtigabis. Foller. in dicto verbo capiat informationem, nu. 33. & ſeqq. Ad hæc circũſtantias, & qualitates, tũ armorum, tum verborum, tum aliorum, quæ tangũt, ſiue ipſum factum, ſiue perſonas offendentiũ, aut offenſorum, principia rixarum, & ſeditionum, qui inceptores, ſiue auctores; qui principales, qui participes, qui fautores, ſiue auxiliatores, ante in, & poſt delictum, numerum illorum modos, & alia, quæ ſiue de neceſſitate, ſiue pro dilucidatione factorum, & perſonarum exprimenda eſſe tibi videbuntur diligenter perquires. Foller. in dicto ver. capiat

informationem. num. 33. & sequen.

15 ✝ Præcipuè vero testem scientiæ causas, & rationes exprimere in quolibet particulari su
16 per quo deposuerit coegeris. ✝ est enim talis ratio, & causa anima animans dictum testis, quod sine illa est quasi cadauer inutile nihil agens. Bal. in l. solam. C. de testib in tracta. de test. 3. par. n. 1. Nell. ex tract. 2. par. num. 137. Et ideo si testis dixerit res ita se habet talis delinquẽs fuit, dicta etiam quomodo nouerit quod res ita se habent, vel quod talis delique rit, & circa hoc fac, vt sis valde cautus semper
17 & diligens: ✝ Etenim ego plures habui præ manibus similes testes, qui cum ad rationem siue causam scientiæ reddendam compelleren tur, nihil concludebant, quia deprehendebam illos, vel proprio iudicio, vel spe, vel timore, vel amore, vel odio motos eaque deponebãt, deponere, & sic sentiebam in eorum dictis nul lo modo esse insistendum. l. in testibus, & l. testium. ff. de testi. Boss. in tit. de opposit. contra testes, nu. 43. Iac. Butrig. de testibus, num. 9. & 10. Alber. de malefic. eod. tit. c. 2. nu. 35. So de. de prob. testi. nu. 7. & 8. Nep. à monte Alban. eo. tit. nu. 33.

18 ✝ Prout etiam si testis deposuerit se audiuisse dici, vel fama per fama percipisse, quærendum erit à quibus dici audiui, quomodo orta fuerit talis fama, & de quo tempore, quia alio modo non dicitur rectè probata fama, de-

19 ✝ debet enim constare, quod habuerit ortum à personis grauibus, & fide dignis, & non maleuolis, nec inimicis, nec leuibus, Vide Cæph. cons. 250. lib. 16. Natt. cons. 362. num. 6. Foller. in verbo dentur capitula, quod suffogauit per num. 28. Honded. cons. 99. num. 27 Clar. q. 6. vers. amplius etiam, & quod habuerit ortum ante requisitionem formatam, & ante captura. Honded. d. cons. 99. num. 29. Boss. in
20 tit. de partu suppo. num. 21. ✝ sufficiet autem quod testes dicant se ita publicè dici se audiuisse absque eo quod dicat à maiore parte populi, & probata dicatur fama, & ita est communis obseruantia. Clar. q. 6. vers. debent, &
21 ibi, sed hęc opi. ✝ licet melius facerent si ita deponerent, quinimo si etiam adderent causam vndè populus motus sit ad ita credendũ & vnde percepit ille qui eis dixit. Tob. Non. cons. 99. nu. 27. Nat. consil. 39 nu. 9. & an ipsi testes ita credant, prout se audiuisse dicunt, Cæph. cons. 250. num. 25. lib. 2. Natt. consil.
22 170. numero 7. lib. 1. & ✝ si testes aliquos nominent à quibus dicant audiuisse illos examinare curabis, vel saltem constare facies, quod examinari non potuerunt, etenim tales testes de auditu, quando possunt haberi illi à quibus audiuisse dicunt, nec præsumptionem quidẽ faciunt si non habeantur auctores. Menoch.
23 cons. 98. nu. 56. ✝ & perfecto iure merito circa dicta testium est diligentissima indignatio

facienda, l. testium, & l. in testibus. ff. de testib. cum ex his capturæ committantur, tormenta inferantur. sententiæ etiam condemnatoriæ vitam quandoque, & bona admittens pronun cientur: & ideo cautus esse debueris, ne in stri ctis Dei iudicio condemneris, si negligenter
24 te gesseris in officio suo. † Scias etiam incon ueniens non esse, imò opportunum testes etiã inhabiles ad examen accipere, Foller. in sua pract. in verb. capiant informat. num. 18. & practica quidem obseruat, vt omnes personæ indistinctè accipiantur, quare poteris exami nare affines, consanguineos, comites, amicos offensi, mulieres, pauperes, viles, pupillos etiã infames prout meretrices, lenones etiam ini-
25 micos inquisiti, & similes, † quia ex eorũ di-ctis, & depositionibus si non aliud saltim da-tur materia inquirendi, & habendi veritatem
26 Clar. q. 24. per totum. Bene verum est † quod
27 non probant similes testes, nisi hoc, vel im-manitas patiatur criminis de quo agitur, vel nisi simus in casibus in quibus veritas aliter haberi non possit, & sic in criminibus occul-tis, & difficilis probationis, & in quibus cer-
28 tum est; aut verisimile alios testes † non ad-fuisse, & tunc intellige etiam, vt probent non ad effectum puniendi pœna ordinaria, sed ad extraordinariam tutum pœnam infligendam,
29 vel ad faciendũ indicium ad torturam, Clar. q. 24. vers. sciendum est tamen, † & quo ad in
fa-

fames purgata prius per torturã infamiæ macula, Clar. q. 24. verſ. item inferius, vt inferius ſuo loco demonſtrabo, in quo formulam ſup-
30 ponam Infra eo. cap. 4. † & intantum verum eſt, quod in delictis occultis conſanguinei, amici, & affines examinandi ſunt, vt quodam modo ab eis inchoari ſoleat Proceſſus, Foller. in d. verbo capiat informationem. nu. 18.
31 in princ. † quia ſunt magis, quam alijs, vel eſſe poſſunt magis, quam alij informati. & pro-
32 pterea vides, † quo ſi delictum aliquod committatur in aliqua domo; illi de domo in primis examinari ſubiiciuntur, Foll. in d. verbo
33 capiat informationẽ, nu. 20. & † ſi in aliqua
34 vicinia illi de vicinia: † præſumuntur enim iſti ſcire, & quæ in domo facta ſunt, & quæ in vicinia fuerunt commiſſa. Foller. in d. verbo capiat informationem, num. 18. verſ. nec mi-
35 reris. † Quinimo tales de vicinia, & tales de domo poſſunt capi, carcerari, & torqueri, vt indicent delinquentem tanquam veriſimiliter informati, vt inferius tibi oſtendam, in fin.
36 eod. cap. 4. nu... † Antequam teſtium, quos examinare tibi contigerit, dicta in ſcriptis redigi facias; bonum erit ipſos monere, vt verum dicant prætermiſſus prece, odio, & amo-
37 re † Dei omnipotentis rationem habentes, qui ſumma veritas eſt, Foller. in d. verbo capiat informationem, nu. 33. verſ. debet et iam, Io. 2. Nell. in tractat. de teſtimon. nume. 102.

38 ✝ & quicquid deponet medio eorum iuramento tactis corporaliter scripturis deponere debebunt, l. iusiurandum, C. de testib. & cap.
39 de iur. non scrip. lib. 3. cap. 51. ✝ De qua quidem iuramenti præstationes mentio erit faciē
40 da in processu, ✝ prout etiam vt dixi, fieri debet de nomine, cognomine, parentibus, patria, exercitio, seu professione ipsorum testiū, Foller. dicto verbo capiat informat. nu. 33. in fine de nomine, & facultate Iudicis examinantis, & Notarij scribentis, de assistentia Fiscalis, de die, mense, Anno, & loco in quo testis examinantur, de causa, & occasione pro qua examinantur, videlicet, an pro informatione Curiæ ad perpetuam rei memoriam, an ad defensam rei secundum infrascriptam formulam, videlicet.

Forma examinis Testis.

41 ✝ Die Iouis, 4. Nouembris 1564. Examinatus fuit Romæ, in Officio mei, &c. per M. & Excellentem D. N. & Illustriss. & Reuerendiss. D. Almæ Vrbis Gubernatoris in criminalib. Locumtenentē, meq. &c. assistente D. N, Substituto Fiscali, & ita per iudicem examinātur testis: si verò per Notarium ita concipitur formula videlicet, Die, &c. Mensis, &c. Ann. &c. Examinatus fuit Rom. In officio mei, &c. per me, &c. de mandato, &c. assistente, &c.

Sempronius Angelinus filius qu. Thomæ Angelini de Tuderto Sutor in Vrbe, ad imagi-

gi-

ginem Pontis, teſtis pro Curiæ informatione receptus, & examinatus, qui delato ſibi iuramento veritatis dicendæ, prout tactis, & iurauit ad opportunas Domini, vel ad opportunas mei interrogationes, depoſuit, prout infra videlicet.

Et deinde ſcribi facias quæcumq; teſtis deposuerit, vel ipſum teſtem interrogabis prout tibi videbitur, & interrogatorium cum reſpōſione in ſcriptis redigi curabis; vt puta.

Interrogatus, an ſciat, vel poſſit præſumere cauſam ſuæ vocationis, & præſentis examinis.

Reſpondit, Io non sò, nè mi poſſo imaginare, perche cauſa V.S. mi habbia fatto chiamare, e perche cauſa mi voglia eſſaminare. Et ſic ſequere vſque ad finem. Deinde examen concludi facies hoc, vel ſimili modo.

Concluſio examinis Teſtis.

42 ✝Tunc Dominus acceptatis, &c. examen dimiſit, & ipſum teſtem licentiauit iniuncto ſibi iuramento ſilentij (ſi tibi videtur) vel data cautione de ſe repræſentādo, vt haberi poſſit, pro confrontatione, vel repetitione, & vt, ſe ſua manu ſubſcribat, prout iurauit tactis &c. & ſe ſubſcripſit, vt infra, videlicet.

Subſcriptio Teſtis ad examen factum.

43 ✝Io N. ho detto per la verità quanto di ſopra. Et ſi teſtis ſcribere ignorauerit tūc dices. Et vt ſignum Crucis propria manu faceret, ex

ex quo dixi se nescire scribere, prout accepto calamo illud propria manu designauit, vt infra.

SCHOLIA IN CAP. SECVNDVM.

QVia à generalibus ad particularia descēditur, de generalibus supra Auctor disseruit, nunc de specialibus contra delinquentem, proceditur enim instar scalarū per gradus, Primus gradus consistit in cognitione generis, delictum nēpe esse commissum scelere. Secundus à quo. Cæterum hæc inditia nō debent esse leuia, perfunctoria, vulgo Ceruellina, sed solida, à lege approbata declarando vt per Clar. q. 20. vers. ad formandam, à quo non recedas tu qui rudis es, ne implices cerebrum tuum, & supra vires oneres.

Cumq. inditia distinguatur à suspicionibus quas Clar. vult dici, qñ indicia nō sunt multū vrgētia. Iac. Menoc. Præses de præs. li. 1. præclarè disting. in q. sep. & plurib. insistit circa horū terminorū interpretatione, ex cuius sñia colligo suspitionis cōsiderari vti leues res nā si probabiles sint, & plurimū persuasiue, nō video quomodo Iudice post haberi debeāt. Aliud ergo est indiciū de illis, aliud de his, dū .n. nulla est causa, cur Iudex magis in vnā partē, quam in alteram inclinare debeat, bonæ mentis erat, vt in meliorē delicti exclusiuam secedat, argumento. l. si creditor. ff. futuris. De hac

suspi-

suspitione quomodo sit accipiēda, locupletissimè apud Farinac. de ind. & tort. q. 36. num. 172. cum seq. Rol. Cauagnol. in obseruat. ad decreta Montisfer. decr. 15. §. 1. exordiendo.

In hūc sensum resoluitur ordo Sen. Excell. diei 11. Decembris 1592. in causa illius Barbaræ Tapellæ, quæ imputata erat de homicidio patrato in personā mariti sui Marilani aurificis, vt amasium in maritum super induceret, (quod contingit) nā Senatus censuit tollēdū abusum, vt ex suspitione qui reus constituatur. Quia decretū illud nō haberet locū in suspitione violēta vehemēter probabili. Et ita illa mulier cum amasio fuerunt torti, qui post quā in tormētis sustinuerūt innocentiā, quā profitebantur, matrimonio mutuo se iunxerunt. Tu Deus nostri qualis futurus si horum exitus, opinor ego ex fide data viuēte primo marito matrimoniū illud subsecutum fuisse.

Nam eodem Deo Optimo, scelerum vltore vidi eos ad mendicantem prorsus reductos & Causidicum tam iniustam forte causam fouentem occisum, cuius necis mandatores ad huc latent donec diuino iudicio reuelentur.

Num. 8 & 9.

HAnc insolitā praxim perditissimam recipidi testes, qui iuuant Fiscū, nō autē qui cōtra Fiscum laborāt, tāquā Fiscus sit infensissimus veritatis hostis apud aliquos sum detestatus; qui me vtiniano odio in-

infestantur, sed quo illi tuto reprehendi possunt; si à malis Iudicibus in pretio habentur, per quos iactura emptiarum dignitatum reparatur. Hūc abusū eradicare, & piū, & laudabile est, Hunc aucupandi indicia ad pruritū auriū aliquorū iudicium licentiam reprimendā, cohibendam fore in causa corā Iosepho Archinto I.C. Collegiato Capitan. Iustitię, dixi, Dum conscius innocentię quinq. pauperū de quorū capite agebatur, rogabam, vt diligēter processum offensiuum rimaretur, diligentiaq. exactā pręstaret cum testibus examinatis pręstaret, nec ad torturā nō data copia inditiorū prorumperet, sub pręcextu, quod de graui delicto ageretur. Cū vero verbis meis nulla fides ab eo adhiberetur, emersit tandem post innocentissimos taxillorum Barbarię supposito eorum innocētia donec habita processus copia conperti diligentiam prætermissā fuisse, quā facti qualitas, & circūstantię postulabā. Quis nunc consulet miserorum indemnitati, cū ex acerrima indagatione tormētorū inutiles ad labores, ad panē ex industria paran. sint effecti? Quid eorum prodest innocentia, & absolutio, si ita viuūt, vt satius foret mori, remanente cruciatus perpetuo damno, vide conciuem meum in suo tract. de Abusibus fori Mediolanensis, nu. 80. vers. De hac destructione intentionis Fisci. Verū vereor ne, & ille & ego frustra hac conqueramus, itaut possit obiici.

Quid

Qui facis Oenone, quid arenæ semina mandas
Non perfecturis littera bobus aras.

Et rursus id nobis cotingere posset, quod Beato Beda pro pace Italiæ incassum concionãti, qui audiuit vocem de Cœlo dicentem.

Beda Beda tace, quia Italia nunquam
viuet pace.

Circa tamen hunc locum caute agendum est, ne testes coram te submittantur, qui ex compositio habita etiam collusione cum hæredibus offensi, vel cum ipsomet Actuario, si ei hanc examinandi curam demandaueris contra Fiscum testificentur, delictumque alicui emptoreo ascribant, Quod monet Iul. Clar. in q. 23. in princ. & tradit optimum antidotum ad detegendam horum testium examinandorum imposturam.

Ego scio superioribus annis fuisse occisum quendam in loco Mirandoli districtus Papiẽsis accusatumque quendam nobilem, qui hoc stratagemate vsus est ad effugiendum, ne ipse de hoc homicidio teneretur. Quare sub odorato netio per Senatum referente Sauino Marliano Iustitiæ Vicario testes falsi in carceres coniecti ablhibitis eis tormentis pro veritate habenda. Mandans, verò post lungam carcerationem, & post defensiones præstitas pœna extraodinaria punitus est. Nam illi partes oculatissimi vix patiuntur se falli, & decipi.

Num.

Num. 12. Præterea vt testes

CIrca hanc curiosam testium examinatio-nem non sufficeret volumen: Adsunt. n. pleni tractatus de testib. inter volumina tractatuum, precipuè Monticelli Bobiensis, ex quo veluti fonte perenni, quicquid vis modico cum labore haurire statim potes.

Num. 19. Debet constare.

QVod attinet ad hāc famæ probationē videdus Ioseph. Mascar. cuius ego cōsuetudine vsus sum, dum hic Mediolani Vicarius esset Illustriss. & Reuerendiss. Sacræ mem. Cardinalis, & Archiepiscopi S. Caroli Borromæi tit. S. Praxedis in suo vberrimo tract. probat. concl. 748. vbi quotuplex sit fama, & quibus modis cōsideretur. & 749. per quod testes probetur, & quo pacto deponere habeant, & 750. Quid quando ab vtroqne latere probata est, ab altera parte affirmatiuè, ab altera negatiuè, quibus testibus tunc fides sit adhibenda, & 751, An probetur per priuilegia, & instrumēta antiqua. Et 752. an ex eo probetur quid testes in fine eorum examinationis deponunt extare de prædictis publicam vocem, & famam. Et 753. an faciant plenam probationē. Et 754. an faciat semiplenam probationem quando agitur criminaliter. Extat quoq. integer tractatur Tho. de Piper. in tract. 11. par. 1.

Deniq. plenius cæteris vide Io. Bap. Asin. in sua praxi iudiciorum secunda cap. 89, 90. & quan-

& quando sola plenè probet cap.19.& seq.capitulis vsq.ad nu.124.& plura alia ad materiam conferentia, vsque ad cap.137. ad quem in quæstionib. occurrentibus recurrere, vix enim locum aliquem vberiorem inuenies.

Num.24. Scias.

ESset tamen referenda multitudo testium cui mulcti actuarij inutiliter inhiant, & resecanda, ne crescat damnosa papyrus, vt mihi nunc contigit ex processu ad me allato ex Ciuitate Alexandriæ, in quo videndo annus integer consumendus est, Dispeream, nisi me febris inuasit, nam plusquam centum sexaginta capitula ab vna parte prodita sunt, super singulis testes examinati. Solū enim in necessarijs ad habendam veritatē immorandū est & testes habēdi non in nugis, ac nenijs, iuxta annot. per Præsid. Menoch. de arb. casu 249.

Non laudo ergo, quod ex qualibet fece hominum colligantur informationes, sed ex his tantum, quos verisimile est non mentituros, & qui editiores sunt, & in hoc sane multum prudentię, & religioni iudicantium deferendū est, nam si hic abusus ferendus, vt iuxta libidinem vniuscuiusque Notarii examinarentur testes ociosè solum ad texendum folia processuum innumera, via patebit lata ad euertendas familias, vt se redimant ab hoc onere habendi copias processuū, sicuti etiā vice versa reprehendēdi sunt, qui, vt legitimas defensio-

nes

nes auferant, & præripiant, examini subijciunt homines, & quoscunque eo adhibito consilio, vt vel prætimore testes dum videant Iudicem vicem partis induentem, respondeant se nil scire eorum, quibus interfuere, quo sit vt derelicta iacent innocentia, quod memini factum causa quadam graui examinatis centum, & vltra testibus, cum à tribus, quatuor ve sufficeret Fisci intentionem fundatam esse cæteris repulsis, sed tamen ea arte admissis, vt eis dicentibus sed nil scire, ad fauorem Rei (quid ad mortem condemnatus est) vti non possent rei partes tuente. Itaque consilio non defuit euentus, etsi tota ciuitas illo facto fuerit conturbata, vt nemo inuentus sit tam ferus, qui non supplicium illud ingemisceret, Ita vt etiam aliqui præ pietate eo tempore cum magno lachrimarum imbre palam attestarentur non passurum Deum omnipot. Maximum tantam impietatem hi qui tunc sententiam dixere. fere omnes sunt mortui, paucissimi superstites.

Nu. 26.27.28. Bene verum est.

TEstes quorum meminit versiculus præcedens, cum admittant, vt tantum in subsidium ob immutationem criminis, vt docet Clar. q. 24. vers. Sciendum. Probant tantum quo ad effectum imponendi pœnam extraordinariam, vel ad faciendum indicium ad torturam ex authore hic, & est generale, quòd quando testes in-

inhabiles admittuntur, puta in criminibus exceptis, nō tamen faciunt plenam fidē. Gram. consf. 59. nu. 12. Marsil. consf. 101. nu. 15. lib. 2. Farin. de iud. & tort. q. 37. nu. 63. & q. 62. 63. 64. & in ea quæstione annectuntur plures quęstiones circa hanc testium inhabilitatem, ad quem te relego.

Num. 15. vers. Quinimmò.

DOmestici, & vicini, quòd capi possint, & torqueri, vt indicent delinquentem; non est generaliter verum, sed eorum qualitas examinanda est: non solùm enim in delictis domesticis, sunt idonei, sed etiam præferuntur aliis non domesticis, & verum dicantur integrę fidei, diffusè, idem Mod. Rom. q. 55. de oppo. cōtra testes, & conclud. sub num. 54. vers. Quid dicendum. Et quod probant contra dominum non pro domino, si tamen ad eo in testem producantur, prout etiam sentit sub nu. 63. versic. Præterquam. Cum grano ergo salis intelligendum erit id, quod hic trad. auctor. De tortura inferenda domestico, & vicino, iuxta Rom. d. q. 55. n. 68. Dumtaxat ergo torquerentur, quādo aliqua contra eos esset præsumptio, Flor. in consf. crim. 132. n. 22. in pri. vol. consf. crimi. Melius autem seipsum explicat auctor infra in cap. 10. vbi viden.

Num. 43. Et si Testis.

HAec subscriptio testis nō est necessaria, attamen non est negligenda; nam tollitur

D tur

tur omnis suspitio falsitatis, ideo prudenter hoc faciunt iudices in causis arduis, puta in crimine hæresis. Et nemini, quod in visitatione Sindicatoris generalis officialium huius Status cogebantur coram M. Ill. ac Reuer. D. Aluysio à Castella testes ad subscriben. eorum testimonia, quæ ferebantur, præter id quod cogebantur etiam iurare de non propalanda depositione porrecto Crucifixo. Idem corã quodam I. C. Neapolitano huc ex Hispanij misso ad sindicandum particularem officialem, sub quo, & ego, tanquam testis sum vocatus, & retentus in augustissimo carcere, quod ille diceret, me fateri nolle pecunias, quas in causa clientis dicebat dedisse sindicato: Cui ob incommodo ea, quę substinui carceris tenebrosi quod faustum fælixque sit à Deo precor, vnicamq. hanc ei singularem gratiam acceptam referro, quod ad præferen. quę nunquam cogitaueram me excitaui, & periciorem reddidit, cum existimarem de iure non cogi possẽ Aduocatos testificandum contra Magistratus superiores, quibus subsunt, vtrum eis dederit pecunias, nec ne, cum ob id cogantur propriam turpitudinem detegere, & profiteri. s. quid Iudices corruperit, pro quo grauis est pœna imposita per Cõstit. Cęs. sub tit. De pœnis §. si quis in tantum. s. aureorum 200. vel ictum trium funis arbitio Principis, vel Senatus. Parum enim, tanquam omnibus in me

con

conſpirantibus, profuit iuris communis auxilium, aut febris, quæ tunc laborabam, cum me acciri ad eum iuſſiſſet, & qua fretus exiſtimabam dimittendum ſaltem cum fideiuſſione graui oblata, ſtatim inquam atq. ad eum perueniſſem. Nemo, qui me viſeret tunc admiſſus eſt, excluſa quoq; eſt Medici opera, & Reuer. Confeſſoris, cum grauiter egrotarem, ſpiritualis medicina, clientum meorum, apud eum quærelæ, repulſæ ſũt, vt quãdoq. Senatus anthoritatẽ execrarer, quod pateretur ſic cũ ſubdito ſui agi, neque enim meam mẽtem (veniã peto) fuiſſe opinor Excelſi illius Cõſilij Hiſpaniarum ſic ſeuerè agendi cum ſubditis ſuis in facto, in quo delictum verum foret, quod ſindicando attribuitur, ipſe tantum pœna pecuniaria plecteretur. Minus cum aduocatis huius vrbis, in quorum numero iampridẽ haud me indignum cenſet. Quibus iura multum fauent ex honoreſq; tribuũt, gratias ago Deo immortali, quod cũ eo loco iucũdo numeroſæ ſupellectilis librorũ meo aſpectu carerẽ, nec calami, aut papyri vſus ſuppeteret, veluti interdictus aqua, & igne cũ carbone verſus pro tẽporis opportunitate, ne ocius prorſus forẽ exarabã, & parietibus carceris imprimebã. Hoc mihi ſtudium, quod à teneris imbueram annis, quod penè rubigo texerat, magnũ huius calamitatis inſperatæ lenimen attulit, cumq. multa poemata cum eodem carbone

referentia specimen illius processus edissem, quorum maior pars excidit, aliqua tamen (vt potui) collegi, interea hoc enigma, ex quo facile, quis inferi potest, in cuius manus tunc inciderim & mei misereatur.

Tum memor humanæ sortis, quæ tollit eosdem,
Et premit incertas tu verere vices.

Quod magis iis cauendum est, qui poterunt à principio occurrere, nascentemque morbum opprimere, ne in findicatus in pernicẽ alterius quam findicandi serperet: Viderint illi, ne quã do id eis contingat, quod vaticinatur, Hetruscus Poeta in Triumpho amoris.

Da qui à poco tempo tu'l saprai
Per te stesso diceua, e sarai d'essi,
Tal per te nodo fassi, e tu no'l sai.

Enigma illud est.

Annuli erant digito duo, sed pretiosior alter
Vtiq. detur famulo, qui mihi fidus erat.
Alter & hæreat mando, Retinet in vsum
Custodis melior (ferreus alter erat)
Vis morbi cessit; tunc redditus annulus, alter
Vtilior hæredi iam datus ante fuit.

Exueram etenim è digitis duos annulos, in grauescente morbo, fideiq. custodis commiseram, vt ii traderentur, alter ferreus hæredi, alter aureus famulo, hic hęredi tantum ferreũ in quo insculpta sunt insignia familiæ meæ tradiderat, alterum quoque aureum se famu-

lo

lo tradidisse affirmauerat. cum ille forsan opineretur me statim moriturũ ex doloribus laterũ, quibus præmebar, verum cum conualescere me animaduerteret, aureum nullum retulit, quam nihilominus seruo donari volui, & in eadem voluntate perstiti.

Modo ad propositum limen reuertor, nec me reprehendat, quòd ad extranea diuerterim quia sicuti hæc materia, quam cum hoc authore sum ingressus, sit criminalis, meam (si dicere liceat) criminalissimam hic procedendi modus reddidit, ideo haud sibi molestum sit, quod hanc dulcem illius temporis recordationem adhunc locum retulerim.

Non inutiles sunt sicut reorum, ita & testiũ subscriptiones, si literas scribere sciant, sin minus aliquod aliud signum, puta sanctæ Crucis, vel æquipollẽs, vt mouet Pegna in direct. par. 3. comm. 18. §. hæc omnia notarius, Rot. diuers. dec. 246. nu. 45. par. 1. vbi, præferunt eam dispositioni iuratæ, & ego dum præ tura fungerer in Ciuitate Bobij anno epidimiæ vniuersalis, vt me eximerem ab insidijs, & proditionibus tum partium, tum notariorum quibus minime confidebam, testibus, ac reis examinatis, vt subscriberent iubebam, ac alia addebam, ne processus possent falsificari, & id fieri debere in causis grauibus consulit Scaccia cap. 87. tit. de inquis. gener. num. 17. vers. inuenta est Melius probatur infra, per

eundem authorem sub cap.6.num.31.32.33. Nam subscribens præsumitur habere omnium scientiam, quibus subscribit, & quod illa legerit, & si negaret se legisse scripturam, & quod fuit deceptus, tenere hoc probare, Clar. q.53.vers. Quintus est casus. Io. Amicis cons. 12. num. 6. Præses Menoch. de præsump. lib. 3. præs. 66.

SVMMARIVM.

1 *Officium testis est publicum, & necessarium non solum in pecuniarijs causis, sed in criminalibus quoque.*

2 *Interest Reip. maleficia puniri, & prouinciam expugnari malis hominibus.*

3 *Testes conpelli possunt ad testimoniũ ferendũ.*

4 *Quidã tamẽ compelli non possunt, & qui sint.*

5 *Nisi in certis casibus & in quibus.*

6 *Consilium Iulij Clari ab auctore approbatum circa prædicta.*

7 *Testes quibus modis compelli possunt.*

8 *Circa compulsionem testium obseruanda est consuetudo, & stylus loci.*

9 *Testes an debeant euocari de vna Ciuitate ad aliã ferẽdi testimonij causa, an vero eorũ examẽ alteri committi, attẽditur consuetudo loci.*

10 *Forma citandi testem ad testimonium ferẽdũ.*

11 *Alia forma breuior.*

An, & quando testem ad testimonium ferendum, & quibus modis possunt compelli cum suis formis.

Cap. III.

Cap. III.

1 OFficium † testis est publicum, & necessariũ Glos. in rub. extra de testib. cogen. nec solum in pecuniariis caussis, sed in crimina lib. l. si quando, vbi Glos. & Bart. C. de testib.
2 l. 3. §. lege. ff. eod. † Interest enim Reipublicæ maleficia puniri, & prouinciã expurgari ma-
3 lis hominib. † Ideo receptũ est, vt testes ad testimonium ferendũ cõpellantur si id facere re-
4 cusent † nisi tamen ij sint, qui regulariter cogi non possunt, vt puta patres contra filium, & è conuerso, gener aduersus socerum, & è contra priuignus, & aduersus, victricum, e contra agnati aduersus agnatos, affines aduersus affines, collaterales vsque ad tertium gradum, vxor contra virum liberti contra pa-
5 tronos, & eorum liberos † qui nihilominus etiam ipsi cogi possunt examini se subiicere, quando aliter veritas haberi nõ potest, quia tali casu etiam priuilegiati ad testimonium ferendum compelli possunt, ne veritas occulte-
6 tur. Clar. q. 24. vers. scias tamen. † Consulto tamen sibi iuxta consilium Clari in hoc proposito, vt quantum fieri potest à similibus testibus, qui de iure cogi non possunt examinandis abstineas, & vbi occurret casus, quod veritas alteri haberi non posset, & delictum esset atrox, posses ad illorum examen deueni re cõsulto prius Principe. Cla. q. 24. ver. scias
7 tamen in fi. † Compelluntur autem testes ad

testimonio ferendum pluribus modis, puta multa indicta capitis pignoribus, aut per exilij comminationem, aut per carcerationē, aut per torturam, aut in subsidium à iudice Ecclesiastico per excommunicationem, suspensionem, interdictum, & depositionem, Angel. de Perus. in tract. de testib. fol. mihi 99. num. 23. & seqq. Contard. de offic. prætor. fol. mihi 113.
8 num. 6. * Sed in primis attendendus est stylus
9 & consuetudo loci, in quo versabit, quæ etiā obseruanda est, quando subiratur, an testes possint euocari de vna Ciuitate in aliam, ferendi testimonij causa, an alias dictum examen alteri committendum, l. 3. §. testes, ff. de testibus, Foller. in verbo capiat informationem num. 32. Clar. q. 26. vers. sed quæro.

Forma citandi testes ad informandū curiam.

10 * Forma autem citandi testem ad testimonium peribendum talis erit, videlicet. Pone prius nomen Iudicis, deinde T. Tibi N. tenore præsentium præcipimus, & expresse mandamus, quatenus statim visis, & receptis pręsentibus, & postquam vigore pręsentium fueris requisitus sub pęna scutorum 500. auri Cameræ, &c. applicandorum, &c. vel sub pæna exilii, &c. vel (& hoc in subsidium) sub pænā excommunicationis, &c. debeat coram nobis & nostra Curia cōparuisse, & te personaliter præsentasse ad nos, & illam eandem nostram Curiam informandam de nonnullis ad eam

spe-

spectan. de quibus te informatum esse nobis constat, alioquin,&c. In quorũ,&c. Dat.&c. die,&c. mensis,&c. anni,&c.

Alia forma breuior.

11 Vel breuius in curia; Citetur N. ad informandum Curiam ad statim sub pœna mandati executiui, instante fisco, Charitas Not.

Vel aliter iuxta stylum Curiæ, à quo nullatenus recedendum est, vt dixi.

SCHOLIA IN CAP. III.

COgendos esse testes ad ferẽ testimoniũ vulgare est, ne iustitia neglectui habeatur, & ne veritas in qua Reipublicæ, quies, & trãquillitas collocata est, delitescat, nã nisi cogi possẽt, scaturirẽt scelesti, qui viri probis negotiũ facesserent, ex raptoque impunè viuerent, nec ab hospite hospes tutius foret, nec socer à genero, idque passim militaret, tã in ciuilibus, in quibus de fortunis, agitur, quã in criminalibus, in quibus de pæna corporali, quæ maior est quacunque pecuniaria. Quare meritò compelli possunt ij, qui etiam veritatem occultantes, seque difficiles in comparendo, dum vocati sunt, præstantes, crimine stellionatus puniri possunt. Nell. in tract. de test. num. 39. relatus à Monticello in suo repert. test. posito in 4. volum. tract. fol. 258. tit. Compelli quomodo possit testes, & multũ singulariter dicit Nell. quod nõ punietur hic testis falsi, quia falsitas testium est propriè periura-

iuramentum, sed isti non iurauerunt, ergo, &c. criminaliter, ergo pœna extraordinaria stellionatus punietur, sed ciuiliter parti ad interesse, vel Reipublicæ per actionem de dolo.

Et materiam hanc plenè prosequitur Nella sub num. 40. vers. Qualiter testes. Monticell. in eod. tract. in tit. Compelluntur testes regulariter, & in tit. cogendi, quando sint testes in causa ciuili. Addo omnino videndum Andreã Gayll. lib. 1. obseruat. 100. tit. de test. ad perhib. testimo. cogendis cum multis sequentibus titulis. Fac illum locum adeas, quia non patietur te in hac materia esse ieiunum, sed saturum, qui parum fidendum est de his, quæ sub quodam angusto scribendi genere clauduntur in breui opusculo; Ideo prout è re cliẽtis tui esse cognoueris, consule proprios exuberantes materiç tractatus & si vis securè nauigare.

Memini me in hac materia testium cogendorum quendam veluti mortuum suscitasse. Quidam, Doctor accusauerat vxorem suã de adulterio, & quod immisisset incendium in studium suum, vt & maritum, & libros comburereret, combusta verè meliore eorum parte, citari curauerat quendam affinem vxoris suç sub Vicario Iustitiæ, tunc Iacobo Antonio Carpano, vt testificaretur in ijs, quç maximè ledebant vxoris existimationem, nec poterat

ille

ille vir probus, si examini subiectus fuisset, nō fateri. Ab hac animi molestia eū liberaui per tex. in l. 4. ff. testi. Circa quem insistit. Moder. Rom. de oppos. con. testes, q. 54. num. 13. 14. in 2. vol. Molestiæ fuit D. Vicarii, vt sicuti honoris sui cupidus, ita, & alieni fore, nec tamē iustitiæ tramites violaret, & secutus est Clar. in quæst. 24. vers. scias tamen, vbi dicit, quod quantam potest, debet Iudex abstinere ab examinando testes, qui de iure examinari regulariter non possunt. Vis plura: Quod ab vtraq; parte sportulas sponte oblatus retuli, illo, quod vxoris famam labefactari ab eo vti irato marito non essem passus, hoc, quod eum subtraxissem à necessitate ferendi testimonii

Num. 7. Compellantur.

EGregius est locus ad hanc ratio. Ang. in tract. de testi. in cap. item cū agitur nu. 23. 24. cuius integra verba huc libet afferre: Quærit Angelus quomodo testes cōpelli possint ad perhibendum: Respondet multa iudicia per l. 1. ff. seq. iudic. non. obtemp. vel captis pignoribus. exemplo tutoris, vel curatoris satisdare nolentis, quorum publicū est officiū sicuti testium, vel ad exemplum parentū, qui nolunt alere filios. Item potest secundū consuetudinē Ciuitatis. Item per Iudicem Ecclesiasticum posset excommunicari, ad quam pænam deueniendum est, cum alia remedia deficiunt, vbi insurgit contra Prælatos, qui pro

qua

qualibet re leui excommunicant, vide eundẽ Gayll. d.obser. 110. num.9. & 10. obser. 98.

Num. 9. Quæ ita obseruanda.

DAntur litterę remissoriæ, seu subsidiales judici, in cuius territorio reperiuntur testes de cõsuetudine. In multis tamẽ casibus expertus sum magnam causę cognitionem adhibet in concedendo literas subsidiales, vt in causa Egr.Equitis Alexãdrini Beccarię cõtra Equitem Alexandrum Verrium, tandẽ destinatus eo fuit Bartol. Brasca I. C. ac Vicarius generalis vir perspectæ probatis. Et in materia harũ remissoriarum cõcedẽdarũ, aut denegandarum, responsum reddidit plenum, quod cum aliis imprimetur. Interim verò ne te pigeat videre.Sim.de præt.in cõ.14.Iacob. Menoch.nouiss.omnium, qui in manus meas incidit, Laderch.Imolẽs.in cons.202.per tot. & eundem Præsid.de arbitr.iud.casu 250.vbi plurimum arbitrio iudicis in eis permittendis tribuit.Non sum longior.

SVMMARIVM.

1 *Testes aliquando torquentur ex varijs causis ex quibus.*

2 *Qualis autem tortura prædictis inferenda at relinquitur arbitrio iudicis.*

3 *Arbitrium prædictum debet regulari iuxta personarum, & factorum qualitatem.*

4 *An dãdæ sint defensiones talibus ante torturã.*

5 *Forma decreti torquendi testem infamem.*

6 *For-*

6 *Forma decreti torquendi testem varium, vacillantem, quique aliud extra iudicium, aliud in iudicio deposuit.*

7 *Testes varij aliquando torquentur, vt dicant à quo fuerint subornati.*

8 *Testis recedens à priore dicto præsertim magis verisimili, præsumatur subornatus.*

9 *Forma decreti torquẽdi talẽ testẽ variũ, &c. ad effectũ vt dicat à quo fuerit subornatus.*

10 *Testis verisimiliter informatus dicitur ille, qui tempore commissi delicti fuit in loco cõmissi delicti, & potuit videre, & negat adfuisse, vel vidisse.*

11 *Item, qui extraiudicialiter dixit se aliquid scire, postea in iudicio negauit.*

12 *Item vicinus.*

13 *Item domesticus.*

14 *Item solitus frequentare viam in qua est commissum delictum, & est alias persona malæ opinionis.*

15 *Debent tamen apparere probationes in actis, quod tales testes scirent, vel scire possunt veritatem facti.*

6 *Forma decreti torquendi testem verisimiliter informatum.*

17 *Testes verisimiliter informati debent torqueri leuius arbitrio Iudicis.*

18 *Iudex arbitrari debet, quod testes verisimiliter informati, torqueri debeant.*

An

An, & quando, & quomodo testes torquendi sint cum suis formis. Cap. IV.

1 ALiquando † testes torturæ subiiciuntur, & hoc fit variis ex causis, puta quia infames vel socij criminis, vel varij vel aliud extraiudicialiter alio iudicio deposuerunt, vel delicto interfuerunt, & tamen dicunt neminem vidisse, aut cognouisse, vel sunt verisimiliter informati, & sunt suspecti quod veritatem dicere recusent, vel sunt viles, & vltronei se ingerunt ad testimonium ferendum, vel sunt conuicti de mendacio ex dicto alterius dignioris licet solius, & alijs similibus ex causis. Clar. q. 25. per totum. Boss. in tit. de tortu. testi. num. 9. 10. 11.

2 † Qualis verò tortura indiferenda sit, & qui modus in ea inferenda seruandus, & an grauis, vel leuis id tortum arbitrio Iudicis com

3 mittitur. † Itaque poteris tu, vbi casus contingat iuxta personarum, & factorum qualitatem arbitrium tuum, vel moderari, vel extendere. Clar. queſt. 25. versic. torqueantur etiam te-

4 stes, in fine. † Et licet in aliquibus casibus multi doctores teneant, antequam ad torturam contra testes deueniantur illis dandum esset terminum ad deducendum si quid in contrarium habent ad torturam euitandam. Boss. in tit. de mand. ab homi. post. n. 30. Tamen scias tu communiter esse receptum in practica, vt sem-

semper, & quandocunq: absque aliqua dispu-tatione testes torqueri possint, & cum effectu torquentur, vt euitetur timor subornationis quę de facili fieri posset. Clar. d. q. 25. vers. fin. in fi. Et quoniam rem tibi me gratam facturũ esse arbitror, si formulas inserendi torturam in casibus prædictis tibi supposuero, idcireo alias adscribere nõ recusabo. Si ergo testis aliqua facti, vel iuris infamia laborabit erit ille torquendus ad effectum purgandi infamiam prædictam, & tollendi huiusmodi exceptionem quæ contra talem testem opponi posset. Forma autem decreti talis erit videlicet.

Decretum torquendi testem infamem, vel alia exceptione laborantem.

5 † Tunc D. sedens, &c. visis, &c. stante qualitate personæ ipsius examinati, considerata infamiæ notæ, qua effectus reperitur, ad tollẽdam maculam prædictam, & vt eius dictum magis afficiat nominatum, ac ad omnem aliũ meliorem finem, & effectum: mandauit ipsum examinatum duci ad locum torturæ, ibiq. spoliari, ligari, & funi applicari, &c.

Secretum torquendi socium criminis remi.

Si vero fuerit socius criminis quomodo agendum sit habebis infra lib. 2. cap. 6. num.

Quod si varius vacillans, vel aliud extra iudicium, aliud in iudicio deposuerit, ita formandum erit decretum, videlicet.

De

Decretum torquendi testem varium, vacillantem, & qui aliud extraiudicialiter, aliud iudicialiter dixit.

6 ✝ Tunc D. sedens, &c. Visis, &c. visa variatione ipsius examinati, qui in praecedenti suo examine dixit, se vidisse Meuium percutientē Titium, & modo negat se illum vident, vel vidisse percutientem lapide, & tali loco: modo ait vidisse, percutientem ense, & alio in loco, quam prius deposuerat, vel qui aliud extraiudicialiter præsētibus testibus affirmauit aliud vero modo iudicialiter examinatus deponere non dubitauit; Ad tollendum omnē maculam periurii, si qua inest, ab eius persona (& hoc si primum dictum fuit iuratum) vel ad purgandum omnem defectum varietatis, si quis inest, & ad videndum in quo dicto ipse examinatus persistat, ac ad omnem aliud meliorem finem, & effectum mandauit eundem examinatum duci ad locum torturæ, &c.

De eodem ad sciendum à quo fuerint subornati.

7 ✝ Aliquando tamen solent etiam torqueri huiusmodi testes varii, & diuersa deponentes non ad effectum videndi in quo dicto persistant, vt supra dictum est, sed ad sciendum ab ipsis à quo, siue quibus fuerint subornati ad reuocandum eorum examen. Puta si Titius dicat se vidisse Meuium furtum committere, & huiusmodi suam dispositionem comittētur plu-

plures circumstantiæ verę, vel magna verisimilitudo, itaut si postea dicat se non vidisse Meuium, vel alium vidisse, & concludentem rationem non adducat huiusmodi suæ reuocationis, & variationis: vtiq. tunc talis testis non erit torquendus ad effectum videndi in quo dicto persistat, sed sciendi ab ipso à quo, siue quibus subornatus fuerit ad suam priorem depositionem reuocandam,
8 * vel mutuandam præsumitur enim, quod à suo priore dicto recedat subornatus. Rol. à Vall. in cons. 73. nu. 33. Mascard. de prob. concl. 1340. num. 8.

Decretum torquendi ad detegendum subornationem.

Forma autem talis erit videlicet.

9 * Tunc D. sedens, &c. Visis, &c. visa depositione facta per ipsum examinatum sub die, &c. in qua asseruit vidisse Meuium furtum committere, consideratisq; pluribus circumstantijs, dictam depositionem concomitantibus, quæ verificatæ fuerunt, & quæ sunt ideo verisimiles vt omnino credendum sit ipsum examinatum in dicta testificatione verum dixisse, modo autem mentiri, pręserrim cum ea, quę in prima depositione deposuit, vltiones de plano deposuerit, nec modo sufficientem, aut verisimilem causam alleget huiusce suæ variationis propterea que valde credibile, ac verisimile sit ipsum examinatum ad dictam priorem depositionem reuocandam, ab aliquo subornatum

 fuisse

fuisse. Ad effectum sciendi, ab ipso examinato, an ab aliquo, siue aliquibus, & a quo, seu quibus subornatus fuerit, ad dictam priorem depositionem reuocandam, ac ad omnem alium meliorem finê, & effectum circa tamen præiudicium, quorumcumque iurium fisco, ex dicta priore depositione competentium, & acquisitorum quibus per præsentem torturam, nullo modo præiudicare intendit, & non alias aliter, &c. de quo expresse protestatus fuit, & ꝓtestatur: Mandauit ipsum examinatum duci ad locum torturæ, &c.

10 † Vbi autê appareret ipsum testem esse de facto super quo interrogatur verisimiliter informam illudque deponere recusare, quia videlicet, tempore commissi delicti constat fuisse in loco delicti commissi, & potuisse videre quomodo factũ sese habuisset, & ipse vel negaret adfuisse, vel vidisse. Foller. in verbo capiat informationê. nu. 19. & 20. & de hoc conuincitur saltem per vnum testê, qui sit dignior
11 ipso negante. Foller. d. verb. nu. 22. † vel constat quod extraiudicialiter confessus fuit, se
12 habere notitiã facti & postea negat. † vel est vicinus loco commissi delicti, Foller. vbi sup.
13 nu. 18. † vel est domesticus, Boss. de tortur. te-
14 sti. nu. 9. 10. & 11. † vel est solitus frequentare viam, in qua commissum fuit delictum & est alias personas malæ opinionis, & famę. Foller. vbi sup. n. 27. aut alia de causa potest ipse

Iudex

Iudex conijcere, quod ille recuset veritatem
15 fateri ✝ & apparent in actis probationes, quod tales testes negantes sciunt, vel scire debent veritatem facti, Foll. in d. verb. num. 24. & cõstat de delicto saltem in genere cõmisso, Foll. ibidẽ d. n. 24. infrascripta decreti formula ad torturam contra ipsum deuenire poteris, videlicet.

Decretum torquendi testes verisimiliter informatos.

16 ✝ Tunc Dominus visis, & auditis prædictis, & pluribus monitionibus ipsi examinato factis vt veritatem fateatur, consideratoq; quod ipse fuit præsens in loco vbi homicidium cõmissum, fuit tẽpore, quo illud fuit cõmissum, & quod verisimiliter potuit videre, quomodo factum se habuerit, vel qui fuerint delinquentes, aut quibus vestimẽtis induti vel quibus armis, armati incederẽt, licet ipse hoc expresse inficiari conetur, ac consideratis alijs indicijs, ex processu resultantibus, & contra dictum examinatum facientibus, &c.

Ad effectũ habendi ab ipso examinato plenam, & integram veritatem, super præmissis, de quibus, vt dictum est, verisimiliter apparet informatus, atque ad omnem alium meliorem finem, & effectum mandauit ipsum examinatum duci ad locum torturæ, &c.

Vel considerato, quod ipse examinatus est vicinus, vel est solitus frequentare locum, in quo fuit repertum cadauer, & quod propte-

rea potest esse informatus de veritate facti, ac de ipsis, delinquentibus, concurrent etiam mala fama, & opinione ipsius examinati, &c.

Vel consideratis verbis, per ipsum examinatum extraiudicialiter prolatis, de quibus in processu. Ex quo apparuit manifeste, quod ipse est informatus de veritate facti, & de ipsis delinquentibus, &c.

Ex prædictis, quæ exempli gratia hic posui poterit quilibet colligere, quomodo in similibus occurrentibus causis paucis immutatis procedendum sit ad torturam contra testes.

17 Circa quod † illud in primis, animaduertendũ est, vt ne ipsi testes ita grauiter torqueantur, ac si principales rei forent, sed leuius arbi-
18 trio Iudicis, † qui etiã arbitrari debuerit quã do plures, & quando pauciores, quando aliqui, & quando omnes iuxta factorũ, & personarum qualitatem tormentis subijciendi sunt. Cesar. quæst. 25. vers. torqueatur etiam in fine.

SCHOLIA IN CAP. IV.

Tit An, & quando, & quo testes torquendi sint cum suis formulis.

TOrtura testium late patet, & iustissimus excurrendi expatiandique campus, ita vt actor hic tantum ludere in parua cymba possit. Exigit enim verè integrum tractatum, quia vix omnes causæ, ob quas testis torquendus

dus eſt, explicari poſſunt, à quo quam bonæ memoriæ, & fœlici ingenio prædito iudex attamen debet maximè laborare in tortura teſtis, qui non pro ſuo delicto, ſed in alienum commodum, aut incommodum teſtificari cogitur, quia indebite, & ſine indiciis torquens, punitur Moder. Rom. quæſt. 37. num. 114. verſic. Amplia, & num. 115. vbi dicit ampliari etiã, quod ille teſtis fateretur id, quod primò negauerat. Quia non eſt attendendum, quòd res deuenit ad optimum finem, vide ibi, quia ordinate de hoc agit, & Scaccia d. tract. cap. 137. n. 181. in fine.

Si vis ſcire caſus, in quibus teſtis poteſt torqueri, & è contra, quia cognito vno de contrariis cognoſcitur, & reliquum, vide Mod. Rom. in repertorio, & indice, in verbo, & litera tortura, *S*caecia, cap. 86. num. 14. & cap. 47. nu. 180 Clar. noſtrum, in q. 25. per totum, Boſſ. de tortura teſt. num. 9.

Sed quæro opportunè, ſi teſtis petat copiam indiciorum, antequam torqueatur, an danda ſit, hanc quæſtionem plenè exam. d. Mod. Rom. q. 39. num. 116. vſque ad num. 130. & 147. Ex cuius dictis habeas compendiosè duo conſilia Iuriſconſultorum inter ſe pugnantia in Vrbe. Verum cum Mediolani, vt plurimum iudices inhæreant prædictæ aut Boſsii, aut Clari, & pro moſtro haberetur ab eis recedere, concludentibus non eſſe dandam copiam, Clar. §. fin

q.2.verſ. ſolet dubitari propter timorem ſubornationis, & per ea quæ trad. in q.64. & hic ſeſe offert inſignis locus Claudij Bertaz. ad patris in conſil. 157. littera A. in fine, vbi ſic dixit, & in tortura teſtis non exiguntur inditia, quæ exiguntur ad torturam rei, nec de eis habetur diſputatio cum Aduocato, ſed totum arbitrio Iudicis committitur, hæc illa. Explodendi enim ſunt (quantum fieri poteſt) garritus: & ſtrepitus nonnullorum Cauſidicorum veritatem peruertentiam, ne teſtes veritatem profiteantur, quo remedio maxime in Ciuitate Mediolani opus foret, vbi tam rei quam teſtes in carceribus quamuis bene ſeruentur tanquam vellus aureum, habent tamen ſtatim, qui omnia eis ſuggerunt, & torturæ inferendæ leuitatem ne expaueſcant, & alia remedia ſalutaria, veluti hoc opus ſit pietatis, ad quæ nos cũ ſcientijs noſtris vis prouehimur.

Ibidem, vel ſunt veriſimiliter informati.

Ideo ſi teſtes dicam ſe non recordari de eo quod veriſimiliter deberent recordari, torquẽtur. Clar. §. fi. q. 25. verſ. torquẽtur etiã teſtes.

Ibi. vel ſunt viles.

An probet vilis, ſi teſtificetur in cauſa criminali contra reũ ſine tortura, Clar. d. §. fin. & q. 25. verſ. ſed quæro, Boſſ. de tortur. teſt. n. 2.

Ibi, & vltronei ſe ingerant.

Contra, eos qui ſponte ſe offerunt ad dicendum

dum testimonium, inuehuntur omnes leges ideo satis sunt suspecti, Boss. de tortur. testi. num.9.

Quod si plures sint suspecti, quod veritatem supprimant, an omnes sint torquendi, Boss. de tortura. n.45. dicit, quod nisi duo tresuè sunt torquendi, & tantũ torquentur, quãdo veritas aliunde liberi nõ põt, late Bertazol. crim. cõs. 153.nu.8. Menoch.de præsump.lib.2.præsũpt. 55.nu.2. quod nota ad refrenandam auiditatẽ eorum qui sine delectu testes torquent. Attamen Clar.§. fin. quæst.25. vers. torquentur, dicit contrarium seruari de consuetudine, sed tamen se credere tutius esse, quod relinquatur arbitrio Iudicis, cui libenter assentio.

Ibi, vel sint conuicti de mendacio.

Non tamen omne mendaciũ testis nocet ad torturam ei inferendam, Clar.§.fin.q.21.vers. Mendacium. Ideo requiritur super substãtialibus delicti, non autem super cirnumstantijs late quomodo hoc procedat. Vide Mod. Roma.de indic.& tortu.q.52. fere per tot. Attendendum.n.est, an sit dolosè prolatum, seu a viro simplici, an a viro alioquin probo, & honesto: Aut an mendacium consistat circa id, quod etiam, si reus esset confessus, non tamen puniretur, & an de mendacio conuincatur per testem digniorem, licet solum Boss. de tortura, test.nu. 10. In materia vid. Præsid. Menoch. de præsumptio, lib.1.q.89. num. 67.68.69.70.

Num. 3. Qualis vero.

QVòd leuiter torquendi sint testes, quando torquentur super validitate sui dicti aut ad erudendum complices, aliaque delicta. Verisimile enim est, quod si de se putatur sit confessus, & torqueatur in alium, facilius sit veritatem dicturus, cum vnusquisque magis se, quam alium diligat, Clar. §. fin. q. 64. vers. Veritas est, in fine. vbi quod debet iudices torquendo reos super sociis, & super aliis criminibus moderatam torturam inferre, neq; iuris terminos excedere, Modern. Rom. lib. 1. q. 11. nu. 19. vers. Aduerte, in fi. & q. 21. nu. 129. vbi inhumanitatem (& bene) appellat nimis grauare testẽ in modo torquendi. idem auctor hoc eod. cap. num. 18. in fine.

Num. 4. Ibi & licet.

VIde supra hoc eod. c. 4. §. sed quæro opportunè, quod huic loco attexendum erat. Repetita crambe. idem bis non est dicendum.

Num. 7. Ibi, aliquando.

SVbornatio testis, cum sit difficilis probationis, coniecturis probatur, latè Mascar. de probation. conclus. 1341. Hanc praxim lucri plenam memoriæ tuæ commenda, licèt vere periculosa sit, animæ quia homines cupiditate pecuniæ obcœcati, magis incumbunt plerumq; in habenda veritate subornatorum, quã delicti, pro quo commissa est subornatio. *Ideo* quanto magis fieri potest, restringenda est, quia

quia datur materia iudicibus euagandi, relicto crimine, de quo principaliter agitur. Cumque essem a Senatu Excellentiss. delegatus in causa ardua cum Egregio tunc Fiscali, nũc Quæstore extraordinario Clemente Arsago I.C. cõtingit in carceribus, vt fieret quædam subornatio, in qua multi fuerunt nominati, quos minimè nominari cupiebam, quia carceratis aliqua in eorum delictis habenda est miseratio, quod faciat contra processus, qui in dies fiunt per notarios de delictis carceratorum, in quib. dispendiosis grauantur sumptibus.

Num. 8. Ibi, præsumitur enim.

SVbornatus videtur testis; qui quod primo iuratus dixerat, postea reuocat Mascard. d. cõcl. 1341. n. 8. & alias ibi coniecturas adducit. Addo. Vulpell. cons. 103. n. 13.

SVMMARIVM.

1 *Probationes sumendæ non sunt de domo rei.*

2 *Fallit in criminalibus de consuetudine.*

3 *Domus inquisito perquiri solent, vt videatur an aliquid reperiri possit, quod iura fisci fundet, vel adiuuet.*

4 *Exemplum ponitur in imputato, quod retineat arma probibita, vel libellum famosum confecerit, aut litteras scripserit, vel aliquid furatus sit, aut falsam monetam fabricet.*

5 *Perquisitio prædicta sæpe indicat delinquentem & veritatem delictorum.*

6 *In dicta perquisitione debebit annotari in scriptis*

ptis per notarium testibus præsentibus quicquid factum, & repertum fuerit.
7 *Si fuerint reperta aliqua facienda pro fisco, potuerunt accipi prauia illorum annotatio ne consignanda publica persona iuxta loci consuetudinem.*
8 *Annotatio prædicta quomodo facienda sit, & quanta cum diligentia.*
9 *Redditur causa quare.*
10 *Forma huiusmodi perquisitionis.*
11 *Forma annotandi res repertas in domo alicuius.*

De indicijs ex domo rei sumendis; & quibus formis vtendum sit. Cap. V.

1 QVamquam † nimis graue videatur ex domo rei ad probandum fisci intentionem probationes sumi. l. nimis graue C. de testi. Boss. in tit. de
2 Exam. reo num. 9. † Nihilominus scio prædi-
3 ctam regulam † non habere locum in criminalibus etenim sæpe, ac sępius domus reorum perquiruntur ad effectum videndi, an aliquid reperiri possit, quod iura fisci, vel fundet, vel adiuuet. Clar. in §. furtum. vers. quæro. nũquid & quæst. 27. in princ. vnde postea ipsi rei, vel grauioribus indicijs vrgeantur, vel conuicti
4 remaneat. † Puta enim quod quis imputetur, vel quod arma prohibita retineat, vel quod libellum famosum confecerit, vel quod aliquas lit-

litteras scripserit, vel quod aliquid furatus fuerit, vel quod falsam fabricet monetam, vtique solent practici assessores statim ex impro uiso Curiam cum notario, & fiscali mittere, vel ipsi per se etiam accedere ad domus taliũ imputatorum, vel ad alia loca, in quibus illi consueuerunt versari, ibiq. diligentissime perquiere an reperiatur, vel arma prædicta, vel dicti libelli famosi, aut litterarum exempla, & notæ, aut scripturæ, vel chartæ similes, aut aliquid de bonis derobatis, aut aliqua instrumẽta, vel materias ad monetã frabicandam apta & idonea, Clar. d. §. furtum vers. quæro nunquid. Conrad. de offi. præto. fol. mihi 630. nu. 14. quare si casus occurrat, idem tibi facien-
5 dum erit, † etenim non raro habetur hoc modo notitia delinquentium, & veritas delictorũ quæ alias nullo fortasse pacto haberi posset.
6 † Aduertere autẽ debueris, vt cum ad huius modi perquisitionem deueneris quæcumque feceris, & reperieris in scriptis per notarium
7 Testibus præsentibus adhibitus redigatur, & si quæ tibi videbuntur ad causam facere, illa in scriptis prius annotata dictis testib. videntibus, & assistentibus assumère tibi licuerit tecumq. asportare depositario, vel ipsi notario, aut alteri publicæ personæ iuxta cõsuetudinẽ
8 loci consignanda. † Erit autem talis res annotanda cum omnibus suis circumstãtijs, & qualitatibus quantum fieri potuerit delucide, In simi-

ſimili docet Conrad.de offic. prętor. in tit. de contumacibus fol. mihi 759. n.2. & aliquo ſigno ſignanda, puta litera A. B. C. vel alia nota ſimili, imò etiam per teſtes ſi poterit, vel ſigillis munienda, vel ſubſcribenda, vel alio modo notanda, & ſi reus erit præſens etiam per ipſum ſubſcribi, vel ſignari mandabis, deinde etiã teſtes ipſos qui præſentes fuerunt formiter examinabis ſuper prædictis, eorumq; exa-
9 men in ſcriptis redigi facies. ✝ Hanc autẽ diligentiam circa præmiſſam tibi vtendũ moneo, vt ne poſtea rei, cum ad eorum faciem ſcripta; & res prædictæ exhibendæ erunt (de quo dicã inferius ſuo loco, infra lib. 3. capitulo 10. (valeant inficiari illas penes ipſos, vel in eorum domibus fuiſſe repertas, quod facere plerumque ſolent, vt experientia te quoque docebit.

Forma autem erit talis. Die, &c. menſis, &c. anni, &c.

10 ✝ Mag. & excell. D. B. Locumtenens, &c. vna mecũ notario, & teſtibus infraſcriptis pro iuſtitiæ complemento, & ad omnẽ aliũ meliorẽ finem, & effectum acceſſit ad domu, C. ſita in vrbe in loco detto Capo le caſe, prope bona, &c. quam reperiit clauſam, & cum ſæpius pulſato hoſtio nemo reſponderet, & videretur nullus in ea manere; mandauit eandem domũ per clauarium aperiri prout per dictum clauarium accerſitum aperta fuerit. (vel ſi clarius ha be-

beri non possit, nec possit alio modo aperiri mandauit fores dictæ domus, ex quo alio modo aperiri non poterant; per vim recludi, prout calcibus per birruarios in eas iactis apertæ fuerunt.) Et in dictã domũ vna mecũ Notario & testibus prædictis, ac birruarijs cõcomitantibus ingressus cæpit per omnes stantias✝ illius ambulare, & perquirere, & tandem in quã-

11 dam Camera existente prope quoquinã in quadã capsa alba, quæ pariter per vim aperta fuit cũ clausa esset, nec alio modo operiri posset, fuerunt reperti duo archibusetti ad rotã parui longitudinis vnius palmi cum dimidio cum capsis ex ligno nucis confectis, & ossibus albis delineatis, ac celatis; quorum rotæ apparebãt circũcirca margines, inauratæ, & in calce quodam signo manus erant insculptæ. Et cum de mandato D, vnus ex birruarii astantibus fecisset periculum an essent onusti, fuerunt quidem reperti bene onusti, & de mandato eiusdẽ Domini materia intus existente exorta, fuit repertum intus dictos archibusettos, & eorũ quamlibet inesse quandam quantitem pulueris archibusii, & duas pilas plumbeas pro quolibet, quæ omnia ego vidi, & de mandato, vt supra annotaui.

Tunc D. visis prædictis mandauit mihi notario, & dictis testibus, vt supra capsis dictorum archibusettorum litteram A, maiusculam formaremus, vel nomina & cognomina nostra scri-

scriberemus, prout per me, & testes prædictos formata fuit, vel scripta fuerunt: ac deinde tã dictos archibusettos, quam puluerem, & pilas ex eis extractas mihi consignauit causæ notario, & per me cautè custodiri mandauit animo, &c. omni, &c.

Actum die, & loco supradictis presentibus ibidem N. & N. testibus ad prædicta omnia vocatis habitis, & rogatis.

Forma annotandi Litteras apertas in domo alicuius.

12 † Et si fuerint litteræ eodem modo describentur, videlicet, fuerunt repertæ quædam litteræ scriptæ sub Dat. Spoleti die 29. Nouembris 1595. incipiendo. Cariss. come fratello hò visto, &c. & cum subscriptione in fine, Affett. come fratello Matteo di N. Inscriptio vero à tergo talis erat, videlicet. Al mio Cariss. come fratello Cosmo di N. da Fuligno, Fuligno subito, subito, Sigillũ aũt non poterat cognosci cũ esset depressũ, quæ quidẽ litteræ fuerũt de mandato D. prius per me signatæ littera A, maiuscula, deinde per ipsos testes, ac præfatũ C. inquisitum (si adsit) eorum nominibus, & cognominibus in summitate primæ faciei hoc modo, videlicet. Io N. fui presente quando la presente scrittura fu trouata come di sopra in casa di C. Io C. cõfesso che la presẽte scrittura è stata trouata in casa mia come di sopra. Et si testes ignouerĩt scriberæ poteris eis iubere

vt

vt signum crucis faciant, prout superius tibi demostrauit, & sic mutatis mutandis poteris tu alijs similibus casibus tegere.

SCHOLIA IN CAP. V.

IMò contrarium verius est, quod in criminalibus nō fit editio ad fundandā intentionē Fisci, non tantū si causa sit capitalis, sed etiam si sit pecuniaria Fisco applicanda, ex Clar. in §.fi.q.25. ver. sed hic incidenter. Id quod adduxi in causa magni momēti corā R. Vicario criminali tunc existēti iuuene perspicacissimi ingenij, & acquieuit. Ad hac regula excipitur casus, de quo apud eundē Clar.in §.furtū, vers. quæro nūquid, magis ex quadā obseruantia in hoc dominio, quàm quod id sit de iure. Imo hæc præcepta perquirendi res furtiuas, non passim cōcedēda forent, quādo aliquis vellet perquirere in domo honestarum personarum.

Negari enim nō potest, quin generetur aliqua perfidia & multum interest, sumere initium probationis è domo rei, aliud sumere quo ad probationem coadiuuandam, de quo Cla.in §.furtum.vers.Quæro nunquid.

In materia editionis vide And. Gayl. Imper.obseru.106. num. 11. vbi Fiscus potest petere editionem instrumentorum etiam à reo licet sua non teneatur edere.

Bene in hac materia dicit Soc. sen. (si mo-

do

do is est, nam pleriq; aliud volunt) in suis (vt vulgo vocant) fallentijs ad regu. 112. in verb. ędere in 4. fallen. quod licet Fisco qualitercũque agat teneatur reus ędere propria instrumenta ad eius intentionem probandam, seu fundatam; tamen aliud est in causa criminali cum valde damnosum esset in causa criminali exigere probationem de domo rei, quod notat Pereg. in tract. de priuileg. Fisc. lib. 7. tit. de his quæ spectant ad ordinem num. 23. versic. principalem, firmat eadem conclusionem, sed non admittit in casu pecuniariæ pœnæ, & quod imo ædicio facienda est.

Hanc conclusionem limitat idem Pereg. ibi vt non procedat in causis criminalibus in quibus serui contra Dominos torquentur, quia in his instrumenta Fisco ędenda essent.

SVMMARIVM.

1 *Testis mutui, surdus, vt lingua non habens quo modo examinandus.*

2 *Et quod potest deponere per scripturam si scribere nouerit.*

3 *Alias per nutus, & signa mediantibus interpætibus à Iudices deputatis.*

4 *Si Notarius intelligat dictos nutus, & signa non est opus interprætibus.*

5 *Testes muti, surdi, & linguam non habentes possunt examinari in criminalibus, licet aliqui contrarium tenuerint.*

6 *Interpretes adhibendi sunt etiam quando testis loqui-*

sequitur, sed lingua extranea, quam notarius non intelligit.

7 *Forma examinādi huiusmodi testes remissiue*

De teste muto, surdo, linguam non habente, aut sermone extraneo loquente, & quomodo examinari debeat. Cap. VI.

1 SI testes † sint muti, aut surdi a natiuitate, vel ex accidēti, vel linguam habeat ampu

2 tatā, vt loqui non valeant, neq; exaudire: † siquidē ij scribere nouerint poterūt, eorū testimoniū in scriptis ferre, Mascard. de prob. lib.

3 3. concl. 1358. nu. 26. † sin aliter per nutus, & signa mediātibus interpretib. à te deputatis,

4 qui dictos nutus, & signa declarare debeant, † si notarius illa per se declarare non nouerit, Igne. in l. 3. §. ignoscitur, n. 26. ff. ad Syl. Char.

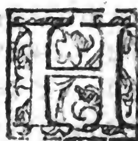
5 de execut. sent. cap. 2. nu. 50. † quod quidem fieri potest, licet quidam moderni contrariū voluerit, videlicet, quod tales testes in criminalibus non admittantur in ferendū testimonium, Chart. d. c. 2. nu. 47. vbi de commu.

6 † Et dicti quidem interpretes adhibēdi etiā erunt, si testis sit extraneus, nec latinū, aut vulgarem, aut alium sermonem, quem notarius intelligat, loqui nouerit. Farinac. in opere suo in tit. de opposit contra testes, q. 61. oppositione 11. num. 50. Quomodo autem, & qua forma horum depositiones accipiēdę sint, ex his

quæ inferius tibi dicam, & demonstrabo infra lib. 6. cap. 3. facillimè percipere tibi licuerit.

Finis Libri Primi.

SCHOLIA IN CAP. VI.

Aec surdorum, & mutorum materia non admodũ praticabilis est, ob penuriam mutorum, & elinguium in hac Ciuitate, quæ homines bene dispositos, omnibus membris validos format & fere nunquam vsu venit in mulieribus, quibus duplex lingua à natura concessa est. Vidi tamen mutum torqueri pro habenda veritate delicti homicidij sub D. Aloysio Cruceio Iureconsulto Vicario Iustitiæ D. Antonij Rubei Capitanei Iustitiæ. De hoc plene apud Farinacc, de opposit. contra testes quæstio. 61. per tot. vbi plures annectit quæstiones ad rem facientes.

Accusare an possint, si suã, suorumuè iniuriam prosequatur. vid. Tib. Dec. crim. tract. p. 1. lib. 3. c. 11. n. 17. ti. mẽtis, vel corpor. defectus.

Et quando quis est surdus à natura, necesse etiam est, vt sit mutus iux. not. ad l. qui discretis C. qui testa. facere poss.

An possit contrahere matrimonium, Decian ibid. & quod possit, si bono sit sensu præ ditus

ditur, & intellectu cõsului pro affine meo Ioseph. Porro f. Io Baptistæ, & pro filio ex sorore eiusdem Io. Baptistæ, qui iam duas habuit vxores, & ex ea filios formosos, & bene loquẽtes, ita vt fallat in his regula, quæ dicit, nemo dat, quod non habet, cum à patre absit loquela, & veluti per manus ad filios transmissa.

De mutis aliqua prodigia apud Textorem in officina tit. Muti.

An possit criminaliter puniri, si fateatur mutus per signa. Ia o. ad l. discretis num. 10. C. qui testa. fac. remissiuè. Melius cæteris hac in re præstat. qui & articulum excutit Petr. à Plac. in epit. delic. cap. 32. num. 17. vers. proxime. Credẽdum enim magis est Doctori plene articulum examinanti. Ex eius verò nimis artificiosa, & exculta distinctione colligo. Mutum, si habeat aliquem intellectum, & rationem puniri posse pœna ordinaria, modo tamẽ delictum suum probetur per testes, & sic per liquidam probationem; secus si ipse per signa delictum fateatur, idipsum pro constanti ponit Farinac. quęst. 41. num. 88. versicu. limita 11. & sub num, 91. quod non poterit torqueri ad habendam dictam confessionem, quia frustra expectatur illud, cuius nihil operatur euentus, super quo etiam vide Sebast. Medin. tract. de furtuit. casib. par. 2. quæst. 6. nu. 58.

Plenius vero attigit Carthar. de executio. senten. capt. bannit. cap. 2. à nu. 44. per discur

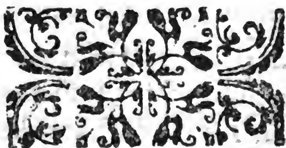
ſum mult.num.à quo Chart.multa mutuo accepit: imo vero omnis concernentia interrogationem muti, ita vt quod ibi decerpſit ex eo ſibi affatim aſcripſerit. Ita ſcriptum eſt.

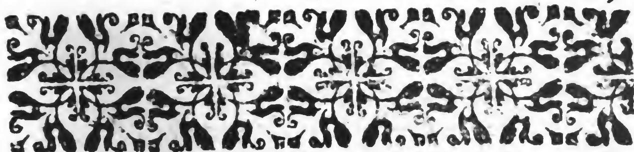
O vos non vobis nidificatis aues,
O vos non vobis mellificatis apes.
O vos non vobis vellera fertis oues,
O vos non vobis fertis aratra boues.

Ad hęc videndus Tiraq. de leg.connub. in verb.expreſſ.glo.7. num.16. 17. 18. Lamberteng.in contract.de contract. eor. quib. vel a iur.commun.vel à ſtat.ſin.cert.ſolennit. contrah.permiſſ. non eſt glo.8.in verb.mariti nu. 46.47.48. & in repert. Tractatuum.

Sed de his ſatis,ne ſterilem materiam raro in foro contingentem fertilem,& ſecundam reddere ſtudeamus.

Finis Libri Primi.

LIBER SECVNDVS.

SVMMARIVM.

1 *Captura committitur, si praecedunt informationes.*

2 *Si reus capi non poterit, proceditur contra ipsum in contumaciam.*

3 *Modus procedendi contra contumaciam remissiuè.*

4 *Ad capturã quomodo possit legitimè deueniri.*

5 *Captura hodiernis temporibus est arbitrariã.*

6 *Arbitrium hoc casu, quomodo regulari debeat, & quæ consideranda sint.*

7 *Regula certa non potest dari circa modum producendi ad capturam.*

8 *Nec circa personas capiendas.*

9 *Personæ priuilegiatæ, quæ.*

10 *Et an capi possint.*

11 *Mulieres non debent cum dedecore ad carceres duci, & debent poni separatim à viris, vel in aliquo loco extra carceres sub honesta custodia, & cum cautione.*

12 *Clerici, an, & quando capi possint à Iudice sæ*

culari.

13 *In quibus casibus potest iudex sæcularis contra Clericum procedere.*

14 *Captura debet committi birruarijs, & alijs seruientibus Curiæ, non autẽ priuatis personis, & multo minus offensis, & inimicis.*

15 *Forma mandati de capiendo in Curia.*

16 *Forma mandati de capiendo extra Curiam.*

De captura reorum, & forma mandati de capiendo. Cap. I.

1 CAptis † informationibus, & acquisitis contra reos indicis solet deueniri ad capturã eorum, quando possint haberi, vel pro-
2 ceditur † contra eosdem in illorum contumaciam seruatis seruandis ad condemnationem, vbi haberi non possunt, quia fugam arripuerunt, vel aliàs sunt absentes. Contard. de offic. preto. in tit. de contumacibus.

3 † Omisso autem ad presens modo procedẽdi in contumaciam, de quo infra in vltima
4 parte huius tractatus disseremus; † videamus nunc quomodo ad dictam capturam possis tu
5 legitimè deuenire. † Scio igitur capturã hodiernis temporibus arbitrariam esse; Clar. q.
6 28. vers. scias autem circa fin. † & ideo considerata qualitate causę, an videlicet delictum sit occultum, an graue, an difficilis probationis, an possit causare alia delicta; & personę, scilicet an vilis sit, an pauper, an vagabunda, an so-

an solita delinquere,an malæ opinionis,& famæ, an aliqua infamiæ macula notata;& indiciorum,an grauia,& vrgentia,an proxima, an verisimilia,an clara,& huius generis, an vero è contra:mandatum de capiendo arbitrio tuo
7 vel relaxare,vel denegare poteris,†non enim circ à hoc dari potest certa regula,&ratio pro e dendi.Clar.q.28. vers. scias autem , in fin.
8 †quemadmodum etiam dari non potest circa
9 personas capiendas ,† quamuis enim priuilegiatæ illæ fore nt,prout sunt mulieres, docto-
10 res, clerici,& similes, † nihilominus poteris vbi delicti,& causæ qualitas suadebit,ad capturam etiã contra præfatos procedere . Clar. d.q.28.vers.quæro, & vers.seq. quod autem
11 dico de † mulieribus,aduertere debueris, vt ne cum decore adducantur, & quod ponantur in carceribus separatim à viris,vel in aliquo cubiculo Palatij iudicis, aut in aliqua domo,sub honesta custodia,& cum fideiussione, & Clar.q.28.vers.quæro igitur, quod dico de
12 clerici, † intellige, si habebis iurisdictionem
13 contra illos, † vel se ad effectum illos consignandi eorum superioribus, Clar. d.quæst.28. vers.quæro, & vers.si vero.

14 Captura aũt cõmittitur ipsis birruarijs, & sic personis publicis,nõ aũt priuatis, & multo minus offẽsis,& inimicis,Foll.in sua pract. in verbo capiãt informat.nu.14. per mandata à iudic.subscripta,Clar.q.28.vers.dictum est, &vers.seq.quorũ mandatorũ forma talis erit,

videlicet, si mandatũ sit relaxatum in Curia.

Forma mandati de capiendo in Curia.

15 De mandato Illustrissimi, & Reuerendissimi D. Almæ Vrbis Gubernatoris, siue eius in criminalibus Locumtenentis. Capiatur infrascriptus, pro inditiis, & captus, ad secretos carceres ducatur, nec relaxetur, donec, &c. In quorũ, &c. Dat. &c. die, &c. Deinde ponatur nomẽ capiendi, cũ cognomine & patria, si talis cognitio habetur, sin aũt describatur per signa, & aliàs prout melius videbitur, & postea Iudex tale mandatũ subscribet, apponẽdo nomẽ suũ, pura M. Aurelius de Domo Locũten. Quod si mãdatũ p̃dictũ extra Curiã dandum sit, ampliori vtendum erit formula, videlicet.

Forma mandati de capiendo extra Curiam.

Annibal Oricellarius Ep̃s Carcassonus. Almæ Vrbis, eiusque districtu Generalis Gub. & Vicecamerarius.

16 Vniuersis & singulis Dominis Gubernatoribus, Potestatibus, Barisellis, Capitaneis, Executoribus, Subexecutoribus quibuscunque cæterisque Iustitiæ ministris, iurisdictioni nostræ mediatè, vel immediatè subiectis, auctoritate nostri Officii, tenore præsentium præcipimus, & mandamus, sub 500. auri ducatorum, à quolibet ipsorum auferen. & Cameræ Apostolicæ applican. aliisq. arbitrio nostro imponendis, & infligendis pœnis. Non subiectis verò in Domino hortamur, & rogamus, vt N. de

N.

N. vbique locorũ repertum capiatis, & carceretis, & detineatis, capique, detineri, & carcerari faciatis, ſub bona, & fida cuſtodia pro nõnullis indicijs contra eum in actis notarij noſtri infraſcripti exiſten. ad effectum illũ prout iuſtitia ſuadebit puniendi; nobis, quãto citius notificantes, quicquid in præmiſſis feceritis. In quorũ, &c. Dat. &c. hac die, &c. poſtea manu ſua præfatus Reuerendiſſimus Dominus Gubernator tale mandatum ſcribet hoc modo, videlicet; Annibal Epiſcopus Oricellarius Gubernator. Nolo omittere hic te monere, vt cũ populos gubernio tuo cõmiſſos habueris, nũquã permittas birruarios ſine mandatis de capiendo capturas facere (niſi tamẽ periculũ eſſet in mora, vel depræhenſos caperẽt infragranti, quia datur multoties occaſio maximorum ſcandalorum, & iniuſtitiarum, dum iſtis ribaldis, qui nihil aliud cogitat, niſi quoquo modo pecunias extorquere, arbitrio ſuo homines capere permittitur. Ego ſcio quod dico. Propterea fac, vt meam hanc admonitionem cordi habeas.

SCHOLIA AD LIB. II. CAP. I.

Apturę materia nulla apud Iudices & Gapharios ſępè fuit, licèt nunc ſub Ill. Capitaneo Iuſtitiæ Horatio Mainoldo I. C. veſtigia fratris

tris in Hiſpania Regentis eruditiſſe calcante; anguſtior via ſit reddita vſque ad nauſeam actuariorum, qui dicere poſſunt cum Poeta.

Obſtupuere animi, intentiq. ora tenebant: Cum res eorum familiaris minus augeatur. Is enim, non vt pleriq; veluti vigiles dracones parãdis inhiat opibus; ſed famę, ſed decori nulla inter eũ, & ſatellites turpis cõuentio, tã quã de quota litis, quæ cũ aliquibus mẽſtrua fuiſſe dicitur; non cũ commentarienſibus col ludium. Ideoq. ſperãdũ eſt recepturũ eũ apud dominnm villicationis ſuã fructũ centeſimũ.

Principe ergo loco informationes auctor legitimas requirit; multaque verſantur in cognitione. vtrum captura ſit legitima nec ne; quæ ſingula recenſere laborioſũ nimis foret. De hac Clar. §. fin. q. 28. verſ. autẽ, circa fin. qui magiſtralem præſcribit methodum ante iudicum oculos ſemper habendam, ne errent; ne in ſindicatu, in quo digeruntur errores, teneantur. Vis, vt ego tibi dem tutam, & ſecurã viam capturas relaxandi, noli precio magiſtratus affectare. time Deum, ne te auaritia omnium malorum radix poſſideat. His ducibus, vix poteris errare, & cũ omnes norunt, te rectam mentem habere, nullus erit, qui ad iniuriam referat, ſi contingat capturã à te ſignari, nec apud Senatum leues hæ excuſationes audiẽtur, nã ſicut febricula non venit appellatione febris; vulnuſculũ appellatione vulneris ita leuibus ductus indicijs, captura nullum ti

bi

bi timorem incutiet, Scacc.c.42.n.5.in fin.

Innumeras quæstiones ad materiam capturæ pertinentes, vberrime explicat Farinac. in q.27.per tot.ad quem, & Scac.de iud.in cau. ciu. & crim. c.42.tit.de citat. real.seu captura in criminalibus te reijcere magis expedit, quam multa amplectens nihil complecti.

Omnes tamen iudices hortor, nisi vrgenti necessitate audeant aliquam detineri facere curialē iniussū principis, nā etsi, qui hoc munus subeunt, debeant iustitiam constanter ministrare nulla habita personarum acceptione; iuxta illud Salomonis. Noli fieri iudex, nisi virtute valeas disrumpere hominum iniquitatem; Attamen ita cauendū est. ne ipsis Principibus, a quibus pendes, displiceas, & ex alieno discas periculo. ideo Principes certiores reddas, consulas. Cautū me reddit exemplum Iacobi Philippi Brābillę I.C.ac Collegæ mei. Is enim cū causa ęris alieni seruatis seruandis capturā decreuissent cōtra Thesaurariū huius status generalē Cardonū, ita Princeps tāquā aliquod scelus comisisset, hoc ęgre tulit, vt ab officio Vicariatus Iustitię eum suspenderit, cū Princeps conquereretur ante d. detentionem suam Excellentiā debuisse moneri, qui postea inde ad modicū tēpus se spōte ab officiis publicis abdicauit, & secessit omni librorum supellectile etiam vendita, quod prudenter ab eo, qui multos magistratus summa cum laude gesserat factum est, iuxta illud Poetæ;

Viuæ

Viue tibi, & longe nomina magna fuge.
In omnem casum serua ad vnguem circa modum capturæ decernendæ circumspectas considerationes, Clar. in q. 28. vers. scias, in fin. & memento, q̄ datur officiũ, non autẽ discretio.

Et modus in rebus, sunt certi deniq; fines.
Quos vltra, citraq; nequit consistere rectũ;

Quem modũ, & modestiam si seruasset amicus quidam meus in solio dignitatis positus, multos habuisset, qui eius infortunia commiserari fuissent.

Num. 14. vers. Captura autem.

VIdi tamen, quoties periculum est, ne birruarij sufficiant in reo detinendo concedi, vt quærelantes cum auxilio amicorum, eis assistant ad exequendam capturam, quod satis de iure permittitur, iuxta not. ad l. nõ est singulis de reg. iur. & latè consului pro Mratignono, quod consilium (si per vitam licebit) imprimetur. Addo. Follerium in prax. crim. dialog. in verb. notatos capiat de persona, nu. 14. vers. item caueant, dummodo occasio scandalis non detur. Quod male obseruarunt iudices, qui Hispanorum militum cohortem miserunt ad detinendum Eg. Com. M. Antonium Aresinum superioribus annis ad locum Cauenaghi admisso de eorum societate Ioann. Paulo Tabula hoste suo accerrimo, qui stratagemate vtens, quod bannitus foret, destinauerat caput ei, tamquã bannito, amputare; licèt

(Deo

(Deo adiutore)opera eiusdem rustici,qui præ uiderat horum multitudinem aduenientem, illius manus euaserit summo mane delatus nudus in nemus, qui postea se consignauit, & innocentiã suã demonstrauit, absolutionẽq; consecutus est. Vides quam periculosa fuerit licentia illa concessa pręfato Tabulæ se se Hispanis in opem adiungenti; Quinetiã ita mihi persuadeo, factum illud causam dedisse, quod interiecto aliquo tempore fuit occisus proditoriè.Melius fuisset,quod hi penes,quos erat clauus Reipublicę totius incẽdium illud à principio restrinxissent. quia omne malum nascent de facili opprimitur, inueteratum fit plerunq; robustius, idque in similibus discordiis nascentibus accidit,quod in paruis arbusculus ad proceritatẽ auctis,iuxta illud Poetę

Quæ præbet latas arbor spectãtib.vmbras
Quo primum creuit tempore virga fuit,
Tũc poteras sũma manibus tellure reuelli,
Nũc stat in immensũ viribus aucta suis.

Qui vero dictas discordias aluere, vitæ breue tempus habuisse feruntur. Iam mihi in hac re tutius est silentium, quia non licet homini arcana loqui, & os in cœlum ponere.

SVMMARIVM.

1 *Delinquens post capturam examinare debet super de quibus imputatur.*

2 *Et circa huiusmodi examen est maxima cura inuigilandum.*

Con-

Nisi

19 *Nisi aliàs constaret, talem, cui impunitas promittitur, vere delictum commisisse.*

20 *Auctor putat à dicta promissione abstinendum principem consulendum.*

21 *Iudex criminis naturam, qualitates, & circumstantias diligenter debet possidere.*

22 *Iudex dum processum fabricat, illius summarium, debet conficere, vt sibi quodam modo pro speculo inseruiat.*

Captis reis quid faciendum, & quæ obseruanda sint circa personam Iudicis. Cap. II.

1 CAptum † delinquentem, & in carceribus detrusum examinare debebis super ijs, de quibus ille imputatur, ad effectum, vt si possibile sit, ex eius oris propria confessione; veritatẽ habeas facti, de quo agitur. Chart. in
2 sua pract. interrog. reo. lib. 1. cap. 3. num. 6. † propteterea erit maxima cura inuigilãdũ circa
3 huiusmodi reorũ examẽ. Char. d. c. 3. nu. 32. † quod cõstitutũ vulgo vocant, eo quia à verbo Cõstitut. solet initiũ sumere, Char. in d. pract.
4 lib. 1. c. 1. num. 6. & 7. † Namque haud modica laus est bene ordinate, clare, subtiliter, & accommodatè reos interrogare, & mediantibus interrogatorijs illuc adducere, vt vel inui
5 ti veritatem fateantur. † Et ego cognoui non nullos Iudices, ita in hoc interrogandi genere versatos, vt nullis tormẽtis fere semper de

plano

plano ab ipsis reis veritatem haberẽt, tuncq; dicerent se causam amisisse, cum ad tormenta deuenire ipsis necessarium foret, audiuiq; ipsos reos pluries dicẽtes, sese magis horum interrogatoriis vexari,& premi,& quodammodo adigi ad veritatem fatendã, quam vlla cu-
6 iusuis generis tormentorũ vi,& sæuitiat * Et licet videatur hoc negotiũ nonnullis facilius tamen experto mihi crede, quod difficillimi est,& maximi ingenii,Chart.in d.pract.inter-
7 rog.reor.lib.1.in præfat.nu.3. * & ideo vides tam paucos reperiri, qui processus commendatio de dignos fabricent. Sed nulla est difficultas,quam non studium, & exercitatio vincat iuxta illud Virgilianum.

Labor omnia vincit Improbus,&c.

8 * Debebis ergo patienter reos interrogare, & longa interrogatoriorum, & argumentorum serie causam examinare, sicque veritatẽ
9 facti extorquere conari, * non autẽ statim ad tormenta nulla rei gestæ ratione habita prosilire; etenim aliquando dũ seuerius admissum vendicare festinas,nullo legum temperamento adhibito iniustam pœnam eligere, & innoxium indignis suppliciis afficere potes.Quod profecto impium, esset, & dispendiũ irreparabile afferens, & nullo vnquam hominis facto resarciendum, Blanc.in tract. de ind. in epist. nũcupat.ad scolasticos legum studiosos,Clar.
10 q.64.vers.debet etiã * Cõsideres velim torturam

ram eſſe remedium ſubſidiarium, quod ita vocatum fuit, quia tunc ſolum ad illud confugiēdum eſſe voluerunt maiores noſtri, quando alia remedia fuerunt fruſtra tentata.

Vt igitur ad rem proprius accedam. Vellem ego quidem veras tibi tradere regulas, certamque præſcribere methodum interrogandi reos
11 † verum cum facta, & negocia, ſuper quibus examina fieri contingunt, tam varia ſint, crede mihi, non poteſt ab aliquo certa ratio, & methodus præſcribi, l. neq; leges, cum glo. magna. ibi, ff. de legi. Ne tamē hæc inanis habeatur nō nulla generalia tibi in mediū afferā, vnde artem quandam, & regulam interrogandi haud difficulter poteris per temetipſum haurire, & colligere. Arg. tex. in l. non oēs, & l. ſeq. ff. de legi.
12 † Tria igitur tibi ante oculos conſideranda propones.

Primò, perſonam tuam examinare, & interrogare volentis.

Secundò, perſonā rei, ad quem examinādum te confers, & a quo veritatem, cupis elicere.

Tertiò, negocium, & cauſam quæ tractatur.
13 Quoad perſonam tuā illud in primis monitum te volo, vt Deū timeas, animam mundā habeas, mente, & corpore in opus, quòd aggrederis, incumbas, veritatem ſolam, prout ſuperius dixi, perquiras, Clar. in pract. interrog. reorum lib. 2. c. 1. n. 2. & ſeqq. teq. illius tantummodo indagatorem eſſe, ac miniſtrum iuſtitiæ,

G hoc

hoc eſt ipſius Dei optimi maximi, à quo omnis dimanat iuſtitia, memoria ſemper repetas
14 Scap.de iur.non ſcrip.lib.5.c.122.nu.6.deinde ita te ad examen accinges, vt omni paſſione penitus ſpoliatus exiſtas, nullamque habeas perſonarum acceptationẽ, Foller. in ſua pract. in verbo ſtudẽt ſe ornare, nu. 5. Sed ipſos reos ſiue pauperes ſint, ſiue diuites, ſiue nobiles, ſiue ignobiles, ſiue priuatos, ſiue in magiſtratu cõſtitutos æquis oculis reſpicias, ac ſi nullum inter eos diſcrimen intercederet. Foller. vbi
15 ſup.d. nu.1. Nunquam te timidiorem ad veritatem indagandã faciat ipſa nobilitas, ipſe magiſtratus, ipſe diuitiæ, nunquã te ad illam reperiendam temerarium, & participem reddat ipſa paupertas, humilitas perſonę, aut dignitatis deficientia, ſed omnes reos ita ſemper habeto, ac ſi eiuſdem eſſent qualitatis, ſtatus, & conditionis, eademq. ſeueritas, & grauites, ac maieſtas ſit tibi ſemper erga quoſcumq. Foller. in
16 d. verbo ſtudeant ſe ornare.nu.6. Non tamen male te facturum auderem aſſerere, ſi aliquanto vrbanius cum nobili, quam cum ignobili te geſſeris, puta ſedentem examinando, vultum precatiorem præſeferendo, verbis lenioribus vtendo. mouet enim quandoque modeſtia Iudicis eum, quẽ rigore duriorem reddidiſſet. Et
17 familiariter etiam cũ reis agere caueas † quia inde contemptio naſcitur dignitatis, Chart. in
18 pract.interrog.reo.lib.2.c.3.nu.7.& 8.† Impunita-

nitatis promiſſione nunquã reum ad confiten-
19 dum compellas, præſertim ſi promiſſam impu-
nitatem minime præſtare poſſis, aut velis: eſt
enim quædam proditionis ſpecies, à qua Iudi-
ces Deum timentes ſemper vidi abſtinere, &
20 quidem meo iudicio rectã, † ſed melius faciũt
illi, qui vbi caſus occurrit, & plures ſunt com-
plices alicuius grauis facinoris, & difficultes
veritas habere poteſt, conſulto Principe, & de
eius mandato impunitatem confitenti polli-
centur, & ita ego fieri vidi à magnis viris.
21 † Præter bene aduertere, vt criminis, de quo
agitur, naturam, eiuſque qualitates, circum-
ſtantias diligenter poſſideas, Char. d. pract. lib.
2. c. 2. num. 1. indiciorum ex proceſſu reſultan-
tium plenam notitiam habeas, illaq. memoria
teneas, vt plenius, & facilius tibi interrogandi,
& arguendi ſuppetat materia. Chart. d. pract.
lib. 2. cap. 2. num. 2.
22 † Poſtremo illud omnino obſeruabis, vt
dum proceſſus formatur, illius ſemper ſumma-
rium conficias, ita enim quaſi in ſpeculo facil-
limè in eo videbis, quid faciendum, quid omit-
tendum ſit, quid plenius, quid leuius attingen-
dum, proceſſum cum maximo tuo honore ad
debitum finem perduces.

SCHOLIA IN CAP. II.

Miro quodam, & faciliori ordine proſequi-
tur auctor, quale debent eſſe munus iudi-

cis in examinando, in quo plus valet hominis prudentia, ac iudicium a natura ingenitum, quam librorum assidua reuolutio. Animaduerti enim aliquos,& si doctos; attamen ita obtusos, vt quicquid potius eis esset committendũ, quã vt reũ aliquẽ examinent. Quis doctior F. Gãbarana Senatore, olim publico professore in Ticinen. Gymnasio, ac in iure canonico præceptore meo. Quis eo tardior in exciplenda negociorum forensium qualitate? quã suã tarditatem ipsemet accusabat. Si literarum peritiam, & eloquentiæ vim requisiuisses, nullus ei erat præponendus. Si tamen processus criminalis ei formandus erat crimin. Notarii ad eũ accedere recusabant, quod tanquam bos antiquus grauiter figeret pedem; qui super singulis insisteret, quæ momento temporis erant percipienda. Quantum ergo possit hæc diligentia multoties sum expertus, paucis præsertim ab hinc diebus, quibus detinebatur quidam pistor, qui puerum ann. 12. in via publica prope locum. Albini ab hac ciuitate per 10. milliara distante occiderat. Cum vero nulla, aut leuissima inuenirentur indicia, hoc dẽpto, quod visus erat super equa simili illi, quæ à puero ablata fuerat per eum,& socium, per noctem fere integram illius examini ita incubuit, vt eũ postea fassus fuisset adhibito taxillo, professus fuerit, se illud delictum confessum fuisse, non quæstionibus victum, sed ex vehementia adhibita

hibita per me, & in examinando; & interrogando, nec intermissa diligentia, non quia tormentorum vis in eo aliquid operaretur, qui corpus ad ea induratum habebat. Tandem ad caudam equi alligatus per hanc Vrbem tractus pœnas dedit tanti sceleris.

Huius examinis plura habes apud Chartar hinc add. à quo Author collegit.

De examine quod Constitutum appellamus loquitur Clar. q. 45. vers. *S*cias autem, & quo tramite debeat iudex procedere in examinando multa, Clar. ibi vers. debet autem iudex.

Plurimas autem quæstiones huc pertinẽtes examinat, *S*cacc. cap. 88. pluries à me citatus.

Num. 12. Tria.

DE timore Dei, quem debet habere Iudex tradit idem Scacc. nu. 4. versic. Debet, & denique cętera requisita plenius, quam his cõmemorat.

Num. 18. Impunitatis.

CAutelæ, fictiones, simulationes an sint licitæ, in interrogandis reis, & an liceat iudici promittere reo impunitatem ad eruendam veritatẽ delicti, & confessio extorta noceat reo quo ad pænam, Scacc. d. cap. 86. nu. 35. 36. 37.

Num. 20. Sed melius,

HAec impunitas Mediolani non conceditur, nisi vbi difficulter veritas haberi po-

test delinquentibus, & licet si de reseruatis Principi. Attamen non soles concedere, nisi communicato negocio cum Senatu Excell. qui iuxta criminum qualitatem eam concedendam esse, vel denegandam à Principe consulit.

Concedit etiam his impunitates ad tempus quas saluum conductum appellamus reis, qui detegere socios criminis sunt parati, puta ad mensem. Et plures sunt horum saluorum conductuum, quas fidantias etiam appellamus, formulæ in formulario Senatus Excell. manu scripto, ac dono dato à M. Antonio Lampugnano legum studioso ex sorore nepte mihi carissimo, quod adhuc penes me seruatur.

Parum tamen est fidendum de his impunitatibus, nam per multæ inuenitur causæ, ad eas u ertendas. Et memini superioribus annis fuisse inductum quendam iuuenem Compostanum nomine à quodam Causidico, qui eius defensionem susceperat, ad confiten. quod ipse vna cum aliis socijs expoliauerant nocte domum cuiusdam Ianuensis locupletissimi. Erat enim hic carceratus ex conscientia Ill. Præsidis Senatus Iacobi Ricardi, nullis contra eum existentibus indiciis, mox relaxandus. Fuit publicatum eo tempore edictum Principis, quod qui claro posuisset d. rapinam, impunitate gauderet, etiam quod esset carceratus, modo non esset principalis. Persuadente Caudisico (vt fertur) precio corrupto, ac colludente cum Ia-

nuen

nuen. confessus est, de quo Causidico apud me illacrimans conquestus est. denique ad furcas traditus fuit, tanquam non purificasset conditiones in impunitate appositas. Pro eo reddidi consilium parum ab euentu fructuosum non piget tamen illud inserere meis responsis prope diem euulgandis.

Rursus cum quidã iuuenis Io. Baptista Gambaloyta fuisset imputatus, quod de mandato fratris sui Octauij Physici in insidijs positus vulnerasset eam, quæ d. Medici amasia erat, & pro hoc mandato detineretur, obtinuit impunitatem à Sen. Excell. & cum esset bannitus capitaliter ob accipitres ad stratam ereptos institore ego, ac primarij patritij nostri Hermetis Vicecomitis, & sponte constituto sub fiducia impunitatis, compertum est, quod fuerat cõcessa contra stilum Cancellariæ per errorem, nec solere, nec debere Senatũ inconsulto Principe d. impunitates concedere. Tunc me non mediocris timor inuasit; ne quid culpæ meæ adscriberetur, qui tamen diligenter inspexeram & preces compilaueram, & legerã decretũ Senatus iuxta supplicationem. Tandem Senatus statuit ei terminum ad recedendum è carceribus trium dierum, vel ad liberam an vellet vt beneficio dictæ impunitatis. Consului, vt citra moram recederet, nec mortalium vlli salutem suam committeret paruit ille, qui postea super territorio Cremensis occisus est. Post

illud tempus nunquã amplius sum ausus quempiam in carceribus sub auspicio consiliorum meorum præsentare, & adhuc in eadem voluntate, & sententia permaneo, permaneboque, cum periculosa sit res, accusatos ad carceres adducere, quos haud certo scias te è carceribus educturũ. Neq; enim mihi vnius è nostratibus Doctoribus exemplum insequi videtur, quo Consultore cum cliens suus carceres ingressus fuisset, & ab eo magnam pecuniarum quantitatem habuisset; tandem ad perpetuas triremes damnatus est, quo audito per Doctorem consulentem in hæc verba prorupit, *Stà* troppo bene, meritaua essere appiccato, ch'egli era vn ghiotto degno di mille morri.

De hac impunitate, & an expediat concédi plura apud Gregor. Magalot. de saluo conduct. Farinac. de carcer. q. 29. fere per tot. Iacob. Menoch. cons. 100. nu. 189. lib. 1. & de arbitr. iudic. cas. 337. vbi latè agit de impunitate conceden. bannito, quando concedi possit; & de pœnis violantium saluos conductus, &c. *S*urd. decis. Mantuan. 307. conceditur Ioachim Minsing. obseruat. 28. Censit, remis. plura in famosissimo consilio Tib. Decian. 96. volum. 2. quod responsum redditum est in causa coram *S*enatu amplissimo vertenre, a quo petebatur per Capit. Vincentium Locatellum Cremonen. saluus conductus pro alijs delictis, præterquam à rapina, (quam robariam appellamus) cuiusdam

dam Hebræi. Verum negata fuit prædicta impunitas, vt audiui, & sæpè mihi euenit petere saluos conductus pro vno delicto remanente condemnatione quo ad alias condemnationes secutas, dicebamque nil derire Fisco, quod indulgeretur securitas hæc pro vno delicto tantum, attamen numquam impetrare hoc potui, etiam quod præsentatio illius vtilis foret, & necessaria alteri, qui de eodem delicto eo commisso arguebatur, & plurimum sit deferendum hominum innocentiæ, & scio quod in causa Egr. Iacobi Sicci imputati de homicidio, & confessi, cum adduceretur, confessionem esse extortã per tormenta exquisita coram D. Fiscali Serponto, & eum qui occidit, paratum esse se consignare, modo respectu aliorum delictorum impunitas concederetur: attamen à Senatu Excell. repulsam passus est, & caput ei fuit amputatum, quem vereor fuisse illius homicidij innocentem, licet ipse eam mortem pie tempore supplicij ascriberet alijs delictis occultis, quorum pœna ad eam vsque diem dilata fuerat; quod totum pendet à prouidentia summi illius Opificis.

Solebat etiã Senatus concedere saluum conductũ homicidæ volenti facere pacem ad tempus, seu spatiũ mensis, sed perraro, & hoc fuit ante Cæsar. Constitutiones; nam post, nũquam.

Dantur autem indistinctè ad detegendos socios, & complices, vt per mensem accedere

ad

ad officium possint, & socios criminis manifestare.

Dantur etiam in forma pro non delatis, nec indicia, semperq; solent qui se consignant secum gestare similes saluos conductus verentes inimicorum insidias,& proditiones,& falsas accusationes, vel quia immundam habeant conscientiam.

Et nunc quidam eques se pro vna causa consignauit cum simili securitate, verum interea quidam alius fuit ad carceres adductus, qui fassus est,se in quodam Castro occidisse quendam cum eo, & expoliasse. de quo delicto, & si non possit agi stante solita salui conductus formа concess. Attamen hoc grauat satis eius opinionem pro eo delicto, pro quo se sponte præsentauit.

Conceditur etiam à Senatu saluus conductus bannito,siue alias,reo,vt ad perhibendum testimonium,siue repetendum compareat, & solet addi, vt recta via incedat, neq; huc illuc vagetur.

Bannito etiam arbitrio Senatus conceditur, vt pro alio delicto sibi imputato comparere possit.

Scias tamen in concedendis impunitatibus debere superiores prius elaborare, an aliunde veritas haberi possit,cum hoc remedium securitatis concedendæ delinquentibus sit subsidiarium,nec nisi necessitate vrgente ei locus esse

debeat

debeat, quo casu etiã premia per cridas Principis reuelantibus præponuntur. Verum materiam hanc onerare nolo amplius.

Numero 21.

IVbebam ego Notarijs, dum Iudex essem, vt asterisco aliquo notarẽt loco testium magis ad delictum conferentia, ita & rei, qualitates, confessiones, & ijs vterentur tamquam indicibus futuræ, vel eorum diligentiæ, vel Iudicis. Dum veluti ad manum habentur ea, super quibus reus examinandus est, idque maxime fieri solet eo tempore, quo fit reo monitio, nã quæ in multas partes processus sunt dispersa, colliguntur, & eis tenetur reus respondere. Nam plus valet inspectio resultantium ex processu quam sollicita digestorum reuolutio. Multò plura suppeditabit tibi Carthar. de interrog. rei lib. 2. cap. 2.

SVMMARIVM.

1 *Iudex qua obseruare debeat circa personã inquisiti. vt interrogãdi sibi suppetat materia.*
2 *De his quæ sunt corporis munera.*
3 *De his quæ ad animum pertinent.*
4 *De his quæ sunt fortunæ.*
5 *Quæ consideranda ante, in, & post delictum ad requirendam copiam interrogandi.*
6 *Locus Ciceronis facientis ad prædicta.*
7 *Qualitas personarum etiam normam, & modum interrogandi subministrat.*
8 *Persona grauis qualiter examinanda.*

9 *Per-*

Quæ obseruanda sint circa reorum personas. Cap. III.

1 CIrca * reorum personas plura erunt adducenda; quæ tibi copiam interrogandi,
2 argumentandiq; suppeditabunt, * puta ætas, sexus, valetudo, figura, vires, natio, quæ sunt corporis virtutes, vitia, studia, arte inertia, quæ ad
3 animũ pertinent † genus affinitatis, amicitiæ,
4 opes honores † quæ sunt fortunæ muuera, an ira, odio, amore, metu, spe, vel cupiditate, ad delinquendum moueri potuerit, vbi fuerit, vbi visus sit, & in cuius, vel quorum societate, an aliquid præparauerit, an cum aliquo sermonem fecerit, vel aliquem conuenerit, an socios fautores, particeps, & auxiliatores aliquos habuerit, an in aliquo loco præter solitum, vel alieno tempore, aut absque causa, vel

cum

cum non consueto habitu, aut cum certo
armorum genere, aut cum aliquibus bonis,
aut certa cum pecunia, vel instrumentis visus
fuerit, an fecerit, vel dixerit aliquid quod ad
5 delictum inferat, puta minas, iactationes, ver-
ba, timorem, vel spem præferentia, fugam, men-
dacia inuerisimilia, vel aliquid non fecerit, nec
dixerit, quod facere, & dicere oportebat, vel
è contra, & huiusmodi, quæ respiciunt causas,
& tempora, vel antequam delictum committa-
tur, aut dũ committitur, vel postquam cõmis-
sum est, item loca, modum, & facultates, Franc.
Casen. in tract. de arte, & ratione in criminum
6 causis differendi. fol. 16. 17. & 18. Et illa Cice
ronis, lib. 2. de inuent. erunt etiam summo-
pere consideranda dum ait, quare, quo cõsilio,
qua spe perficiendi, quidque factum sit, cur hoc
modo potius, quam illo, cur nullo auditore,
aut cur hoc, cur nemo sit conscius, aut cur hic
sit, cur hoc ante factum non sit, cur hoc in ipso
negotio, cur hoc post negotium, aut quid fa-
ctum de industria, aut quid rem ipsam consecu
tum sit, constet ne oratio, aut cum re, aut ipsa
secum hoc huius ne rei signum sit, an illius, an
huius, illius, & vtrius potius, & quid factum sit,
quid non oportuerit, aut non factũ quod opor-
tuerit, prædicta omnia affluenter ex persona
rei materiam ipsum interrogandi suppedita-
7 bunt. * Præterea qualitas personarum nõ tan
tum materiam, sed modum etiam, & normam in

inter-

8 interrogandi tibi prębebit ✝ etenim si inquisitus erit persona grauis erit diligenter, & cum aliquo etiam decore, vt superius dixi exami-
9 nandus. ✝ si leuis, & simplex simplici interrogatione, & rationibus ab ipsa natura dedu-
10 ctis erit vtendum: ✝ si doctus rationibus solidis, locis topicis, ex processu desumptis con-
11 certandum erit: ✝ si pertinax suspectus, vel verbosus diligentius tibi insistendum erit pluribus ille verbis, pluribus interrogationibus etiam alienis, nempe, an sederet, quibus vestimentis esset indutus, an tempus esset nubilosũ an serenum, an locus planus, an accliuis, & aliis similibus leuibus interrogationibus defatigandus erit. de his omnibus habes per Petrum Gregorium Tholosanum in sua syntaxi artis mirabilis, lib. 1. cap. 3. Chart. in sua pract. interrog.
12 reor. lib. 2. cap. 3. nu. 1. vsque ad nu. 5. ✝ si timidus minæ ipsum terrebunt, & ad veritatem fatendam cõpellent, si iracundus, tãto magis erit
13 concitandus donec quiescat: ✝ si ambitiosus vtile erit illa deducere, vnde magis inflari eum contingat. Chart. d. c. 2. nu. 6. & seqq. Ea enim in medium afferendo, quę ipsius ambitionem tanto magis excitant, facile ipsum reum ad ve-
14 ritatem propalandam coges. ✝ *Si* erit solitus delinquere, bonum erit quandoque non ordinatim procedere, sed ordinem ipsum inuertere, & cominus digladiari, isti enim habeat præsumptionem cõtra se, vt Blanc. in suo tract.

De-

15 ✝ Demum perducere reum ad illam credulitatem maximum donum se a Deo Opt. Max. reportasse, quod non occisus fuerit, vel alio modo petierit, vt difficulter animam seruare posset, cui cum captus fuerit facillime consulere, illamque se seruaturum esse pluribus de causis sperare potest, & similia persæpe illum, vel inuitum ad veritatem fatendum inducit, vide Franc. Casen. in tract. de arte, ac ratione
16 in criminum causis differen. fol. mihi 21. ✝ Inducit etiam ponere illi ante oculos, quod multi pro crimine commisso, de quo ille inquiritur, vexantur, dum curia versatur in incerto, & ideò, vt ne illi indebitè defatigentur crimen fateatur, vt ego prædicta pluries expertus sunt, & multa alia tibi quasi arena succurrent, quibus veritatem facti extorquere valeat, si prudens, & cautus fueris omnia diligenter perpendendo.

SCHOLIA IN CAP. III.

SI circa obseruationes interrogandis reis adhibendas, quis esset verba facturus inexplicabili se implicaret labyrintho, cũ totũ indiciorũ materiã amplecteretur, quæ sumuntur ex his considerationibus, quas hic congerit auctor. Neque enim fieri potest, quod vbi ignores, quæ, qua-

qualiaque indicia sint necessaria ad constituendum reum, vel de per se, vel aliis adminiculis admixta, & iuncta, scire te posse, quomodo reus sit examinandus. Magnum est Chaos interrogationum, quas accommodare ad qualitatem rei, tum loci delicti, tum aliarum circumstantiarum, expedit, vnde tibi propria quorumcumque indiciorum loca disposita, quæ sint eorum natura, & vis, petenda sunt. Nec credas singulas interrogationes singulis conuenire, sed explorandum est in primis inspecta qualitate indiciorum, quæ magis vni, quam alteri apta sit, & ex qua veritatem delicti magis sis habiturus, & nisi valeas ingenio, & prudentia, & de tuo thesauro aliquid proferas, nulla tibi authoris suffragabitur praxis. Scito tibi vtilius futurum ab hoc munere abstinere, quam vt inscitia tua, quæ latere homines potest, palam deprehendatur. Magistratus enim virum aperit. Quod in hac Ciuitate cõtingit aliquibus. qui statim honoribus, quos adepti sunt, minus idonei, licet summæ forent integritate, omnium iudicio sunt habiti, cum penderent ab instructione aliquorum notariorum, per quos facile erat in manifestos errores incidere, (quod omnium insulsum est) arbitrantes scientiam à stilo regi, cum quæ iuris sint, ignorent.

Vt autem vtiliora in hac interrogandorum reorum praxi recenseam, ac seligam, sciendum

est;

eſt, tenendas, promouendaſq. delicti circumſtantias, quas reus inficiari non poſſit. Nam tunc horreſcit animus, expaueſcit, nec deliberandi conſilium inuenit, ſed inuitus impellitur ad veritatem fatendum, imprudenſq. elabitur, neſcius ſe extricare ab interrogatoriorum indiſſolubili nodo. eſt etenim magnus pauor his, qui operantur malum. Sic os obturat læſa conſciencia, imponit ſilentium. Quod ex Franc. Pegna ad directorium Eymerici tradit Scaccia cap. 86. nu. 44. verſ. duodecimo. Vnde mihi ſatis damnandus videtur horum Notariorum mos, qui tot ſuperfluas interrogationes aggregant, ſuper floſculis inſiſtunt ignari, quanta vis inſit in his interrogatoriis, quæ nocentem vulnerant, ſenſum adimunt, neque ſui memorem ferè eſſe ſinunt.

Neque accedo Scacciæ dicenti nu. 45. verſ. decimotertio. licet multum eruditè loquatur, quod grauiora interrogatoria ad finem reſeruentur, niſi eo caſu, quo Iudex continuat examẽ nulla data intermiſſione, tunc verè defeſſus illaqueatur, cum quid reſpondeat ſibi promptum non eſt, nam ſi reliquum examen differatur in aliam diem, vires reaſſumuntur, ipſaq. nox cogitationis mater ad reſpondendum inſtruit, reſponſiones captioſas ſuppeditãs, præſertim cum negocium tibi eſt cum verſato, calliditate ſua edocto Iudicis eludere indagationem à Notario contendendo, vt ſuum examẽ

test delinquentibus, & licet si de reseruatis Principi. Attamen non soles concedere, nisi communicato negocio cum Senatu Excell. qui iuxta criminum qualitatem eam concedendam esse, vel denegandam à Principe consulit.

Concedit etiam his impunitates ad tempus quas saluum conductum appellamus reis, qui detegere socios criminis sunt parati, puta ad mensem. Et plures sunt horum saluorum conductuum, quas fidantias etiam appellamus, formulæ in formulario Senatus Excell. manu scripto, ac dono dato à M. Antonio Lampugna no legum studioso ex sorore nepte mihi carissimo, quod adhuc penes me seruatur.

Parum tamen est fidendum de his impunitatibus, nam per multæ inuenitur causæ, ad eas u ertendas. Et memini superioribus annis fuisse inductum quendam iuuenem Compostanum nomine à quodam Causidico, qui eius defensionem susceperat, ad confiten. quod ipse vna cum aliis socijs expoliauerant nocte domum cuiusdam Ianuensis locupletissimi. Erat enim hic carceratus ex conscientia Ill. Præsidis Senatus Iacobi Ricardi, nullis contra eum existentibus indiciis, mox relaxandus. Fuit publicatum eo tempore edictum Principis, quod qui claro posuisset d. rapinam, impunitate gauderet, etiam quod esset carceratus, modo non esset principalis. Persuadente Caudisico (vt fertur) precio corrupto, ac colludente cum Ianuen

nuen. confessus est, de quo Causidico apud me illacrimans conquestus est. denique ad furcas traditus fuit, tanquam non purificasset conditiones in impunitate appositas. Pro eo reddidi consilium parum ab euentu fructuosum non piget tamen illud inserere meis responsis prope diem euulgandis.

Rursus cum quidã iuuenis Io. Baptista Gambaloyta fuisset imputatus, quod de mandato fratris sui Octauij Physici in insidijs positus vulnerasset eam, quæ d. Medici amasia erat, & pro hoc mandato detineretur, obtinuit impunitatem à Sen. Excell. & cum esset bannitus capitaliter ob accipitres ad stratam ereptos institore ego, ac primarij patritij nostri Hermetis Vicecomitis, & sponte constituto sub fiducia impunitatis, compertum est, quod fuerat cõcessa contra stilum Cancellariæ per errorem, nec solere, nec debere Senatũ inconsulto Principe d. impunitates concedere. Tunc me non mediocris timor inuasit; ne quid culpæ meæ adscriberetur, qui tamen diligenter inspexeram & preces compilaueram, & legerã decretũ Senatus iuxta supplicationem. Tandem Senatus statuit ei terminum ad recedendum è carceribus trium dierum, vel ad liberam an vellet vt beneficio dictæ impunitatis. Consului, vt citra moram recederet, nec mortalium vlli salutem suam committeret paruit ille, qui postea super territorio Cremensis occisus est. Post

illud tempus nunquã amplius sum ausus quempiam in carceribus sub auspicio consiliorum meorum præsentare, & adhuc in eadem voluntate, & sententia permaneo, permaneboque, cum periculosa sit res, accusatos ad carceres adducere, quos haud certo scias te è carceribus eductururũ. Neq; enim mihi vnius è nostratibus Doctoribus exemplum insequi videtur, quo Consultore cum cliens suus carceres ingressus fuisset, & ab eo magnam pecuniarum quantitatem habuisset; tandem ad perpetuas triremes damnatus est, quo audito per Doctorem consulentem in hæc verba prorupit, *Stà* troppo bene, meritaua essere appiccato, ch'egli era vn ghiotto degno di mille morti.

De hac impunitate, & an expediat concedi plura apud Gregor. Magalot. de saluo conduct. Farinac. de carcer. q. 29. fere per tot. Iacob. Menoch. cons. 100. nu. 189. lib. 1. & de arbitr. iudic. cas. 337. vbi latè agit de impunitate conceden. bannito, quando concedi possit; & de pœnis violantium saluos conductus, &c. Surd. decis. Mantuan. 307. conceditur Ioachim Minsing. obseruat. 28. Censit, remis. plura in famosissimo consilio Tib. Decian. 96. volum. 2. quod responsum redditum est in causa coram Senatu amplissimo vertente, a quo petebatur per Capit. Vincentium Locatellum Cremonen. saluus conductus pro alijs delictis, præterquam à rapina, (quam robariam appellamus) cuiusdam

dam Hebræi. Verum negata fuit prædicta impunitas, vt audiui, & sæpè mihi euenit petere saluos conductus pro vno delicto remanẽte condemnatione quo ad alias condemnationes secutas, dicebamque nil derire Fisco, quod indulgeretur securitas hæc pro vno delicto tantum, attamen numquam impetrare hoc potui, etiam quod præsentatio illius vtilis foret, & necessaria alteri, qui de eodem delicto eo commisso arguebatur, & plurimum sit deferendum hominum innocentiæ, & scio quod in causa Egr. Iacobi Sicci imputati de homicidio, & confessi, cum adduceretur, confessionem esse extortã per tormenta exquisita coram D. Fiscali Serponto, & eum qui occidit, paratum esse se consignare, modo respectu aliorum delictorum impunitas concederetur: attamen à Senatu Excell. repulsam passus est, & caput ei fuit amputatum, quem vereor fuisse illius homicidij innocentem, licet ipse eam mortem pie tempore supplicij ascriberet alijs delictis occultis, quorum pœna ad eam vsque diem dilata fuerat; quod totum pendet à prouidentia summi illius Opificis.

Solebat etiã Senatus concedere saluum conductũ homicidæ volenti facere pacem ad tempus, seu spatiũ mensis, sed perraro, & hoc fuit ante Cæsar. Constitutiones; nam post, nũquam.

Dantur autem indistinctè ad detegendos socios, & complices, vt per mensem accedere

ad

ad officium possint, & socios criminis manifestare.

Dantur etiam in forma pro non delatis, nec indicia, semperq; solent qui se consignant secum gestare similes saluos conductus verentes inimicorum insidias,& proditiones,& falsas accusationes, vel quia immundam habeant conscientiam.

Et nunc quidam eques se pro vna causa consignauit cum simili securitate, verum interea quidam alius fuit ad carceres adductus, qui fassus est,se in quodam Castro occidisse quendam cum eo, & expoliasse. de quo delicto, & si non possit agi stante solita salui conductus forma concess. Attamen hoc grauat satis eius opinionem pro eo delicto, pro quo se sponte præsentauit.

Conceditur etiam à *S*enatu saluus conductus bannito,siue alias,reo,vt ad perhibendum testimonium,siue repetendum compareat, & solet addi, vt recta via incedat, neq; huc illuc vagetur.

Bannito etiam arbitrio *S*enatus conceditur, vt pro alio delicto sibi imputato comparere possit.

*S*cias tamen in concedendis impunitatibus debere superiores prius elaborare, an aliunde veritas haberi possit,cum hoc remedium securitatis concedendæ delinquentibus sit subsidiarium,nec nisi necessitate vigente ei locus esse

debeat

debeat, quo casu etiã premia per cridas Principis reuelantibus præponuntur. Verum materiam hanc onerare nolo amplius.

Numero 21.

IVbebam ego Notarijs, dum Iudex essem, vt asterisco aliquo notarẽt loco testium magis ad delictum conferentia, ita & rei, qualitates, confessiones, & ijs vterentur tamquam indicibus futuræ; vel eorum diligentiæ, vel Iudicis. Dum veluti ad manum habentur ea, super quibus reus examinandus est, idque maxime fieri solet eo tempore, quo fit reo monitio, nã quæ in multas partes processus sunt dispersa, colliguntur, & eis tenetur reus respondere. Nam plus valet inspectio resultantium ex processu quam sollicita digestorum reuolutio. Multò plura suppeditabit tibi Carthar. de interrog. rei lib. 2. cap. 2.

SVMMARIVM.

1 *Iudex quæ obseruare debeat circa personã inquisiti. vt interrogãdi sibi suppetat materia.*
2 *De his quæ sunt corporis munera.*
3 *De his quæ ad animum pertinent.*
4 *De his quæ sunt fortunæ.*
5 *Quæ consideranda ante, in, & post delictum ad requirendam copiam interrogandi.*
6 *Locus Ciceronis facientis ad prædicta.*
7 *Qualitas personarum etiam normam, & modum interrogandi subministrat.*
8 *Persona grauis qualiter examinanda.*

9 Per-

9 *Persona leuis, & simplex qualiter examinãda.*
10 *Doctus, quomodo examinandus.*
11 *Pertinax suspectus, vel verbosus, quomodo.*
11 *Timidus, quomodo.*
13 *Ambitiosus, quomodo.*
14 *Solitus delinquere, quo ordine sit interrogãdus*
15 *Desperatio salutis in reo maxima potentia ad inducendum illum ad confitendum.*
16 *Item, ponere illi ante oculos, quod multi dicta de causa vexantur.*

Quæ obseruanda sint circa reorum personas. Cap. III.

1 Circa * reorum personas plura erunt adducenda; quæ tibi copiam interrogandi,
2 argumentandiq; suppeditabunt, * puta ætas, sexus, valetudo, figura, vires, natio, quæ sunt corporis virtutes, vitia, studia, arte inertia, quæ ad
3 animũ pertinent † genus affinitatis, amicitiæ,
4 opes honores † quæ sunt fortunæ muuera, an ira, odio, amore, metu, spe, vel cupiditate, ad delinquendum moueri potuerit, vbi fuerit, vbi visus sit, & in cuius, vel quorum societate, an aliquid præparauerit, an cum aliquo sermonem fecerit, vel aliquem conuenerit, an socios fautores, particeps, & auxiliatores aliquos habuerit, an in aliquo loco præter solitum, vel alieno tempore, aut absque causa, vel

cum

cum non consueto habitu, aut cum certo armorum genere, aut cum aliquibus bonis, aut certa cum pecunia, vel instrumentis visus fuerit, an fecerit, vel dixerit aliquid quod ad
5 delictum inferat, puta minas, iactationes, verba, timorem, vel spem præferentia, fugam, mendacia inuerisimilia, vel aliquid non fecerit, nec dixerit, quod facere, & dicere oportebat, vel è contra, & huiusmodi, quæ respiciunt causas, & tempora, vel antequam delictum committatur, aut dũ committitur, vel postquam cõmissum est, item loca, modum, & facultates, Franc. Casen. in tract. de arte, & ratione in criminum
6 causis differendi. fol. 16. 17. & 18. Et illa Ciceronis, lib. 2. de inuent. erunt etiam summopere consideranda dum ait, quare, quo cõsilio, qua spe perficiendi, quidque factum sit, cur hoc modo potius, quam illo, cur nullo auditore, aut cur hoc, cur nemo sit conscius, aut cur hic sit, cur hoc ante factum non sit, cur hoc in ipso negotio, cur hoc post negotium, aut quid factum de industria, aut quid rem ipsam consecutum sit, constet ne oratio, aut cum re, aut ipsa secum hoc huius ne rei signum sit, an illius, an huius, illius, & vtrius potius, & quid factum sit, quid non oportuerit, aut non factũ quod oportuerit, prædicta omnia affluenter ex persona rei materiam ipsum interrogandi suppeditabunt.
7 † Præterea qualitas personarum nõ tantum materiam, sed modum etiam, & normam in

8 interrogandi tibi prębebit † etenim si inquisitus erit persona grauis erit diligenter, & cum aliquo etiam decore, vt superius dixi examinandus.
9 † si leuis, & simplex simplici interrogatione, & rationibus ab ipsa natura deductis erit vtendum:
10 † si doctus rationibus solidis, locis topicis, ex processu desumptis concertandum erit:
11 † si pertinax suspectus, vel verbosus diligentius tibi insistendum erit pluribus ille verbis, pluribus interrogationibus etiam alienis, nempe, an sederet, quibus vestimentis esset indutus, an tempus esset nubilosũ an serenum, an locus planus, an accliuis, & aliis similibus leuibus interrogationibus defatigandus erit. de his omnibus habes per Petrum Gregorium Tholosanum in sua syntaxi artis mirabilis, lib. 1. cap. 3. Chart. in sua pract. interrog.
12 reor. lib. 2. cap. 3. nu. 1. vsque ad nu. 5. ¶. si timidus minæ ipsum terrebunt, & ad veritatem fatendam cõpellent, si iracundus, tãto magis erit
13 concitandus donec quiescat: † si ambitiosus vtile erit illa deducere, vnde magis instari eum contingat. Chart. d. c. 2. nu. 6. & seqq. Ea enim in medium afferendo, quę ipsius ambitionem tanto magis excitant, facile ipsum reum ad veritatem propalandam coges.
14 † *Si* erit solitus delinquere, bonum erit quandoque non ordinatim procedere, sed ordinem ipsum inuertere, & cominus digladiari, isti enim habeat præsumptionem cõtra se, vt Blanc. in suo tract.

De-

15 * Demum perducere reum ad illam credulitatem maximum donum se a Deo Opt. Max. reportasse, quod non occisus fuerit, vel alio modo perierit, vt difficulter animam seruare posset, cui cum captus fuerit facillime consulere, illamque se seruaturum esse pluribus de causis sperare potest, & similia persæpe illum, vel inuitum ad veritatem fatendum inducit, vide Franc. Casen. in tract. de arte, ac ratione
16 in criminum causis differen. fol. mihi 21. * Inducit etiam ponere illi ante oculos, quod multi pro crimine commisso, de quo ille inquiritur, vexantur, dum curia versatur in incerto, & ideò, vt ne illi indebitè defatigentur crimen fateatur, vt ego prædicta pluries expertus sum, & multa alia tibi quasi arena succurrent, quibus veritatem facti extorquere valeat, si prudens, & cautus fueris omnia diligenter perpendendo.

SCHOLIA IN CAP. III.

SI circa obseruationes interrogandis reis adhibendas, quis esset verba facturus inexplicabili se implicaret labyrintho, cũ totũ indiciorũ materiã amplecteretur, quæ sumuntur ex his considerationibus, quas hic congerit auctor. Neque enim fieri potest, quod vbi ignores, quæ, qua-

est, tenendas, promouendasq. delicti circumstantias, quas reus inficiari non possit. Nam tunc horrescit animus, expauescit, nec deliberandi consilium inuenit, sed inuitus impellitur ad veritatem fatendum, imprudensq. elabitur, nescius se extricare ab interrogatoriorum indissolubili nodo. est etenim magnus pauor his, qui operantur malum. Sic os obturat læsa conscientia, imponit silentium. Quod ex Franc. Pegna ad directorium Eymerici tradit Scaccia cap. 86. nu. 44. vers. duodecimo. Vnde mihi satis damnandus videtur horum Notariorum mos, qui tot superfluas interrogationes aggregant, super flosculis insistunt ignari, quanta vis insit in his interrogatoriis, quæ nocentem vulnerant, sensum adimunt, neque sui memorem ferè esse sinunt.

Neque accedo Scacciæ dicenti nu. 45. vers. decimotertio. licet multum eruditè loquatur, quod grauiora interrogatoria ad finem reseruentur, nisi eo casu, quo Iudex continuat examẽ nulla data intermissione, tunc verè defessus illaqueatur, cum quid respondeat sibi prõptum non est, nam si reliquum examen differatur in aliam diem, vires reassumuntur, ipsaq. nox cogitationis mater ad respondendum instruit, responsiones captiosas suppeditãs, pręsertim cum negocium tibi est cum versato, calliditate sua edocto Iudicis eludere indagationem à Notario contendendo, vt suum examẽ

fibi legatur, (quod Notarius facere cogitur) declarando tamen, vt per eundem Scacc. ibid. nu. 48. magistraliter loquentem, vt ad mentiẽdum sit paratior, Magna est tibi opus patientia, nec à reo auertenda facies; nec admittendum, vt aditus ad eũ alloquẽdum cuiquã fiat. Si potest remouere birruarios, custodes rei, sint principes consiliorũ tuorũ, & præsertim quãdo reus criminis participes nominat, Nosti horũ naturam, moresque qui statim in plateas in circulos omnia deferãt. Deficeret magis dies, quam scribẽdi materia, si exacte tractare velliẽ, quale sit munus iudicis circa has interrogationes; satis est te nouisse hanc artẽ interrogandi esse arbitrariam, nec certis præceptis diffinitam industriam tamen, & quæ nõ cuique patet, sed his quorum ingenij benigna vena est.

Si sapis, innumeris vsibus aptus eris.

Pauca hęc monuisse sat est, ne additiones, quæ breuiores esse debent, quam sit materia, cui adijciuntur; officium suum egrediantur, nec mensuram suam seruent.

SVMMARIVM.

1 *Titulus criminis est in primis inuestigandus.*

2 *Delicta nominata sunt, ea, quæ certis titulis comprehenduntur, & quæ sint.*

3 *Delicta innominata sunt ea, quæ proprio carẽt nomine, & quæ sint.*

4 *Stellionatus nomẽ omnia comprehendit crimi*

na

na non nominata.

5 *Qualitates delictorum sunt etiā consideranda.*

Quæ obseruanda sint circa rem, & negotium, de quo agitur. Cap. IV.

CIrca rē ipsam, negotiū, & delictū, de quo agitur, illud in primis attendendum est,
1 videlicet, † vt titulū criminis inuestiges. Clar. in §. 1. in princip. puta an furtus, an raptus, an homicidium, an assassinium, an adulterium, an
2 fornicatio sit, & similia, quæ delicta dicuntur nominata, habent enim suos certos titulos.
3 Clar. in d. §. 1. vers. habes etiam, † quædam autem delicta reperiuntur: quæ proprio carent nomine, verum sub generali titulo accomodantur: nempe stellionatus, quod quidem criminis nomen omnia comprehendit crimina
4 non † nominata, Boss. in sua pract. crim. in tit. de crimine stellionatus. Vbi vero criminis ti-
5 tulū repereris † qualitatem delicti considerabis an graue, an leue sit, an patens, ac occultum, an difficilis, an facilis probationis, an frequens, an de raro contingens, an turpe, an aliquo honestatis titulo velatum, an publicum, an priuatum, an ex officio tantū, an etiam ad alicuius offensi instantiam de eo tractetur, an profanum, an ecclesiasticum, an exemplare, an habet consequentias aliquas, an dolosum, an casuale, Petr. Greg. Tholosanus in d. sua Syn-

taxi,lib.1.cap.3.Cla. § 1.per totum,an in ſenem,an in puerum, an in perſonam honeſtam vel turpem,an in magiſtratum, vel priuatum, an à vile,an à potenti,an ab eo,quem minime oportebat,an ab alieno,an à coniuncto, an in die feſto, aut aliter ſolemni, an in foro, an in Templo commiſſus ſit,an domi,an coram populo,an coram iudice, an grauiter, an contumelioſe, an veneno, an ferro, an igne,an pecuniis, an ex inimicis, an proditoriè, in qua parte corporis ſecutum ſit vulnus,vnde arma vel alia inſtrumenta ſumpta ſint, quid de illis factum ſit, & alia ſimilia. Pulcherrimus text. in l. aut facta ff. de pen. Franc. Caſen.in tract. de arte,& ratione in criminũ cauſis deferendi folio mihi 25. & 26. quibus conſideratis non modo culpam interrogandi conſequentis,ſed etiam quæ ſimpliciter, quæ accuratè tractanda ſint dignoſcens, quando rigoroſe, quando placide agendum ſit:quando ordo ſeruandus, quando ille inuertendus, & demum ipſa delictorum qualitas modo pro calcaribus ad delictum ipſum,tam de plano, quam per tormenta celeriter inueſtigandum, inueniendum, & puniendum inſeruiet modo proceſſum tuum, tanquam frenum cohibebit, vt ne nimis propere progrediaris, ſed lenta quadam feſtinatione ad illius complementum peruenias, vt experientia manifeſtè te docebit.

SCHO-

SCHOLIA IN CAP. IV.

FAtuus esset Iudex, qui procederet contra aliquem vti delinquentem, nisi criminis titulum, & nomen sciret probeq. teneret. Inde laudo non illorũ Iudicum morẽ, qui in prȩludio relationum criminalium præmittunt hoc modo. *Agitur P.R. de crimine homicidiÿ in pura rixa &c. & sic de singulis.*

Hoc eo magis scire expedit, ne cóstituas in periculo, & insipidi non subeas, & subditos fatiges iudicio criminali, quod ciuiliter forsan erit tractandum inspecto decreto, quod criminaliter procedi non possit in re habente originem à contractu, nam terminorum ignorantia, & cœcitas multas parit confusiones.

Cæterum prudenter auctor postquam examinauit ea, quæ respiciunt personã rei in prȩcedenti capitulo, nunc summatis tangit ea, quȩ rem, & negocium ipsum, de quo agitur, respiciunt. Hanc bimembrem diuisionem laudat Scaccia d.cap.86.nu.25. quem si seruaueris ordinẽ, tutus non inanis erit labor, & ictu oculi te leuabis ab hac mole, & pondere iaciendi sine ordine quæcunque in buccam impremeditate veniunt. Scire enim, & nescire quo ordine quid facias, non est perfectæ cognitionis. Teste D. Ambrosio tutelari nostræ Vrbis, Qua in re non pigebit me pulcherrimam eiusdem Scacciæ comparationẽ referre, quod

extructuris ædificia non sufficit materiam pa-
rare, scilicet lapides, cementa, ligna ad fabri-
cam apta, sed manu artificis opus est, quæ sin-
gula disponat ordinate, prout vnamquamque
nouerit esse aptam, & extructioni idoneam.

SVMMARIVM.

1 *Quomodo incipiendæ, quomodo tractandæ, quomodo perficiendæ causa sint.*

2 *Omnia non debent eodem modo inchoari, geri, aut absolui.*

3 *Qualitas personarum, delictorum & iudiciorũ obseruanda est in examinibus faciendis.*

4 *Interrogatoria, qualia esse debent.*

5 *Interrogatorijs debet strictè per reos respõderi.*

6 *Interrogatoria debet pedetentim, & per gradus ad finem optatum producere.*

7 *Iudex interrogando certum scopum habere debet, quo telum dirigat.*

8 *Iudex, quomodo in interrogando se gerere debeat.*

9 *Instrumentis, scripturis, & depositionibus testium est conuincendus reus.*

10 *Et si prædicta desint, ad coniecturas deueniendum est.*

11 *Coniectura quid sit demonstratur.*

12 *Coniecturæ loci, qui sint inprimis.*

13 *Coniectura in verisimilibus consistit.*

14 *Verisimilium partes, & membra, quæ sint.*

15 *Argumentorum loci secundum Ciceronem.*

16 *Iudex in differentiarum reo, qualiter se ge-*

:rere

rare debeat.

17 *Iudex officium suum audacter administrare debet, & debet ostendere se esse bene informatum de veritate facti, de quo agitur.*

18 *Suggestiones omnino vitandæ sunt.*

19 *Et tam circa loca, tempora & causas, quam circa personas nominandas, & alias facti circumstantias.*

20 *Confessio per suggestiones extorta nulla est.*

21 *Nisi indicia talia præcederent, vt ex illis iudex scire posset, reũ tale delictũ commisisse.*

22 *Quia tunc in specie licet interrogare.*

23 *Testium depositiones qualiter, & quomodo legendæ sint reis.*

24 *Reis stantibus in tormentis cauendũ est ab expressione speciarum & circumstantiarum.*

25 *Et ratio adducitur, quare.*

26 *Suggestiones ita sunt vitandæ, vt nedum culpa, sed suspicio quoq; culpæ abesse videatur.*

27 *Bonum est aliquando circumstantiam aliquã exprimere, & ratio quare.*

26 *Ideo hoc erit arbitrio iudicis relinquendum.*

29 *Consilium auctoris circa prædictarum qualitatũ, & circũstãtiarũ expressionem, & n. 30*

30 *Et idem obseruandam dicit circa socios nominandos.*

31 *Nisi certa contra certos adessent indicia, quia tunc licet speciatim, & nominatum interrogare.*

32 *Interrogatoria debet ordinatim componi.*

 33 *Ordo*

33 Ordo interrogatoriorum formandorum cum mutabilis sit, non facile doceri potest.

Quid obseruandum sit circa interrogatoria facienda. Cap. V.

EX his, quas supra memoraui, considerationibus, si bene illas perpendens, poteris tu
1 quidem, vt dixi† optimè percipere, quomodo incipiendæ, quomodo tractãdę, quomodo per
2 ficiẽdę causę sint: † nõ enim omnia debẽt eo-
3 dẽ modo iuchoari, aut geri, aut absolui, † sed secũdum quod qualitas personarũ, & delictorum, & iudiciorũ requirere videbuntur, Char. in pract. interrog. reor. lib. 2. cap. 2. n. 10 & 11. Restat modo, vt videamus de ipsis interroga
4 toriis† quæ quidẽ ita concipienda sunt, vt clara, & aperta sint, singulasq; complectantur res non plures, Char. d. pract. lib. 3. cap. 2. nu. 40 & ad ea stricte per reos respondeatur, præterea, vt eorum subterfugiis occurram, Char. d. pract. lib. 3. c. 2. num. 41. & 42. & cauillationes
5 tollant, ac pedetentim, † & veluti per gradus eo te perducant, quo animo habueris à principio perueniendi, Char. d. lib. 3. c. 1. nu. 10. &
6 seq. † oportet enim, vt habeas certum scopum ad quem omnia tela dirigas, & iactes, Petr. Gregor. in d. sua syntaxi, lib. 1. cap. 2. vers. 1. itaq; Franc. Casen. in d. tract. fol. mihi 28. † &

quan-

quandoque erit statim ad ipsam deueniendũ,
quandoque erit prius paululũ vagandum,quã
doq;etiam erunt nonnulla ab ipso reo quęren
da, quę sint omnino aliena, & nihil habeant
agere cum negocio, de quo tractandum erit,
deinde paulatim ad ipsum negotium deuenie-
8 mus,& per opportuna interrogatoria verita-
9 tem elicere conabimur, & modo instrumen-
ta, & scripturas, modo testiũ depositiones ha
bebimus paratas,quibus ipsum reum conuin-
10 camus.Char.d.lib.3.c.1.n.12. & seq.* modo
11 ad coniecturas prosiliemus tanquam medium
intellectuale veritatis eliciendę ex aliqua sin-
gulari circumstantia insurgens,vnde omnis ar
tificiosa argumentatio depromitur,Franc.Cę
12 sar.d.tract.fol.11.& seq.* ducendo ipsas argu
mentationes modo à causis, modo ab effecti
bus,modo a coniunctis,quæ quidem ad conie
cturam maxime apta sunt.Franc.Cæsar.d.fol.
13 11. & verisimilia considerando in quibus con
iectura consistit, ipsorumq; veri similium par-
14 tes, & membra puta personas,* causas, loca,
facta,euenta,rerum ipsarum,negociorumq;na
15 turas, †præterea a toto,a partibus,a notatio-
ne,a coniugatis,a genere,a forma,a similitudi
ne,a differentia,a contrario ab adiunctis,a re-
cedentibus,a consequentibus, a repugnanti-
bus,a maiore,a minore,a pari,ab auctoritata,
interrogatoria contexemus, Cic.in topicis,
& in partitionibus oratorijs, illisq;reum im-
pugna-

pugnabimus, & expugnare omnino conabi-
16 tur. † eã vero in differendo rationem, effica-
ciamque, ac indiciorum præsumptionem, &
aliorũ adminiculorũ coaceruationem adhibe
bis, itaq; reum vrgebis, & instabis, vt aduertat
nullũ se locum tergiuersandi habere, ac veri-
tatem propterea fatendam esse, Chart. in d.
17 pract. lib. 2. c. 2. n. 77. † Vlterius, vt reus intel
ligat te velle omnino scire ab ipso veritatem,
& quod eam tu probe nosti, nulloq; pacto pos-
se illum tibi imposturam facere operam dabis
Chart. in d. pract. interrog. lib. 2. c. 1. num. 77.
18 † Caueto tamen in primis omni cura & dili-
gentia à quacumq; suggestione, & ita interro-
gatoria tua formato, vt nunquã notari possit,
quod confessio per reum facta, ad cui sugestio-
nem facta sit, videlicet, quia tu ad ita fatendũ,
quodammodo illũ instruxeris, sed quia re ve-
19 ra factũ fuit: † & hoc obseruabis tam circa lo-
ca, tempora, & causas, quam circa personas no
minandas, & alias quascumq; ipsius facti cir-
cumstantias, & qualitates; etenim aliàs male
20 faceres, & confessio, quæ sequeretur ex sugge
stionibus prædictis, nulla esset, nihilque vale-
ret, Chartar. in sua prax. interrog. lib. 2. c. 1. n.
21 64. 68. & 69. † quod quidem verissimum est,
nisi indicia talia præcederent, vt ex illis certo
scire posses ipsum inquisitũ, delictũ illud per-
22 petrasse: † tunc enim in specie interrogare li
cet, nec propterea confessio diceretur per sug
gestionem

gestionem extorta, neq; alicui nullitatis vitio subiaceret, Chart. d. pract. li. 2. ca. n. 64. & seq.
23 Circa vero scripturas, & testiũ depositiones in faciem reis legendas illud tamonitum volo, vt recte omnino te facturũ putes, si aliquas circumstantias, & qualitates te bene visas, reti nebis, ne reus lectionem sibi quodammodo factam repetere discat, Chart. d. pract. lib. 4. cap. 1. nu. 94 † quod maxime erit cauendum ipsis reis ad tormenta adductis, siue adducen
25 dis, Chart. in d. lib. 2. cap. 1. nu. 94. † sunt enim aliqui tanta impatientia, vt in quouis mentiri, quam pati tormenta malint, & ita fit, vt etiam vario modo fateuntur, vt non tantum se verum alios criminentur.
26 † Caue tu omni conatu, a suggestionibus prędictis, & ita caue, vt non solũ culpa, sed su
27 spicione culpæ prorsus careas. † Aliquado tamen expressionem alicuius circumstantiæ, ita mouere reum, ac vrgere, vt ad veritatem fatẽdam compellatur nõ inficior, cum ex dicta expressione crimen suum detectum agnoscat,
28 Chart. d. pract. lib. 2. cap. 1. n. 68. † Erit igitur prudentis examinãtis arbitrari, quando exprimẽdæ sint qualitates, & circumstantiæ prædi
29 ctæ, Char. d. lib. 2. c. 1. nu. 68, in fin. † Sed certe meo iudicio recte, & prudens feceris, si ab expressione omnium qualitatum, & circumstan
30 tiarum, vel omnino cauebis. † vel si exprimere aliquas opportunũ duxeris, eas interrupte, & quasi

& quasi primis labijs attingendo recensebis:
31 † quod idem, vt dixi; obseruandum etiã erit si super socijs interrogare volueris, nullus enim nominari debebit, sed aliàs generaliter interrogando, veritas de illis erit perquirenda. tex. est tu d.l.§.in causa tributorum, vers. qui quęstionem ff.de quęst. puta examinando reum, an solus, an aliquis alius cum eo, quot essent numero, quo mandante, vel auxiliante, vel procurante fecerit; dicat socios, auxiliatores, mandatores, & fautores, & sic aliis similibus generalibus interrogatoriis nomina sociorũ prædictorum ab ipso reo legitimè habebuntur, & suggestiones euitabuntur d.§.in causa, & per Iac.de Beluis.in pract. crim. in tit. de
32 quæst.n.50. vers.sextus est.† bene verum est, ꝙ si contra certos certa extarent indicia, possent tunc quidem illi nominatim specificari; nec dici posset hoc casu ad specialem interrogationem suggestio aliqua facta, Blanc.in tra-
33 cta.de indit. nu.382.in fi. † Vlterius debent interrogatoria habere quẽdam ordinem, quo ad finem quem exoptas peruenire commode possis; is autẽ ordo, quia persæpe causis, occasione, necessitate, & responsionibus reorũ mutari solet, & modo continuatim, modo diuisim, modo directo, modo per obliquum ducitur, non facile noceri, & demõstrari potest, Chart.d.pract.lib.3.c.1. num.10. & seq. aliqua nihilominus inferius ad ordinem prædictum compa.

comparandum tradere conabimur, videamus igitur de forma constitutorum.

SCHOLIA IN CAP. V.

CVm interrogandi materia sit satis ampla, ideo breuibus nō potest perstringi, vt conatur author, magis tamē necessaria, ex authore cōfirmabo. Quale illud esse, quod interrogatoria debeāt esse clara, &aperta; nō perplexa, & obscura, & quæ incertitudinē pariēt. Nam quę dubia sūt, in fauorē rei interpręctanda sūt, quia intentio Fisci debet esse clara, not. ad l. vlt. C. de prob. quia in dubio cōtra Fiscū est pronūciādū l. nō puto, ff. de iur. Fisc. Qua in re cauēdū est tāquā ab igne, a sophisticis in interrogationib. & nisi negociū tibi sit cū docto homine, ac literato, quo casu, si aduerteris eū modū interrogandi ad eruendam veritatem esse vtilem, eo vti poteris. Quicquid sit quando interrogatio, vel responsio sit intricata, &obscura; tum reus responsurus prius poterit à Iudice petere, vt declaret interrogatoriū obscurū & amphibologicum, quam Iudex ipsum reum ad respondendum cogat, cum hæc duo sint correlatiua, vt colligitur ex Char. hic citat. & Pegna post Eymer. in direct. inquisit. par. 3

Non procul a præcedente inspectione est, vtrum

vtrum fictionibus, vti possit Iudex pro extorquenda veritate, & fallacijs, ac cautelis. Distinguunt omnes ius honestum, & inhonestū animæ perniciosum. Quale autem illud dicatur hoc totum arbitrio Iudicis committitur, qui iudicabit inhonestū illud esse, pro quo imminet periculum morti, aut quãm famæ, morti assimilatur. Et aduerte (rogo) quod nō sunt cōsilia ab euentu ponderanda, prout faciūt multi imperiti. Quia non propterea laudabimus Carolum illū magnum, siue is fuerit primus, siue secundus, qui in animum induxit, patrē, & fillum de homicidio accusatos suspendi facere, ex quo factum est, vt pater se fuisset homicidā prodiderit, vt filium à pœna redimeret, & si enim hæc fictio bene successerit, non tamen laudanda vti periculosa, de quo penes Præsid. Menoch. de arbitrio iud. casu 270. n. 15. Charthaf. lib. 2. c. 1. n. 48.

Sub incude simulationis cadit promissio impunitatis, à qua iudex abstinere debet, tradit, Clar. q. 55. vers. allegare cum duobus versiculis sequent.

Hæc quoq. proxima est suggestioni, de qua latissimè, quando sit prohibita, vide Scacc. d. cap. 86. n. 78. vbi etiam, quando dicatur.

Hac mecum nuper vsus quidam Sindicator vnius ex Perill. Senatoribus nescio quo delapsus, cum me accersiri iussisset, meque viso dixit: siamo informati, che voi hauete dato denari

nari al Senatore nella causa di Rinaldo N. dicendo, che gli hauete dato, andarete à casa; dicēdo di non hauerli dato, restarete qua in prigione. Cui ego ex tēpore respōdi. Dūque dicēdo, che li hò dato denari, e che gli habbi tolto, dirò vna grā bugia, mà dicēdo, ch'egli mētre io li hò offerto, gli hà ricusato, e me ne hà anco fatto riprēsione, perche io gli volesse dare, dirò la verità? Però è meglio restarne quà in prigione con la verità, che andarmene à casa infamē cō la bugia. Cogita an hæc interrogatio sit suggestiua, sit etiam impunitas promissiua, quo ad effectum, & vim, cum sub spe euitandi carceres induceret me ad falsum dicendū. Quare pro veritate carceres tredecim dierū sum passus in loco tenebroso, cuius sitū paucis tunc versibus exaraui carbonem in muro designatis. Quo tempore subibat mihi materia l. vlt. C. de custod. reor de carceris situ loquen. Immortali gratias Deo refero, quod aduersitates in me nihil potuere, & possum dicere cum Poeta.

Ad mala iampridem non sumus vlla rudes,

Recreabam in ergastulo animum poesi, quam à teneris Dei gratia mihi mutuatam, multorum annorum rubigo pene texerat. Deerat librorum copia, mecum tamquam cum aqua, & igne interdicto actum fuit, Versus hi sunt pro tempore inexculti, & fere aridi, quos euulgari, & legi gratulor.

Con-

Conſcia mens recti, mentiri neſcia panis.
Aes pro laude dabit ſuppliciumq; fereti.
Carcere recludi, radiantia lumina tollit,
Innocuo pietas, religioq; vetat.
Vſus abeſt libri, procul eſt precioſa ſupellex.
Quâ ſine rara quies niſi triſte ſubit.
Nocte breues adimit ſomnos, nec rodere ceſſat
Mus, roditq; frequens, nec timet illi minas.
Ebria ſeruorum domino ſtertente caterua.
Clamat, inurbanos mittit ab ore ſonos.
Ipſe, nec abſtineo ſeruilia munera, ſerui
In partes omnes ingenioſus eo.
Verro locum, ſterno lectum, vis cætera, cuncta
Noſtra facit (quãuis nõ bene docta) manus.
Intermiſſum olim officium, laudeſque Mariæ
Proſtratus repeto, ſæpius ore canens.
Quam precor ærumnas iniuſti carceris huius
Vt minuat, neque opem corde rogata neget.

Subleuabat tamen animum meum innocẽtia & retro bene actæ vitæ candor ſuccurrebat quæ ante exempla videram in libro Franciſci Petrarchæ de gratulatione, ſiue remedio vtriuſque fortunæ, in quo multa meminit de his, quibus ob carcerem multi proſperi euentus, honores perſæpe contigere. ſed veniamus ad alia.

Eodem Cap. Quinto, lib. 2. num. 22.
ibi per ſuggeſtionem exorta.

QVando procedunt indicia in ſpecie, non dicitur ſuggeſtio, nec confeſſio ſubſecuta

cuta potest tanquam dolosè extorta impugnari, aut tamquam vitio nullitatis obnoxia. Potest ergo iudex interrogare reum, an vulnerauerit Titium, si præcedant indicia, vt s. dixi, aliter non, & hoc esse extra omnem aliam dubitationẽ tradit Bossi. de examin. reor. nu. 12, vers. prosequẽdo materiam, quem vide. & hoc etiam procedit, si reus esset in tortura, quia adhuc posset specialiter interrogari, tã super delicto, quam super complicibus, & sociis, retento semper themate, quòd vrgeatur legitimis indiciis, vt apud *Scacc.* d. cap. 86. num. 30 ver. decimo quæro. Quæ autem sint legitima indicia, diffusè tradit num. 30.

Cum ergo (vt paucis complectar) interrogatoriorũ materia versetur in æquore vasto, ideo scias summo cum iudicio, & diligenti circumspectione eis vti, multò plures enim sunt causæ interrogandi, quam à Doctoribus sint præscriptæ, nec tibi opus textibus, & glossis, sed vi rationis naturalis, cui leges seruiunt, & ancillantur, quasi carcere te intelligas, te ipsũ corrige, & alio cognitiones tuas dirige. Non omnia possumus omnes. Existima tamen te aliquid scire, si interrogandi difficultates nosti; Vult enim hoc studium totum hominẽ indefessum (vt dicã) Herculeos labores, vti multum appositè de hoc dixit Alex. Stiatich. in sua prax. iudiciar. cap. 16. num. 29. vbi quòd iudicio sui intellectus percipere, & dignoscere

statum, & conditionē examinādorū testiū per magnū est. Idem ego dico, multò magis ipsius rei examinandi. Addo ego, vt supra, quod totā iudiciorum materiem perlustrare debes. nam eis, & eorum qualitate cognitis, perfacile erit tibi, si de aliquo delicto arguas, reum coarctare in eius examine ad respondendum ijs, quæ tu animaduerteris facere ad reum grauandum nec tua methodo tam perbreui egebis.

SVMMARIVM.

1 *Principium examinis, siue constituti reorum quomodo concipiendum sit, & quæ in eo sint exprimenda.*
2 *Forma dicti principij examinis, siue constituti*
3 *Interrrgatoria quomodo extendenda sunt.*
4 *Responsio rei debet recipi, & scribi vulgariter per Notarium, prout per reum datur, & ibi habeat formam.*
5 *Primum interrogatorium primi constituti quale soleat esse de communi stylo.*
6 *Interrogatoria generalia quæ fieri solent in Constituto, quæ sint.*
7 *Reus dicens se scire causam suæ carcerationis qualiter interrogandus vlterius.*
8 *Iudex debet explicari facere per reum factum à principio, vsque ad finem,*
9 *Et interrogatorijs suis ea, quæ fuerint omissa aut non integrè, & clarè dicta recenseri, supleri, & declarari facere.*
10 *Iudex debet inuestigare, vt sciat facti seriem di-*

distinctam cum omnibus suis qualitatibus, & circumstantijs.

11 Iudex in interrogando debet procurare, vt indicia acquirat, & iam acquisita impinguat, & confirmet.

12 Iudex debet insistere sigillatim super quolibet indicio.

13 Responsionib. reorũ quæ debeat iudex opponere vt ab illis credulitatem tollat, illaq. elidat.

14 Responsiones reorum sunt integrè scribendæ, etiam quod aliquæ videantur nihil operari, & quare.

15 Iudex debet in interrngando certum scopum proponere, quem contingat.

16 Indicia homicidij quæ soleant esse.

17 Indicia sunt opportunis medijs pertractanda, & comprobanda.

18 An ad indiciorum probationem per circuitum, & altium repetitam per tractationem deueniendum sit, & habeas exemplum.

19 Quod in alterius rei probationem adducitur ipsum prius probandum est. (ne.

20 Forma probãdi indicia altius repetita oratio-

21 Flaminius Chartarius vir eruditissimus pulcherrimè, & latissimè docuit modos, & formas interrogandi reos, & super indicijs probationes sumendæ.

23 Interrogatoria quibus alijs modis possint inchoari præterquam per verbum illud interrogatus

23 Interrogatoria aliquando non extenduntur.
24 Et quando liceat hoc facere.
25 Talibus tamen modis rarissimè vtendum est, quia denotant imperitiam, malitiam, & inertiam.
26 Interrogatoria non extensa nullo modo contineant suggestiones.
27 Rei sunt pluries examinandi, & constituẽdi
28 Forma principij secundi, vel vlterioris constituti.
29 Conclusio constituti reo facti, quæ contingere debeat.
30 Forma conclusionis constituti reo facti.
31 Subscribens consentire videtur ijs, quæ continentur in scripturam, quam subscripsit.
32 Et præsumitur, quod illam legerit, & contentorum in ea notitiam habuerit.
33 Et si dicat, quod fuit deceptus, & quod non legit, debet probare.
34 Signum Crucis factum ab illiterato idoneè operatur, quod subscriptio extensa facta ab eo, qui literas nouit.
35 Fiscalis assistens solet protestari in finem constituti.
36 Forma dictæ protestationis.
37 Iudex, antequam absoluat constitutum cum reo, debet repilogare in vltimis interrogatorijs omnia indicia, coniecturas, & probationes, & iura pro Fisco facientia, quæ deducta, siue acquisita fuerunt in processu.

38 Forma

De forma constituti, tàm primi, quàm secundi, & eorum conclusione. Cap. VI.

1 PRincipium * examinis, siue constituti ipsorum reorum, ita formandum erit, vt in eo exprimatur tẽpus, & locus examinis, nomẽ officiũ iudicis examinantis, ac notarii scribẽtis, necnon fiscalis, siue eius substituti assistentis, nomen, cognomen, ætas; pater, & patria ipsius rei constituti, erit etiam facienda mentio de iuramento delatione per notarium, ac de eiusdem præstatione per reum facta, Chart. in d. pract. lib. 3. c. 3. nu. 6. vsque ad n. 21. Et talis erit forma, videlicet.

Forma Constituti.

2 * Die Dominica vltima Decembris 1595. Constitutus personaliter in carceribus Turris nonæ, corã Mag. & Excellenti D. N. Illustriss. & Reuerendiss. D. Almæ Vrbis Gubernatoris in criminalibus Locumtenenre meque, &c. assistente Mag. D. T. substituto fiscali.

23 Interrogatoria aliquando non extenduntur.
24 Et quando liceat hoc facere.
25 Talibus tamen modis rarissimè vtendum est, quia denotant imperitiam, malitiam, & inertiam.
26 Interrogatoria non extensa nullo modo contineant suggestiones.
27 Rei sunt pluries examinandi, & constituẽdi
28 Forma principij secundi, vel vlterioris constituti.
29 Conclusio constituti reo facti, quæ contingere debeat.
30 Forma conclusionis constituti reo facti.
31 Subscribens consentire videtur ijs, quæ continentur in scripturam, quam subscripsit.
32 Et præsumitur, quod illam legerit, & contentorum in ea notitiam habuerit.
33 Et si dicat, quod fuit deceptus, & quod non legit, debet probare.
34 Signum Crucis factum ab illiterato idoneè operatur, quod subscriptio extensa facta ab eo, qui literas nouit.
35 Fiscalis assistens solet protestari in finem constituti.
36 Forma dictæ protestationis.
37 Iudex, antequam absoluat constitutum cum reo, debet repilogare in vltimis interrogatorijs omnia indicia, coniecturas, & probationes, & iura pro Fisco facientia, quæ deducta, siue acquisita fuerunt in processu.

38 Forma

De forma constituti, tam primi, quam secundi, & eorum conclusione. Cap. VI.

1 PRincipium * examinis, siue constituti ipsorum reorum, ita formandum erit, vt in eo exprimatur tēpus, & locus examinis, nomē officiū iudicis examinantis, ac notarii scribētis, necnon fiscalis, siue eius substituti assistentis, nomen, cognomen, ætas; pater, & patria ipsius rei constituti, erit etiam facienda mentio de iuramento delatione per notarium, ac de eiusdem præstatione per reum facta, Chart. in d. pract. lib. 3. c. 3. nu. 6. vsque ad n. 21. Et talis erit forma, videlicet.

Forma Constituti.

2 * Die Dominica vltima Decembris 1595. Constitutus personaliter in carceribus Turris nonæ, corā Mag. & Excellenti D. N. Illustriss. & Reuerendiss. D. Almæ Vrbis Gubernatoris in criminalibus Locumtenente meque, &c. assistente Mag. D. T. substituto fiscali.

Sempronius q. N. de N. de Neapolis ętatis suæ annorum viginti in circa, qui delato sibi iuramento veritatis dicendę, prout tactis, &c. iurauit, fuit per eundem D. Locumtenentem.

Interrogatus, an sciat, vel præsumat causam suæ carcerationis, & pręsentis examinis.

Respondit, Io non sò, ne mi posso immaginare la causa, perche io sia stato preso, & hora V.S. mi voglia essaminare.

3 † Et sic extēdens prius singula tua interrogatoria latino sermone, & facies illa per notarium scribi ad tuū dictamen, deinde quod latine scribi fecisti, vulgari sermone ipsi reo explicabis, absque eo, ꝙ dicta explicatio vulgaris scribatur, & reus respondebit suo arbitrio,
4 † quam responsionem vulgariter, prout per reum datur, ita per not. excipi, atque scribi ad tuum pariter, vel ipsius rei dictamen curabis. Char. d. pract. lib. 3. c. 3. nu. 22. hoc modo supponendo eandem interrogat. & eandem responsionem, videlicet.

Interrogatus, an sciat, vel præsumat causam suæ carcerationis, & præsentis examinis. Et hoc scribitur, deinde vulgariter res a iudice explicante.

Vi si dimanda se voi sapete; o potete imaginar la causa, per la quale sete stato preso, & hora habbiate da essere essaminato.

Et hoc non scribitur.

Respondit, Io non sò, nè mi posso imaginare,

re, per che cauſa io ſia ſtato preſo, & hora mi vogliate eſſaminare.

Et hoc ſcribitur, & ſic de ſingulis.

Aliquando in ipſo principio examinis non ponitur, neque nomen, neque cognomen, aut pater, aut patria ipſius examinati, & conſtituti, ſed opportuna interrogatoria ab ipſo reo prædicta eliciuntur, & tunc deſcribitur perſona examinati, & conſtituti per ſigna, & circumſtantias hoc modo, videlicet.

Die, &c. Conſtitutus.

Quidā iuuenis ætatis ſuæ, vt ex aſpectu dignoſci poterat annorum viginti in circa imberbis, & cum cicatrice in fronte, ſupra oculū ſiniſtrum, indutus infraſcripris veſtimentis, videlicet, & deſcribe vulgari ſermone, vel latino eius veſtimenta, vt habebis inferius. Habes infra lib.6.c.1.n.12. qui delato ſibi iuramento, &c. & ſequere, vt ſupra.

Interrogatus de nomine, cognomine, ętate parentibus, patria, & exercitio.

Reſpondit; Io mi chiamo Sempronio N. figliolo di Pietro di N. e Nicoloſa ſua moglie la mia patria è Napoli, & il mio eſercitio è di ſoldato, & hò da vinti anni in circa.

Interrogatus, an ſciat, vel præſumat cauſam &c. vt ſupra dixi.

5 † Hęc fere ſemper ſolent eſſe principalia, ſiue prima interrogatoria cuiuſcūq; primi conſtituti prima vice formandi, poſt quæ vlterius

procedendo poteris eundẽ reũ interrogare de
6 loco, & tẽpore, quo captus fuit, an solus, an as
sociatus, cũ quo, seu quibus, an arma, vel alię
res, & bona fuerint penes ipsum tempore suæ
capturæ reperta, & quæ cuius exercitii, & pro
fessionis sit, vbi habitet, cũ quib. versetur, an
alias fuerit inquisitus, processatus, & carcera-
tus, qua de causa, quoties, in quo loco, & de
quo tẽpore, & si sic, quõ è carceribus exiuerit
an absolutus, vel condẽnatus fuerit, an sit di-
ues, vel pauper, an de suo, vel de alieno viuat,
similia alia interrogatoria generalia facere po
teris pro exordio examinis, Char. d. pract. lib.
7 3. cap. 1. n. 40. & nu. 50. † Si vero reus causam
suæ carcerationis se nouisse respondebit, tunc
interrogabis, vt illam narret, & quomodo pu
8 tet dicta de causa carceratum se fuisse, † & fa-
9 ctum à principio ad finẽ explicari facies † de
inde interrogatoriis tuis ea, quæ omissa fue-
rint, vel nõ integrè, aut nõ clarè dicta recense
ri, suppleri, & declarari curabis, & in id inuigi
10 labis, † vt facti seriem habeas distinctam, ple-
nam, claram, cũ omnibus suis circumstantiis,
& qualitatibus: pręterea alias facto, & negotio
11 cõuenientes interrogationes annectes, vt vel
ex ipsis delicti confessionem † extorqueas, vel
indicia aliqua acquiras, aut iam acquisita, & in
12 esse deducta impingues, & confirmes. † & su-
per dictis indiciis erit sigillatim insistendum,
non tamẽ omnia erũt vno examine absoluẽda
nisi

(nisi leuitas causę suadeat) quinimo aliqua poterunt in primo examine leuiter tangi, & statim ad alia transiri illis omissis, postea in alio examine omissa repetere, & plenius discutere oportebis, Chart. d. lib. 3. c. 1. n. 10. & seqq. & sic lento gradu ad factum ipsum per opportuna interrogatoria, deueniendum erit.

13 Responsionibus autem, quæ per reum dabuntur, illa erunt opponenda, quæ vel falsitatem, vel possibilitatem, vel impossibilitatem, aut inuerisimilitudinem dictarum responsionum coarguant, dicemus etiam causam non allegari, quare falsa credi non debeant ea, quę ipsi respondent rei, demum nec veris proxima in responsionibus contenta, nec ipsum respondentem ad fidem meriti replicabimus ex quibus omnis tollitur credulitas expositionis & orationis, Agricola de inuent. dialect. lib. 2.

14 cap. 17. & omnia annotari facies, quę ab ipsis reis dicta fuerint, quia illud quod interdum tibi videbitur nihil operari, nec alicuius esse momenti, postea intentionem tuam maximopere iuuare compereris † & proposito sibi (vt

15 superius dixi) certo scopo, quem contingere animo sit, media illa excogitabis, quæ illuc reducãt, eaq; corroborare studueris rationibus, vel ipsi reo insitis, vel ab extra parte petitis, Agricola de inuent. dialect. in proemio, &

16 latius c. 4 † Puta si quis de homicidio inquisitus existat, videndum erit de vtilitate, & cõmodo

modo

modo ex dicto homicidio sibi prouenie nte, de odio, de inimicitia, de minis, de præparatio nibus, de loco, in quo fuerit, de qualitate armorum, de tempore, de fuga, de fama, & alijs
17 similibus indicijs, † quæ deinde erunt singula opportunis medijs pertractanda, & cõprobãda, semperque cautelis, & animaduersionibus superius annotatis progrediendum tibi erit, quas omnes animo semper reuolues tuo.
18 † Exemplum tibi pone de indicio minarũ, certè non statim reus de illis interrogandus est, sed aliquo circuito ad eas deueniẽdũ erit, altius, longiusque, & vnde nihil suspecti sit repetita percontatione priora sequẽtibus appli
19 cando, & è cõtra, † quod enim ad alterius rei probationem ducitur, ipsum prius probãdum est, vt cum id cæperit esse pro certo, fiat incerti argumentum Quintil. lib. 5. oratio. institut.
20 cap. 12. † Erit igitur in hunc, vel similem modum interrogandus. An videlicet cognouerit & cognoscat Ciccum Fabiani de tali loco, & à quanto tempore citra, & quę fuerit causa cognitionis, an cum illo aliquid vnquam habuerit agere, an habeat cum eo litem, & controuersiam, de quare, cuius momenti, & quantitatis, à quanto tẽpore citra, corã quo Iudice, an in dicta lite sit actor, vel reus, & si reus, an ægere ferat dictam litẽ sibi fuisse motã à præfato Cicco, cur ita ægrè tulerit, an cũ aliquibus ex causa dictæ litis sibi à Cicco motæ sermo-

nem

nem habuerit; dicat cum quibus, quos sermones, & quæ verba locutus fuerit, quot vicibus in quibus locis, & si negauerit, interrogabitur, an cognoscat Gasparrem Alexandri, & à quanto tẽpore citra, an vnquam in ejus domo fuerit, de quo tẽpore, quot vicibus, & ad quid agendũ, an, vnquam comederit in domo dicti Gasparis, quot vicibus, quibus alijs interuenientibus, quo tempore, & quo die, quos sermones habuerunt inter prandendũ, & illos explicet, an de dicto Cicco habitus fuerit aliquis sermo, & qui qua occasione, an super lite perdictum Ciccum sibi mota factus fuerit sermo aliquis, & quis, à quo fuerit in medium allata occasio loquendi super dicta lite, quid ipse dixerit causa, & occasione dictæ litis, dũ sic de illa sermo haberetur, an aliquid dixerit contra præfatum Ciccũ, an contra illum minatus fuerit, & quibus minis, ad quas ita ex ore rei extorquendas altius, vt dixi: repetita percontatione progrediendum est, prout, & in alijs extorquendis indicijs in quocumq. crimine, ita est laborandum, vt vna, eademq. relib. 3. cap. 1 nibus deseruiat. Chart, in d. pract. gula in om.
21 num. 73. † de quibus omnibus, quoniam pulcherrimè, & latissimè pertractauit Flaminius Chartarius vir eruditissimus modo, ordines, & formas opponendo in sua practica interrogandorum reorum, est lib. 3. cap. 3. per totũ, ad illũ te remitto, nihil enim amplius scirem dicere

cere

cere, & volumen hoc preter intentionẽ gran
22 dius reddere, ideo ad alia trãsibo † Aduertere igitur te volo, quod aliquãdo loco verbi interrogatus solet dici, & Domino dicente, vel & Domino replicãte, vel & Domino subiũgẽte, vel & sibi per Dñm dicto, siue replicato, vel & cũ Dñs sibi diceret, & similia, & circa huiusmodi modos nõ fit differentia, dũmodo sẽper interrogatorium extẽdas; puta, & Dño dicẽte vt ipse constitutus facti seriem totã recenseat Respondit, il fatto passa, &c.
23 † Bene verum est, quod quandoque non extenditur interrogatoriũ, sed simpliciter dicitur, & opportunè interrogatus, & opportunam Domini interrogationem, & ad aliam interrogationẽ, vel subdens interrogatus, & cæteris id generis modis vtimur breuioribus explicãdo vulgariter oretenus ipsi reo id, quod quæritur absq; eo, quod in scriptis redigatur.
24 † Sed talis modi raro quidã non prout aliqui faciũt passim ad eorũ imperitias, malicias suggestiones, & iniquitates tegendas; sed tunc tantum modo vsum recipiendi, & admittendi sunt, quãdo reus interrogatur, vel vt suppleat responsioni iam data, vel vt illam declaret.
25 † Erit igitur illis quãto rarius poterit vtendũ, quia, vt dixi, & malitiæ, imperitiæ, & inertiæ signa sunt nõ modicæ, Chart. in d. pract. li.
26 2. c. 3. nu. 22. & 27. † & in primis caueto, ne quas sub istis breuibus interrogandi modis
sug-

suggestiones facias, quas euitandas esse iã sæ-
27 pe monui, & sæpius etiã monebo. † quoniam vero, vt supra dixi, non semel tãtũ, sed pluries examinari, & constitui solet reus, idcirco etiã secundi examinis, & constituti formã, cui aliorum posteriorũ quoq; examinum formæ similes erũt, tibi supponam, & erit talis, videlicet.

Forma principij secundi Constituti.

28 † Constitutus personaliter vbi supra, coram quo supra, assistente quo supra, & hoc si simus in eisdẽ carcerib, & coram eodẽ iudice; & assistẽte eodẽ fiscali, aliàs apponetur nomẽ ipsius iudicis, notarii, substituti, & loci examinis, vt in prima Constituti forma demonstraui.

Sempronius N. de Neapol. de quo alias, qui de lato sibi iuramento veritatis dicendę, prout tactis, &c. iurare fecit per Dominum.

Interrogatus, an se disposuerit ad veritatem fatendam, melius quàm fecerit adhuc vsque, super his, de quibus fuit aliàs interrogatus, vel interrogatus, an sibi occurrat aliquid, ex seipso dicere, & quid, vel si reus aliquid iam in alijs suis constitutus fassus fuerit.

Interrogatus, an sibi occurrat aliquid aliud dicere vltra ea, quæ in præcedentibus suis examinibus fassus fuit.

Respõdit, Io non sò, che mi dir altro di più di quello, che hò detto negli altri miei essami ni, & à quelli non voglio aggiungere, nè smi. nuir cosa alcuna. Deinde deuenietur ad ipsũ

fa-

factum, prout supra dictum est, & vbi videbis
29 ad sufficientiam interrogasse, tabsolues examen acceptando fauorabilia pro Curia, & Fisco; & quandoque etiam causa; quare illud concludas allegando, puta qua aliis negotiis impeditus extitis, vel tarditate horæ preuentus fuisti, & quid de ipso reo constituto fieri mandes exprimendo, ac facultatem tibi eundem iterum, & quandocumq; examinandi, & constituendi reseruando hoc modo, videlicet.

Forma conclusionis examinis reorum.

30 ✝ Tunc Dominus acceptatus, &c. pro nunc tarditate horæ præuentus, vel aliis impeditus negotiis examẽ dimisit, & ipsum constitutum mãdauit reponi ad locum suum; vel consignauit custodi carcerum bene, & fideliter custodiendum, animo tamen, continuandi examen, &c. vel animo tamen, &c. aliquando etiam addit iniuncto ipsi constituto, vt se subscribat; & tunc Notarius subiunget; prout se subscripsit, vt infra videlicet.

Io Sempronio hò deposto quanto di sopra.

Vel iniuncto ipsi constituto, quia dixit se nescire scribere, vt signũ Crucis faceret, prout accepto calamo designauit sua manu, vt infra
31 videlicet. ✝ Et licet ista videantur esse superflua, quia creditur Iudici, & Notario. Alex. cõsil. 147. nu. 4. & seq. lib. 2. Ruyn. consil. 193. nu. 1. lib. 2. nihilominus bonũ erit illa apponi facere, etenim tanto magis probant ea, quæ scripta

32 pta ſunt,fuiſſe ab ipſo depoſita,†ratio autem eſt,quia ſubſcribẽs conſentire videtur iis,quę continentur in ſcriptura, quam ſubſcribit, & prę-ſumitur,quod illã legerit, & de continẽtis
33 in ea notitiam habuerit, †& ſi diceret, quod non legit, & quod fuit deceptus,deberet ipſe probare. Clar.q.53.verſ.quintus eſt caſus, &
34 † hoc idem operatur ſignũ Crucis factũ per hominem illiteratũ Io.de Ami cõſ.13. nu. 6.
35 † Solet ẽt ſubſtitutus Fiſcalis aſſiſtens finito quolibet examine infraſcriptã proteſtationẽ in fine exam.per Not.ſcribi facere, videlicet,
36 † *Præſente D.T. Subſtituto Fiſcali, & fauorabilia tantum acceptante, cæteris contrafacientibus contradicente, petente, & inſtante contra dictum conſtitutum ad vlteriora procedi omni, &c.*
37 Debebis etiam ſi diligens, & accuratius examinator haberi volueris antequam ad examinis, ſiue conſtituti concluſionem deuenias in vltimis interrogatoriis recolligere omnia inditia,coniecturas,& præſumptiones,ac probationes,iuraq; pro fiſco facientia,quæ deduxeris,ſiue iã acquiſiueris in ipſo examine, etenim multum habet virium talis peroratio ad confundendum reum veritatem negantem,& ad ipſum diſponendum ad illam fatendã, præſertim in vltimis conſtitutis, quando reus eſt maxime vrgendus, & impellendus, ac cominus cum illo eſt quaſi congrediendum, Char
car.

tar.in d.pract.interrog.lib.3.c.1.nu.56.& digladiandum vt v.g.

Forma Epiloghi.

38 ✝ Et D.dicente,& ipsum C.monente, vt tandem velit fateri veritatem, tā circa ordinem, & tractatum interficiendi præfatum Ciecum, quā circa factū ipsū, quando illum interfecit.

Respondit, &c.

Interrogatus, quomodo putet esse amplius prædicta tergiuersari, & negare, cum tot vrgeant contra ipsū indicia,& præsumptiones, & coniecturæ, immo plenè, & manifestè probationes, ex quibus omnis se defendendi, & delictum occultandi locus sibi eripitur.

Respondit, &c.

Interrogatus, qua facie audeat se innocentem asserere, nihilq; contra se in processis extare, cum præter alia adsint Meuij,& Titij depositiones ipsi constituto superius in faciem lectæ, qui nullo pacto prędicta dicerent, si vera non essent. Respondit, &c.

Et sibi dicto, quod iam apparet manifestè de impudentia ipsius C. qui non solum delictum à se commissum agnoscere recusat, sed viros probos,& fide dignos, qui iuraméto adstricti veritatem testificati fuerunt, falsarios audet appellare; quomodo enim modo tales illos vocat, quos sibi ad faciē adductos,& confrontatos, eorumque depositionem tam benè tā clarè,& animosè confirmantes vix respice

re

re ausus fuit pallore, & tremore correptus, ideo fuit benignè monitus, vt ab huiusmodi pertinacia discedat.

Respondit, &c.

Et Domino subiungente, quod nequaquã potest de prædictorum testium fide dubitari, cum tot aliæ præsumptiones, coniecturæ, indicia, & probationes illorum testimonium comitentur. Habemus enim inimicitiam quam ipsemet C. fatetur ex maximis causis, nẽpe ex lite omnium bonorũ inter se, & præfatũ Ciccum esse contractũ, ex qua intrat præsumptio *iuris*, quod semper mala de dicto Cicco cogitauerit, quod quidem indiciũ nullo modo per ipsum C. sublatum, aut labefactum apparet, quare fuit hortatus ad veritatem liberè fatendam, quiam videt se negare non potest.

Respondit, &c.

Et Dño replicante, quòd sufficit pro inimicitia prædicta causas extare, vt dicatur ipsum C. odio prosecutum fuisse Ciccum prædictũ, maleq. de illo semper cogitasse, præsumaturq. tãto magis, cũ literæ penes ipsum C. repertæ, & per eundem recognitæ, quas tẽpore suę capturæ occultare, & lacerare conatus fuit, dictũ malum animũ luce meridiana clarius indicent, & demonstrent, ideo dicat veritatem.

Respondit, &c.

Interrogatus, & monitus, vt ne amplius in obstinatione persistat, quia si vera esset, quę ip

K se

se C. dicit, verum sensum literarum prædictarũ aperire nouisset, cũ tamen super illarũ tenore examinatus tã varia; & diuersa, impropria, & inuerisimilia, ac improbabili responderit, ac birruarios, à quibus captus fuit, pecuniis corrumpere tentasset, ad effectum, vt literas prædictas occultaret, quæ, vt alias ostensum fuit, satis clarè probant tractatũ habitum de interficiendo præfatum Ciccum, ac præparationes propterea factas, & loci ad scelus committendum destinationem, temporisq; præfixionem, ideo dicat veritatem.

Respondit, &c.

Interrogatus, qũo audeat adhuc homicidiũ prædictum à se commissum negare, cum & signa sanguinolentia in eius domo reperta, & N. & N. sociorũ ipsius C. post homicidiũ cõmissũ fuga, & eiusdẽ cõstituti latitatio, & equi ac pecuniarum preparatio post dictũ homicidium de eius mandato per N. facta iunctis tot mendacijs, varietatibus, & inuerisimilib. respõsionib. aliisq indiciis, cõiecturis, & præsumptionibus, de quibus alia mentio facta fuit in alijs suis constitutis, & examinibus satis, superq; ipsum Constitutũ homicidiũ prædictum commisisse conuincant, quare fuit monitus, vt malit veritatem tandem fateri, quam vlterius in obstinatione, ac pertinacia persistere.

Respondit, &c.

Tunc Dominus sedens acceptatis, &c. dimittat

mittas examē cū decreto, de quo supra est eodem n. 30. vel si volueris ipsum reū ad largā poni facere, dimitti examen cū decreto, cuius infra libro proximo formulam trademus, Habes infra lib. 3. vides, qūo formandus sis epilogus, & quomodo in eo enumeranda sint indicia, & quodammodo coaceruanda, de quibus antea disperse, & diffuse dictum erat, & quomodo seligantur ea, quæ grauissima sunt, & quam breuissimè pertingantur, & cum pondere, & vehementia quadam adducantur; & excitentur. Quintil. orat. inst. lib. 6. cap. 1.

Si reus respondebit, se velle fateri veritatē, rationibus cedens cōtra se allegatis facies tu illam per illū recenseri, quæcunq; dixerit notario scribenda dictabis; vel per ipsummet reū

39 dictari facies. † Circa prædicta autem illud te aduertere volo, vt cū reus delicta, super quibus interrogatur, fateri cæperit, nūquam tu illum sic fatentem dimittas, donec omnia fassus fuerit, quæ requiris, ēt quod prandium, cœna, somnus, aut quid aliud omittendum esset, aut differendum, Chart. in d. pract. lib. 2. c. 2. n. 20.

40 quoniam, † vt dicit ille auctor inter os, & of-

41 fam multa contingere possunt, & † data reo dilatione, vel tempore ad liberandū, & de se maturius cogitandum, sæpè id amiseris, quod pluribus laboribus fueras cōsecutus, Char. d.

42 pract. li. 2. c. 2. n. 20. † præterea eundem interrogationibus respondentem, ne interrumpas;

 remo-

remouet enim interruptio illa fatentem, & quandoque reuocandi, & recipiendi se ab incepta confessione suggerit consilium, sed aliis tuis interrogatoriis perfectam, & absolutam confessionem habere procurabis, Chart. dict. lib. 2. cap. 2. nu. 21.

SCHOLIA IN CAP. VI.

SExtum hoc caput familiare est admodũ, & accedariũ actuariis, qui diem ferè continuum in iis præambulis, & præludiis conterunt, quin horum res agitur, dum multorum foliorum paginas replent. Cumq. dixeris eos sollicitos in rem Fisci, & in confirmandi, non autem infirmãdi indicii, vt per authorem nu. 11. omnia te dixisse puta, nec longo verborũ apparatu egebis. Modum quoque examinandi per extensum tradit Scaccia c. 86. n. 13. post Chart. *Num.* 23.

QVòd aũt ad interrogatoria an debeât extẽdi, scias emanasse ordinẽ Regiũ vt extẽsè scribantur omnia, qui tamen parũ obseruatur, sicut nõnulli alii ordines, qui paulo post exolescunt. His accedit, quod integra depositio scribenda est, non pars, & expressa Regni Neapolitani constitutione cautum est, vt actuarii integras testium depositiones tam pro fisco, quã contra scribantur, & super toto negotio testes examinandi sunt, vt inde etiam

rei

rei innocentia possit emergere, quod & supra in cap. monuisse, & designasse me arbitror. Foller. in prax. Dialogi. in verb. capiat informationes num. 54. & in verb. & si compareant ante contumaciam nu. 4. vbi quod reus potest diuersis vicibus examinari, & Scacc. d. c. 86. num. 64. vers. 28. & semper responsiones in actis sunt redigendæ per Actuarium vna cum circumstantijs, si pauidè, si titubanter, si pallidè, & huiusmodi.

Et simili scribendi formula vtatur notarius, Et tunc iudex mandauit mihi, vt scriberem, quod dictus reus mutauit facies colorē; Licet indicia hæc non sint admodum tuta, cū ex pluribus causis possint prouenire, vbi ibi apud Foller. num. 5. Simanc. de cathol. instit. tit. 44. n. 15. vers. deinde vbi præscribi modum inquisitoribus hæreticæ prauitatis, vt omnia interrogata, responsa, dictaq; reorum à notarijs conscribantur.

Num. 42. Præterea.

NOn esse interrumpendum reum monet Scacc. d. c. 86. nu. 31. vers. 5. quia *Multa cadunt inter calicem, supremaq; labra;* nā si spatium etiam modicum des, nouum possunt rei inire consilium, & pœnitere eorum, quæ parati erant dicere, si iudex continuasset: Ideo non ab re iubentur iudices nō discedere a reo confessuro, quādiu eius examen sit absolutum. Hoc mihi euenit in causa cuiusdam ap

pellari il Caporal Bottazzolo de sodomia imputati, dũ enim taxillo adhibito cæpisset velle aliquid fateri in tortura, impetrauit a me, vt deponeretur, spondens se confessum iri omnia, Mox, vt collegit spiritum in negatiua perstitit, Cũ vero me abdicassem ad hoc in mere (videbam quippe genium meũ aduersari hãc torquendi normã) sponte (cum liberatus fuisset ex eo, quod in tormentis indicia purgauerat) confessus est, se hoc beneficium sensisse ex illa parua respiratione ei concessa, cum alioquin fateri paratus esset. Verum is paruo interiecto tempore interfectus est.

SVMMARIVM.

1 *Reus recusans respondere Iudici an possit cogi.*
2 *Et quid facere debeat Iudex.*
3 *Et quibus remedijs cogere possit reum ad respondendum.*
4 Re*cusare autem dicitur reus non solum quando non respondet, sed etiam quando minus congruenter respondit.*
5 *Reus per verba clara, & præcisa respondere tenetur.*
6 *Reus recusans respondere, est primo monendus, deinde cogendus per opportuna remedia.*
7 *Forma quibus vti poterit Iudex in adhibendis dictis remedijs, vt reus respondeat.*
8 *Sæpius cogitur reus per torturam ad respondendum, quando recusat.*
9 *Indicia qualia debent præcedere, vt reus possit tor-*

torqueri ad effectum praedictum.

10 Reus legitimam causam allegans, quare nolit respondere, cogi non debet.

11 Item si prius non constet de delicto.

12 Potest autem cogi non solum quando interrogatur super facto substantiali, sed etiam si interrogatur sub qualitatibus substatialibus, de quibus verisimile est ipsum posse recordari.

13 Reus qui vna vice interrogatus respondit, an si denuo super eisdem interrogatus, & nolit respondere, cogi possit.

14 Et quod arbitrio iudicis hoc relinquatur.

15 Si tamen suspectus sit reus, cogi poterit.

16 Praesertim si Fiscalis instet, quod cogatur.

17 Forma torquendi nolentem, vel respondere, vel congruenter respondere.

18 Tortura tempus hoc casu, quomodo debeat arbitrari.

16 Si reus negat se velle respondere eo quia allegat Iudicem suspectum, quid faciendum.

20 Consilium auctoris est, quod omnino iudex statim abstineat.

21 Iniquissimus est iudex, qui vult cognoscere causam illius, qui ipsum habet suspectum.

22 Narrat auctor plures vidisse, hac de causa valde damnari. & num. 23.

Quid faciendũ, si reus omnino respondere recuset, aut non vult congruè, & praecisè respõ-

dere, & de pluribus formis cogendi illum ad respondendum. Cap. VII.

1 EVenit * quandoque, quod reus respondere interrogatorijs sibi per iudicem factis recusat; quid tunc faciendum.
2 * Primo hanc renuentiam, & contumaciam à notario in ipso constituto mandabis annotari, Char. in sua pract. interrog. lib. 3. c. 2. n. 1.
3 * Deinde poteris ipsum reum opportunis remedijs ad respondendum compellere, puta mulcta indicta, aut captis pignorib. aut tortura adhibita, vel sub pœna confessati criminis, aut periurij, comminatione, & alijs similibus modis. Chart. d. pract. lib. 3. c. 2. nu. 2. & seqq.
4 *Renuere autem reum tunc intellige non solum, quando non respondet, sed etiam quando
5 minus congruenter respondet, * etenim reus per verba clara, & præcisa, non autem per verba dubia, puta nescio, non recordor, & similia responsum dare tenetur, Chart. vbi sup. nu. 3.
6 & seq. † quod si factis debitis monitionibus adhuc in sua contumacia persistat, tunc ad remedia prædicta deueniendum erit, talem vero poteris verborum formulã adhibere, videl.
7 * Et monitus per D. v. t prædictum interrogatorium euacuet pro veritate, absque eo, quod se referat ad iam dicta.

Respondit; la verità l'hò detta; e stà scritta, mi rimetto à quello, che è scritto.

Inter-

Interrogatus, & monitus, vt sub pœna scutorum 100. vel sub pœna confessati criminis, de quo imputatur, aut sub pœna periurii, vel quia aliàs sibi pignora auferentur, veritatem dicat.

Respondit, quel, che ho detto, è scritto.

Et D. dicente, vt se disponat ad melius, & congruentius respondendum, & à contumacia, & obstinatione prædicta recedat.

Respondit. Non voglio dir'altro, quel, che è scritto, è detto.

Et D. subiungente, vt omnino respondeat, quia aliàs deuenietur contra ipsum ad pœnarum prædictarum, & grauaminum declarationum incursus.

Respondit, Io non voglio dir'altro.

Et licet pluries, & pluries per D monitus ad melius clarius, & magis præcisè respondendum, semper idem responsum dedit, manendo in dicta obstinatione, quæ ego, &c.

Tūc D. visa obstinatione ipsius constituti, & notoria pertinacia, & inobedientia, pœnarumq. prædictarum sibi comminatarum spectu, reseruato sibi iure semper, & quandocunq. decernendi, & pronunciandi dictum C. Notarium contumacem, & inobedientem, & tamquam talem pignorari, & grauari debet, vel pœna periurii, aut criminis confessati, vel scutorum centum incurrisse pro multa, eaque Cam. Apost. applicandi, & incorporandi, appli.

plicariq; & incorporari mandandi, & pro præmissorum executione quodcumq; mandatum de super necessarium, & opportunum relaxandi, pro nunc ad vlteriora procedens. Interrogauit, &c. Quamquam vero hi modi, & alii p ures à Doctoribus doceantur, & quandoq; etiam in practica vsurpentur.

8 † Ego quidem sæpius vidi obseruari, quod pro habenda responsione ad interrogatoria facta, præsertim si comminatio pœnarum prædictarum nihil operetur, ad torturæ remediũ
9 deuenitur † indicijs etiam leuibus contra reũ existẽtibus, vel diffamatione, aut aliquo, quod sit loco diffamationis, Char. d. pract. lib. 3. c. 2.
10 n. 13. † vel si reus legitimam causam non allegat, quare nollit respondere, Char. vbi supra n. 15. dummodo tamen de delicto prius con-
11 ster: † nec interest, an super facto substantiali interrogetur, an super circumstantijs substan-
12 tialibus, de quibus verisimile sit † ipsum reũ posse recordari, quod arbitrio iudicis remitti solet, & ideo circa prædicta prudentia tua versari debebit, Charr. vbi supra num. 17.
13 † Sed quid si reus vna vice interrogatus respondit, alia vice denuo de eisdem interrogatus, dicit se referre ad iã dicta; nec vult aliud respondere, an cogi possit ad iterũ respõdẽdũ.
14 † Dic, quod arbitrio iudicis pariter hoc re-
15 linquitur, † & ideo si casus venit, videbis, an reus sit suspectus, & omnino ipsum coges de-

nuo

io respondere,& reiterare iam dicta, præ-
cim si fiscalis, vel ejus substitutus assistens
hoc instantiam faciat, aliàs non crederem
gendum illum esse. Vide circa prædicta,
art.in d.cap.2. num.83. cum seqq.

† Forma autem torquendi reum nolentem
pondere talis erit, videlicet.

ma torquendi reum nolentem respondere, non præcisè, & congruenter.

nterrogatus,& monitus, vt recedat ab hu
modi obstinatione, & respondeat euacuan
interrogatorium ei factum, non se referen
ad iam dicta, vel omittendo dicta verba,
recordor, posset esse,& similia; quia alias
itra ipsum necesse fuerit prædicta respon
ne habenda ad opportuna iuris,& facti re-
dia deuenire.

Respondit; quel che hò detto, è scritto,& à
ello mi rimetto, vel Nô mi ricordo, potria
ere,&c. e se mi volete dar la corda, datemi
ma le mie difese, e poi fate quel, che vi
re.

Et D. dicente, quod in huiusmodi casibus
piæ non dantur, nec defensiones, ideo re-
ndeat ad prædicta, absque alijs subterfugis
cauillationibus.

Respondit; Voi mi fate torto,& aliud dice-
noluit, quæ ego,&c. Et licet fuisset pluries
pluries, per D. instatũ pro dicta responsio-
ne

tar.in d.pract.interrog.lib.3.c.1.nu.56.& digladiandum vt v.g.

Forma Epiloghi.

38 † Et D.dicente, & ipsum C.monente, vt tandem velit fateri veritatem, tã circa ordinem, & tractatum interficiendi præfatum Ciccum, quã circa factũ ipsũ, quando illum interfecit.

Respondit, &c.

Interrogatus, quomodò putet esse amplius prædicta tergiuersari, & negare, cum tot vrgeant contra ipsũ indicia, & præsumptiones, & coniecturæ, immo plenè, & manifestè probationes, ex quibus omnis se defendendi, & delictum occultandi locus sibi eripitur.

Respondit, &c.

Interrogatus, qua facie audeat se innocentem asserere, nihilq; contra se in processis extare, cum præter alia adsint Meuij, & Titij depositiones ipsi constituto superius in faciem lectæ, qui nullo pacto prędicta dicerent, si vera non essent. Respondit, &c.

Et sibi dicto, quod iam apparet manifestè de impudentia ipsius C. qui non solum delictum à se commissum agnoscere recusat, sed viros probos, & fide dignos, qui iuraméto adstricti veritatem testificati fuerunt, falsarios audet appellare; quomodo enim modo tales illos vocat, quos sibi ad faciẽ adductos, & confrontatos, eorumque depositionem tam benè tã clarè, & animosè confirmantes vix respice

re

re auſus fuit pallore, & tremore correptus, ideo fuit benignè monitus, vt ab huiuſmodi pertinacia diſcedat.

Reſpondit,&c.

Et Domino ſubiungente, quod nequaquã poteſt de prædictorum teſtium fide dubitari, cum tot aliæ præſumptiones,coniecturæ,indicia,& probationes illorum teſtimonium comitentur. Habemus enim inimicitiam quam ipſemet C.fatetur ex maximis cauſis,nẽpe ex lite omnium bonorũ inter ſe,& præfatũ Ciccum eſſe contractũ,ex qua intrat præſumptio iuris,quod ſemper mala de dicto Cicco cogitauerit,quod quidem indiciũ nullo modo per ipſum C. ſublatum, aut labefactum apparet, quare fuit hortatus ad veritatem liberè fatendam,quiam videt ſe negare non poteſt.

Reſpondit,&c.

Et Dño replicante,quòd ſufficit pro inimicitia prædicta cauſas extare, vt dicatur ipſum C. odio proſecutum fuiſſe Ciccum prædictũ, maleq. de illo ſemper cogitaſſe,præſumaturq. tãto magis,cũ literæ penes ipſum C.repertæ, & per eundem recognitæ, quas tẽpore ſuę capturæ occultare, & lacerare conatus fuit, dictũ malum animũ luce meridiana clarius indicent,& demonſtrent,ideo dicat veritatem.

Reſpondit, &c.

Interrogatus,& monitus, vt ne amplius in obſtinatione perſiſtat,quia ſi vera eſsẽt,quę ip

se C. dicit, verum sensum literarum pædictarũ aperire nouisset, cũ tamen super illarũ tenore examinatus tã varia; & diuersa, impropria, & inuerisimilia, ac improbabili responderit, ac birruarios, à quibus captus fuit, pecuniis corrumpere tentasset, ad effectum, vt literas prædictas occultaret, quæ, vt alias ostensum fuit, satis clarè probant tractatũ habitum de interficiendo præfatum Ciccum, ac præparationes propterea factas, & loci ad scelus committendum destinationem, temporisq; præfixionem, ideo dicat veritatem.

Respondit, &c.

Interrogatus, qũo audeat adhuc homicidiũ prædictum à se commissum negare, cum & signa sanguinolentia in eius domo reperta, & N. & N. sociorũ ipsius C. post homicidiũ cõmissũ fuga, & eiusdẽ cõstituti latitatio, & equi ac pecuniarum preparatio post dictũ homicidium de eius mandato per N. facta iunctis tot mendacijs, varietatibus, & inuerisimilib. respõsionib. aliisq indiciis, cõiecturis, & præsumptionibus, de quibus alia mentio facta fuit in alijs suis constitutis, & examinibus satis, superq; ipsum Constitutũ homicidiũ prædictum commisisse conuincant, quare fuit monitus, vt malit veritatem tandem fateri, quam viterius in obstinatione, ac pertinacia persistere.

Respondit, &c.

Tunc Dominus sedens acceptatis, &c. dimittat

mittat examẽ cũ decreto, de quo supra est eodem n. 30. vel si voluerit ipsum reũ ad largã poni facere, dimitti examen cũ decreto, cuius infra libro proximo formulam trademus, Habes infra lib. 3. vides, quõ formandus sis epilogus, & quomodo in eo enumeranda sint indicia, & quodammodo coaceruanda, de quibus antea dispersè, & diffusè dictum erat, & quomodo seligantur ea, quæ grauissima sunt, & quam breuissimè percingantur, & cum pondere, & vehementia quadam adducantur; & excitentur. Quintil. orat. inst. lib. 6. cap. 1.

Si reus respondebit, se velle fateri veritatẽ, rationibus cedens cõtra se allegatis facies tu illam per illũ recenseri, quæcunq; dixerit notario scribenda dictabis; vel per ipsummet reũ
39 dictari facies. † Circa prædicta autem illud te aduertere volo, vt cũ reus delicta, super quibus interrogatur, fateri cœperit, nũquam tu illum sic fatentem dimittas, donec omnia fassus fuerit, quæ requiris, et quod prandium, cœna, somnus, aut quid aliud omittendum esset, aut differendum, Chart. in d. pract. lib. 2. c. 2. n. 20.
40 quoniam, † vt dicit ille auctor inter os, & of-
41 fam multa contingere possunt, & † data reo dilatione, vel tempore ad liberandũ, & de se maturius cogitandum, sæpè id amiseris, quod pluribus laboribus fueras cõsecutus, Char. d.
42 pract. li. 2. c. 2. n. 20. † præterea eundem interrogationibus respondentem, ne interrumpas;

remouet enim interruptio illa fatentem, & quandoque reuocandi, & recipiendi se ab incepta confessione suggerit consilium, sed aliis tuis interrogatoriis perfectam, & absolutam confessionem habere procurabis, Chart. dict. lib. 2. cap. 2. nu. 21.

SCHOLIA IN CAP. VI.

SExtum hoc caput familiare est admodũ, & accedariũ actuariis, qui diem ferè continuum in iis præambulis, & præludiis conterunt, quin horum res agitur, dum multorum foliorum paginas replent. Cumq. dixeris eos sollicitos in rem Fisci, & in confirmandi, non autem infirmãdi indicii, vt per authorem nu. 11. omnia te dixisse puta, nec longo verborũ apparatu egebis. Modum quoque examinandi per extensum tradit Scaccia c. 86. n. 13. post Chart. *Num. 23.*

QVòd aũt ad interrogatoria an debeãt extẽdi, scias emanasse ordinẽ Regiũ vt extẽsè scribantur omnia, qui tamen parũ obseruatur, sicut nõnulli alii ordines, qui paulo post exolescunt. His accedit, quod integra depositio scribenda est, non pars, & expressa Regni Neapolitani constitutione cautum est, vt actuarii integras testium depositiones tam pro fisco, quã contra scribantur, & super toto negotio testes examinandi sunt, vt inde etiam

rei

rei innocentia possit emergere, quod & supra in cap. monuisse, & designasse me arbitror. Foller. in prax. Dialogi. in verb. capiat informationes num. 54. & in verb. & si compareant ante contumaciam nu. 4. vbi quod reus potest diuersis vicibus examinari, & Scacc. d.c. 86. num. 64. vers. 28. & semper responsiones in actis sunt redigendæ per Actuarium vna cum circumstantijs, si pauidè, si titubanter, si pallidè, & huiusmodi.

Et simili scribendi formula vtatur notarius, Et tunc iudex mandauit mihi, vt scriberem, quod dictus reus mutauit facies colorē; Licet indicia hæc non sint admodum tuta, cū ex pluribus causis possint prouenire, vbi ibi apud Foller. num. 5. Simanc. de cathol. instit. tit. 44. n. 15. vers. deinde vbi præscribi modum inquisitoribus hæreticæ prauitatis, vt omnia interrogata, responsa, dictaq; reorum à notarijs conscribantur.

Num. 42. Præterea.

NOn esse interrumpendum reum monet Scacc. d.c. 86. nu. 31. vers. 5. quia *Multa cadunt inter calicem, supremaq; labra;* nā si spatium etiam modicum des, nouum possunt rei inire consilium, & pœnitere eorum, quæ parati erant dicere, si iudex continuasset: Ideo non ab re iubentur iudices nō discedere a reo confessuro, quādiu eius examen sit absolutum. Hoc mihi euenit in causa cuiusdam ap

pellari il Caporal Bottazzolo de sodomia imputati, dũ enim taxillo adhibito cæpisset velle aliquid fateri in tortura, impetrauit a me, vt deponeretur, spondens se confessum iri omnia, Mox, vt collegit spiritum in negatiua perstitit, Cũ vero me abdicassem ad hoc munere (videbam quippe genium meũ aduersari hãc torquendi normã) sponte (cum liberatus fuisset ex eo, quod in tormentis indicia purgauerat) confessus est, se hoc beneficium sensisse ex illa parua respiratione ei concessa, cum alioquin fateri paratus esset. Verum is paruo interiecto tempore interfectus est.

SVMMARIVM.

1 *Reus recusans respondere Iudici an possit cogi.*
2 *Et quid facere debeat Iudex.*
3 *Et quibus remedijs cogere possit reum ad respondendum.*
4 *Recusare autem dicitur reus non solum quando non respondet, sed etiam quando minus congruenter respondit.*
5 *Reus per verba clara, & pracisa respondere tenetur.*
6 *Reus recusans respondere, est primo monendus, deinde cogendus per opportuna remedia.*
7 *Formæ quibus uti poterit Iudex in adhibendis dictis remedijs, ut reus respondeat.*
8 *Sæpius cogitur reus per torturam ad respondendum, quando recusat.*
9 *Indicia qualia debent præcedere, ut reus possit tor-*

torqueri ad effectum prædictum.

10 *Reus legitimam causam allegans, quare nolit respondere, cogi non debet.*

11 *Item si prius non constet de delicto.*

12 *Potest autem cogi non solum quando interrogatur super facto substantiali, sed etiam si interrogatur sub qualitatibus substantialibus, de quibus verisimile est ipsum posse recordari.*

13 *Reus qui vna vice interrogatus respondit, an si denuo super eisdem interrogatus, & nolit respondere, cogi possit.*

14 *Et quod arbitrio iudicis hoc relinquatur.*

15 *Si tamen suspectus sit reus, cogi poterit.*

16 *Præsertim si Fiscalis instet, quod cogatur.*

17 *Forma torquendi nolentem, vel respondere, vel congruenter respondere.*

18 *Tortura tempus hoc casu, quomodo debeat arbitrari.*

16 *Si reus negat se velle respondere, eo quia allegat Iudicem suspectum, quid faciendum.*

20 *Consilium auctoris est, quod omnino iudex statim abstineat.*

21 *Iniquissimus est iudex, qui vult cognoscere causam illius, qui ipsum habet suspectum.*

22 *Narrat auctor plures vidisse, hac de causa valde damnari. & num. 23.*

Quid faciendũ, si reus omnino respondere recuset, aut non vult congruè, & præcisè respõ-

dere, & de pluribus formis cogendi illum ad respondendum. Cap. VII.

1 EVenit † quandoque, quod reus respondere interrogatorijs sibi per iudicem factis recusat; quid tunc faciendum.

2 † Primo hanc renuentiam, & contumaciam à notario in ipso constituto mandabis annotari, Char. in sua pract. interrog. lib. 3. c. 2. n. 1.

3 † Deinde poteris ipsum reum opportunis remedijs ad respondendum compellere, puta mulcta indicta, aut captis pignorib. aut tortura adhibita, vel sub pœna confessati criminis, aut periurij, comminatione, & alijs similibus modis. Chart. d. pract. lib. 3. c. 2. nu. 2. & seqq.

4 † Renuere autem reum tunc intellige non solum, quando non respondet, sed etiam quando
5 minus congruenter respondet, † etenim reus per verba clara, & præcisa, non autem per verba dubia, puta nescio, non recordor, & similia responsum dare tenetur, Chart. vbi sup. nu. 3.
6 & seq. † quod si factis debitis monitionibus adhuc in sua contumacia persistat, tunc ad remedia prædicta deueniendum erit, talem vero poteris verborum formulã adhibere, videl.

7 † Et monitus per D. vt prædictum interrogatorium euacuet pro veritate, absque eo, quod se referat ad iam dicta.

Respondit; la verità l'hò detta, e stà scritta, mi rimetto à quello, che è scritto.

Inter-

Interrogatus, & monitus, vt sub pœna scutorum 100. vel sub pœna confessati criminis, de quo imputatur, aut sub pœna periurii, vel quia aliàs sibi pignora auferentur, veritate m dicat.

Respondit, quel, che ho detto, è scritto.

Et D. dicente, vt se disponat ad melius, & congruentius respondendum, & à contumacia, & obstinatione prædicta recedat.

Respondit. Non voglio dir'altro, quel, che è scritto, è detto.

Et D. subiungente, vt omnino respondeat, quia aliàs deuenietur contra ipsum ad pœnarum prædictarum, & grauaminum declarationum incursus.

Respondit, Io non voglio dir'altro.

Et licet pluries, & pluries per D monitus ad melius clarius, & magis præcisè respondendum, semper idem responsum dedit, manendo in dicta obstinatione, quæ ego, &c.

Tũc D. visa obstinatione ipsius constituti, & notoria pertinacia, & inobedientia, pœnarumq. prædictarum sibi comminatarum spectu, reseruato sibi iure semper, & quandocunq. decernendi, & pronunciandi dictum C. Notarium contumacem, & inobedientem, & tamquam talem pignorari, & grauari debet, vel pœna periurii, aut criminis confessati, vel scutorum centum incurrisse pro mulcta, eaque Cam. Apost. applicandi, & incorporandi, appli-

16 nuo respondere, & reiterare iam dicta, præsertim si fiscalis, vel eius substitutus assistens de hoc instantiam faciat, alias non crederem cogendum illum esse. Vide circa prædicta, Chart. in d. cap. 2. num. 83. cum seqq.

17 † Forma autem torquendi reum nolentem respondere talis erit, videlicet.

Forma torquendi reum nolentem respondere, non præcisè, & congruenter.

Interrogatus, & monitus, vt recedat ab huiusmodi obstinatione, & respondeat euacuando interrogatorium ei factum, non se referendo ad iam dicta, vel omittendo dicta verba, Nô recordor, posset esse, & similia, quia alias contra ipsum necesse fuerit prædicta responsione habenda ad opportuna iuris, & facti remedia deuenire.

Respondit; quel che hò detto, è scritto, & à quello mi rimetto, vel Nô mi ricordo, potria essere, &c. e se mi volete dar la corda, datemi prima le mie difese, e poi fate quel, che vi pare.

Et D. dicente, quod in huiusmodi casibus copiæ non dantur, nec defensiones, ideo respondeat ad prædicta, absque alijs subterfugis & cauillationibus.

Respondit; Voi mi fate torto, & aliud dicere noluit, quæ ego, &c. Et licet fuisset pluries & pluries, per D. instatũ pro dicta responsione

ne habenda, semper idem responsum dedit, quę ego pariter, &c.

Decretum torturæ pro habenda responsione, præcisa, aut congrua.

Tunc D. sedens, &c. visa pertinacia ipsius C. nolentis respōdere, vel præcisè, & iuxta interrogata respondere, pro dicta responsione, vel pro præcisa, congrua responsione habēda super prædictis, cum aliter ab eo haberi non posset, mandauit ipsum C. adduci ad locū tor turæ, ibiq; spoliari, ligari, & funi applicari.

Qui sic ad locum torturæ adductus, dū spo liaretur, & ligaretur, fuit per D. benignis verbis adhortatus, & monitus, vt se disponat ad responsionem dandam interrogationi sibi factę, vel ad præcisè, & congruenter responden dum super his, de quibus interrogatur, aliàs in altum eleuabitur.

Respondit, io hò detto, è quel, che hò detto, è detto.

Tunc D. cum videret ipsum C. ad huc in sua contumacia persistere, mandauit ipsum in altum eleuari, ad effectum prædictum.

18 † Torturæ vero tempus hoc casu arbitraberis iuxta qualitatē causę, indiciorū grauitatē. conditionē personæ torturatæ, & similia, quæ tibi consideranda erūt, vt iustitia suum sortiatur effectum, absque eo, quod aliquis indebitè grauetur, Vulpell. in suo cons. crim. 34.

19 † Quod si reus negat velle respondere eo, qui

quia allegat te iudicem suspectum, & dicit tibi nō confidere, causas suspicionis & diffidentiæ allegādo, vtiq. erit supersedendū, donec Princeps consulatur, qui mandet; vel causam per aliū cognosci, vel per te ipsum nō obstantib. dictis allegationibus. Bertaz consf. 8. n. 39. lib. 1. Conrad. de offi. præto. fol. mihi 81. sub nu. 9
26 † Sed ego tibi suadeo, vt si easus occurrat, statim à causæ cognitione omnino recedas,
21 ne videaris illam affectare. Est enim iniquissimi iudicis, & pessimæ mentis signū velle de
22 hominis causa cognoscere, qui te suspectum habeat, & legitimas non allegaret suspicionis
23 causas. † Et ego vidi valde dānari quosdā iudices, qui putantes sibi iniuriam fieri, cū suspecti allegabantur, oēm mouebāt lapidem. omniq. conatu studebant, ne à causæ cognitione remouerentur, hoc tu fac, vt nullo modo imiteris, sed statim libentissimè abstineas, ita.n. seruant iudices boni, docti, & Deum timentes.

SCHOLIA IN Cap. 7. Num. 3.

COmpellendus est reus ad respondendum etiam mulcta indicta, & captis pignoribus. Aduerte ne erres. Quod aut loquimust in causa criminali, & tunc cogendus e-reus ad respondendum, si de delicto graui agatur, per illationem torturæ, non vt respondeat super delicto, sed ad extorquendam

respon-

responsionem, vt per Clar. q. 45. ver. sed pone, nec ei danda est dilatio ad respōdendū. Clar. ibidem §. sed hic quæro. Vt tamen teneatur præcisè respondere, debet præcedere aliqua diffamatio, aut aliqua indicia, iuxta ibi tradita, & ita mihi respondit quidam de furto imputatus in oppido Modoetię, qui à principio expeditè respondebat, postea vero cum aduerteret se paulisper intricari, & illaqueari, extra dentes se amplius non esse responsurum dixit. Cumque ex post præcibus, vel minis non posset adduci ad respondendum, Senatum consului, qui præcepit, vt cum torturæ, subijcerem, & vbi in contumacia persisteret, iterum Senatum monerem. Verum cum agentes sui apud me instarent, vt ad D. Capitaneum Iustitiæ remitterem ob quasdam suspiciones, quas adducebat contra actuarium meū, libenter hoc feci, & me ab hac molestia liberaui, secutus auctorem hic in fin. Tortura ergo ista non datur ad eruendam veritatem, sed respō sionem, & qualis esse debeat hæc tortura, trad. Moq. in q. crim. lib. 2. q. 37. n. 187. & moderatam exposcit Vulpell. cons. 34. nu. 10. in hoc casu cauendum est, ne quis non respondens, per torturam interrogetur de delicto.

Si vero sumus in his, in quibus pœna corporalis non imponitur; tunc debet indici mulcta vel capi pignora.

An vero hic contumax, & nō respōdens habeatur

beatur pro cõfesso, iuxta l. de ætate §. qui ta cuit de interrogato actio, Verum quicquid sit in causa positionũ ciuiliũ, & in similibus; non admittitur in criminalib. vt taciturnitas operatur cõfessionẽ, si. n. haberetur pro confesso, nõ opus esset tortura; Scac. d. c. 86. n. 59. in fi.

Qualis autem debeat esse responsio, supra visũ est, vbi dixi, debere esse clarã non obscuram, nec per obscuritatem debet eludi maiestas iudicis. Sicut etiam cõfessio delicti debet esse perspicua, aliàs intelligitur, vt minus obliget reum, quã sit possibile, alioquin ille potest eũ interpretari, Soc. iun. cons. 39. col. 2. vol. 2. Ias. ad Rub. C. de eden. & ita habet locum, l. si, quis intentione ambigua, ff. de iudic. & etiam locum habet in confessione rei, in criminali iudicio contra eum moto.

Nu. 5. Puta nescio.

TEstis respondens nescio, non recordari, quando possit cogi Boss. de responsio. a reo faciem, nu. 5. Author. infr. nu. 12.

Num. 13. Sed quid si reus.

HAnc questionem plenè absoluit Scaccia num. 47. vers. sed quid dicendum dicto cap. 86.

Verum circa hanc questionem, an testis ite rato

rato examinandus possit se referre ad priorē suam dispositionem, vel cogatur extense testificari, vide Ozas. Pedemont. decis. 128. nu. 1. & 7. Venet. impress. qui tamen loquitur in monitoriis, in quibus ii, qui propalarūt, plenè examinantur, nâ in alio iudicio scilicet repetitionis plenè sunt examinandi. Aliam addit: Moscatel. Neapolitan. dicto cap. 86. num. 48. Cæterum an possit reus petere, quòd legatur depositio aliàs facta, vide ibi, & tradit Vulpel, dicto consil. 34. num. 9. Honded. consil. 103. nnm. 31. & 32. qui refert constitutum inter Bart. & Bald. demum iudicis arbitrio multum defert.

Et an possit reus respondere, Dico, quod si constabit me aliter rem dixisse, volo, quod hęc responsio ad illam referatur, cum tunc melius recordarer ibi num. 18. vers. dico. Huius cautelæ meminit Andr. Gail. lib. 1. obseruat. cap. 104. quidam, vbi saluatorem appellat hāc cautelam ad euitandum periurium, & quia hominis memoria labilis est. Potest ergo reus petere notulam, siue rotulum primi examinis, vt de veritate dicenda se informare possit.

Quid in Notario an possit dicere, talis testis interrogatus deponit in omnibus, & per omnia, prout præcedens testis, vide apud Gaill. dicta obseruat. num. 5. & 6.

SVMMARIVM.

1 *Depositiones testium, & sociorū criminis quandoque*

doque leguntur reis in eorum faciem.

2 *Reus eſt interrogandus, nunquid teſtes examinati contra ipſum ſibi noti, amici, fide digni, vel è contra.*

3 *Poſſunt etiam ei nominari aliqui, qui examinati non fuernit.*

4 *Sed ita interrogandus eſt reus, vt neſciat illos fuiſſe examinatos contra ſe.*

5 *Iudex debet perquirere obiecta, quæ reus poteſt dare teſtibus contra ſe examinatis.*

6 *Item cauſas obiectorum, & quibus fundamentis nitantur.*

7 *Item qualitates, & circumſtantias opportunas ad elidendum obiecta.*

8 *Iudex aliquando altius exordiri debet, vt obiecta prædicta detegat ſuis interrogatorijs.*

9 *Quilibet præſumitur non immemor ſalutis æternæ.*

10 *Quilibet præſumitur bonus.*

11 *Iudex omni conatu vti debet, vt obiecta rei contra teſtes detegat, & elidat.*

12 *Iudex debet interrogare reum de cõmercio, familiaritate, conuerſatione, fama, vita, & opinione teſtium contra ſe examinatorum.*

13 *Forma tum interrogandi reos ſuper prædictos tum legendi in eorum faciem examinata teſtium latè.*

14 *Formam autem prædictam, non vt eius verbis inhæreas, ſed vt imitari valeas auctor apponit.*

De depositionibus testium, vel confessionibus sociorum criminis in faciem reo legendis, & forma illas legendi. Cap. VIII.

1 QVandoq; † vbi videris proficuum esse depositiones testium pro Curiæ informatione examinatorum, vel sociorum criminis confessiones ad disponendum reum ad veritatem fatendam, mandabis per Notarium scribentem ad eius faciem legi, illarumque continentiam ad ipsius notitiam deduci. Chart. in d. pract. interrog. lib. 3. c. 3.
2 nu. 24. † Antequam verò ad huiusmodi actum deuenias, bonum erit ipsum reũ cum circumspectione interrogare, An testes qui fuerunt contra ipsum examinati, sint ipsi reo noti, vel ignoti, amici, vel inimici, & an illos habeat
3 pro veridicis, & fide dignis: † poteris etiam, si ita opportunũ tibi videbitur, aliquos, vel nomina aliquorũ, qui illi sint noti, amici, & famiiliares, nominare, licet re vera examinati non
4 fuerint. † Et de omnibus istis erit reus ita interrogandus, vt nõ sentiat illas contra se fuisse examinatos; quia facile reus conijceret, ad quem finẽ tu prædicta quæreres. Foller. pract. crim. in verbo, & si comparent, numero 10.
5 † Certe huiusmodi interrogatoria sunt valde vtilia, etenim ex responsionibus, quas illis dabit reus, optime colliges, quas exceptiones ipse dictis testib. posit, vel nõ posit obiicere,

& sic

& sic poteris te informare, an obiecta vera sint nec ne; vt ne postea reus falsa opponere valeat contra testes prædictos, Foller. in d. pract. in d. verbo, & si comparent, num. 10.

6 † Quinimo erit etiam inuestigandum de causis obiectorum, & quibus fundamentis, & rationibus nitantur. Vt puta, si interrogatus de Titio dicat illum esse infamem, vel sibi inimicum poteris, imò debebis vlterius interrogare de qualitate infamiæ, & quomodo sciat illum esse infamem, & quo fundamentum illum infamem appellet.

7 † Ita pariter erit de qualitate inimicitiæ, & illius causis, ac aliis circumstantiis, quæ opportunè, & ad rem facere videbuntur pro elidendis obiectis ipsis rei, ac pro reperienda veritate reus interrogandus. Foller. in d. verbo & comparent, nu. 10.

8 † Erit etiam aliquando, vt superius monui, altius exordiendum interrogãdo reũ, videlicet An habeat inimicitiam, odiũ, & maleuolentiã cũ aliqua persona, quia si dixerit, quod non, iã est tutus ꝙ non potest opponere huiusmodi exceptionem Cap. solitæ de maiorit. & obed. l. Iulianus. ff. de leg. 2. Natt. cons. 342. num. 8. Si vero dixerit, quod sic, interrogabis quo cum, vel quibus cũ inimicitiã, odium, & maleuolentiam prædictam habeat, & ex qua causa, & a quãto tempore, citra, & quis sit informatus de ista inimicitia, odio, & maleuolentia, an vnquã

aliquid inter ipsos secutum fuerit, quod inimicitiæ, odii & maleuolentiæ prædictæ indicium dederit, & quid & an vnquam inter eos secuta fuerit reconciliatio, & sic causæ erunt friuolæ, arguendum erit verisimile non esse ex tam modica, & friuola causa potuisse talem induci ad falsum cum iuramento deponendum in præ-
9 iudicium ipsius C. † cum quilibet præsumatur
10 bonus, Soc. Sen. cons. 26. nu. 14. lib. 2. † & nullus præsumatur immemor salutis æternæ, Rol.
11 consil. 37. n. 3. & similia. † Deniq; poteris ipsum reum variis interrogationibus, argumentis, coniecturis, & probationibus aggredi, & circũdare, vt cogatur, vel inuitus fateri testes contra ipsum examinatos, aut esse veridicos, & fide dignos, ipsiq; amicos, & beneuolos aut obiecta esse inania, & frustratoria.

12 † Et ideo poterit etiam interrogari de conuersatione, de commercio, de familiaritate, de fama, vita, & opinione illorũ, & aliis similibus, quæ consideratis iis, quæ superius tibi demonstraui, per te tibi licebit colligere. Vt vero prædicta quasi oculis intueare, infrascriptam tibi formulam exempli gratia supponere volui.

Interrogatus, an cognoscat Titium Ioannis de Tibure.

Respondit, Signor si, che cognosco Titio di Giouanni da Tiuoli.

Interrogatus, a quanto tempore citra illum co-

cognoscat.

Respondit, Io lo cognosco da più di dieci anni in quà.

Interrogatus, qua occasione ipse C. habuit notitiam præfati Titii.

Respondit, Io cominciai à cognoscer Titio, perche in quel tempo, che lo cominciai à cognoscere, lui habitaua vicino à casa mia, & praticauamo insieme.

Interrogatus, per quantũ tẽpus supranominatus Titius coabitauit prope domũ ipsius C.

Respõdit, detto Titio habitò presso casa mia ben tre anni.

Interrogatus, an semper, & continuo per dictum triennium fuerit solitus conuersari, & practicam habere cum præfato Titio.

Respondit, Signor sì, che per detto tempo di trè anni sempre tenni conuersatione, e pratica con detto Titio.

Interrogatus cuius qualitatis esset dicta cõuersatio, & practica, & quibus mediis inter ipsum C. & præfatum Titium nutriretur.

Respondit, Questa pratica, & conuersatione frà Titio, & me, era per rispetto della scuola commune, doue andauamo tutti due, & per li trattenimenti da giouanetti, che haueuamo insieme, con li quali si manteneua.

Interrogatus, an in occasione istius conuersationis, & practicæ esset inter ipsum C. & dictum Titium affectio, & beneuolentia magna,

vt fieri solet.

Respondit, Signor sì, che fra me, e detto Titio ci era amoreuolezza, & affettion grande, per causa di detta pratica, e conuersatione.

Subdens ex se, Se noi erauamo quasi sempre insieme, non vuole V. S. che ci fosse amoreuolezza fra noi?

Interrogatus, an vnquam orta fuerit aliqua dissensio inter ipsum C. & præfatum Titium.

Respondit Signor nò, che frà me, e Titio non ci è stato mai disparere alcuno.

Interrogatus, an habeat dictum Titium pro homine, qui (si occasio daretur dictis, vel factis ipsis C. esset obsuturus.

Respondit, Signor nò che io non tengo detto Titio, per huomo da nuocermi se li venisse l'occasione di poterlo fare, ò con detti, ò cõ fatti; anzi io tengo, che egli saria sempre per giouarmi in tutto quello che potesse.

Interrogatus, an habet illum pro homine probo, & fide digno.

Respondit, Signor si, che io lo tengo per homo da bene, e degno di fede.

Interrogatus, an pariter, cognoscat Meuiũ Milionis de Nuceria.

Respondit, Signor si, che io cognosco Meuio di Milone da Nocera.

Subdens ad opportunam interrogationem. io lo cognosco, per esser lui figliuolo della mia Balia.

Interrogatus an aliquid vnquam fecutum fuerit inter ipsum C. & dictum Meuium, vnde possit credere aliquam factam esse ab alienationem animi illius erga ipsum C.

Respondit, in non so, che sia seguita mai cosa alcuna fra Meuio, e me, per la quale, io possa hauer pur ombra, che in lui sia mancata l'affettione verso di me

Interrogatus, an sciat se in aliquo offendisse præfatum Meuium, aut causam ei dedisse, quare ipsi C. male vellet.

Respondit, io certo non ho dato mai occasione a detto Meuio, di volermi male.

Interrogatus, an vnquam cognouerit dictũ Meuium pro homine eius qualitatis, vt absq; vlla causa odio quemquam prosequatur, illique insidias paret, an vero è contra illum cognouerit pro homine probo, & nihil sine causa agente.

Respondit, in quæsto tempo, che io ho conuersato cõ detto Meuio, non l'ho mai scoperto per homo, che porti odio, ò cerchi far male ad altri senza causa.

*S*ubdens ex se, Anzi l'hò conosciuto per huomo da bene, e che facci le cose sue con causa, e fondamento.

Interrogatus, an credat, quod præfatus Meuius absq; causa iusiurãdum falso subiret, vel aliud delictũ cõmitteret, in aliorũ præiudiciũ

Respondit, in quanto a me non credo, che

Meuio facesse giuramento falso, nè altro delitto in pregudicio di persona alcuna.

Interrogatus, an ergo credat, quod veritatem dicturus sit, si requiratur.

Respondit, Io tengo Meuio per huomo da dir la verità.

Interrogatus an cognoscat Petrum Alexandri de Perusia, & a quanto tempore citra.

Respōdit, Io cognosco Pietro di Alessandro da Perugia, da trè anni in quà.

Interrogatus an dictus Petrus sibi amicus, & beneuolus, an vero è contra.

Respondit, detto Pietro mi è nemico.

Et deinde toto se mouens corpore erga me notarium altiori voce dixit.

Scriui notaro che io mi protesto, che costui mi è nemico.

Interrogatus, quam causam inimicitiæ habeat cum dicto Petro.

Respondit, Pietro mi è nemico, perche litigamo insieme.

Interrogatus super quibus versatur lis, & controuersia inter ipsum C. & præfatū Petrū

Respondit, Io litigo con Pietro la pigione della casa, doue lui habita, che è la mia.

Interrogatus, quam summam prætendat a dicto Petro ex causa dictæ pensionis.

Respondit, Io pretendo, che Pietro mi habbia da dare dieci scudi per detta pigione, & lui me ne vorebbe dare otto solamente.

Inter-

Interrogatus, an ex alia causa vigeat inimicitia inter ipsum C. & prædictum Petrum.

Rñdit, Io non hò altra occasione di nemicitia cō detto Pietro, se nō questa di questa lite.

Et Domino dicēte, quod hæc causa est multũ debilis, & modici momēti, nec ex ea cōtrahitur, aut contrahi potest inimicitia saltē considerabilis, vnde quis moueri debeat ad falsũ deponendum præsertim medio iuramento.

Respondit, Io non sò tante cose, Io lo tengo per nemico.

Et D. subiungente, quod non sufficit, quod ipse C. dictũ Petrum habeat pro inimico, sed necesse est, quod subsit legitima causa inimicitiæ, vnde credi possit, quod præfatus Petrus ipsum C. odio habeat, & ideo monente eundē, vt dicat quomodo sciat dictum Petrum esse sibi inimicum.

Respondit, Non sò, m'imagino io di si che detto Pietro mi sia nemico, e mi voglia male.

Et ad opportunam interrogationem.

Respondit, m'imagino io così perche litigamo insieme.

Interrogatus, a quāto tempore citra vigeat ista asserta inimicitia inter ipsũ Constitutum, & dictum Petrum.

Respondit, La mia nemicitia frà me, & Pietro, è comminciata da che cominciò la lite frà noi che sono gia due anni.

Interrogatus, an aliqua signa, siue effectus

fue-

fuerint vnquam, nisi affertæ prædictæ, & qui.

Respondit, nõ ci è stato altro segno di inimicitia fra Pietro, e me, se non che non ci siamo parlati più insieme da quel tempo in quà.

Interrogatus, an aliquis sit informatus de ista asserta inimicitia, & maleuolentia, & qui, & quomodo.

Respõdit, Antonio di Filippo è informato, che Pietro, & io siamo nemici insieme, perche lui à trattato piu volte di metterci d'accordo,&altri ancora,che adesso nõ mi souuẽgono

Et monitus, vt bene cogitet, & ad memoriam reducat, qui nam sint isti alii de prædicta prætensa inimicitia informati.

Respondit, io non mi ricordo,chi siano questi altri che sono informati della nemicitia, che è frà me, e detto Pietro, & ci penso, & ripenso nè me ne ricordo.

Interrogatus, an vnquam postea ipse C. & dictus Petrus reconciliati fuerint ad inuicem.

Respondit, Pietro, & io non ci siamo riconciliati, nè ripacificati mai più insieme.

Et sibi dicto quod ex quo prædictæ allegatæ causæ tam debiles sunt, & modici momenti non est verisimile, neq; credendũ, quod dictus Petrus propterea voluisset falsum deponere.

Respondit, A me pare, che basti questo: & aliud responsum dare nesciuit, quæ ego, &c.

Interrogatus, an ipse C. habeat inimicitiam cum

cum aliqua alia persona, & cum qua.

Respondit, Signor nò, che io non hò nemicitia con alcuna altra persona.

Interrogatus, & monitus, vt velit tandem fateri veritatem an ipse C. die Veneris de sero fuerit in domo Alphonsi Basilii in societate Antonii Martiani.

Respondit, io vi ho detto, e vi replico, che non si trouerà mai, che Venerdi sera io fussi in casa di Alfonso di Basilio, nè in compagnia di Antonio Martiano, nè di altri.

Interrogatus, & monitus vt caueat à mendaciis, & a pertinacia desistat; quia Curia est informata, quòd non solum ipse C. dicta die Veneris de sero fuit insimul cum Antonio, in domo dicti Alphonsi, sed etiam quòd illuc sibi equum instructum adduci fecit, & magnam pecuniarum quantitatem asportari, ideo dicat veritatem.

Respondit, La verità io l'hò detto, e la Corte nô può essere informata, nè che io sia stato in casa di Alfonso quella sera, nè alcuno habbia da me hauuto ordine di condurre alcun cauallo, ò portarmi alcuna quantità di denari

Subdens ex se

Signore voi mi hauete dimandato di questo, & io vi ho risposto tante volte, che vi douerebbe bastare senza trauagliarmi più.

Interrogatus, quomodo audeat prædicta negare, cum vltra indicia alias contra ipsum C.

ad-

adducta ex depositionibus plurium testium fide dignorum prædicta vera esse in eius faciem apparebunt.

Respondit, Mi marauiglio di V. S. chi potrà mai dir questo? Io sono huomo da bene, & nessuno potrà mai dir con verità, ne che io sia stato in casa di Alfonso, ne che mi habbia fatto condur cauallo alcuno, ne alcuna quantità di danari, queste son bugie, & persecutioni de miei nemici.

Et Domino dicẽte, vt dicat qui sint isti eius inimici, cũ superius dixerit nullos alios inimicos habere, præterquam Petrum Alexandri.

Respondit, Se alcuno dirà questo, che dice V. S. sarà testimonio falso, perche io sò certo che per verità non lo può dir nissuno.

Forma legendi examen in faciem Rei.

Tunc D. sedens, &c. ad conuinceudum ipsum C. de mendacio, & ad disponendum ipsũ ad veritatem fatendam, ac ad omnem alium meliorem finem, & effectũ. Mandauit per me notarium alta, & intelligibili voce ad claram ipsius C. intelligentiam legi depositionem Meuii de qua supra fol. factam sub die Mensis. &c. in ea parte, quæ incipit, &c. vsque ibi &c.

Qua depositione, sic vt supra per me lecta, & per ipsum C. bene audita, & intellecta, vt asseruit, fuit idem C. per Dominum interrogatus, quod modo dicat aduersus ea, quæ sibi

lecta

lecta fuerunt.

Respondit, io ho inteso benissimo quanto mi hauete fatto leggere adesso, e mi marauiglio, che Meuio dica tal cosa, perche questa è vna gran bugia.

Interrogatus quare velit, quod dictus Meuius prædicta diceret, si vera nõ essent, præser tim cum ipse C. illum approbauit pro homine sibi amico, probo, & fide digno.

Respondit, veramente io hò tenuto sempre Meuio per amico mio, e per huomo degno di fede, ma dicendo hora questo, che mi hauete fatto legger adesso, dico, che lui è vn tristo, & vn gran bugiardo.

Et sibi dicto, quod nõ desunt alii testes vltra dictũ Meuiũ, qui prædicta testificãtur, ideo dicat veritatem, nec expectet vlterius conuinci.

Respondit, Se ci fussero cento testimonii, tutti saranno bugiardi, e falsi.

Deinde dixit, Chi sono? chi sono? chi possono esser questi testimonii?

Tunc D. ad vlterius conuincendum ipsum C. de mendacio, ipsumq; disponendum ad veritatem fatendam, ac ad omnem alium meliorem finem, & effectum mandauit, &c. & sequere prout supra.

Deinde.

Interrogatus, qũo audeat adhuc in obstinatione, & pertinacia prædicta manere, & perseuerare, cũ etiã præfatus Antonius Martianus

fassus

fassus fuerit, fuisse dicto sero Veneris in domo Alphonsi insimul cum ipso C. qui illuc mandauerat sibi adduci equam, & pecunias, afferri, vt posset deinde ex Vrbe discedere timens carcerari occasione homicidii secuti in personam Cicchi.

Respondit, Antonio dice queste cose ? lui è venuto con me in casa di Alfonso ? io mi hò voluto partir di Roma ? che cauallo ? che danari ? Signore questo è vn gran tradimento.

Et monitus, vt tandem velit veritatem fateri, quia Antonius prædicta non diceret, si vera non essent, cum inde nullum ipse commodum sentiat, aut sentire possit.

Respondit, V.S. mi faccia leggere di gratia il detto di Antonio.

33 Tunc D. ad tanto magis conuincendum dictum C. de mendacio, & mandaui, &c. in illa parte incipiente, &c. & sic concludе, vt superius in præcedentibus formulis, quas potes,
34 varia re, prout tibi videbitur opportunum. † Non enim hos modos ideo tibi oculis supposui; vt verbis prædictis tibi inherēdum putes sed vt formam habeas, quam imiteris mutatis deinde, vel additis, aut detractis arbitrio tuo, quæ mutanda, addenda, vel detrahenda tibi videbuntur.

CAP.

SCHOLIA IN CAP. VIII.

HAnc practicam existimo satis esse periculosam animæ, cum multi ea non vtantur, sed abutantur, plurimumque studeant reo defensiones auferre: imo suadeo, vt quantum fieri potest, euitentur hæ interrogationes, sed permittas locũ defensionibus, quas tantopere leges sacratissimæ cõplectuntur, vt patiãtur potius nocẽtẽ absolui, quã innocentẽ condemnari, & si periclitãdũ est, potius id faciendum est in adiuuando, quã in nocendo & afficiendo reo, præsertim ex eo, q̃ si ego opinor aliquem esse probũ nõ propterea per meum affirmare, vel negare veritas mutari non possit. Et multi creduntur beneuoli nostri, quos ab euentu experimur nobis infensos Vnde illud, Maledictus qui confidit in homine. Caue igitur ab hoc loco. & a Foller. in prax. dialogica, in verb. & si cõparẽt, nu. 10. & verb. interrogabuntur nu. 11. versic. finaliter.

Num. 8. Erit etiam.

HOc magis vtile est in caussis, quib. nomina testium supprimuntur, nam multum prodest vaticinium, a quibus accusatio illa originẽ traxerit, in cæteris perraro his cautelis vtendum esse suadeo, si quicquam credis amico. Quamobrem multa ex his amputãtur, quæ longa serie contextus author hic recẽset. Nam interrogationes, quæ in magna consistunt

ſtunt æquitate, non debent iniquo præſidio viam aperire, quod facile contingere poteſt. Obſerua tamen quod ſi reus interrogatus reſpondeat, ſe habere N. pro homine probo, nõ tamen obſtat, quominus illius dictum poſſit infringere, Scacc.d.cap.86. nu.52. licet approbata ſit perſona.

SVMMARIVM.

1 *Confrontatio fieri debet cũ omnibus illis qualitatibus, quæ adhiberentur, & requirerentur, vbi teſtes confrontandi, nunquam examinati fuiſſent.*

2 *Confrontatio fieri ſolet ad effectum effugiendi repetitionem teſtium.*

3 *Teſtes examinati pro informatione Curiæ non citata parte nihil probant, nullumque faciunt indicium, niſi repetantur parte citata.*

5 *Confrontatio obtinet vicem citationis, & repetitionis, nihilominus auctor laudat confrontationem magis, quam repetitionem*

6 *Quia, vltra quod magis vrget reum, aperit plurimum mentem iudicis, vel audax infitiatio rei, vel conſtans aſſertio teſtis.*

7 *Confrontatio aliquando fieri non debet, & habes, exemplum ibi.*

8 *Forma confrontationis faciendæ.*

9 *Teſtis confrontatus poteſt petere ſibi legi eius examen, vt melius ricordari poſſit, & debet ei legi, niſi iudex aliqua cauſa aliud cẽſeat.*

10 So-

10 Socij criminis sunt testes inhabiles, & detrahitur illis de fide possunt tamen confrontari cum nominato.

11 Confrontatio autem ista fieri debet cum tortura, quia confrontatus torqueri debet coram eo, cum quo confrontatur.

12 Confrontatio socij criminis cum reo nominato qualiter fiat.

13 Forma confrontationis facienda socij criminis cum reo nominato in tortura.

14 Forma conclusionis examinis, in quo fuit facta confrontatio prædicta.

15 Testes non debent omnes insimul, de singuli de per se Iudicem confrontari.

16 Filius cũ Patre, seruus cũ Domino, vilis cũ nobili, timidus cũ potenti nõ sunt confrontandi

17 Quia isti defficulter saltẽ sine aliqua vacillatione suũ dictũ in eorũ faciẽ sustinere audẽt

18 Consilium auctoris circa prædicta.

19 Confrontatio socij criminis, qui tormentis deposuit, non est facienda, antequã ille dictam depositionem extra tormenta ratificauerit.

20 Cõfrõtatio regulariter necessaria nõ est, & ideo illa vtendũ non est nisi in casibus, in quib. à consuetudine, & praxi recepta reperitur.

21 Confrontatio est remediũ extraordinariũ, & ad illam propterea nõ est passim deueniẽdũ.

22 Cõfrõtatio aliquãdo necessaria est, ne sine illa potest recte cõstare processus, videlicet in tribus casibus, quorum exẽpla ponũtur, & nu. 23. 24.

23.24. & 27.

25 Confrontatio nõ fit inter testem, & reũ, si indirecto contrarientur, & ponitur exemplum.

26 Termini separati sunt illi, quorũ alter alterũ nõ sequitur, neque priuatiue, neque positiue.

28 Confrontatio testium cũ reo, quãdo se ad inuicem non cognoscunt, qualiter facienda sit, & numero 30.

29 Confrõtatio est odiosa, & species suggestionis.

30 Interrogatoria qualiter cõcipiẽda testis cõfrõtando cum reo, quem nõ cognoscit de nomine.

31 Forma confrontationis facienda testium cum reo, quando se adinuicem non cognoscunt.

32 Testis confrõtatus an possit à reo, cũ quo cõfrõtantur, in ipsa cõfrontatione ad librũ interrogari, & an postquã ita interrogatus fuit, possit denuo repeti ad instãtiã rei super suis interrogatorijs distingue, & nu. 33.35. 36.

34 Confrontatio nihil aliud facit, quam supplire defectum citationis.

36 Testis nõ sufficienter interrogatus in confrõtatione debet repeti super interrogatorijs per reũ datis, si ille instat, quod repetatur, aliàs nullam fidem faceret.

37 Et hoc procedit etiam si publicatus esset processus, vbi tamen rei ipsius dolus absit.

39 Prædicta quis obseruet, in huiusmodi repetitionibus.

De

De confrontatione testium, vel sociorum criminis cum reo facienda, & forma confrontandi, tàm in tormentis, quam extra tormenta. Cap. IX.

1 Confrontatio† fieri debet cũ omnibus illis qualitatibus, quæ requirerentur, vbi testes confrontandi nunquam examinati fuissent Honded. consi. 101. nu. 30. lib. 1. † Si ergo post lectioné depositionũ prædictorum volueris etiã ipsos testes cõfrontare cũ reo constituto, debebunt quidẽ illi ad faciẽ ipsius rei singuli de per se adduci, & præstito corã eo iuramẽto veritatis dicẽdæ, factaq. illius personæ recognitione, omnia ea, quæ alias deposuerunt iterum in faciem præfati rei ratificare, & confirmare. Char. in d. pract. lib. 3. cap. 3. num. 18.

3 Hæc† autem confrontatio fieri solet ad effugiendum repetitionem testium, eorumq; dicta, & depositiones conualidandum. Clar. q. 45
4 versic. sed in proposito.† etenim cũ aliàs fuerint pro informatione Curiæ tantũ parte non citata examinati, nihil probant, nullumque faciunt iudicium, nisi deinde citata parte repe-
5 tantur, †cuius quidem citationis, & repetitionis vicem obtinet ipsa confrontatio. Char. d. pract. lib. 3. c. 1. n. 84. & seq. Et ego quidẽ tibi suadeo, vt semper quod testes habere potes illos potius cum reo confrontare, quam in eius
6 absentia repetere cures, †quia vltra quod huiusmodi cõfrontatione magis reũ vrget: Char.

d. lib. 3. cap. 1. nu. 83. & 86. aperit etiã plurimũ mentem ipsius iudicis, vel audax inficiatio, & negatio rei, vel constans assertio testis iuxta il la, vt magis scire potes. &c. tex. est in leg. 3. §. Ideoq; diuus Adrianus ff. de testi. Char. in d. pract. lib. 4. cap. 1. nu. 57. ibi declarat etiã Bar
7 sat. * nisi tamen aliqua subsistuta ratio: quare à dicta confrontatione abstinẽdum sit, vt quà confrontandus sit seruus cum Domino, vassal lus cum patrono, filius cum patre, vel ẽ cõtra timidus cum potenti, & similes, Char. d. pract. lib. 3. cap. 1. nu. 97. de quibus inferius dicam, hoc eodem cap. Forma autem confrontatio- nis erit talis, videlicet.

8 * Tunc Dominus ad multo magis conuin- cendum ipsum C. de mendacio, & magis dispo nendum ipsum ad veritatem fatendam, ac ad omnem alium meliorem finem, & effectum mandauit ad faciem ipsius C. adduci Meuium Milionis de Nuceria, de quo supra.

Quo adducto, & delato tàm sibi, quàm ip- si C. iuramento veritatis dicendæ, prout tactis &c. iurarunt, fuit idem Meuius adductus per Dominum.

Interrogatus, an cognoscat præsentem C. & dicet, quomodo nominetur, & cognominetur.

Respondit, Signor sì, che io conosco quest' huomo qui presente, che si chiama Meuio di Milone da Nocera.

Interrogatus vice versa præfatus C. an co- gnoscat

gnoscat præsentem adductum, & quomodo vocetur.

Respondit, Signor si, che conosco quest' huomo, che mi hauete fatto adesso venire in faccia; che si chiama, &c.

Et facta sic per præfatos mutua nominum, & personarum recognitione, fuit denuo idem adductus.

Interrogatus, an ea, qua deposuit in suo examine facto sub die, mensis, & contra præsentem, C. fuerint, & sint vera, illaque pro veritate dixerit, & deposuerit, modoque intendat eadem illa ratificare, & comprobare in faciem præsentis C.

Respondit, Signor si, che tutto quello, che io dissi nell'altro mio essamine, che non mi ricordo di che dì particolarmente io lo facessi, è la verità, e per la verità l'hò detto, e deposto, e sono qui per mantenerlo anco in faccia di Sempronio qui presente, Vel sic

Quod adducto, & delato ambobus iuramento veritatis dicendæ prout tactis, &c. iurarūt, factaq; inter eos mutua nominum, & personarum recognitione fuit idem adductus per D.

Interrogatus, Et sequere vt supra. Deinde sic.

Tunc Dominus mandauit per me ad clarā amborum intelligentiam legi depositiones ipsius adducti, de quā supra fol. facta sub die, &c. vel in illa parte, quæ incipit, &c.

usque ibi, &c.

Qua lecta, & per ambos bene audita, & intellecta, vt interrogati asseruerunt, fuit idem adductus per Dominum.

Inrerrogatus, an ea, quæ modo legi audiuit, sint illa eadem, quæ ipse aliàs dixit, & deposuit contra, vel circa personam præsentis C. & an vera sint, & tanquam vera modo approbet, & ratificet in faciem eiusdem C.

Respondit, Signor sì, che quanto mi hauete letto adesso, è stato detto, e deposto da me, e tutto l'hò detto per la verità, e come vero lo confermo adesso, e ratifico alla presenza di Sempronio qui presente.

Vel, sic antequam mandes legi depositionem suam ipsi testi.

Interrogatus, vt modo in substantia summatim, & succincte referret ea, quæ asserit aliàs dixisse pro veritate in eius depositione.

Respondit, Io hò detto per verità in sostanza, che, &c.

Et sic reperietis in substãtia his, quæ aliàs ipse testis deposuit, poteris etiã mãdare eidẽ legi suã depositionem modo superius expresso.

Vel sic breuius postquã testis adductus fuerit

Quo adducto, & delato ambobus iuramento veritatis dicendæ, prout tactis, &c. iurarunt, factaq; mutua nominum, & personarum recognitione ad opportunas D. interrogationes idem adductus.

Respondit, Signor sì, che quello, che hò detto nell'altro mio essamine circa la persona di Sempronio qui presente, l'hò detto per la verità, e sono pronto à confermarlo adesso ancora in faccia sua.

Et lecta per me de mandato D. ad clarã amborũ intelligentiã depositione ipsius Adducti de qua supra fol. sub die, &c. & per ambos bene audita, & intellecta, vt asseruerũt oppor tune idem adductus per D. interrogatus, &c.

Respondit, Io hò inteso quanto mi hauete letto adesso, e tutto è stato detto da me per la verità, e per la verità lo confermo adesso in faccia di Sempronio qui presente.

Vel extende interrogatorium sic.

Interrogatus, an ea, quę modo legi audiuit, sint illa eadem, quæ ipse dixit, & deposuit contra præsentem C. & an vera sint, & tanquam vera modo illo approbet, & ratificet in faciẽ C. prædicti.

Respondit, Signor sì, che quanto mi hauete fatto leggere adesso, io l'hò detto, &c.

Tunc Dominus conuersus erga dictũ Constitutum interrogauit ipsum, quid modo respondeat ad prædicta.

Respondit, Io hò inteso, quãto dice costui, che io habbia, &c. e dico, che lui è vn bugiardo, e mente per la gola.

Vel sic, absque dicto interrogatorio.

Præsente dicto C. & prædicta audiente, vt

 asseruit,

asseruit, & respondente, Io hò inteso, quanto dice costui, &c. e dico, che non dice la verità. Replicante ipso adducto, & dicente, Io dico, che è vero quello, che dico io.

Et sic poteris, si tibi placuerit, vlterius progredi duplicationes, & vlterius responsiones ipsorum adducti, & rei C. recipiendo, & annotari faciendo, & demum ita pronunciare.

Tunc Dominus, cum vnusquisque persisteret in suo dicto, vel & cum ambo persisterent in eorum dictis, Dominus mandauit dictum adductũ remoueri à loco examinis, & si alios testes confrontare volueris, in omnibus sigillatim obseruabis, vt supra.

9 † Si testis adductus petierit sibi legi eius examẽ, vt melius recordari, & referre valeat, iam deposita mãdabis eidem illud legi. Blan. de quæst. nu. 23. Honded. cons. 101. n. 32. lib. 1 nisi tamen ex aliqua causa aliter faciendum censeri, Aym. cons. 115. num. 7. & seq.

Factis confrontationibus, monitoq; pluries ipso C. ad veritatem fatendam, recensendo ei, quod iam videt testes adesse, qui deponunt in eius faciem, ipsumq. conuincunt, quos verisimile non est, falsum deponere, ex quo non habent causam, quare id faciant; aut facere debeant, poterit absolui examen.

Sociorum criminis confrontatio qualiter fiat.

10 † Si socios criminis cõfrontabis maiori solemnitate vtendum erit, etenim cum istis pro-

pter complicitatem, quæ facit illos inhabiles ad testimoniũ ferendũ, vel detrahit illis de fide, Nepos à Montealbano in tract. de test. nu. 69. fol. mihi 9. & Iac. Aegid. in tract. de reprobat. test. nu. 16. non est satis simplex confron-
11 tatio de plano facta, vt superius ostendi, † sed debent vlterius ad præsentiam, & in faciem ipsius Constituti torqueri, vt eorũ dictũ in tortura confirmẽt, & ratificent, & sic illud validũ reddent contra nominatũ, Bos. de indit. & consid. ante tortur. nu. 51. hoc modo, videlicet.
12 Quia iuxta iam præmissa adducto socio criminis in faciem Constituti nominati, & delato ei iuramento. Vulpell. cons. 76. nu. 14. ac facta personarum, & nominum recognitione, ipsoque interrogato, an vera dixerit, & paratus sit ad præsens eadem ratificare etiã in tormentis, si opus fuerit, in faciem eiusdem C. illoque respondente, quod sic, tali decreto ad huiusmodi torturam deuenies, Chart. in sua pract. interr. lib. 4. cap. 2. num. 13.

Confrontatio socij criminis in tortura.

13 † Tunc D. sedens, &c. ad tollendam omnem dubietatem, quę circa personam, & dicta ipsius Petri adducti considerari posset ex quo facit se socium criminis, & ad tollendam omnẽ maculã, si quæ ex dicta causa in eius persona extorta fuisset, & ad tanto magis afficiendum ipsum Sempronium C. Aliosque nominatos, ac ad omnem alium meliorem finem, & effectum

ctum mandauit d. Petrum adductum in præsentia, & conspectu ipsius C. in caput ipsius, & aliorum nominatorum duci ad locum torturæ, ibique spoliari, ligari, & funi applicari.

Qui sic spoliatus, ligatus, & funi applicatus, antequam in altum eleuaretur; fuit per D. benignis verbis hortatus, & monitus, vt Deum Opt. Max. timeat, & veritatē purā, & simplicē fateatur, quæ sola ab ipso requiretur, caueatq; omnino, nō quam personā indebitè inculpet, quia in hoc sæculo, & in alio de hoc teneretur reddere rationem, & quatenus etiam veritatem dixerit, non dubitet modo illam confirmare, aduertens non minus delinquere eos, qui indebitè aliquem inculpant, quam qui veritatem iudicio studioso occultare procurāt.

20 Respondit, io hò detto la verità, e se nō fusse il vero, non l'hatei detto, perche non vorrei far giuramento falso, e dannar l'anima mia, che ben vedò in che termine hora mi trouo.

Tūc D. ad effectum prædictum tantum, & non alids aliter, nec alio modo, mandauit ipsū Petrum adductum in altum eleuari præsente dicto Sempronio C. vidente, & omnia (prout asseruit) intelligente.

3. Qui sic eleuatus cœpit dicere, ohimè, ohime, ò Santa Maria di Loreto, Io hò detto la verità, io hò detto la verità.

Interrogatus, vt dicat an ea, quæ deposuit contra Sempronium hic præsentē, & alios ab eo no-

eo nominatus, vera sint, & pro veritate dixerit, modoq; illa eadem approbet, & ratificet.

Respondit, Signor si, che tutto quello, che io hò detto contra Sempronio, qui presente, l'hò detto per la verità, e lo confermo anco adesso qui su la corda, io hò dett o il vero, ohi mè calatemi, calatemi.

Et D. dicente, vt referat in substãtia, &c. vel Tunc D. mandauit per me ad claram amborum intelligentiam legi, &c. & extende iuxta formam superius expressam.

Respondit, io hò detto in sostanza, &c. vel, Io hò inteso, quanto mi hauete letto.

Præsente d. Sempronio C. & dicente, io dico, che costui è vn bugiardo, & vn gran tristo, & voluens se erga dictum Petrum in tortura manentem, subiungendo dixit, Ah Pietro non doueresti incolparmi à torto, non ti dannare l'anima tua, tù sai bene, ch'io non ci son stato.

Cui idem Petrus replicauit, Io non danno l'anima mia altrimente: tutto quello, che hò detto, è vero, se io hauessi potuto far di meno non ci nominare, l'hauerei fatto. Oh Sig. Giudice fatemi calare, poiche hò detto la verità.

Conclusio examinis, in quo fuit confrontatus socius criminis cum socio in tortura.

14 †Tunc D. cum vterq; persisteret in suo dicto, mandauit ipsum adductum leuiter de tortura deponi, disligari, brachia reaptari, reuesti-

ri, & ad locum suum reponi, cum stetisset sic eleuatus per spaciũ vigesimæ partis vnius horæ, quātum hæc omnia scribi potuerunt, & successionem d. Constitutum reponi ad locum suũ animo, &c. si finire tunc examen volueris.

15 † Aduertere autem te volo cerca huiusmodi confrontationes faciendas, vt ipsos confrōtandos, prout superius dixi, singulos de per se confrontare studeas, non autē plures insimul, Char. d. pract. lib. 3. c. 3. nu. 91. vt quosdam facere consueuisse, & vidi, & audiui. Cauere ēt

16 debueris vt supra monui, † ne filium cum patre, seruum cum Domino; vilem personā cū nobili, vt pauperem cum diuite, aut timidum cum potenti, & similes confrontare facias,

17 † quia difficulter isti tales contra prædictos tales in eorum faciem suũ dictum confirmare audent saltem sine aliqua vacillatione; vnde processus quandoque corruunt, aut debilitantur, Char. vbi sup. nu. 97. Ideo erit circa hoc cum maxima circumspectione procedendum.

18 † Et ego quidem te semper hortarer, vt in similibus casibus confrontatione omissa ad testium repetitionem deuenires, cum solemnitatibus tamen inferius annotatis. Vide in li. 3 cap. 1. in fin. & ita vidi seruari per maximos, & peritissimos Iudices, in officiisque obeundis expertissimos.

19 † Præterea aduerte, vt nunquam ad confrontationem socii criminis cum socio nominato

nato deuenias, quando talis socius nominatũ in tortura posuit, nisi prius talem depositionem, & nominationem factam in tortura extra tormenta ratificauerit, prout ratificari debet principalis delicti confessio Bursat. cons. 201. post num. 58. volum. 2. & quo ad materiam confrõtationis scias * quod illa regulariter necessaria non est, neque est de substãtia processus, adeo quod, si omittatur, processus corruat, idcirco illa vtendum non est, nisi in actibus in quibus à consuetudine, & praxi recepta reperitur: Clar. quæst. 45. versic. sed in
20

21 proposito. * etenim eius loco habemus repetitionẽ, & sic remedium ordinarium, vnde ad extraordinarium, & subsidiarium recurrẽdum non est. Bar. in l. edictum, ff. d. qõ Aym. cons.
22 287. num. 2. * aliquando tamen est ipsa necessaria, nec sine illa potest recte constare processus, videlicet.

23 * Primo quando testes deponentes super aliquo delicto sunt inuicem directo contrarii, vt puta si alter dicat Petrum vulnerasse Paulũ cesim, alter vero punctim, vel si vnus dicat Petrum fuisse præsentem, Petrus vero neget adfuisse. Fed. de Sen. consil. 164. Alex. consil. 34. volum. 3. num. 4.

24 * Secundo, quando aliquis testis directo cõtrariatur depositioni alicuius rei, pone, quia testis dicat vidisse Petrum vulnerasse Paulum, si, Petrus vero hoc neget, dicẽs non vulnerasse. Clar.

Clar. q. 45. versic. sed in proposito.

25 † Et dico directo, quia vbi non directo con trarietur, verbi gratia. Petrus dicit die 10. Decembris fuisse in Vrbe, & ad Vrbem peruenisse super equa sibi à Martino commodata, Martinus vero dicit nullam se equam habere, vel non recordari, an cōmodauerit, Oldrad. cons. 126. Bald. in cap. cum venisset, de restitut. spo-

26 liat. num. 3. † certe hoc casu facienda non est confrontatio, Moron. in quodam voto, quod manu scriptum habeo in quadam causa Bononiensi, quia isti sunt termini separati, quorum alter alterum non sequitur, neq; priuatiuè, neque positiuè. Moron. in tract. de treg. & pace quæst. 118. nu. 62.

27 † Tertio, quando ad rei cōstituti recognitionem deuenire non possumus, nisi mediante illius inspectione: puta si dicant testes, aliquem tale delictum commisisse, illumque se non nosse nisi de facie, aut de vestimentis, aut de aliqua alia circumstantia visibili, tunc enim est omnino reus ipsis testibus exhibēdus, vt inspiciatur, & recognoscatur, an sit illemet, de quo deposuit, Clar. d. quæst. vers. sed in proposito, in fin.

28 Talis autem confrontatio fiet ipso reo posito inter alios, puta inter tres, quatuorq. alias personas ipsi reo magis similes facie, vestimētis, ac statura, & euitetur, quātum, fieri potest, suspicio subornationis, & ita obseruant boni

practici

pratici, Bonacoss. commun. opin. lib. 5. testes
29 falsi fol. 178 † est enim confrontatio odiosa, & species suggestionis. Bursat. consil. 201.
30 † deinde ipsi testi confrontandi in præsentia tam rei, quam aliorum defertur iuramentum veritatis dicendæ, Cla. d. versic. sed in proposito. in fin. quæst. 45. quo præstito interrogatur, an inter illos, qui sibi exibentur, adsit ille, quem dicit in suo examine tale delictũ commisisse, vel à quo dicit talia verba audiuisse: & si dicet, quod sic, mandabis, vt illum manibus tangat, moxque in eius faciem omnia per ipsum testem adductum testificata repeti, & confirmari facies ordine, & forma superius, & infra annotatis videlicet. Vide etiam Char. sua practi interrog. reor. lib. 3. cap. 3. num. 29. 30. 31. cum seqq.

31 † Interrogatus quod dicet, si testes fide digni ipsum C. recognoscent esse illum, qui die Veneris de sero fuit in domo Alphonsi N. in societate Antonij N. ibiq; equum sibi adductũ cõscendit, & deinde abiit versus portam &c. idque etiam in eius faciem testificabuntur.

Respondit, se nessuno dirà, che Venerdi prossimo sia stato di sera in Casa di Alfonso di N. & iui sia montato à cauallo, &c. dirà la bugia, e nessuno potrà mai ricognoscermi per tale, perche io non ci sono stato.

Tunc D. sedens, &c. ab conuincendum ipsum C. de mendacio, & ad disponẽdum ipsum

ad ve-

ad veritatem fatendam, ac ad omnem alium meliorem finem, & effectum mandauit per custodes carcerum accersiri tres alios facie, statura, & ætate ipsi C. magis similes, & cum eodem C. in ordine collocari.

Quibus sic vocatis; videlicet, Petro Antonio N. & N. de tali loco, & in ordine cũ ipso C. dispositis, ita ipse C. primum, vel secundũ locum in ordine retineret D. mandauit ad eorum faciem adduci Meuium, de quo alias.

Qui adductus, delato sibi iuramento veritatis dicẽde, prout tactis, &c. iurauit, fuit per D.

Interrogatus, an inter istos quatuor, qui sibi exhibentur in corona dispositi, adsit, de quo fecit mentionem in suo examine.

Respondit, Signor sì, che fra questi quattro che V.S mi fa veder quì, ci è quello, del quale io ho fatto mentione nel mio essamine dell'altro giorno.

Et sibi dicto, vt indicet præfatum hominẽ, de quo ipse intellexit in dicto suo examine.

Respondit, mouendo se de loco ad locum, & manibus propriis tangendo Sempronium, de quo alias primum in ordine positum: *Signor, questo è quell'huomo, che io viddi entrare in casa d'Alfonso di N, con Antonio di N. e montar'à cauallo sopra vn cauallo, che li fu condotto lì, & poi prese la strada verso la porta, &c.*

Præsente ipso Sempronio C. respondente,

te,

to, costui dice vna gran bugia, io non sò quel che lui si dica: non son stato mai in detta casa.
Tunc mandabis legi examen ipsius adducti ad claram amborum intelligentiam iuxta superius annotata, & sumptis hinc inde responsionibus, & replicationibus examē conplebis.
32 † Non erit alienum hic dubitare, An testis confrōtatus possit in ipsa cōfrōtatione à reo, cum quo confrontatur, ad libitum interrogari, & an postquam fuerit tali modo interrogatus possit aut debeat postea denuo repeti ad instantiā ipsius rei super suis interrogatoriis.
33 † Et circa primum dicas, quod reus potest ipsum testem ad eius faciem confrontatū arbi-
34 trio suo interrogare, †non enim confrōtatio aliud facit, quam supplere defectum citationis, vt supra ostendi, sed quod interrogari testis non possit, id non operatur. Bar. in auth. qui semel. col. fi. nu. 36. C. de prob. Clar. §. fi. q. 45. vers. sed in proposito, & late Hond. consil. 101. nu. 26. lib. 1.
35 † Circa secundum vero distingue, quia aut testis in confrontatione fuit sufficienter interrogatus ita, & taliter, vt resultet idē effectus, qui resultaret ex repetitione facta citata parte; & nunc repeti non debet super interrogatorijs rei, Hond. dict. cons. 101. num. 29. lib. 1.
36 † Aut non fuit sufficienter interrogatus, & debet repeti super interrogatoriis per reum datis, si ille instat, quod repetatur, aliās nullā fi-

dem faceret eius depositio, Hond. dict. consi.
37 101. numero 25. & 28. lib. 1. † quod procedit
etiam si publicatus esset processus, vbi tamẽ
rei ipsius dolus absit. Maran. de ord. iudi p. 6.
in 7. memb. de interrogat. num. 19. Hond. d.
cons. 101. nu. 26. lib. 1. & ita secundum distin-
38 ctionem prædictam obseruatur † in practica,
Bursat. cons. 311. n. 14. cum seq. lib. 2. Hond. d.
consil. 101. nu. 28. prout ego pluries obseruari
vidi, & præcipuè in vna Montis S. Viti Mar-
chiæ Anconitanæ coram Almæ Vrbis Guber
natore ad instantiam N. & in pluribus aliis
causis, quas hic longum esse recensere, & non
solum in tribunali Gubernatoris prædicti, sed
etiam in Curia Illustrissimi A. C. in Curia Illu-
strissimi Vicarii, in Curia Capitolina, & in Cu-
ria Burgi, & pluries à diuersis Iudicibus super
hoc interrogatus, ita obseruari respondi, & sic
obseruatum.

SCHOLIA IN CAP. IX.

NIhil in foro praticabilius est hac con-
frontatione, quam hic author longo, &
facili ordine prosequitur, quæ habet vim repe
titionis, cum quis in alterius faciem aliquid
substinet. De hac Hond. cons. 101. n. 30. lib. 1.
Vbi docet, qualiter fiat confrontatio rei cum
testib. eum vrgentibus. Dic ergo non esse ne-
cessariam repetitionem testiũ examinatorum
parte non citata, vbi peruenitur ad confronta
tionem,

tionem, Auctor hic num. 3.

Num. 6. Quia vltrà.

NOta contra eos, qui omnino volunt confrontari cum testibus contra eos examinatis, quos semper consulere soleo, vt si læsam habeant conscientiam, abstineant ab hac confrontatione, per quam sæpe numero robustior & validior redditur fides testis examinati, si constanter loquatur, si etiam addis alias circũstantias ad validandum suum dictum, cum plurimũ persuadere possit hæc intrepida testis assertio Iudici, cũ veritatẽ dixisse. Caueat ergo ne sero suspiret, & dicat cum Vate Mantuano

Heu, Heu quod volui misero mihi? floribus Austrum.
Perditus, & liquidis immisit fontibus apros

Aut cum Petrardha.

Se dalle propri: man questo m'auuiene
Hor chi sia che mi scampi?

Plures circa cõfrõtationẽ quæstiones examinat Sigism Scacc. d. c. 86. ad quẽ te reijcio.

Primo an sit ad bene esse, an vero necessaria,
2. An habeat vim repetitionis.
3. An sit abstinendum ab ea num. 53.
4. An testes cum reo ante litis contestationem confrontati sint postea repetendi.
5. Qualis sit forma confrontationis, & recognitionis num. 59.
6. An si plures sint confrontandi separatim, an simul sint adducendi nu. 60.

 7. Testis

7. Testis inuitus, an confrontetur nu. 58.
8. Testis infamis, an sit torquendus ad confrontationes, etiam quod ante fuisset tortus in priore examine num. 59.
6. An debeat fieri recognitio contra carceratum adhuc non inculpatum de delicto, sed solum suspectum ex descriptione delinquẽtis, quę ei quadraret, & quæ sit forma huius confrontationis.
10. Cautela circa modum interrogandi reum confrontandum nu. 63.
11. Cõfrontatio rei inquisiti de hæresi, quãdo dicatur fieri sine periculo cap. 87. nu. 19.
12. Et an sit in crimine hæresis licita, ibi nume. 26.

Ad coronidem, adijciendum mihi videtur Exemplum confrontationis factæ in Ciuitate Laudæ coram I. C. Iacobo Philippo Barambilla amicissimo meo defuncto. Hic enim ambos qui nullo modo ad veritatem profitendam adduci poterant, simul torqueri curauit. Qui iussus fuit à Senatu, vt diceret, vnde hanc practicã didicisset, qui adduxit authoritatẽ Iu dici in Enchird. crim, tit. de confrontatione capit. 47 Hic etenim dicit, quod cum duorum captiuorũ alter alteri crimen imponit, & inter se in delationibus discordant; iubet Iudex vtrumque sibi sisti, quos de discordãtiis interrogat prius separatim; mox vtrũq; coniunctim. Quod si in cõmentis, fictionibus persistere conperiet, ne

que

quæ aliis modis veritatẽ indagari poteſt, mandet ſimul vtrũq; in alterius mutuo conſpectu torqueri; & in hoc ſumma Iudici eſt adhibenda prudentia; hanc tamẽ praxim dãnat author hic nu. 15. Nunquam tamen vidi in hac ciuitate hoc vſu receptũ fuiſſe, & ſi plures interfuerim altercationibus, quæ fiebant ad præſentiã Ill. Senatorũ, qui de more huius Ciuitatis ſingulis mẽſibus carceratos viſitãt, qui mos imitatione dignus, eſt laudabilis. Atq; vtinam is in aliis ſociis ſeruaretur, in quibus nõ reſidẽt Senatores, nam ſcio fieri mille rapinis impunitas ob remotum Senatus Excelſentiſ. cõſpectum, & optimum eſſet, quod aliquis ſaltẽ ex Vicariis generalibus deſtinaretur ad hæc loca qui notulam conficeret horum reorum, vna cum omnibus, & ſingulis imputationibus, & tempore eorum detentionis, poſtea ille ſigillatim hæc ad Senatum prouiſurum perferret.

Num. 9. Si teſtis.

Supradictum in prox. capitulo.

Num. 11. Sed debent.

DIxi ſupra 9. Sigiſmund. cap. 86. num, 56, Circa has confrontationes vidi fieri innumeras fallacias, impoſturas, & nunc habeo infamẽ in criminatione robariæ de nocte, in qua vxor accuſatoris recognouiſſe dicit quẽdã demũ vno funis ictu liberatũ. Ita enim fuit hæc mulier à marito inducta ad hũc per artẽ

gnoscendum: Vides ergo quantum praxis confrontationis sit periculosa, & quantum ei fidandum sit.

SVMMARIVM.

1 *Arma, scriptura, & alia similia exhibentur reo, vel pro illo conuincendo, vel pro recognoscendo corpore delicti.*
2 *Forma exhibitionis literarum reo facta.*
3 *Si reus neget scripturam esse sua manu factam debebit comparari per peritos scriptores.*
4 *Comparatio literarum qualiter fieri debeat per peritos, quando reperiuntur aliæ scriptura inquisiti.*
5 *Peritis in arte credendum est.*
6 *Si non reperiantur aliæ scripturæ inquisiti, quibuscumque fieri possit confrontatio, quid facere debeat iudex.*
7 *Reus potest cogi, vt scribat ad effectum, vt possit fieri confrontatio manus, & quid iudex obseruare debet circa hoc.*
8 *Forma decreti, quando reus cogitur per iudicem ad scribendum.*
9 *Si reus negat se scire scribere, debebit conuinci de mendacio.*
10 *Mendacium facit non leue indicium contra mendacem.*
11 *Reus potest cogi etiam per torturam, vt scribat.*

De

De exibitione armorum, vel scripturarum ipsi reo facienda, aut aliorum simul & forma exhibendi. Cap. X.

1 ALiquando † ipsi reo, vel pro illo conuincendo, vel pro recognoscendo corpore delicti exhibenda veniunt arma, scripturę, aut alia similia, cum quibus captus fuit, vel quæ fuerunt in eius domo reperta, vt aliàs supra memini me tibi dixisse, lib. 1. c. 5. Cum igitur volueris ad huiusmodi exhibitionem deuenire infrascriptam poteris adhibere formulam, vt puta si litteræ sint exhibendæ.

2 † Interrogatus, an si videret aliquam scripturam sua manu confectam illam recognosceret.

Respondit, Signor si, che se io vedessi qualche scrittura scritta di mia mano, io la riconoscerei.

Et exhibitis per me de mandato D. ipsi C. quibusdam literis, sub datum Spoleti die 29. Decembris 1595. incipientibus.

Carissimo come fratello, Ho visto; &c. cum subscriptione, Affettionatissimo come fratello Matteo di N. & cum inscriptione à tergo.

Al mio carissimo come fratello Cosmo di N. da N. subito, subito. Signatis littera A. & in domo ipsius C. repertis vt supra, ac per

ipsum bene visis inspectis, & manibus habitis fuit per D,

Interrogatus, an præsentes litteræ fuerint, & sint scriptæ manu ipsius C. modo, & forma, prout in illis.

Vel si breuius.

Opportunè per D. interrogatus, vel ad opportunam D. interrogationem.

Respondit. Signor sì, &c. Vel sic.

Tunc D. sedens &c. mandauit per me notarium exhiberi ipsi C. literas de quibus supra in processu fol. &c. registratas fol.

Et in domo ipsius C. repertas, & primo complicatas, vt inscriptio tantum, & sigillum videretur.

Quibus sic exhibitis, & per ipsum C. bene visis, & inspectis: tàm à latere sigilli, quàm à latere inscriptionis ad opportunam D. interrogationem.

Respondit, Io ho visto questo soprascritto di questa lettera, che dice &c. & questo sigillo che ci stà impresso, doue ci è, &c. & dico, &c.

Deinde D. Mandauit parum explicari literas prædictas ita vt sola subscriptio videri posset, & eidem C. Exhiberi.

Quibus sic parum explicatis eidem D exhibitis, & per ipsum C. in ea parte, in qua extat subscriptio, bene visis, & inspectis ad opportunam D. interrogationem.

Respondit Io hò visto questa sottoscrittione di

ne di questa lettera, che dice, &c. e dico, &c.

Successiue idem D. mandauit eidem C. exhiberi totas literas omni ex parte explicatas.

Quibus sic exhibitis, & per ipsum C. bene visis, inspectis, & lectis. opportune per D. inter rogatus?

Respondit, Io hò visto questa lettera, che comincia, &c. & finisce, &c. & vi dico che, è lettera mia, & scritta tutta di mia mano.

3 † Quod si reus negauerit scripturam prædictam esse suam, & sua manu confectam, tunc

4 periti scriptores adhibendi fuerint, † qui scripturam cõfrontent cum aliis scripturis ipsius inquisiti; & deinde medio iuramento eorum iudicium afferant, an scriptura, & character similis sit, nec ne, quæ omnia in scriptis redigi facies, Vulpell. cons. 135. per totum, & cons.

5 35. num. 3. & seqq. † peritis enim in arte credendum est, vt nostri, Chart. late in sua pract. crim. in 1. t. excusat. fol. mihi 209. & 210.

6 † Si alias scripturas ipsius rei habere nõ poteris, quibuscum scripturam repertam conferre, & comparare valeas: Tunc interrogabis ipsum reũ an sciat scribere, & si dixeris, quod

7 sic † facies illum in ipso processu, imo in ipso examine, & constituto verba per te dictanda te præsente scribere, qui quidem in dictando aduertes, vt plura ex verbis in scriptura penes notarium existente, & quam per ipsum vis recognosci, sub diuerso tamen tenore scri-

bi

bi facias, vt ex identitate dictionum tanto facilius comparatio manus fieri possit per peritos illaque recognosci, & ita obseruatur de stylo omnium criminalistarum. Talis autem erit forma videlicet.

8 ✝ Interrogatus, an ipse C. sciat scribere.

Respondit, Signor si, che io sò scriuere; se bene poco bene.

Tunc D. sedens, &c. mandauit eidem C. vt accepto calamo scriberet verba per ipsum D. dictanda, prout idem C. accepto calamo sibi per me tradito ad ipsius D. dictamen, infrascripta verba scripsit, videlicet, &c.

9 ✝ Quod si reus negauerit se scire scribere, Tunc videbis ipsum de mendacio conuincere examinando testes qui aliàs viderunt ipsum C. scribere, vel alio modo, prout melius fieri
10 poterit. ✝ Quia si ipsum super hoc conuictũ reddideris nõ leue indicium contra ipsum acquisiueris, Cla. §. fi. q. 21. ver. mendacium Nat. consil. 199. num. 7. volum. 3. deueniendo etiam contra illum ad torturam, & tam diu torquendus, donec scribat, vt in simili habes inferius suo loco, infra lib. 6. cap. 3. num. 8.

SCHOLIA IN CAP. X.

NOn inutilẽ habet inspectionem præsens capitulum, in quo agitur de conuincendo reo per exhibitionem scripturarum ab eo re-

recognoscendarum, quibus gratis persæpe eli guntur duo, pluresue periti, qui iuxta eorum peritiam referunt. Dum enim agitur de detegẽdo delicto per inspectionem similis scripturæ, multa fieri solent etiam cum ipsis peritis colludia, quibus pro virili ab ipso iudice occurrendum est. Et superioribus annis cum cõtra Camillum Bernam fuissent exhibitæ quædam litteræ scriptæ triremibus cuidam Barbitonsori prodiori suo, in quibus enunciabũtur blasphemiæ atroces, eis in summitate visis dixit videri sibi esse manu sua scriptas, mox cum progrederetur in lectione earum, & memor esset, quod illæ continebant blasphemias, cæpit dicere, Ohime mi abbaglia la vista, non ci veggo più, non nisi difficulter illæ fuerunt recognitæ per peritos, & ille ad remum quinquennalem damnatus est, quia etiam hodie est superstes.

Circa materiam comparationis literarum, vide late Iacob. Menoch. Præsid. tract. de arbitrar. iud. casu 214. Mascard. de probatio. conclus. 310. & in crimine falsi an faciat indicium ad torturam ibi nu. 27. & an comparatio solam sufficiat ad torturam, vide insigne Octa. Vulpel. cons. 135. sed & prius cons. 35. quibus in locis multa ad hanc rem quæstiones pertinere inuenies, maxime illam, an faciat semiplenam probationem, & quod difficulter probatur per testes, quia sæpe allucinantur. Et an

sola

sola comparatio probet, scripturam alicuius manu esse, Decian. cons. 33. nu. 111. 118. 126. lib. 1. cons. 46. vol 2. cons. 19. n. 225. in 3. Alb. cons. 737. lib 2. Paris. cons. 27. nu. 49. & plur. seq. lib 2. Io. Bapt. Ferret. cons. 374. lib. 2. Cumulatiss. Ioseph. Ludou. Perusin. decis. 7 par. 1. vbi scripturæ priuatæ authoritas, & fides, & comparatio literarum quomodo, & qualiter sit facienda, enucleatur; Et an scriptura literarum reo in cōparatione tantum probata sola sufficiat in criminalibus, videndus Rep. ad l. admonendi, nu. 1. 11. de iureiur. Crauett. de antiqu. tempore par. 1. in sectione quæritur etiam nu. 71. vers. non omitto etiam, vbi dicit, quod in casibus, in quibus comparatio sola literarum sufficit, & plene probat, illud procedit in ciuilibus, secus, si criminaliter, puta in crimine falsi, quia ad probandum falsitatem, sola comparatio literarum non sufficeret. Et refert Purpurat. socerum suum dicentem posse inde sumi indicium ad torturam secundum qualitatem personarum, quod ipse verum admitteret contra personarum male diffamatam.

Finis Libri Secundi.

LIBER

LIBER III.

SVMMARIVM.

1 *Reus completo processu informatiuo ponitur ad largam.*

4 *Et illi assignatur terminus ad faciendum suas defensiones, & decernitur copia processus, eorumq; Aduocati, & procuratores audiuntur.*

3 *Copia processus, quando agitur de torquendo, non est tradenda, nisi petatur.*

4 *Simplicibus tamen personis, idiotis, & rusticis tradi debet, etiam quod non petatur.*

3 *Auctor dicit etiam personis doctis, nobilibus, & circumspectis tradendas esse, & ratio, quare, & num. 6.*

7 *Torquentes aliquem iniustè capitali pœna puniuntur.*

8 *Ad torturam non est de facili deueniendum præsertim denegatis defensionibus.*

9 *Defensiones debentur naturali lege Canonica, Ciuili, & Euãgelica, & nõ solũ hominibus, sed bestijs, & animalibus brutis competunt.*

10 *Copia processus si petatur danda est ante torturam in omni genere delictorum, etiã quod timor subornationis imminere posset.*

11 *Tortura aliquibus in locis ex præeminentiæ Curiarũ inferri solet denegatis defensionib.*

12 *Facultates, & præeminentia prædicta in quibus casibus solum locum habeant.*

Curia

13 Curia Reuerendissimi D. Almæ Vrbis Gubernatoris quomodo olim præeminentia, & facultatibus prædictis in tormentis inferendis vtebatur.

14 Michael Angelus Sorbolungus, Io. Maria Bugnolus, Reuerendiss. D. Fabritius Perusinus Episcopus Terracinen. olim Locumtenentes Gubernatoris Vrbis laudantur.

15 Cardinalis de Camerino, & Archiepisc. Mathaucij, & Episcopi Carcassoni Gubernium in Vrbe maximè celebratur, & sub num. 48.

16 Curia Reuerendiss. D. Almæ Vrbis Gubernatoris in duobus tantum casibus facultatibus suis in tormentis inferendis vti solebat.

17 Et qua circumspectione.

19 Forma decreti, quando reus ponitur ad largã sibiq; copiæ processus decernuntur cum termino ad faciendum suas defensiones.

20 Reus, donec fabricatur process. informatiuus, manere dēt in secretis carcerib. deinde poni dēt ad largã, vt possit procurare suas defensiones, Aduocatos, Procuratores, & alias personas alioqui, aliaque sibi proficua facere.

21 Reus, aliquando non ponitur ad largam, quando dantur defensiones, & decernuntur sibi copia, & terminus defensiuus interim in secretis carceribus remanenti.

22 Datur tamen ei facultas alloquendi quoscumque cum præsentia alicuius deputati.

23 Terminus ad se defendēdũ solet ordinariè assignari

gnari trium dierum.

24 Potest tamen Iudex ex causa breuiorem, vel longiorem terminum assignare.

25 Terminus ad defendendum nõ debet esse vnicus sed plures arbitrio Iudicis assignari debent.

26 Iudex nõ tenetur nisi copiam processus decernere.

27 Reus, qui vult copiam processus, debet illas suis sumptibus à Notario sibi tradi facere.

28 Copia processus pauperq; personis debet tradi gratis, vel gratis ostẽdi originalis processus

29 Clausula habitis prius testibus, &c. quare in simili decreto apponatur.

30 Iudex copiam processus dare non tenetur, nisi prius completus sit, & legitimatus.

31 Reus, qui vult copias processus debeat declarare se velle habere testes pro curiæ informatione examinatos pro ritè, & rectè examinatis, aliàs Iudex non tenetur ei copias tradi facere.

32 Decalarationem aũt prædictam cauti, & practici Procuratores solent facere cum reseruatione præter absẽtes & mortuos, & saluis exceptionib. contra personas, & dicta testium, & repetitione, quatenus repetere voluerit.

33 Copia processus non detur, nisi prius per reum declarato, quod vult habere testes, &c. pro ritè & rectè examinatis.

34 Ablatiuus ille habitis testib. &c. non inducit tacitum consensum recipientis copias, quod velit

velit habere testes Curiæ pro ritè, & rectè examinatis.

35 Et ita dicit auctor se vidisse semel obtineri in contingentia facti coram Michaele Angelo Sorbolongo, qui valde laudatur.

36 Antonius Scappus Bononiensis I.C. laudatur.

37 Testes examinati pro informatione Curiæ nõ dicunt: habiti pro repetitis, nisi expresso habiti sint pro talib. etiam si reus offerret se habiturum illos pro talibus.

38 Causa reorum fauorabilis est.

39 Declaratio facta per reum, quod vult habere testes pro ritè, & rectè examinatis, potest reuocari re integra.

40 Copiæ non sunt tradendæ, si reus nolit declarare, se velle habere testes Curiæ pro ritè, & rectè examinatis.

41 In absentibus, & mortuis cessat suspicio fraudis, & ideo non debent retardari copiæ, eo quia reus nolit habere testes pro ritè, & rectè examinatis, nisi cum dicta clausula propter absentes, & mortuos.

42 Iudex instante parte solet dictam clausulam, præter absentes, & mortuos in decreto apponere.

43 Rei in Alma Vrbe non coguntur habere testes &c. pro ritè, & rectè examinatis.

44 Et ponuntur ad largam cum termino, &c. & datur eis copia processus informatiui alter non legitimatis testium dictis, quam practicam

tam laudat Auctor, & quid faciendum sit monet.

45 Rationem adducit auctor, quare vigeat iste stylus in Vrbe.

46 Processus dicitur legitimatus, si reus habet testes Curia pro rite, & rectè examinatis.

47 Citari solet reus in Vrbe instante Fisco ad declarandum, an velit habere testes pro rite, & rectè examinatis.

48 Et si dixerit, quod nõ, citatur deinde ad vidẽdũ illos repeti, & ad dandum interrogatoria, si dare intendat, aliàs videndum repeti sine.

49. Interrogatoria testibus repetendis, an per reũ dari possint, & quod sic, reiecta opinione illorum, qui contrarium sentiunt.

50 Quod in tantum est verum, vt nisi super illis repetantur testes reo instante, nullam fidem faciant.

51 Aliquando pro repetendis testibus transmittitur Commissarius, vel dantur litteræ remissoriales, secundum quod iudici videtur.

52 Citatio qualiter formari debeat, quãdo est trãsmittendus Commissarius, vel dandæ literæ remissoriales ad effectum prædictum.

53 Clausula saluis exceptionibus, & receptione in dicto decreto, quid importet.

54 Clausula sine præiudicio vlterioris processus, & examinis in dicto decreto, quid importet.

55 Clausula prædicta sine præiudicio, &c. secũdũ aliquos est superflua, auctor tamẽ dicit illã

apponendam esse in decreto prædicto.

56 *Copia processus non traditur, quãdo sunt plures inquisiti, quorum aliqui sunt contumaces, nisi prius contumacibus condemnatis.*

57 *Et ratio est, ne contumaces prædicti edoceantur de contentis in processu.*

58 *Immo quando copia traditur inquisito præsenti post absentium condemnationem, debent deleri nomina coinquisitorum.*

59 *Clausula habitis prius testibus, &c. apponitur quando reus est iam confessus.*

60 *Confessio per se ipsum legitimat processum, nec est opus repetitione, aut confrontatione.*

De publicatione processus, & defensionibus reis dandis. Cap. I.

1 TEstibus * sic vt supra pro informatione Curiæ examinatis, alijsq; indicijs, & præsumptionibus, & coniecturis ad Fisci intentionẽ fundandam deductis, reisq; semel, & pluries constitutis, & examinatis, processuque bene
2 instructo, solent rei poni ad largam, † ipsisque assignatur terminus ad faciendum eorũ defensiones, decernitur copia processus, vt super indiciis prædictis defensiones reorum, tam in facto, quam in iure deduci possint, eorumque Aduocati, & procuratores audiantur, & si possibile sit, indicia prædicta ciuiliter purgata remaneant Marsil. in sua pract. §. postquam post num. 5.

num.5. Foller. in pract.crim. in verbo,& facta litis contestatione nu. 10.Contard.de offic.prę to.in tit. de negat.crim.nu. 6. fol.mihi 498.

3 † Et quamquam Doctores communiter dicant copiam, terminumq; prædictum dandum non esse,nisi petatur,maxime si reus nō sit persona simplex, idiota, rusticus, vel similis. Clar. quæst.41.vers sed numquid. Scap. de iure non
4 script.lib.5.cap.97.num.14.†quoniam talibus personis etiam non petentibus danda est copia prædicta Vulpel.consilio 34.nu.6. & cons. 74. nu.7.& seqq.

5 † Nihilominus tu semper meo consilio, siue præcedat, siue non dicta petitio, copias processus indistinctè concedere ne renuas,ad hoc, vt reus possit suas deducere defensiones, si quas habet, tu vero æquiore animo officium tuum exequi,vbi ipsius rei exceptiones,& oppositiones perceperis,Anchar.consil.316.nu.1. Con-
6 tard. vbi sup.d.nu.6. †quomodo enim poteris vnquam tuta cōscientia ad actum torturę, qui subsidiarius est, vbi supra dicto nu. 6.quæ non nisi in legitimis præcedentibus indicijs inferri potest.Alex. consil.65. vol.1. Rol.cons.12.nu. 31.& seqq.lib.3.deuenire ipso reo non audito, eius defensionibus reiectis?

7 † Capitali pæna plectendi sunt, qui torquent iniustè inquisitos, Petr. de Rauenn. in sing. 403.Marsi.de com.testans in l.quæstiones mo-
8 dum, ff. de quæst. † & ideò non debet de faci

bi facias, vt ex identitate dictionum tanto facilius comparatio manus fieri possit per peritos illaque recognosci, & ita obseruatur de stylo omnium criminalistarum. Talis autem erit forma videlicet.

8 ✝ Interrogatus, an ipse C. sciat scribere.

Respondit, Signor si, che io sò scriuere; se bene poco bene.

Tunc D. sedens, &c. mandauit eidem C. vt accepto calamo scriberet verba per ipsum D. dictanda, prout idem C. accepto calamo sibi per me tradito ad ipsius D. dictamen infrascripta verba scripsit, videlicet, &c.

9 ✝ Quod si reus negauerit se scire scribere, Tunc videbis ipsum de mendacio conuincere examinando testes qui aliàs viderunt ipsum C. scribere, vel alio modo, prout melius fieri

10 poterit. ✝ Quia si ipsum super hoc conuictũ reddideris nõ leue indicium contra ipsum acquisiueris, Gla. §. si. q. 2. 1. ver. mendacium Nat. cons. 199. num. 7. volum. 3. deueniendo etiam contra illum ad torturam, & tam diu torquendum, donec scribat, vt in simili habes inferius suo loco, infra lib. 6. cap. 3. num. 3.

SCHOLIA IN CAP. X.

NOn inutilẽ habet inspectionem præsens capitulum, in quo agitur de conuincendo reo per exhibitionem scripturarum ab eo re-

recognoscendarum, quibus gratis persæpe eliguntur duo, pluresue periti, qui iuxta eorum peritiam referunt. Dum enim agitur de detegẽdo delicto per inspectionem similis scripturæ, multa fieri solent etiam cum ipsis peritis colludia, quibus pro virili ab ipso iudice occurrendum est. Et superioribus annis cum cõtra Camillum Bernam fuissent exhibitæ quædam litteræ scriptæ triremibus cuidam Barbitonsori prodiori suo, in quibus enunciabũtur blasphemiæ atroces, eis in summitate visis dixit videri sibi esse manu sua scriptas, mox cum progrederetur in lectione earum, & memor esset, quod illæ continebant blasphemias, cæpit dicere, Ohime mi abbaglia la vista, non ci veggo più, non nisi difficulter illæ fuerunt recognitę per peritos, & ille ad remum quinquennalem damnatus est, quia etiam hodie est superstes.

Circa materiam comparationis literarum, vide late Iacob. Menoch. Præsid. tract. de arbitrar. iud. casu 214. Mascard. de probatio. conclus. 330. & in crimine falsi an faciat indicium ad torturam ibi nu. 27. & an comparatio solam sufficiat ad torturam, vide insigne Octa. Vulpel. cons. 135. sed & prius cons. 35. quibus in locis multa ad hanc rem quæstiones pertinere inuenies, maxime illam, an faciat semiplenam probationem, & quod difficulter probatur per testes, quia sæpe allucinantur. Et an

sola

sola comparatio probet, scripturam alicuius manu esse, Decian.cons.33.nu.111.118.126. lib. 1.cons.46.vol 2.cons.19.n.225.in 3. Alb. cons.737.lib 2. Paris.cons.27. nu.49. & plur. seq.lib 2. Io.Bapt.Ferret.cons.374.lib.2. Cumulatiss.Ioseph.Ludou.Perusin.decis.7 par.1. vbi scripturæ priuatæ authoritas, & fides, & comparatio literarum quomodo, & qualiter sit facienda, enucleatur; Et an scriptura literarum reo in cõparatione tantum probata sola sufficiat in criminalibus, videndus Rep. ad l.admonendi, nu.1.11.de iureiur. Crauett. de antiqu. tempore par. 1. in sectione quæritur etiam nu.71.vers.non omitto etiam,vbi dicit: quod in casibus,in quibus comparatio sola literarum sufficit,& plene probat, illud procedit in ciuilibus, secus,si criminaliter, puta in crimine falsi, quia ad probandum falsitatem, sola comparatio literarum non sufficeret. Et refert Purpurat.socerum suum dicentem posse inde sumi indicium ad torturam secundum qualitatem personarum,quod ipse verum admitteret contra personarum male diffamatam.

Finis Libri Secundi.

LIBER

LIBER III.

SVMMARIVM.

1 *Reus completo processu informatiuo ponitur ad largam.*

4 *Et illi assignatur terminus ad faciendum suas defensiones, & decernitur copia processus, eorumq; Aduocati, & procuratores audiuntur.*

3 *Copia processus, quando agitur de torquendo, non est tradenda, nisi petatur.*

4 *Simplicibus tamen personis, idiotis, & rusticis tradi debet, etiam quod non petatur.*

3 *Auctor dicit etiam personis doctis, nobilibus, & circumspectis tradendas esse, & ratio, quare, & num. 6.*

7 *Torquentes aliquem iniustè capitali pœna puniuntur.*

8 *Ad torturam non est de facili deueniendum præsertim denegatis defensionibus.*

9 *Defensiones debentur naturali lege Canonica, Ciuili, & Euãgelica, & nõ solũ hominibus, sed bestijs, & animalibus brutis competunt.*

10 *Copia processus si petatur danda est ante torturam in omni genere delictorum, etiã quod timor subornationis imminere posset.*

21 *Tortura aliquibus in locis ex præeminentiæ Curiarũ inferri solet denegatis defensionib.*

12 *Facultates, & præeminentia prædicta in quibus casibus solum locum habeant.*

Curia

13 Curia Reuerendissimi D. Almæ Vrbis Gubernatoris quomodo olim præeminentia & facultatibus prædictis in tormentis inferendis vtebatur.

14 Michael Angelus Sorbolungus, Io. Maria Bugnolus, Reuerendiss. D. Fabritius Perusinus Episcopus Terracinen. olim Locumtenentes Gubernatoris Vrbis laudantur.

15 Cardinalis de Camerino, & Archiepisc. Mathaucy, & Episcopi Carcassoni Guberniũ in Vrbe maximè celebratur, & sub num. 48.

16 Curia Reuerendiss. D. Almæ Vrbis Gubernatoris in duobus tantum casibus facultatibus suis in tormentis inferendis vti solebat.

17 Et qua circumspectione.

19 Forma decreti, quando reus ponitur ad largã sibiq; copia processus decernuntur cum termino ad faciendum suas defensiones.

20 Reus, donec fabricatur process. informatiuus, manere dẽt in secretis carcerib. deinde poni dẽt ad largã, vt possit procurare suas defensiones, Aduocatos, Procuratores, & alias personas alioqui, aliaque sibi proficua facere.

21 Reus, aliquando non ponitur ad largam, quando dantur defensiones, & decernuntur sibi copia, & terminus defensiuus interim in secretis carceribus remanenti.

22 Datur tamen ei facultas alloquendi quoscumque cum præsentia alicuius deputati.

23 Terminus ad se defendẽdũ solet ordinariè assignari

gnari trium dierum.

24 Potest tamen Iudex ex causa breuiorem, vel longiorem terminum assignare.

25 Terminus ad defendendum nõ debet esse vnicus sed plures arbitrio Iudicis assignari debent.

26 Iudex nõ tenetur nisi copiam processus decernere.

27 Reus, qui vult copiam processus, debet illas suis sumptibus à Notario sibi tradi facere.

28 Copia processus pauperq; personis debet tradi gratis, vel gratis ostẽdi originalis processus

29 Clausula habitis prius testibus, &c. quare in simili decreto apponatur.

30 Iudex copiam processus dare non tenetur, nisi prius completus sit, & legitimatus.

31 Reus, qui vult copias processus debeat declarare se velle habere testes pro curiæ informatione examinatos pro ritè, & rectè examinatis, aliàs Iudex non tenetur ei copias tradi facere.

32 Decalarationem aũt prædictam cauti, & practici Procuratores solent facere cum reseruatione præter absẽtes & mortuos, & saluis exceptionib contra personas, & dicta testium, & repetitione, quatenus repetere voluerit.

33 Copia processus non detur, nisi prius per reum declarato, quod vult habere testes, &c. pro ritè & rectè examinatis.

34 Ablatiuus ille habitis testib. &c. non inducit tacitum consensum recipientis copias, quod velis

velit habere testes Curiæ pro ritè, & rectè examinatis.
35 Et ita dicit auctor se vidisse semel obtineri in contingentia facti coram Michaele Angelo Sorbolongo, qui valde laudatur.
36 Antonius Scappus Bononiensis I.C. laudatur.
37 Testes examinati pro informatione Curiæ nõ dicunt: habiti pro repetitis, nisi expresso habiti sint pro talib. etiam si reus offerret se habiturum illos pro talibus.
38 Causa reorum fauorabilis est.
39 Declaratio facta per reum, quod vult habere testes pro ritè, & rectè examinatis, potest reuocari re integra.
40 Copiæ non sunt tradendæ, si reus nolit declarare se velle habere testes Curiæ pro ritè, & rectè examinatis.
41 In absentibus, & mortuis cessat suspicio fraudis, & ideo non debent retardari copiæ, eo quia reus nolit habere testes pro ritè, & rectè examinatis, nisi cum dicta clausula propter absentes, & mortuos.
42 Iudex instante parte solet dictam clausulam, præter absentes, & mortuos in decreto apponere.
43 Rei in Alma Vrbe non coguntur habere testes &c. pro ritè, & rectè examinatis.
44 Et ponuntur ad largam cum termino, &c. & datur eis copia processus informatiui aliter non legitimatis testium dictis, quam practicam

tam laudat Auctor, & quid faciendum sit monet.
45 *Rationem adducit auctor, quare vigeat iste stylus in Vrbe.*
46 *Processus dicitur legitimatus, si reus habet testes Curiæ pro rite, & rectè examinatis.*
47 *Citari solet reus in Vrbe instante Fisco ad declarandum, an velit habere testes pro rite, & rectè examinatis.*
48 *Et si dixerit, quod nõ citatur deinde ad vidẽdũ illos repeti, & ad dandum interrogatoria, si dare intendat, aliâs videndum repeti sine.*
49. *Interrogatoria testibus repetendis, an per reũ dari possint, & quod sic, reiecta opinione illorum, qui contrarium sentiunt.*
50 *Quod in tantum est verum, vt nisi super illis repetantur testes reo instante, nullam fidem faciant.*
51 *Aliquando pro repetendis testibus transmittitur Commissarius, vel dantur litteræ remissoriales, secundum quod iudici videtur.*
52 *Citatio qualiter formari debeat, quãdo est trãsmittendus Commissarius, vel danda literæ remissoriales ad effectum prædictum.*
53 *Clausula saluis exceptionibus, & receptione in dicto decreto, quid importet.*
54 *Clausula sine praiudicio vlterioris processus, & examinis in dicto decreto, quid importet.*
55 *Clausula prædicta sine praiudicio, &c. secũdũ aliquos est superflua, auctor tamẽ dicit illã*

O appo-

apponendam esse in decreto prædicto.

56 *Copia processus non traditur, quãdo sunt plures inquisiti, quorum aliqui sunt contumaces, nisi prius contumacibus condemnatis.*

57 *Et ratio est, ne contumaces prædicti edoceantur de contentis in processu.*

58 *Immo quando copia traditur inquisito præsenti post absentium condemnationem, debent deleri nomina coinquisitorum.*

59 *Clausula habitis prius testibus, &c. apponitur quando reus est iam confessus.*

60 *Confessio per se ipsum legitimat processum, nec est opus repetitione, aut confrontatione.*

De publicatione processus, & defensionibus reis dandis. Cap. I.

1 TEstibus † sic vt supra pro informatione Curiæ examinatis, alijsq; indicijs, & præsumptionibus, & coniecturis ad Fisci intentionẽ fundandam deductis, reisq; semel, & pluries constitutis, & examinatis, processuque bene
2 instructo, solent rei poni ad largam, † ipsisque assignatur terminus ad faciendum eorũ defensiones, decernitur copia processus, vt super indiciis prædictis defensiones reorum, tam in facto, quam in iure deduci possint, eorumque Aduocati, & procuratores audiantur, & si possibile sit, indicia prædicta ciuiliter purgata remaneant Marsil. in sua pract. §. postquam post num. 5.

num.5. Foller. in pract.crim. in verbo,& facta litis contestatione nu.10.Contard.de offic.prę to.in tit. de negat.crim.nu. 6. fol.mihi 498.

3 † Et quamquam Doctores communiter dicant copiam, terminumq; prædictum dandum non esse,nisi petatur,maxime si reus nō sit persona simplex,idiota, rusticus, vel similis. Clar. quæst.41.vers sed numquid. Scap. de iure non
4 script. lib.5.cap.97.num.14.†quoniam talibus personis etiam non petentibus danda est copia prædicta Vulpel.consilio 34.nu.6. & cons. 74. nu.7.& seqq.

5 † Nihilominus tu semper meo consilio, siue præcedat,siue non dicta petitio, copias processus indistinctè concedere ne renuas,ad hoc, vt reus possit suas deducere defensiones, si quas habet, tu vero æquiore animo officium tuum exequi,vbi ipsius rei exceptiones,& oppositiones perceperis,Anchar.consil.316.nu.1. Con-
6 tard. vbi sup.d.nu.6. †quomodo enim poteris vnquam tuta cōscientia ad actum torturę, qui subsidiarius est, vbi supra dicto nu. 6.quæ non nisi in legitimis præcedentibus indicijs inferri potest.Alex. consil.65. vol.1. Rol.cons.12.nu. 31.& seqq.lib.3.deuenire ipso reo non audito, eius defensionibus reiectis?

7 † Capitali pæna plectendi sunt, qui torquent iniustè inquisitos, Petr. de Rauenn. in sing. 403.Marsi.de com.testans in l.quæstiones mo-
8 dum, ff. de quæst. † & ideò non debet de faci

li ad torturam deueniri Catald. de sindi. num. 165. adde quod dicimus, Præsertim denegatis defensionibus, quæ non solum naturali lege, Ciuili, & Canonica nobis permissæ sunt, sed etiam Euangelica, & nedum hominibus, sed bestiis quoque, & animalibus brutis competunt, Marsil. cons. 8. num. 27. Roland. consil.
10 12. num. 66. & 67. volum. 3. Et quidem ego arbitror, etiam quod timor subornationis imminere posset, copia indiciorum si petatur, omnino dandam esse ante torturam cum termino ac illa purganda omni generi personarum, & omni generi delictorum, Boss. in sua pract. in tit. de indi. num. 75. & ita vidi obseruari a bonis iudicibus, & Deum timentibus.
11 Non sum nescius multis in locis, non solum denegatis defensionibus, sed ex processu etiam informatiuo torturam inferri solere, ex præeminentia Curiarum locorum prædictorum. Ita obseruat Magna Curia Vicariæ, Afflict. Gram. & Paris. relati a Rolan. d. cons. 12. num. 30 & 45. vol. ita etiam obseruatur in Vrbe in Curia Reuerendiss. D. Gubernat. vigore facultatum ipsis Reuerendiss. DD. Gubernatoribus à summis Pōtificibus concessarum, & ita etiam aliquibus aliis in locis fortasse ob
12 seruatur. Sed profecto tales facultates, & præeminentiæ restringendæ sunt, vt habeant locum solum in latronibus insignibus, derobatoribus stratarum, incendiariis, & similibus

commit-

committentibus enormia crimina, & notoriis delinquentibus, concurrente tamen infamia, Gram. conſ. 74. num. 3. & 4. prout non niſi in dictis caſibus, & raro quidem vtitur dicta præeminentia magna Curia Vicariæ, Gram.d. conſ. 64. num. 4. cum ſeq. & voto 3.num.24. cum ſeq. Deciſ.Pedem.79.num.19.verſic.præterea, Pariſ.relat. à Rol.d.conſ.12.num.88. & ſeq.vol.3.

13 Ita etiam olim obſeruabat Curia prædicta Reuerendiſſimi D. Almæ Vrbis Gubernato-
14 ris, in qua recordor ego bonæ mem. Michaelem Angelum Sorbolongum ſæpe à me Criminaliſtarum patrem appellatum, Ioannem Mariã Brugnolum, virum eruditiſſimum; multum Illuſtrem, & Reuerendiſſimum D. Fabritiũ Peruſinum nunc Epiſcopũ Terracinenſem, meritò ob eius integritatẽ, probitatem, & ſcientiã ad dignitatem illã euectũ, & ad maiora dignũ
15 qui extollatur, tempore gubernii Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſ. Card. de Camerino, quo nullum fuit vnquam ob rectè erga omnes adminiſtratam iuſtitiam, facinoroſorum hominũ compreſſam, & coercitam audaciam, perſonarum acceptationem poſthabitam, cuicumque etiam minimo ius ſuũ ad ſaturitatem allegandi, deducendi, & probandi poteſtatem factam (pace aliorũ dictũ ſit) aut iuſtius, aut ſanctius, aut laudabilius, aut quod quiſque imitetur dignius, dum Locũtenẽtis officio in dicta Curia

16 fungerentur, & non nisi in duobus casibus facultatibus prædictis vsos esse, primo, videlicet contra notarios delinquentes, diffamatos, crassatores, & alios superius enumeratos. Secundo in aliquibus alijs grauissimis delictis, præsertim, vbi celeritate opus esset ob cōplices, aut
17 ad exemplum, vel alias iustas ob causas † & in his duobus casibus præcedēt, vt plurimū prius decreto Gubernatoris ad partes facto, quod Iudices procederent iuxta suas facultates. Extra autem supradictos casus ferè nunquam vidi illos ad torturam deuenire.
18 † Hoc idem obseruatum fuit tempore Gubernii Illustrissimi, & Reuerendiss. D. Hieronymi Matteucii nunc Episcopi Viterbiensis viri summa prudētia, rerum experientia, æquitate, & probitate, dexteritate, vigilantia, & cōstantia præditi. Idem etiam obseruare facit Illustriss. & Reuerendissimus D. Anibal. Oricellarius Episcopus Carcassones, vir nominis amplitudine, oris dignitate, humanitate, modestia, præcellentis ingenij indole, plurimo rerum vsu, egregijsque artibus conspicuus, qui ex quo gubernij prædicti clauum tenet, tanta magnificentia, auctoritate, & liberalitate regit tantus sui nominis splendor elucet, tantaque illius sublimum virtutum claritas refulget, vt eius incliti magistratus celebris sit nūc, & celebrior futura sit omni venturo sæculo memoria.

Ponamus modo formam decernendi tales

copias

copias, & terminum prædictum ad se defendendum assignandi, quæ talis erit, videlicet.

19 † Tunc D. sedens, &c. acceptatis. &c. examen dimisit, & mandauit ipsum C. poni ad largam, cum termino trium dierum ad faciendum suas defensiones, & copiam processus decreuit, habitis tamen prius testibus pro ritè, & rectè receptis, & legitimè examinatis, saluis exceptionibus, & repetitione, &c. at sine præiudicio vlterius processus, & examinis omni meliori modo, &c.

Ex huiusmodi decreto notandum est, quod
20 mandauit reus poni ad largam, † quia dum fabricatur processus informatiuus, solet detineri semper in secretis carceribus, Marsil. in sua pract. §. nunc videndum post nu. 15. & sic mandatur poni ad largam, vt possit suas defensiones procurare, Aduocatus, & procuratores alioqui, & alia sibi proficua facere, Marsil. in d. pract. §. postquam post nu. 5.

21 † Non nego, quod quandoque stante qualitate personarum, vel causæ solent defensiones prædictæ concedi ipsis reis remanentibus in secretis carceribus.

22 † Datur tamen hoc casu eis facultas procuratores, Aduocatos, & alios in dictis secretis carceribus durante dicto termino alloquendi, vel præsenti ipso iudice, vel notario, vel aliquo substituto fiscali, vel custode carceris, prout ipsi iudici visum fuerit: Paulus 4. in con-
stit.

ftic.ad fauorem pauperum,verf.dictifq. iudices & ita tu quoque fi cafus contigerit,facere debueris.

23 Dixi cum termino trium dierum,quia talis terminus folet ordinarie de confuetudine,fiue
24 ftylo affignari licet nihilominus poffit ex iufta caufa longiorem, aut breuiorem terminum affignare, Chart.in d.pract.interrog.lib.3.cap. 3. num.7.

25 Nec propterea intelligas,quod vnicus tantum terminus affignari debeat, quinimo plures erunt concedendæ dilationes iuxta, quod æquum,& neceffarium effe duxeris, Alex.in l.2 nu.7.ff.de re iud.Clar.q.47. verf.quæro.

26 Dixi copiam proceffus decreuit,quia aliud non tenetur facere iudex, nifi copiam procef-
27 fus decernere, etenim fi reus illam velit, debet fumptibus ipfius petentis illas à notario fibi tradi facere, Char.quæft.49 verf. fed nun-
28 quid, quod tamen non procedit in pauperibus perfonis, quibus quidem copias ipfas tradi,fiue originalem proceffum copiarum loco oftendi gratis iudex ipfe mandare folet. & debet. Pius IV. fuper taxa mercedum notariorum cri. Vrbis in fi. Menoch.de arb.iud.caf.65

29 Dixi etiam habitis prius teftibus, &c. vt ceffet omnis fufpicio fraudis, ne fcilicet antequam repetantur teftes, illi a loco difcedant, vel difcedere cogantur, aut inducantur, & fi repeti minus valeant, iuraque fifci propterea

deftruan-

destruantur, Foller.in pract.crim.in verbo detur copia capitulorum num.5.

30 † Non enim tenetur iudex dare copiam processus, nisi prius is completus, & legitimatus fuerit, & sic testes pro Curiæ informatione clā & secreto examinati absque citatione partis, parte deinde citata fuerint repetiti, vel ad faciem rei confrontati, Char.in d.pract.lib.3.c.3 a n.56.vsque ad n.67. secundum formam superius suo loco ostensam sup.lib.2. c.9.per tot.

Posito igitur reo ad largam decernuntur ei copiæ processus licet nondum legitimati cum dicta tamē clausula habitis prius testibus, &c.

31 † Quia si reus dictas copias voluerit, debet prius declarare testes omnes pro Curiæ informatione examinatos se pro ritè, & rectè examinatis habere velle, Chart.vbi supra d.cap.3. num.62.sequen.

32 Hanc vero declarationē solēt facere cauti, & practici procuratores nō absolute, sed cum reseruatione, vt ne sibi præiudicent, apponēdo clausulam præter absentes, & mortuos, & saluis sibi exceptionibus contra personas, & dicta testium, & repetitione, quatenus illos repetere voluerint, Chart.d.c.3. n.64. & seqq.

33 Aduertere autem debueris, ne vllo modo tradantur copiæ, nisi reus, vel specialis ad hoc deputatus Procurator prius declarauerit, se velle habere testes pro Curiæ informatione examinatos pro ritè, & rectè examinatis, quia

34 † quas aliàs non sufficeret decretum prædictũ nec tacitus quasi consensus ipsius rei, vel procuratoris copias prædictas cum prædicto decreto acceptantis. Vulpell. consf. 12. num. 18. & consil. 32. num. 1. & 6. Carc. d. cap. 3. num. 93.

15 † & ita ego semel vidi obtineri in quadam causa coram bo. me. Michaele Angelo Sorbolongo Forosemproniensi viro quidem eruditissimo, & practichissimo semper à me honoris causa nominato, cum Reuerendiss. D. Almæ Vrbis Gubernatoris Locumtenẽte prima
6 rio, † aduocante in primis Mag. & Excellen. D. Antonio Scappio viro profundissimæ scientiæ, & experientiæ insignis, morum amabilitate, & integritate conspicuo patrono meo mihi plurimum obseruando.

17 † Et in tantum prædicta vera sunt, vt etiam quod reus institisset pro copijs cũ oblatione de habendo testes pro rite, & recte receptis, non propterea dicerentur habiti pro talibus, nisi expresse pro talibus habiti essent. Gabriel
8 consil. 178. nu. 17. & seq. lib. 1. Causa enim reorum fauorabilis est, ita vt dixerint nonnul-
9 li ad hoc propositum, † quod etiam facta dicta declaratione potest reus re integra antequam copias habuerit pœnitere, & consensum prædictum reuocare, Honded. d. consf. 101. num. 33. lib. 1.

0 † Quod si reus, vel eius procurator ita vt supra declarare recusauerit, copias tu prædictas

à notario

à notario tradi nullo modo permittes tradi nisi prius legitimato processu, & sic de testibus denuo citata parte repetitis, vel confrontatis. Char. d. lib. 3. c. 3. nu. 63.

41 ✝ Nec faciat tibi negocium reseruatio illa videlicet. Præter absentes, & mortuos: etenim ista clausula non potest præiudicare: quia cum in ijs cesset omnis suspicio fraudis, quam supra considerauimus, non debent propterea denegari, aut retardari copiæ prædictæ, si reus nolit habere dictos testes pro rite, & rectè examinatis. ✝ Quinimo solet dicta clausula præter absentes, & mortuos, etiam ab ipso Iudice in dicto suo decreto ad partis petitionem, & instantiam apponi. Char. d. lib. 3. cap. 3. nu. 64. & seqq.

43 ✝ Aduerte tamen, quod in Vrbe nunquam rei cogũtur, habere testes pro Curiæ informatione examinatos pro rite, & rectè examinatis, si noluerint eos habere ✝ immo ipsi ponuntur ad largam cum termino, &c. & datur eis copia processus informatiui aliter non legitimatis testium dictis, & depositionibus, Char. d. lib. 3. cap. 3. nu. 67. & seqq. ✝ & ratio potest esse quia testes Curię, vt plurimum sunt forenses, & de longinquis partibus, qui de facili habere non possunt, repetantur, vel vt confrontentur, & ideo si reus haberet illos pro ritè, & rectè examinatis, & non posset postea eosdem repetere super suis interrogatoriis, irreparabile sibi

42 (margin, beside "minatis")
44 (margin, beside "tis, si noluerint")
45 (margin, beside "d. lib. 3.")

le sibi pararet præiudicium, quia ex his testi-
46 bus condemnatio sequi posset cum processus iam esset legitimatus per huiusmodi suam declarationem, vt superius dixi. Et tradit etiam Contard. de offic. præt. in tit. de negat. crim. & tormen. num. 4.

47 Quapropter obtinuit stylus, vt post traditas reo sic ad largam posito indiciorum copias instante fisco citetur ille ad declarandum, An velit habere testes pro Curiæ informatione examinatos pro ritè, & rectè examinatis, & il-
48 le dixerit, quod non, tunc vlterius citatur ad videndum illos repeti, & ad dandum interrogatoria quatenus dare intendat, aliàs videndum repeti sine, & sic testes comparentes repetuntur super interraogatorijs pro parte præfati rei datis, & examine iam per ipsum testem facto iuxta formam inferius positam. Contard. de off. præto in tit. de negat. crim. & tormen. nu. 4. & 32. Honded. cons. 101. num. 26. 28. 29. 37. & seq. Hæc practica valde mihi probatur & ideo puto arbitrio Iudicis relinquendum, an velit tradere copias processus ante dictam declarationem, an vero post, & certe ego nunquam cogerem reum ita declarare, si rationabilis mihi daretur ratio, quare reus id facere recusaret, quod & tibi vt obserues suadeo, ne tolli videantur defensiones, quæ potius etiam ex officio procurandæ sunt, quam aliquo modo tollendæ, vel debilitandæ, Contard. in d.

titu. de

tit. de negatio crim. num. 6. sed in primis obseruabis consuetudinem loci, in quo ius dixeris, quia prædicta à practica, vt plurimum re-
49 probantur. Et nota, quod licet nonnulli dicant interrogatoria per reum non dari, & ita seruari de stylo, Clar. quæst. 23. vers. item quæro tamen hunc stylum ego nunquam vidi, sed bene contrarium obseruari iuxta superius tradita, & ita se habet communis praxis Romanæ Curiæ, & Perusinæ, ac quarundam aliarum Curiarum, Honded. d. consil. 101. num. 57. &
50 sequen. imo si testes super dictis interrogatoriis non repeterentur reo instante nullam profecto fidem facerent, Honded. qui ita se vidisse obseruari testatur, dict. cons. 101 num. 28.
51 lib. 1. Quod si quando pro repetendis testibus prædictis erit transmittendus Commissarius ad partes, vel dandæ literæ remissoriales, (quod arbitrio Iudicis communiter, vt infra
52 dicam inf. eod. cap. 1. num. 24. cum seqq.) erit pariter citandus reus ad videndum destinari Commissarium ad partes, vel ad videndum deputari iudicem in partibus, & expediri literas remissoriales pro repetendis testibus, &c. & ita semper obseruari vidi in Romana Curia, & hæc est vera practica, à qua nullatenus erit tibi recedendum, Seuerol. de remiss. cap. 21. num. 3.

53 Dicitur etiam saluis exceptionibus, & repetitione, vt ipse reus declarans se velle habere te-

re testes, &c valeat contra illorum personas, & dictas opponere, quicquid voluerit. illosquè super suis interrogatorijs quatenus opus sit repeti facere. alids enim si dicta reseruatio non fieret, non esset sibi licitum postea contra hujusmodi personas, & dicta aliquid opponere, Char. sua pract. interrog. reor. lib. 3. cap. 3. nu 70. & seqq.

54 Dicitur etiam sine præiudicio vlterioris processus, & examinis, vt semper, & quandocumq; sit tibi reseruatum ius alios testes examinandi, & alia iura ad Fisci fauorem facientia deducendi.

55 Et licet dictam clausulam nonnulli Doctores dicent esse superfluam, quia etiam illa non opposita potest Iudex post publicatum processũ alios testes de nouo recipere ex officio. Nat consi. 356. vol. 2. Clar. q. 61. vers. sed quarto, nihilominus tu illam in tuis decretis meo consilio semper opponens: ostenditur enim per eã animus judicis propẽsus ad alias probationes admittendas, in simili, Clar. q. 93. in fin. illamque ego vidi à clarissimis causarum criminalium practicis vsurpatam eorumq; decretis similibus interpositam vidi.

56 Restat vt illud etiã te monitum velim quod si plures sint inquisiti, quorum aliquis captus sit, & alii absentes, nunquam tu copiam processus tradi reo præsenti carcerato permittas, nisi prius alii rei absentes fuerint in eorum contu-

maciam

maciam seruatis seruandis condemnatis, Boss. de comm. testans in sua pract. in tit. de sentent. num. 85, Clar. quæst. 49. versiculo sed pone, ne
57 si interim traderetur copia dicto reo præsenti, contumaces edocerentur de contentis contra eos in processu, Boss. & Clar. in locis supra ci-
58 tatis, † Et vbi post condemnationem absentium contumacium reo præsenti eodem processus tradi facies, eris etiam cautus, vt ne in d. copia describantur nomina contumacium, sed per literam N. illa tantummodo annotentur, Clar. q. 49. vers. sed pone.

Non omitto illud quoque te docere, vide-
17 licet, † quod quando decernuntur copiæ processus reo iam confesso, nō est opus apponere dictam clausulam habitis prius testibus, &c.
60 † quia ipsa confessio rei, quæ subsecuta fuit, satis, superq. processum legitimauit, ita vt non sit opus alia repetitione, vel cōfrontatione, sed potest absq. aliquo ad condemnatoriam sententiam post terminum defensiuum assignatum, si condemnationi locus sit, contra talem confessum deueniri, Clar. q. 64. vers. si autem, in fine & q. 65. in princ.

SCHOLIA IN CAP. I.

QVod rei completo processu offensiuo ponantur ad largam, summa cum ratione fit, vt possint suas defensiones, & pro-

urato.

curatores alloqui pro defensione facienda, quia via difensionis nõ est coangustanda. Finitis autẽ delationibus concessis ad faciendum defensiones, solent rei veluti à cessante causa restitui ad primum statum carcerum. Hanc Praxim docet Foller. in prax. crimin. dialogi in verb. facta igitur litis contestatione nu. 10. ver. & est aduertendũ. Farin. q. 39. n. 13. quandoq; tamen si agatur de immani crimine, iubetur per Iudices vt in eodẽ carcere retineatur, data facultate reo alloquendi ad præsentiam vel Notarij, vel alterius, & prudenter hoc fit ob multa pericula, & insidias, quæ incidere, & fieri possunt.

Num. 3. Et quamquam

INoleuit praxis Mediolani, vt defensiones dentur non potenti cũ oblatione copia indiciorum, & totius processus informatiui, Et si quis paupertate pressus non potest soluere mercedem actuarijs, supplent protectores carceratorum, & eorum defensionibus inuigilant gratis, & solo pietatis intuitu, quorum opera tam vtilis, quàm necessaria est, quia etiam prouident de alimentis curando ea erogari ex locis pijs, ex frequentibus eleemosinis. Fœlix, sanctaq; institutio, cuius meminit Prospe. Farinac. de indic. & tortur. q. 39. num. 158. & seq. repetit hoc idem author infra n. 20. diu salui; superstitesque fint hi protectores ad benefaciendum nati. Similis obseruantia est in Ciuitate Bergomi, in qua erectus est publicus locus ad

cus ad

cus ad carceratorum alimenta, vt sæpe numero inueniantur; qui necessitate famis vrgente, libenter se carceribus committerent, vt his commodis fruantur, famemq; depellant.

Clar. quæst. 46. vers. sed nunquid, dicit dari hanc copiam, siue reus sit conuictus, siue confessus. Ita vt si pars velit, ipsam copiam habere possit, suis tamen expensis, & si non habet modum, succurritur, vt sup. Et hoc verum est, quādo pars est præsens. Secus si procedatur contra contumacem, quia nulla sit publicatio processus, sed deuenitur ad condemnationem, etiam capitalem.

An eadem copia indiciorū sit danda reo torquendo, antequā torturę subijciatur, dicit Clar. d.q. 49. vers. sed nunquid, petendā esse, quandoque tamen denegatur, sed de hoc dicemus.

An testibus; supra dictum est, & plene apud Scacc. cap. 4. n. 16. vers. quæro, Farinac. q. 39. nu. 147. vbi referuntur duo contraria responsa Iureconsultorum Excellentiss.

Quid famoso latrone, Farinac. d. quæst. 39. n. 107. 108.

Quid in copia positionum, interrogatoriorum, Scacc. ibid.

Quid si neget eam, quid agendum. ibid. n. 9.

Quid teneatur iudex in sindicatu, Farinac. d. q. 39. qui ibidem ex professo in hac nostra materia mutas alias quæstiones examinat, quas breuiter attingere possumus.

quæstiones, & tormenta, quarum latè meminit Farinac. d. q. 39. n. 24. 29. & seq. à quo videtur author omnia huc trastulisse.

Num. 14. Michaelem.

HIc Io. Maria Brugnolus, qui vir eruditissimus appellatur, est frater Illustriss. Præsidis Senatus Bartholomæi Brugnoli, cui virtus ad omnes dignitates aditum patefecit, primo Capitanei Iustitiæ, mox Senatoris, postea Regentis in Hispanis, denique in Excelso honore supræsidatus collocati, quem Deus nobis diu superstitem esse sinat, comprecamur. Huius etiã meminit Farin. de indic. q. 40. n. 15. vers. verum vt in hac re, in fin.

Num. 23. Dixi.

DIlationes, & terminorum concessiones omnes sunt arbitrantia, vid. plenè Farin. q. 39. num. 5. 6. lib. 2. conceditur vsque ad quartam, Quando autem petitur dilatio per calumniam, dilationes amputandæ sunt, & quando dantur literæ Senatus pro habenda dilatione, addi solent illa verba, vbi absit calumnia, Tutius tamen est peccare in permittendo superfluas defensiones, quam necessarias tollendo, vt colligitur ex Clar. q. 48. vers. quæro quod dilationes.

Num. 29. Dixi.

OMnium vtilissima scitu est hæc repetitionis materia, quare pro clara intelligentia scire expedit nonnulla, quæ licet sparsa

ad nouas defensiones, quia cōsumatus est actus legitime. Vnde bene dicit Clar. à Senatu fuisse grauiter reprehensum Prætorem Valentiæ, qui post admissionem citauit testes ad repetendum, & non comparentes condemnauit, & cuius condemnationis nulla fuit habita ratio.

Tertio testes recepti in processu informatiuo ante litis contestationem, & rei interrogationem faciunt tantum indicium ad inquirendum, & non probant. Id omnes affirmant nemine dissentiente.

Quarto, testes examinati contra reum, vt probent quo ad condemnationem, seu torturam, duo sunt necessaria copulatiue. Primum, quod reus sit citatus ad videndum eos examinari: Secundo, quod fuerint examinati post litis contestationem, Boss. de indic. num. 128. & de litis contestatione, Clar. d. q. 45. vers. & in primis, vbi quod dicitur lis contestata, quando reus examinatus super delicto respondet iudici interroganti: Cum contumace vero lis non contestatur, quia habetur ex dispositione statutorum pro confesso.

Quinto, consuetudinem, & praxim iudiciorum hanc esse, vt iudex faciat sibi dari licentiam procedendi vsque ad sententiam singulis diebus, & horis etiā eo absente, & non citato, Cuius licentiæ loco successit monitio generalis, quæ operatur, quod nulla vlterior post eam citatio requiratur, & Notarij regulariter appo-

munt hanc clausulam post examen, & facta est monitio generalis, nec aliquis eorum tam rei supinus est, quin sciat vti hac clausula, cuius effectus est maximus, vt per Clar. d. q. 45. in fin.
Circa hoc cum Iacobus Balduinus esset in Castris Iouis carcere detentus ex causa famosi libelli cōtra Reuerendiss. Costachiaram Episcopum Aequensem editi, & a me esset certioratus de vi huius monitionis, toto exclamabat cælo, se hanc licentiam Iudici, qui tunc erat Alfonsus Cruceius I.C. Prætor delegatus, minime dedisse, & falsum commisisse actuarium, qui tūc erat Fabritius Foppa, qui eam ex capite suo appo-suerat. Decessit hic pendente processu, cum quo erat mihi magnę vinculum necessitudinis.
Sexto, quod & si testes sint habiti pro legitimè repertis, attamen possint de consensu reuocari ex famoso Hieron. Gabriell. cons. 578. n. 18. vbi hoc declarat re integra existente ante habitam copiam indiciorum. Nam in his, quæ publici iuris sunt, non procedit regula, quod semel placuit &c. & ita in contingentia facti pro Bartholomæo Fagnano accusato de receptione bannitorum ab Octauio Piola in loco Vicimercurialis (vulgo Vimercati) respondis, licet à Fisco Regio multæ factæ fuerint difficultates, seu contradictiones, vt quandoq; in edendis meis responsis dicam.
Septimo, quod repetitio hæc fieri debet cum omnibus illis qualitatibus, quæ requirerentur,
vbi

vbi isti testes repetendi nunquam fuissent examinati, & ideo debent nouo iurare, aliàs nullā fidem facerent. Clar. q. 45. vers. Cæterum.

Octauo, quod si testes sint eiusmodi, quibus de iure non est adhibenba fides, nisi cum tortura ad purgandum infamiam, puta quia essent socij crimiois, non sufficeret: quod prius fuisset examinatus in tormentis, & quod de nouo iuraret: sed opus foret, quod de nouo post iuramentum in tormentis constitueretur, & in illo dicto permaneret, quia illa tortura, & omne id, quod agitatum est ante litis contestationē, non habetur in aliqua consideratione quò ad præiudicium ipsius comparentis, Clar. ibi vbi vid.

Nono, testis, dum repetitur, potest petere sibi, legi suam depositionem iam factam. Vide Scacc. c. 86. n. 48. 55.

Num 33. Aduerte.

CVm agatur de supplendo defectu citationis; consentaneum est, quod procurator specialis, vel ipsemet reus, declaret se velle testes curiæ habere pro repetitis saluo iure opponendi contra personas, & dicta testium, quia in arduis requiritur procurator specialis, cum sit hæc declaratio animi ipsius rei, quæ non fit nisi à procuratore speciali. ex cumulat. per Surd. dec. Mant. 89. nu. 20. nec sufficit mandatum cum libera, quia non trahitur ad ea, in quibus de vita, & honore, vitæ anteponendo agitur, Surd. ibi vbi quod cui conceditur re-

Num. 55. Et licet.

QVæstio hæc, an publicato processu iudex possit testes recipere, seu ad offensam, seu ad defẽsam, seu ex officio, seu parte instante, plenè excutitur, quę Thesaur. Pedem. decis. 262. & tenent opinionem affirmatiuam fauore publico, ne veritas ammittatur, Obserua tu, qui es Mediolanen. Clar. magistraliter in hoc articulo loquentem, q. 61. vers. sed quæro.

Ventilatus fuit hic articulus per me in ardua causa Egr. Comitis Rinaldi Abduæ accusatoris contra Ioannem Maranum Marchianum sicarium, & homicidã Iulij Abduæ fratris eiusdem. Tandem Senatus visa decisione prædicta venit in sententiam, attenta atrocitate delicti permittendum d. Abduæ, vt non obstante publicatione testes recipi possent, licet Senatus addiderit hæc verba maxime attenta qualitate d. Abduæ, de cuius legalitate non erat permiscendum in subornatione.

In causa verò homicidij patrati in persona, Ioannis Baptistæ Pusterlæ filii Horatij, in qua detinebatur Melchior de Valle, aliter fuit decretum per I. C. Trussum de Trussis Vicarium Iustitiæ de hac legali scientia benemeritum, ideo dicere illud possum.

Velle suum cuiq; est, nec voto viuitur vno.

Si tamen ex dicta delatione imminueretur in aliquo defensio rei præsentis, toleratur potius vt omnia eum grauantia exprimantur. Quæ om-

dendum, ibidem Clar. etiam quod eas non petat.

Limita hoc dictum in confessione spōtanea, secus si facta sit in tormentis, vel metu tormentorum extorta, quia non potest reus condēnari, nisi in ea perseueret, illamq; ratificet, Clar. q. 64. vers. Cæterum, & q. 65. in fine.

SVMMARIVM.

1 *Repetitio testium qualiter recipienda sit.*
2 *Forma recipiendæ testium depositionis.*
3 *Forma conclusionis examinis repetitionis.*
4 *Repetitio testium ad cuius instantiam facienda sit, distingue, vt ibi.*
5 *Repetitio an facienda sit expensis Fisci, an vero ipsius rei, distingue.*
6 *Repetitio testiū in vrbe, quādo reus declarauit nolle habere testes Curiæ pro rite, et recte examinatis, cuius expēsis fieri debeat.*
7 *Auctor semel vidit hanc quæstionem valde controuerti, & fuit transmissus Commissarius expensis Fisci.*
6 *Io. Iacobus Vanicus tamen procurator fiscalis valde contradixit, & protestatus fuit se dictam repetitionem expensis Fisci fieri non permittere, nisi saluo iure recuperandi ab illis reis, quicquid in hoc erogatum fuisset.*
9 *Auctor postea vidit expensas pro dicta repetitione*

De repetitione testium, & forma illos repetendi, Cap. II.

FEci mentionem superius de repetitione testium, restat modo, vt quomodo illa ac-
1 cipienda sit, te doceam. † Citato igitur reo ad videndum repeti testes, & ad dandum interrogatoria, &c. vt superius, dictisq. interrogatoriis per reum datis, vel iis non datis lapso tamen termino ad illa dandum præfixo vocatur testis coram Iudice, & Notario, eique defertur iuramentum veritatis dicendę, quo præstito, deinde interrogatur prius iuxta interrogatoria per ipsum reum data, ac postea super examine, alias per eundem testem facto, & vbi testis illud confirmauerit, iam perfecta est repetitio. Vt autem prædicta melius intelligas formulam tibi supponam, quæ est talis, videlicet.

2 † Die Mensis Anni 1593.

Examinatus fuit per M. & Excellen. D. N. Locumtenentem. &c. vel per me, &c. si Iudex non intersit, de mandato, &c. in domo, &c. assistente, &c. Titius N. de Perusia Portæ sancti Angeli testis alias pro curiæ informatione examinatus, qui delato sibi iuramento veritatis dicendæ prout tactis &c. iurauit, fuit prius iuxta interrogatoria data pro parte N. interrogatus, & primo.

Iuxta primum, Respondit, & extenditur per Nota-

confirmare, & ratificare pro veritate in omnibus, & per omnia.

Respondit, Io non voglio aggiungere nè sminuire cosa alcuna à detto mio essamine, nè quello reuocare in parte alcuna, anzi lo voglio approuare, & ratificare per vero, si come per tale l'approuo, & ratifico in tutto, & per tutto.

3 † Tunc Dominus sedens, &c. acceptatis. &c. examen dimisit, & ipsum testem licentiauit iniuncto prius illi, vt se propria manu subscribat. prout se subscripsit, vt infra videlicet.

Io Titio di N. cõfermo quanto di sopra, &c.

4 † Dubitari potest, an huiusmodi repetitio testium sit facienda ad instantiam Fisci, an potius ad instantiã ipsius rei. Breuiter dicas, aut sumus in Vrbe, quo in loco, vt iam dixi in præcedenti capitulo, rei non coguntur habere testes pro rite, & recte examinatis, & tũc aut reus dixit nolle habere tales testis pro rite, & recte examinatis, aut declarauit se velle eos habere pro rite, & recte examinatis saluo iure repetendi, &c. Primo casu testes repetendi sunt ad instantiam Fisci. Secundo verò casu ad instantiam ipsius rei. Aut sumus in partibus, & tunc quia in illis semper tenentur rei facere dictam declarationem, quod habent testes pro rite receptis, repetitio fieri debet reo pariter instante, Honded. cons. 101. nu. 26. lib. 1.

† Potest etiam insurgere alia dubitatio, videlicet

seruantia nunquam mihi placuit.
11 Etenim puto totam impensam nullo modo fieri debere per fiscum, si testes repetendi sint cum interrogatorijs rei, quem arbitror omnino debere concurrere habita ratione expensarum, quæ fiunt occasione dictorum interrogatoriorum. Si enim verbi gratia transmittitur Commissarius ad aliquem locum pro repetendis testibus, qui dictam repetitionem duobus, vel tribus diebus absolueret, quando super interrogatoriis rei testes interrogandi non essent, ex causa dictorum interrogatoriorum dictam repetitionem non potest perficere, nisi decem, vel quindecim diebus, nescio videre qua de causa reus non debeat concurrere ad hujusmodi expensam, cum dicta interrogatoria ad ipsius commodum vertant, & pro ejus beneficio tantum ipso instante testes fisci su-
12 per illis examinentur, Absurdum enim videtur, ipsum reum commodum sentire, quia non cogitur habere testes pro ritè receptis, nec illo repeti facere, fiscum vero onus expensarum sustinere, l. secundum naturam, & ibi Dec. in
13 fin. princ. ff. de reg. iur. qui propterea duplici onere grauatur, quod fieri non deberet, l. cum proponas l. si quis maior, l. vbi partum C. de transact. Sed ad hoc aduertant fisci patroni, Tu consuetudinem loci obseruabis.
14 Solet etiam dubitari, an aliquando sint concedendæ literæ remissoriales; vel transmittendus

 dus

literis remissorialibus, cap. 3. num. 49.

16 † Aduerte etiam, quod huiusmodi repetitio fieri debet cum omnibus illis qualitatibus quæ requirentur, vbi isti testes repetendi nunquam fuissent examinati, vt dixi supra de confronta-
17 tione sup. lib. 2. cap. 9. nu. 1. † & ideo si essent testes, quorum dictis non esset habenda fides, nisi cum tortura, puta, quia esset socius criminis, non sufficeret, quod prius examinatur in tormentis, & quod de nouo iuraret, sed opus etiam esset, vt de nouo post iuramentum poneretur in tormentis, & perseueraret in illo dicto, namq; illa tortura, & quicquid fuit agitatum ante litis contestationem, non habetur in consideratione, quoad præiudicium ipsius rei comparentis, quod nota, quia ad hoc pauci solent aduertere, Clar. quæst. 45. vers. cæterum ibi, & aduerte.

18 † Nota etiam, quod dicta secunda tortura non est inferenda, nisi prior depositio facta in tormentis fuisset ratificata per ipsum reum extra tormenta, vt in simili superius tibi dixi su-
19 pra lib. 1. cap. 9. num. 16. † & debebit quidem ista tortura esse non multum grauis, sed leuis, vt omnes Doctores tradunt, & clamant, Boss. in tit. de mand. ad homicid. num. 31. quod nonnulli iniqui, & ignari Iudices non faciunt.

ſtra inueterata conſuetudine ceſſant cõſiderationes factæ ſuper obſeruatione verbis,de qua apud Honded. conſ. 101. nu. 23. & inde plur. Raro enim, ſeu nunquam incidunt eiuſmodi quæſtiones,ideo fruſtra ad hunc locum ſunt referendæ.Rurſus ceſſant ea,quæ dicuntur de repeten.teſtibus ſuper interrogatoriis,de quibus apud Præſid. Menoch. conſ. 311. nu.26.lib.4. Honded.ſup.cit.Hęc enim omnia ſuperflua eſſe demonſtrat prax. Clar.§.fi.q.23. in fin. vt ſupra dixi.Quare ſuper his tu,qui certas de pane lucrando,noli inſiſtere.

Num. 11. *Etenim.*

COmmunis eſt expenſa, quia omnis eſt vtilitas. Fiſci in fundando accuſationem vt ſupra dixi, Accuſari in offerendis interrogatoriis,quæ intentionem Fiſci,vel accuſatoris elidunt, arg. l. ſed, & ſi, §. 1.ad exhibendum & in l.cum ſæpe,C.de erogat.militar. anno.lib. 10. Verum circa hanc quæſtionem expenſarum præſtandarum, do tibi ſingularem theoricam, & non errabis, nec quæres particulares deciſiones ſuper vnoquoque caſu occurrente, ne penuriam tui oſtendes ingenii, quod omnia onera,& ſuffragia iuſtitiæ expenſis carcerati, ſi in culpa eſt,fiunt, ſi ſoluendo reperiatur, alioquin expenſis proſequentis accuſationem, & deniq; Fiſci. Boer. deciſ. 203. relatus ab Aſin. in prax. §.31. cap.2. Angel. conſ.32.vbi habes

multas egregias illationes. Ergo eodem modo inferemus, si fundata esset intentio Fisci, & reus aliquid peteret, per quod ius Fisci subuerteretur, expensis suis foret præstandum, si vtilitas communis ageretur, communis etiam expensa facien. est.

Num. 15. Ego vidi.

SVpra nonnulla attigi in materia remissoriarum. In quarum materiam post Boss. & Clar. refert Asin. in prax. §. 21. cap. 2. & plur. seqq. ad quem recurras.

Num. 16. Aduerte.

NOnnulla signaui lib. 2. cap. 3. post Clar. q. 46.

Num. 19. Et debebit.

QVod leuis debeat esse tortura, iam supra dixi, & quando hoc locum habeat. vide Farinac. de indic. & tortur. quæst. 40. in fin. num. 27. & cap. 86. num. 57. in leuibus autem criminibus ad torturam, & quæstiones non deuenias, l. leuia vbi Bart. ff. accusat. Salicet. ad l. non ideo minus, col. 3. C. de accus. Cason. in prax. crim. tit. de torment. cap. 8. num. 3. Grilland. de torment. quæst. 5. nu. 4. & cap. 7. in princ. Nec illius vestigia sequaris, qui in causa, pro qua reus tantum pecuniali-

ter

riter fuisset mulctatus, testis crudelibus subiiciebat tormentis, & longa carceratione fatigabat, cum media debeant à fine regulari, ad quem sunt ordinata. iuxta præceptoris mei Crauett. cons. 173. num. 11. Franc. Cason. de torment. cap. 8. qui melius loquitur quàm Clar. §. fin. quæst. 64. vers. præterea, dum dicit, practicari, vt super leuib. tortura adhiberi possit, cuius praxis meminit author hic num. 10. & 11. cum apostil. ad eum. Vtinam ab his, qui hæc officia attingere audent, exquireretur iudiciorum criminalium examen, quorum sunt ieiuni, in quibus, nisi quis inuigilet, ac impallescat in cartis, vix in eo iustitia potest inueniri solida, & constans, sed varia, incerta, lubrica, nec vtiles esse incipiunt Reipublicæ, nisi cum antea multorum se carnifices præstiterunt, iuxta quosdam medicos. Proh quam male inæquales veniunt ad aratra iuuenci. Rogandus est Deus, vt ad id muneris seligantur à Principibus docti, reiectis indoctis. donec ætate, & sapientia proficiant. Quod si vnquam sperandum fuit, id futurum speramus hoc inclito Principe, & vero heroe Comite de Fuentes.

11 *Ex consuetudine omnes torquentur, nulla habita personarum qualitatis distinctione.*

12 *Tortura inferri non potest, nisi legitimis praecedentibus indiciis legitime probatis, & ad torturam sufficientibus.*

13 *Iudex cauere omnino debet, ne quem iniuste torqueri faciat.*

13 *Indicia ad torturã debent considerari diligentissime, an sint sufficientia, & iuri consona.*

15 *Indicia ad torturã sunt valdè reposita in arbitrio iudicis, quod tamen arbitrium non debet à iure dissonum esse, sed aequitate consentire.*

16 *Indicia ad torturam debent esse luce clariora in sua specie, certa, & non dubia, non aequiuoca, concludentia, ad delictum inferentia, probabilia, verisimilia, a iure approbata, & concludenter probata in genere suo.*

17 *Iudex debet esse quodammodo certus, quod reus tale delictum commiserit, antequam ad torturam contra illum deueniat.*

18 *De indiciorum verisimilitudine, debet iudici cõstare per probationes, nõ per diuinationes.*

19 *Indicia plura ad vnum perfectum indicium formandum, non iunguntur, si diuersa sint, nec respiciant eundem rei finem.*

20 *Indicia licet remota sint, nihilominus coniungi possunt, vt sufficiant ad torturam, si vnum aliud coadiuuet, & tendat ad eundẽ rei finẽ.*

21 *Iudex, antequam reum torqueri faciat, debet illum monere ad veritatem fatendam.*

22 *Non*

22 Non debet tamen hoc casu longius vagari, sed statim ad reum accedere.

23 Et debet recolligere omnia indicia, & coniecturas in processu dispersas, breuissimè tamen, & quasi per transitum.

24 Et debebit obijcere reo ante oculos grauitatem indiciorum, impossibilitatem amplius negandi, atrocitatem tormentorum, quibus supponendus est.

25 Decretum de torquendo, debet per iudicem anteponi, antequam ad torturam deueniat.

26 Quod decretum ita interponendum est, vt statim quasi vnico contextu ad torturam veniatur.

27 Decretum de torquendo non est palam interponendum, ne detur materia appellandi.

28 Si reus postquam tormentis est applicatus appellaret, appellatio non est recipienda.

29 Si reus tormentis applicatus, petat sibi dare copiam indiciorum cum termino, &c. & releuans allegat, quo probato non esset torquendus, supersedendum erit à tortura, & copiæ concedenda cum termino.

30 Reus torquendus non debet cibum, neque potum sumpsisse saltem per decem horas ante torturam, secundum omnes, & secundum authorem per septem horas.

Quo-

Quomodo procedendum sit ad quæstionem quod rigorosum examen appellant cum formis singulis appositis.

Cap. I.

1 SI * nihil pro parte rei deductum fuerit in terminis illi ad suas faciendum defensiones præscriptis, & assignatis, qui omnino dandi sunt competentes cum assignatione copiæ indiciorum, vt superius dixi Clar. q. 49. in fin. princ. & vers. quæro quot dilationes, & sup. lib. 3. cap. 1. num. 7. & 11. vel si factis per eum defensionibus: adhuc indicia, quæ contra ipsum ex processu desuper fabricato resultant, ciuiliter purgata non fuerint, talia tamen non sint, quæ iudicatis animam ad Sententiam condemnatoriam ferendam valeant impellere, & constet prius de corpore delicti, Fran. Personal. in tract. de indic. & tortur. num. 11. poteris tu quidem pro veritate comperienda ad tormenta contra ipsum reum deuenire, Scap. de iure non scrip. lib. 5. cap. 109. num. 20. Clar. quæst. 64. in princ.

2 * Verum quia plura, diuersaque fuerunt tormentorum genera ad veritatem eruendam excogitata, puta ligatio manuum in manicis ferreis, combustio pedum vnctis planctis lardo porcino ad ignem coniunctis, alligatio bra-

chiorum post terga,& eleuatio in funem facta,
quod vsitatissimum est,Contard.de off.præto.
in tit.de negat.crim.nu. 43.fol.mihi 513.illud
3 tu circa hoc aduertere debueris, vt solitis sem-
per, & magis vsitatis torquendi modis vtatis,
4 atque in hoc consuetudinem Prouinciæ, in
qua versari,aut ius tibi dicere contigerit, reti-
nebis, Clar. quæst. 64. versic. item debet, &
vers. seq.

5 Quod si ea plura,variaq; tormentorum ge-
nera ad veritatem eruendam adhiberi soleant,
iis vti poteris,quæ tibi magis libuerint,cum
hoc arbitrium sit, Chart. in d. pract. interrog.
6 lib. 3. cap. 1. nu. 8. Memento tamen semper
Christianum te esse Iudicem,ac propterea mo-
deratum,& misericordem insimul te esse debe-
6 re, in tormentis inferendis, Gomes. var. resol.
tom. 3. cap. 13. num. 5. ipsoque tortos, vel
innocentiæ, vel supplicio incolumes seruan-
dos esse, text.in l. quæst. modum. ff. de quæst.
8 Aduertendum etiam tibi fuerit torturam esse
subsidiarium quoddam remedium, tuncque ad
illam confugiendum esse,quando aliter habere
9 veritatem non licet. Clar. quæst. 63. vers. de-
bet etiam, neque indistinctè in omnibus deli-
ctorum generibus illam adhibendam esse, sed
tantummodo in iis,pro quibus corporalis ve-
nit pœna infligenda, Clar. de quæst. 64. vers.
10 præterea debet Iudex. licet aliquando malè
non faciat Iudex,si etiam in leuioribus delictis
ex

ex aliqua iusta causa torturam inferat, quod consuetudine receptum obseruatur, Grilan.re-
11 latus per Scapp. in suo tract.de iur. non scrip. lib.5.cap. 108. num. 9. prout etiam obseruatur, vt nulla facta personarum distinctione omnes pro Iudicis arbitrio tormentis subiiciantur, Ant. Scap. post Clar. in d. suo tract. lib.5. cap.119. num. 13.

12 Torturam inferri, non potest nisi legitimis præcedentibus indiciis legitimè probatis, & sufficientibus, vt nequam iniuste torqueri con
13 tingat, à quo pluribus de causis, vt superius admonui, maximè cauendum est. Boss. in tit. de tortu.n.31.Clar.q.64.vers.1.& vers.dixi etiam.

14 Idcirco erunt tibi diligentissimè examinanda, ponderandaq; indicia, an sufficientia sint, & iuri consona, Clar.quæst.54. vers. non sufficit, & vers. dixi quoque.

15 Quamuis enim valde repositum sit in arbitrio Iudicis decernere, an indicia ad torturam inferendam satis sint, & habilia istud tamen arbitrium non debet à iure dissonum esse, Bursat. cons. 201. post nu. 42. vol. 2. Casa. in pract. crim. in tit. de torment. cap. 6. sed æquitati consentire. Franc personal.de indic.& tortur. post num. 15. & 79.

16 Erunt etiam consideranda an sint luce clariora in sua specie, certa, non dubia, non æquiuoca, concludentia, ad delictum inferentia, probabilia, verisimilia, & à iure approbata,

Scapp.

Scapp. de iur. non scrip. lib. 5. cap. 97. nu. 12. & 13. Boss. de indic. nu. 17. & concludenter probata in genere suo, Mascard. concl. 462. nu. 11. & 19. ita vt sola torquendi confessio deesse videatur Aym. cons. 6. nu. 12.

17 † Namq; Iudex debet esse quodammodo certus, antequam torturæ reum supponat, illũ tale delictum commisisse; Scapp. d. tract. cap. 97.
18 nu. 12. † ac de indiciorum verisimilitudine per probationes, non autem per diuinationes sibi constare facere. Bald. cons. 78. lib. 4. Sim.
19 de Præt. cons. 15. nu. 18. † aduertendo etiam, ne plura insimul coniungantur indicia ad vnũ perfectum indicium constituendum, si diuersa illa sint, nec ad eundem spectent rei finem, Becc. cons. 85. nu. 2. Simon de Præt. cons. 15.
20 num. 18. † quandoquidem indicia remota insimul coniuncta sufficiunt ad torquendum, si vnum aliud coadiuuet, ac tendat, vt dixi ad eundem rei finem. Moder. Roman. de indic. & tortur. quæst. 37. num. 34.

21 † Antequam verò ad torturam deuenias, erit reus interrogationibus, & monitionibus hortandus, & suadendus ad facendam veritatem super iis, de quibus extant contra ipsum indicia in processu. Charth. in sua pract. interrog. lib. 4. cap. 1. num. 58. quodam tamen diuerso modo, ac ratione, tunc vtendum tibi
22 erit, † namq; statim, & in continenti ad rem, & negotium de quo agitur, descendendum est,

non

non autem amplius ambagibus, & longius reperitis percunctationibus vtendum. Chart. d. lib. 4. cap. 1. num. 58. & si reus adhuc in sua
23 pertinacia persistat, † tunc in vnum recollectis, & quasi in epilogum repetitis indiciis in processu diuersis in locis dispersis, & quæ in fine constitutorum recolligenda esse monuimus, succinctè tamen, & quam breuissimè, &
24 labiis vt aiunt primis illa attingendo; † hortaberis semel & iterum ipsum reum ad veritatem fatendam, ipsi ante oculos obiiciendo, quatenus stantibus tot indiciis tanquam vrgentibus negandi locus sibi amplius relictus non est, & quod si adhuc in obstinatione perseueret, ad quæstionem contra ipsum erit procedendum, quæ quidem comminatio ante decretum torturæ permitti solet, Char. d. pract.
25 lib. 3. cap. 1. num. 59. & seq. † Si vero etiam adhuc obstinatè in negando reus perseueret, ad torturam tunc deuenire poteris, interposito prius decreto de torquendo, iuxta inferius notata formas.

26 † Quod quidem decretum ita interponendum est, vt statim quasi vnico contextu post illud ad torturam deueniatur, nisi tamen loci consuetudo, & stylus, aut Statutum aliud sua-
27 deat, diuersamque præscribant formam; nec etiam palam his circumscriptis, tale decretum faciendum est, ne detur materia appellandi. Clar. quæst. 94. vers. sed quid agendum. Ideò-

que

que solent practici assessores preuiis dictis monitionibus, & comminationibus de torquendo pronunciare, decernere, & mandare reum adhuc negantem duci ad locum torturæ, ibiq; spoliari, ligari, & funi applicari, & tandem aliquibus aliis factis monitionibus videlicet, quod veritatem fateatur, nec patiatur se in altum eleuari, secundum prædictas inferius tradendas formulas, eundem pertinacem pro veritate habenda, cum aliàs haberi non possit, mandare ipsum reum in altum eleuari, Clar. d. quæst. 64. vers. sed quid agendum.
28 Etenim postquam reus tormentis applicatus fuit, si tunc appellaret eius appellatio accipienda non esset; prout recepi deberet, si Iudex pronunciaret palam reum esse torquendum, vel extare contra illum indicia ad torturam sufficientia, Clar. d. quęst. 64. vers. sed quid agendum. Chart. in d. pract. lib. 4. cap. 1. n. 69.
29 & seq. Quid autem si tunc peteret sibi dari copiam indiciorum cum termino ad se defendendum, nunquid esse audiendus? Ego teneo, quod si allegaret aliquid releuatus, quod probatum indicia prædicta elideret, vel ita labefactaret, vt torturæ locus non esset, profecto iniquum esset copias petitas denegare, si vero videretur illas ad diffugiendum, & dilatandum petere, omnino ad torturam procedendum foret, Charth. in d. q. 64. vers. sed quid agen-
30 dum. Præterire illud nolo, quod nemo à cibo

bo statim torquendus est, sed post aliquot horas, quam comederit, & biberit & secundum aliquos decem requiruntur horæ, Clar. dict. q. 64. vers. decreta tortura; at ego septem arbitror sufficere, cum hæ satis quidem sint ad quoscunque cibos, saltem ad effectum prædictum concoquendos, & ita obseruari vidi.

SCHOLIA IN CAP. I.

PRius nocere te oportet id de quo author meminit infra nu. 8. nam aduertendũ. Ad torturam non esse deueniendum nisi in subsidium, quia sumus per probationes certi de delicto tunc fatuus esset Iudex, qui reum torqueret, cum illud in dubium reuocetur a Doctoribus? An tortura purget veras probationes contra reum existentes, citari semper consueuit dictum Alberi. ad l. edictum, cum glo. ibi ff. de quæst. ad cuius dicti confirmationem, videndus Præceptor meus Crauett. cons. 287. num. 4. versi. quia tortura, etsi hoc impugnet Baiard. ad Clar. §. fin. quæst. 64. vers. illata, num. 116. versic. & hoc. Ego vidi diuersimode in Senatu obseruari. Nam Paganus bis, & ter tortus cum taxillo nihil confessus est, & tamen pœna ordinaria furti punitus fuit, licet Princeps, attento quod debeat affines nobiles, indulserit, vt caput amputaretur. Alter Ianuen. qui vas sacrum, in quo sanctiss. asser-

nabatur Eucharistia, adduci non potuit vi tormentorum, vt confiteretur, & tamen ad furcas damnatus est. è contra M. Ant. Cagnola de mandato ad occidendum Alfonsum Corium conuictus, crudeliter tortus ad triremes per quinquennium damnatus est, suspensis Hispanis mandatarijs. Philippus Raude nobilis de homicidio ob spem opulentæ successionis imputatus, post seuerissima tormenta, licet conuictus, remigare coactus est. Vt igitur hunc opinionum labirinthum effugias, tutius erit abstinere, & serua regulam, qua iuberis, non prorumpere ad torturam, nisi quando aliæ probationes haberi non possunt.

Num. 2. Verum.

Haec multiplicia genera tormentorũ nõ sunt apud nos in vsu: sed tantum tortura funis, & ignis. Vnde ab hac obseruantia, & torquendi modo non est recedendum, Clar. §. fi. q. 64. vers. item debet. Familiaris tamen nũc factus est vsus taxillorũ, qui vere inhumanus, & rigidus est: At tamen quia scelera nimium inualuerunt, fuit perquam necessarius. Quæ in dies emergunt, nouo indiget consilio.

Eodem num. Combustio Pedum.

EGo nunquam vidi vsitari hoc genus tormenti, nisi semel in foro Archiepiscopali in personam cuiusdam Presbyteri Curati Ecclesiæ maioris Mediolani accusati de stupro nonnullarum puellarum annorum 9. & 10. &

sodomia,

sodomia, cuius pedes combusti sunt cum vnctione lardi porcini. Quem Ill. & Reuerend. Archiepiscopus Gaspar Vice comes fel. rec. non est passus cõtinuare in rectoria, cũ diceret, eũ & si purgasse per tormẽta indicia, quibus vigebatur, attamen in Ecclesia sua esse scandalosũ. Cuius doctrina, cum fortius fuerim institutariũ præceptorem, sanctissimiq. mores animo meo tenaciter hærent, & piè eius memoriam colere decreui, dum spiritus hos reget artus. De varijs tormẽtorum generibus plura apud Marsilium ad l. 1. ff. de quæstio. vbi ponit 14. species tormentorum diuersas. Cuius, & aliorum meminit Grilland. de quæst. x quæst. remissiuè.

Et inter alia tormenta, quorũ se inuentorẽ fuisse profitetur, est tomentũ somni subtractionis, quod vigiliæ appellatur. Cuius formam recenset ibi Marsil. nu. 27. Et scio, quod illo vsus est Ill. Senator Fr. Ranchonus Hispanus in causa sibi delata contra Egr. Comitem M. A. Aresinũ, & socio imputatos de nece Fr. Ber. Varesini. Verum illud tormentum paruipendebat Domitius Comes Rosati, qui inter tormenta illa exprobrabat Iudici non carnificis, & omnes fuerunt liberati, & ille Senator paulo post abdicauit se à Senatorio magistratu.

Num. 22. Tortura.

INdicia, quæ dicantur legitima ad torturam plenè differit Paul. Ghirland. seu Grilland. de quæstio. & tormentis in 3. quæstio. vbi de

indiciis indubitat, & dubitat. & num. 17. breui ter dicit, legitima ea appellari, quæ sunt proxima facto, & quanto propinquiora, tanto meliora, sed quæ sufficiant ad torturam, vt supra monui, non potest dari certa regula, paucis collige; quod prudens Iudex circumspiciat personam torquendam, indiciorum abundantiam, & vbi decreuerit torturam inferendam, tunc examinabit, qua grauitate, aut leuitate, aut moderamine sit irroganda.

Distinctè, quæ indicia ad inquirendum, ad inquisitionem formandam, ad torturam, ad condemnationem, an ex indiciis, & præsumptionibus in pœnam corporalem quis possit condemnari; quid in crimine assassinii, hæresis, simoniæ, idem Clar. §. fin. quæst. 20, & quomodo probentur q. 22, idem cum multis aliis. Et an plura requirantur indicia ad torquendum, & an vnicum sufficiat, Farinac. q. 37. nu. 43. & plur. seq. Plura etiam per eum q. 36. vbi multas indiciorum distinctiones affert, ita vt nihil deside rari possit, & me pudeat alium autho rem proferre. Debet sane iudex plurimum eniti in perlustranda indiciorum qualitate, antequam reum mandet torqueri, ne teneatur in sindicatu, aut si tortus decesserit, & quã do in eo præsumatur dolus, & quid si de facto procedit ad torturam, præsumatur dolus; & quid si reus asserat se fuisse legitimè tortum. Has, & alias quæstiones examinat Farinac. crimin.

num. 2. lib. q. 37. & è contra, si Iudex non torquet torquendum de iure, an teneatur, & quomodo, & quando Iudex teneatur vti suo arbitrio in torquendo, Osasc. deci. 79. nu. 55. & 56.

Num. 16. *Erunt etiam.*

DEbent indicia esse concludenter probata in suo genere. Si remota saltem per duos testes, Farinac. de testibus quæst. 52. num. 13. cum seq. num. An per testes omni exceptione maiores, ibidem quid si testes sint inhabiles, quid si sint singulares, & an ex vnico remoto ad torturam perueniatur. Quid in occultis delictis, ibid. nu. 150. & 153.

Et de remotis in suo genere probandis per duos testes omni exceptione maiores, Bonacoss. in quæst. crim. §. inditia in prima parte, alios cumulat Camill. Borell. cons. 45. num. 53.

Et licet in indicio proximo sufficiat vnus testis; attamen debet ille esse omni exceptione maior Crauett. cons. 99. num. 4. Bursat. consil. 216. num. 41. vers. quod & lib. 2. Idem Borell. cons. 48. num. 3. vbi in proximo indicio idem dicit obseruandum, vt duobus probetur etiam testibus. Bursat. cons. 24. nu. 22. lib. 1. veritas est, de qua per Mascard. de probatio. conclus. 895. nu. 10. melius Clar. §. fin q. 21. vers. vnus testis, vbi quod ad hoc, vt vnus testis deponēs de maleficio faciat legitimū indicium ad torturam contra reum (quod indiciū dicitur esse

iuris, distinguendo illud ab indicio facti) debet esse integer, & omni exceptione maior, contra quem nulla possit opponi exceptio.

Rursus, quæ sufficiant indicia ad torturam & de eorum diuisione plura scitu digna explicat Præses Menoch. de arbitr. iudi. casu 270. enumerat enim probabilia verisimilia, seu credibilia grauia, luce meridiana clariora, leuia, & necessaria.

Qualia vero requirantur ad capiendum, ad formam inquisitionem, ad condemnandum Vide Clar. q. 20. per tot.

Num. 17. Namque.

Paulò supra dixi.

Num. 18.

Repete, quæ num. 16. dixi.

Num. 19. Aduertendo

Vide supra, dum egi de indicijs imperfectis.

Num. 20. Quandoquidem.

Farinac. tit. q. 37. num. 38. vers. quid ergo dicend. ad cuius distinctionem recurras.

Num. 21. Antequam.

Horum loco successerũt monitiones; quæ fiunt collectis per prudentes actuarios causæ omnibus, quæ rerum grauant, & vere ad sapientiam examinatorum ostendunt, aut eorum inscitiam detegunt, cum sint in fructu præteritæ industriæ, & peritiæ in arte: sicut enim agricultor iacit in campis semina, vt postea

metat

metat in tempore, ita Notarij varios interrogationum nodos, & laqueos parant ad veritatem extorquendam, vt rei vel vno modo, vel alio (tanquam captiua victima) in casses decidant, & aduerte, quia casu quo nō potest quis reus constitui, non est etiam grauandus expensa processus, sed in pace dimittendus. Quia bene valentibus non est opus medico. Et hoc in casu dicere possunt Notarii, audi, quod canebat *Psyttacus* ita edoctus Cesari,

Labor, & impensa periit.

Num. 22. namque statim.

HOc tortum residet in personis, & earum qualitate, Nam si homo simplex examinandus est, perfacile est medico ab eo cum labore veritatem elicere, nec cum eo per circuitus, & circumlocutione est eundum, sed cominus decertandum. Si.n. astutus aliquis, aut ferè somnolentus, excute illi somnum, interrogationibus inuolue, quantum potes. sic clauus clauo truditur, expugnandus est industria tua. Sicut enim languentibus non est eadem medicina adhibenda, sed secundum corporis capacitatem, sic non est vnus modus interrogandi, iuxta illud Poetæ.

Iudicis officium est, vt res ita tempora rerū
Quærere quæsito tempore tutus eris.

Et temporum, locorum, personarum ratio exacta est habenda, quia

Non eadem tellus parit omnia, vitibus illa
Conuenit, hæc oleis, hic bene farra virent
Et sicut variant rerum successus, & ita variabimus artes.
Qua ventus, ita & naturæ industria fertur.

Num. 22. *Etenim*.

APud nos Mediolani indagatio hæc inutilis est, quia Nou. Constit. cauetur titu. de accusat. §. à sententia, vt in causis criminalibus, non detur appellatio siue interlocutoria sit, siue diffinitiua. Si tamen scire cupis, quomodo locus hic sit intelligendus inspecto iure communi, Vid. Scac. c. 97. à nu. 81. vsque ad nu. 101. Farinac. q. 38. num. 10. cum mult. sequen. Quando ergo Iudex interloquitur aliquem torturæ subijciendũ, tũc hæc vox Iudicis est interlocutoria iuxta no. ad l. quod iussit de re iudi.

Num 29. *Quid autem*.

MEdiolani proponuntur exceptiones aduersus tormenta inferenda, quas si Iudex videt militare, admittit, sin autem reijcit. Quin etiam intersunt Regii Fiscales ex munere eorum, quorũ doctrina, & iudiciorũ praxis omne periculum admitti iudicibus, ne in sindicatu teneatur, tamquam indebitè torquentes, itaut Iudices errare labi nequaquã soleant, aut perraro. Neque existimo aliquam esse Ciuitatũ in qua magis examinẽtur tam reorũ, quã testiũ exceptiones, quã in hac florẽtissima vrbe Iustitię cultrice, nam è togatis sedent, atq; vt in a diu so-

diu sedeant, incolumesq; viuant tres I. C.

Federicus Quinctius, vir in omni genere scientiæ versatus, & inter dictos velut sydus refulgens.

Hieronymus Calletus Hispanus, cuius vox & si metum reis inferre videatur; attamen in votis proferendis omnis lenitatis, & humanitatis est studiosiss.

Iacobus Antonius Carpanus Collegiatus, cui post aduocationis, Vicariatus Iustitiæ sine sorde, ac cum laude gest. aditum ad Fisci munus patefecit.

Sindici Fiscales.

Io. Ambrosius Ferenus, iampridē in hac Ciuitate multis honoribus, & delegationibus honorificis functus, primariusq; Causidicus collegiatus.

Iul. Cæsar Confalonerius Causidicus collegiatus inter omnes modestissimus, pietate nemini secundus.

Io. Baptista de Negronibus de Ello causidicus collegiatus criminum acerrimus expugnator, tanta vero pręditus probitate, quanta in quoquam desiderari possit, itaut, cui ille resistit, det manus necesse est.

Num. 30. *Præterire.*

HOc etiam seruatur ob periculum vitæ imminens, & ciborum indigestione iuxta Clar. q. 64. vers. decreta Farinac. q. 38. n. 32. versi. limitatur septimo, vbi causa refertur, ne vertatur

Scapp, de iur. non scrip, lib. 5. cap. 97. nu. 12. & 13. Boss. de indic, nu. 17. & concludenter probata in genere suo, Mascard. concl. 462. nu. 11. & 19. ita vt sola torquendi confessio deesse videatur Aym. cons. 6. nu. 12.

17 † Namq; Iudex debet esse quodammodo certus, antequam torturæ reum supponat, illũ tale delictum commisisse; Scapp. d. tract. cap. 97.

18 nu. 12. † ac de indiciorum verisimilitudine per probationes, non autem per diuinationes sibi constare facere. Bald. cons. 78. lib. 4. Sim.

19 de Præt. cons. 15. nu. 18. † aduertendo etiam, ne plura insimul coniungantur indicia ad vnũ perfectum indicium constituendum, si diuersa illa sint, nec ad eundem spectent rei finem, Becc. cons. 85. nu. 2. Simon de Præt. cons. 15.

20 num. 18. † quandoquidem indicia remota in simul coniuncta sufficiunt ad torquendum, si vnum aliud coadiuuet, ac tendat, vt dixi ad eundem rei finem. Moder. Roman. de indic. & tortur. quæst. 37. num. 34.

21 † Antequam verò ad torturam deuenias, erit reus interrogationibus, & monitionibus hortandus, & suadendus ad fatendam veritatem super iis, de quibus extant cõtra ipsum indicia in processu. Charth. in sua pract. interrog. lib. 4. cap. 1. num. 58. quodam tamen diuerso modo, ac ratione, tunc vtendum tibi

22 erit, † namq; statim, & in continenti ad rem, & negotium de quo agitur, descendendum est,

non

non autem amplius ambagibus, & longius repetitis percunctationibus vtendum. Charc. d. lib. 4. cap. 1. num. 58. & si reus adhuc in sua
23 pertinacia persistat, * tunc in vnum recollectis, & quasi in epilogum repetitis indiciis in processu diuersis in locis dispersis, & quæ in fine constitutorum recolligenda esse monuimus, succinctè tamen, & quam breuissimè, &
24 labiis vt aiunt primis illa attingendo; † hortaberis semel & iterum ipsum reum ad veritatem fatendam, ipsi ante oculos obiiciendo; quatenus stantibus tot indiciis tanquam vrgentibus negandi locus sibi amplius relictus non est, & quod si adhuc in obstinatione perseueret, ad quæstionem contra ipsum erit procedendum, quæ quidem comminatio ante decretum torturæ permitti solet, Char. d. pract.
25 lib. 3. cap. 1. num. 59. & seq. * Si vero etiam adhuc obstinatè in negando reus perseueret, ad torturam tunc deuenire poteris, interposito prius decreto de torquendo, iuxta inferius notata formas.

26 † Quod quidem decretum ita interponendum est, vt statim quasi vnico contextu post illud ad torturam deueniatur; nisi tamen loci consuetudo, & stylus, aut Statutum aliud sua-
27 deat, diuersamque præscribant formam; nec etiam palam his circumscriptis, tale decretum faciendum est, ne detur materia appellandi. Clar. quæst. 94. vers. sed quid agendum. Ideò-

que

que solent practici assessores preuiis dictis monitionibus, & comminationibus de torquendo pronunciare, decernere, & mandare, reum adhuc negantem duci ad locum torturæ, ibiq; spoliari, ligari, & funi applicari, & tandem aliquibus aliis factis monitionibus videlicet, quod veritatem fateatur, nec patiatur se in altum eleuari, secundum prædictas inferius tradendas formulas, eundem pertinacem pro veritate habenda, cum aliàs haberi non possit, mandare ipsum reum in altum eleuari, Clar. d. quæst. 64. vers. sed quid agendum.
28 Etenim postquam reus tormentis applicatus fuit, si tunc appellaret eius appellatio accipienda non esset, prout recepi deberet, si Iudex pronunciaret palam reum esse torquendum, vel extare contra illum indicia ad torturam sufficientia, Clar. d. quęst. 64. vers. sed quid agendum. Chart. in d. pract. lib. 4. cap. 1. n. 69.
29 & seq. Quid autem si tunc peteret sibi dari copiam indiciorum cum termino ad se defendendum, nunquid esse audiendus? Ego teneo, quod si allegaret aliquid releuatus, quod probatum indicia prædicta elideret, vel ita labefactaret, vt torturæ locus non esset, profecto iniquum esset copias petitas denegare, si vero videretur illas ad diffugiendum, & dilatandum petere, omnino ad torturam procedendum foret, Charth. in d. q. 64. vers. sed quid agen-
30 dum. Præterire illud nolo, quod nemo à cibo

bo

bo statim torquendus est, sed post aliquot horas, quam comederit, & biberit & secundum aliquos decem requiruntur horæ, Clar. dict. q. 64. vers. decreta tortura; at ego septem arbitror sufficere, cum hæ satis quidem sint ad quoscunque cibos, saltem ad effectum prædictum concoquendos, & ita obseruari vidi.

SCHOLIA IN CAP. I.

PRius nocere te oportet id de quo author meminit infra nu. 8. nam aduertendũ. Ad torturam non esse deueniendum nisi in subsidium, quia sumus per probationes certi de delicto tunc fatuus esset Iudex, qui reum torqueret, cum illud in dubium reuocetur a Doctoribus? An tortura purget veras probationes contra reum existentes, citari semper consueuit dictum Alberi. ad l. edictum, cum glo. ibi ff. de quæst. ad cuius dicti confirmationem videndus Præceptor meus Crauett. cons. 287. num. 4. versi. quia tortura, et si hoc impugnet Baiard. ad Clar. §. fin. quæst. 64. vers. illata, num. 116. versic. & hoc. Ego vidi diuersimode in Senatu obseruari. Nam Paganus bis, & ter tortus cum taxillo nihil confessus est, & tamen pœna ordinaria furti punitus fuit, licet Princeps, attento quod debeat affines nobiles, indulserit, vt caput amputaretur. Alter Ianuen. qui vas sacrum, in quo sanctiss. asser-

in sodomia, cuius pedes combusti sunt cum vnctione lardi porcini. Quem Ill. & Reuerend. Archiepiscopus Gaspar Vice comes fel. rec. non est passus cōtinuare in rectoria, cū diceret, eū & si purgasse per tormēta indicia, quibus vrgebatur, attamen in Ecclesia sua esse scandalosū. Cuius doctrina, cum sortius fuerim institutariū præceptorem, sanctissimiq. mores animo meo tenaciter hærent, & piè eius memoriam colere decreui, dum spiritus hos reget artus. De varijs tormentorum generibus plura apud Marsilium ad l. 1. ff. de quæstio. vbi ponit 14. species tormentorum diuersas. Cuius, & aliorum meminit Grilland. de quæst. x quæst. remissiuè.

Et inter alia tormenta, quorū se inuentorē fuisse profitetur, est tomentū somni subtractionis, quod vigiliæ appellatur. Cuius formam recenset ibi Marsil. nu. 27. Et scio, quod illo vsus est Ill. Senator Fr. Ranchonus Hispanus in causa sibi delata contra Egr. Comitem M. A. Aresinū, & socio imputatos de nece Fr. Ber. Varesini. Verum illud tormentum paruipendebat Domitius Comes Rosati, qui inter tormenta illa exprobrabat Iudici non carnificis, & omnes fuerunt liberati, & ille Senator paulo post abdicauit se à Senatorio magistratu.

Num. 22. Tortura.

INdicia, quæ dicantur legitima ad torturam plenè differit Paul. Ghirlandi seu Grilland. de quæstio. & tormentis in 3. quæstio. vbi de

indiciis indubitat, & dubitat. & num. 17. breuiter dicit, legitima ea appellari, quæ sunt proxima facto, & quanto propinquiora, tanto meliora, sed quæ sufficiant ad torturam, vt supra monui, non potest dari certa regula, paucis collige; quod prudens Iudex circumspiciat personam torquendam, indiciorum abundantiam, & vbi decreuerit torturam inferendam, tunc examinabit, qua grauitate, aut leuitate, aut moderamine sit irroganda.

Distinctè, quæ indicia ad inquirendum, ad inquisitionem formandam, ad torturam, ad condemnationem, an ex indiciis, & præsumptionibus in pœnam corporalem quis possit condemnari, quid in crimine assassinii, hæresis, simoniæ, idem Clar. §. fin. quæst. 20. & quomodo probentur q. 22. idem cum multis aliis. Et an plura requirantur indicia ad torquendum, & an vnicum sufficiat, Farinac. q. 37. nu. 43. & plur. seq. Plura etiam per eum q. 36. vbi multas indiciorum distinctiones affert, ita vt nihil desiderari possit, & me pudeat alium authorem proferre. Debet sane iudex plurimum eniti in perlustranda indiciorum qualitate, antequam reum mandet torqueri, ne teneatur in sindicatu, aut si tortus decesserit, & quãdo in eo præsumatur dolus, & quid si de facto procedit ad torturam, præsumatur dolus; & quid si reus asserat se fuisse legitimè tortum. Has, & alias quæstiones examinat Farinac. crimin.

mim. 2. lib. q. 37. & è contra, si Iudex non torquet torquendum de iure, an teneatur, & quomodo, & quando Iudex teneatur vti suo arbitrio in torquendo, Osasc. deci. 79. nu. 55. & 56.

Num. 16. *Erunt etiam.*

DEbent indicia esse concludenter probata in suo genere. Si remota saltem per duos testes, Farinac. de testibus quæst. 52. num. 13. cum seq. num. An per testes omni exceptione maiores, ibidem quid si testes sint inhabiles, quid si sint singulares, & an ex vnico remoto ad torturam perueniatur. Quid in occultis delictis, ibid. nu. 150. & 153.

Et de remotis in suo genere probandis per duos testes omni exceptione maiores, Bonacoss. in quæst. crim. §. inditia in prima parte, alios cumulat Camill. Borell. cons. 45. num. 55.

Et licet in indicio proximo sufficiat vnus testis; attamen debet ille esse omni exceptione maior Crauett. cons. 99. num. 4. Bursat. consil. 216. num. 41. vers. quod & lib. 2. Idem Borell. cons. 48. num. 3. vbi in proximo indicio idem dicit obseruandum, vt duobus probetur etiam testibus. Bursat. cons. 24. nu. 22. lib. 1. veritas est, de qua per Mascard. de probatio. conclus. 895. nu. 10. melius Clar. §. fin q. 21. vers. vnus testis, vbi quod ad hoc, vt vnus testis deponẽs de maleficio faciat legitimũ indicium ad torturam contra reum (quod indiciũ dicitur esse

iuris, distinguendo illud ab indicio facti) debet esse integer, & omni exceptione maior, contra quem nulla possit opponi exceptio.

Rursus, quæ sufficiant indicia ad torturam & de eorum diuisione plura scitu digna explicat Præses Menoch. de arbitr. iudi. casu 270. enumerat enim probabilia verisimilia, seu credibilia grauia, luce meridiana clariora, leuia, & necessaria.

Qualia vero requirantur ad capiendum, ad formam inquisitionem, ad condemnandum Vide Clar. q. 20. per tot.

Num. 17. Namque.

Paulò supra dixi.

Num. 18.

Repete, quæ num. 16. dixi.

Num. 19. Aduertendo

Vide supra, dum egi de indicijs imperfectis.

Num. 20. Quandoquidem.

Farinac. tit. q. 37. num. 38. vers. quid ergo dicend. ad cuius distinctionem recurras.

Num. 21. Antequam.

HOrum loco successerũt monitiones, quæ fiunt collectis per prudentes actuarios causæ omnibus, quæ rerum grauant, & vere ad sapientiam examinatorum ostendunt, aut eorum insciriam detegunt, cum sint in fructu præteritæ industriæ, & peritiæ in arte: sicut enim agricultor iacit in campis semina, vt postea metat

metat in tempore, ita Notarij varios interrogationum nodos, & laqueos parant ad veritatem extorquendam, vt rei vel vno modo, vel alio (tanquam captiua victima) in casses decidant, & aduerto, quia casu quo nō potest quis reus constitui, non est etiam grauandus expensa processus, sed in pace dimittendus. Quia bene valentibus non est opus medico. Et hoc in casu dicere possunt Notarii, audi, quod canebat Psyttacus ita edoctus Cęsari,

Labor, & impensa periit.

Num. 22. namque statim.

HOc tortum residet in personis, & earum qualitate, Nam si homo simplex examinandus est, perfacile est medico ab eo cum labore veritatem elicere, nec cum eo per circuitus, & circumlocutione est eundum, sed cominus decertandum. Si. n. astutus aliquis, aut ferè somnolentus, excute illi somnum, interrogationibus inuolue, quantum potes. sic clauus clauo truditur, expugnandus est industria tua. Sicut enim languentibus non est eadem medicina adhibenda, sed secundum corporis capacitatem, sic non est vnus modus interrogandi, iuxta illud Poetæ.

Iudicis officium est, vt res ita tempora rerū
Quærere quæsito tempore tutus eris.

Et temporum, locorum, personarum ratio exacta est habenda, quia.

Non eadem tellus parit omnia, vitibus illa
Conuenit, hæc oleis, hic bene farra virent
Et sicut variant rerum successus, & ita variabimus artes.
Qua ventus, ita & naturæ industria fertur.

Num. 22. *Etenim*.

APud nos Mediolani indagatio hæc inutilis est, quia Nou. Constit. cauetur titu. de accusat. §. à sententia, vt in causis criminalibus, non detur appellatio siue interlocutoria sit, siue diffinitiua. Si tamen scire cupis, quomodo locus hic sit intelligendus inspecto iure communi, Vid. Scac. c. 97. à nu. 81. vsque ad nu. 101. Farinac. q. 38. num. 10. cum mult. sequen. Quando ergo Iudex interloquitur aliquem torturæ subiiciendũ, tũc hæc vox Iudicis est interlocutoria iuxta no. ad l. quod iussit de re iudi.

Num 29. *Quid autem*.

MEdiolani proponuntur exceptiones aduersus tormenta inferenda, quas si Iudex videt militare, admittit, sin autem reijcit. Quin etiam intersunt Regii Fiscales ex munere eorum, quorũ doctrina, & iudiciorũ praxis omne periculum admitti iudicibus, ne in sindicatu teneatur, tamquam indebitè torquentes, itaut Iudices errare labi nequaquã soleant, aut perraro. Neque existimo aliquam esse Ciuitatũ in qua magis examinẽtur tam reorũ, quã testiũ exceptiones, quã in hac florẽtissima vrbe Iustitię cultrice, nam è togatis sedent, atq; vtinam

diu se-

diu sedeant, incolumesq; viuant tres I. C.

Federicus Quinctius, vir in omni genere scientiæ versatus, & inter dictos velut sydus refulgens.

Hieronymus Calletus Hispanus, cuius vox & si metum reis inferre videatur; attamen in votis proferendis omnis lenitatis, & humanitatis est studiosiss.

Iacobus Antonius Carpanus Collegiatus, cui post aduocationis, Vicariatus Iustitiæ sine sorde, ac cum laude gest. aditum ad Fisci munus patefecit.

Sindici Fiscales.

Io. Ambrosius Ferenus, iampridē in hac Ciuitate multis honoribus, & delegationibus honorificis functus, primariusq; Causidicus collegiatus.

Iul. Cæsar Confalonerius Causidicus collegiatus inter omnes modestissimus, pietate nemini secundus.

Io. Baptista de Negronibus de Ello causidicus collegiatus criminum acerrimus expugnator, tanta vero prędiçus probitate, quanta in quoquam desiderari possit, itaut, cui ille resistit, det manus necesse est.

Num. 30. *Præterire.*

HOc etiam seruatur ob periculum vitæ imminens, & ciborum indigestione iuxta Clar. q. 64. vers. decreta Farinac. q. 38. n. 32. versi. limitatur septimo, vbi causa refertur, ne

vertatur

vertatur torquendo stommacus, & vomendo patiantur ita, ne possit examinari. Circa horas, non satis sunt concordes inter se doctores. Tu adhibe peritos, quibus cognita magis possit esse in torquendo distantia temporis, vel melius cura, vt adhæreas longinquiori horarum scilicet, quia non decipieris, & proprium erit tuæ benignitatis.

SVMMARIVM.

1 *Reus pendens in tortura debet interrogari de omnibus ijs, de quibus contra ipsum extant indicia.*

2 *Suggestiones euitandæ sunt in primis, ne reus adducatur ad fatendum id, quod ignorat.*

3 *Rei responsiones omnes sermones, & verba in tormentis prolata imò suspiris, & lacbrymæ sunt diligenter per notarium annotanda.*

4 *Reus fassus per tormenta delictum potest in eisdem tormentis interrogari de causis, vnde fuit motus ad delinquendum.*

5 *Item de alijs delictis per ipsum verisimiliter commissis.*

6 *Item de socijs, & complicibus, & auxiliaribus.*

7 *Præsertim si delicta sint talia, quæ non solent vel non possint verisimiliter committi sine socijs, vel reus est malæ vitæ, & conditionis, & famæ, ac solitus delinquere.*

8 *De prædictis autē reus interrogādus est in genere*

nere, & quomodo.

9 *A suggestionibus tanquam à peste cauendum est.*

10 *Reus super alijs, & super sociis torquendus est cum protestatione.*

11 *Iudex reum in tormentis positum potest pluribus ictibus concuti, & quassari facere iuxta indiciorum, & personæ torti, ac delictorum qualitatem arbitrio suo.*

12 *Imò etiam pondera, & compedes ferreos ad ipsius torti pedes appendi facere pro veritate eruenda.*

13 *Cauendum tamen est in casibus ibi expressis.*

Quæ obseruanda sint, vbi reus fuerit in tormentis eleuatus, & dum in illis retinetur, & cruciatur. Cap. II.

1 DVm † reus pendet in tormentis debebis eum interrogare de omnibus iis, super quibus extant indicia contra ipsũ, tali tamen
2 ratione † vt à quibuscunque suggestionibus in primis caueas, ne reus ad id fatendum adducatur, quod ipse ignorat, Clar. q. 21. versic. retenta igitur. Charo. de interrog. reor. lib. 4. c. 2.
3 numer. 94. † Omnes autem ipsius rei responsiones, imò omnes sermones, & omnia verba, quæ ille in tormentis pendentes protulerit imò ipsa suspiria, & lacrymas, quas effuderit, diligenter per Notarium in processu annotari

tari curabis. Chart. interrog. reo. lib. 4. cap. 3. num. 82.

4 † Quod si reus fateatur delictum, de quo agitur principaliter; poteris deinde in eisdem tormentis ipsum interrogare de causa qua motus fuit ad delinquendum, Chart. vbi sup. cap.

5 1. numero 83. † at de aliis etiam delictis per ipsum verisimiliter commissis, quamuis indicia de illis non extarent praesertim, si persona sit suspecta. Clar. quaest 64. versic. successiuè quaero Scapp. de iur. non scrip. lib. 5. c. 59.

6 † Item poteris interrogare de sociis, & complicibus, si quos habuit ad delicta praedicta committenda.

7 † maxime vero si delicta talia sint, quae non possint, vel non soleant verisimiliter absq; socijs, & complicibus committi, Clar. quaest. 21. versic. dictum socii, vel si vti dixi, is qui confessus fuit, sit aliàs malae vitę, conditionis, & famae, & solitus delinquere, Clar. dict. quaest. 21. vers. dictum soc.

8 † At super praedictis oportet in genere, non autem in specie interrogare, provt an alia commiserit delicta, An aliquos habuerit socios, & quos.

9 † vt suggestiones euitentur, à quibus, tanquam à peste cauendum esse saepius te monui. Brune. de indic. & tortur. quaest. 52. nu. 56.

10 † Praemitti quoque debebit aliqua protestatio, quam per Notarium scribi facies, videlicet. T.... super praedictis reum interrogare sine praeiudicio confessatorum criminum, & iu-

rium

rium Fisco ex dicta confessione acquisitorum, adde etiam (si condemnatio aliqua præcedat:) sine præiudicio condemnationis contra ipsum late notorietatis criminis inde secutæ, & aliorum iurium fisco acquisitorum, & quomodolibet dicta de causa competentium, vt infra latius demonstrabo, & si conuictus reus appareat, subnectitur etiam alia protestatio, videlicet sine præiudicio probationum, & eorum, de quibus conuictus reperitur. Clar. quæstio. 64. vers. veritatis est. Scapp. de iur. non script. lib. 5 cap. 111. in princ.

11 † Præterea si indicia essent valde vrgentia, & bene probata, & reus esset robustus, tormentumque paruipendere videretur, ad delictum atrox, graueque foret, non satis quidem esset illum in prædictis tormentis detinere, sed pertinaciter negantem oportet pro arbitrio pluribus funis ictibus concutere, & quassare,
12 Chart. d. pract. lib. 4. cap. 1. num. 105. Aliquando etiam vbi criminis immanitas, & grauitas indiciorum id requireret, pondera, puta lapides, vel ferrei compedes pro veritate eruenda ad ipsius torti pedes appendere inhumanum non est; Clar. vbi sup. d. num. 105. & seqq.
13 † præsertim si ipse tortus non sit debilioris, & delicatioris naturæ, vel passus non sit missionem sanguinis, vel vulnus in pectore, aut non habeat difficultatem anhelitus, vel sit nimis crassus, & corporis grandioris, vel morbo gallico

lico, ethico, aut hydropico, siue alio simili laboret, quibuscum mitius tibi agendum consulo. Decian. consi. 95 nu. 135. & 136. lib. 2.

SCHOLIA IN CAP. II.

Num. 2. A quibuscunq. suggestionibus

Abunde supra dictum est.

Num. 3. Omnes.

EST omnium tamen vtilissima, tum necessaria hæc animaduersio authoris, quam excepit ex Char. de interrog. reis lib. 4. c. 1. n. 94. & omnia scribenda esset docet Foller. & Cuma. ibi relati, quod his versibus ludere placuit

Dum scribis, scribas, quæ tortus singula profert,
Et perfert, tua sit scribere dextra velox,
Inter quos patitur cruciatus, verba, querelas,
Dum fune excussa querulas ad sydera voces
Extollit, referas, quæ modo vota facit.
Neue horæ spatium taceas, quo pēdet in alta
Deponiq; petit sollicitusue rogat.

Num. 4. Quod si reus.

NEmo præsumitur delinquere absque causa. Quare præcipua hæc est cura scrscitandi, quam ob causam motus fuerit ad delinquēdum, ipsum etiam reum iuuabis, cum si causa fuerit honesta, faciliorem sibi parabit aditum ad eximendum se à pœna; si turpis est, parum decora maius contra se odium excitat, & tanquam fex ab omnibus relinquitur.

Num.

Num. 5. Ac de aliis.

QVod possit quis interrogari de aliis delictis per reum tortũ verisimiliter cõmissis hoc nimis generaliter dicitur ab authore: Quare constitue regulam negatiuam. Non posse confessum aliquod delictum, cuius extabant indicia interrogari de delictis, quorum nulla apparent indicia. idque Senatus censuit seruandum in causa sodomiæ illius Antonii Mariæ Palucii confessi, quem nonnulli, qui etiam insectabantur famam cuiusdam Doctoris, cuius innocentia postea emersit, & post multorum emulatione quod ei inuidebãt, Magistratus in hac Vrbe cum laude gestus absolutus est, curabant examinari super his, quorũ nulla extabant indicia, quia Senatus noluit, & recte prudenterque factum est ex consuetudine status Mediolani, quicquid sit in aliis locis iuxta Clar. 9. fin. q 64. versic. successiue in fin. qui hoc limitat non habere locum in assassinio, furto, sfrosatione annonę, vel bannito, & condemnato tempore exequendæ condemnationis. Hunc articulum plenè examinat Farinac. de indiciis quæst. 37. num. 169. & seq. & transit cum negatiua, & Iudices aliter facientes reprehendit. Recenset etiam bullam Pauli iij. Pontificis, qua hoc idem disponitur. Verum summam sensi lætitiam, quando vidi Senatum in causa de qua supra, hanc opinionem amplecti multum æquam, & scio, quod non mediocri

diocri mœrore sunt effecti hi, qui nouercali odio insequebantur d. innocentissimum Doctorem, quem de Magistratibus his artibus detrudere, vt ipsi intruderentur, cogitauerant, sed Deus hoc non est passus.

Num. 6. Vers. Item poteris.

QVando de se confessus, possit de aliis interrogari, puta de sociis, & complicibus Regula est negatiua, de qua per Grammat. dec. 8. n. x. & per tex. in l. qui de se ff. de quæst. l. vlt. C. de accusatio. & ideo si de facto interrogetur, vel sine interrogatione dicat de aliis, nō statur de aliis nisi in casibus, in quibus de se confessus interrogaretur, torqueretur de aliis. Si tamen contra illos alios præcedant indicia, vt est in latronibus, & assassiniis, in falsa moneta, in maleficis, & mathematicis, in seruo de nece Domini, vt indicet, cuius mandato id fecit. Si tamen ex se sine aliqua interrogatione confiteretur, seu respondeat de aliis illos inculpando sine aliquo alio iudicio, suspectum erit huiusmodi testimonium, sicut suspectus est testis, qui vltro se offert. Hæc sunt verba Grammatici.

In casibus ergo non exceptis, criminosus socios prodens, nullum facit indicium ad inquirendum, neq; ad procedendum, siue sponte dixerit, siue ad interrogationem iudicis, Clar. §. fin. q 21. nu. 5. versi. si vero quæris. Decian. testans de communi opinione,

Ad

Ad torquendum vero etiam contraria opinione retenta non facit indicium; & plura his addit Polyd. Rip. in suo insigni tract. de actis in articulo mortis cap. 31. num. 91. seq. Melius, & copiosius authoribus hoc confirmat Scaccia cap. 81. tit. de socio criminis extra torturam, & in torturæ in principio, ibi. n. prosequitur multas quæstiones citandas, & Clar. & Modern. Roman.

Num. 8. *Ac super prædictis.*

EAdem ratione non potest interrogari criminosus super sociis in specie iux. glos. ad d. l. vlt. vbi Salic. num. 10. de accusat. Quando enim non procedunt legitima indicia, aut coniectura, non esset quærere, aut interrogare, sed suggerere, & hoc procedit, siue versemur in non exceptis, siue in exceptis, Clar. q. 21. vers. retenti, circa fin. vbi quod hoc casu totus processus esset nullus, & refert exemplum iudicis à Magistratu grauiter reprehensi, qui per suggestionem alium interrogauerat.

Plura in hac materia suggestionis videnda sunt apud Cart. in sua prax. interrog. reor. lib. 3 cap. 1. à num. 54. vers. septimo præcauere, per multos numeros subsequentes.

Num. 10. *Præmitto.*

PRotestatio hæc salutifera est, quam adhibere de more solent notarii, etiam quod leuiter quis sit indiciis grauatus. Causam huius protestationes assert Clar. q. 64. vers. verita

tis est. De hac quoque Chart. de interrog. rei, lib. 4. cap. 1. num. 96. vers. prout etiam idẽ cap. 1. numer. 80. de execu. sent. cap. bannit. De hoc supra memini, dum dixi, non debere iudicem torquere super delicto probato, vel per testes idoneos, vel per confessionem rei, quam perperam iudex faciat, audi hoc carmine exaratum,

Imprudens torquet vir crimen sponte fatentẽ
Testeque conuictum lege vetante reum,
Qui si tormenti rabiem contempseris, expers
Pœna mortis erit, pœna ferenda minor.

Num. 11. vers. Praterea.

QValitas tormentorum qualis, quantaue futura sit siue in reo, siue in teste, multis annotatum est in locis.

Dispeream, nisi me hæc materia stomachatur, & tędium affert, cum se se offerunt multa tormentorum genera; Gradus quippe quia natura mitis sim, itaut non facile sit ante oculos meos versari aliquem quæstionibus seuerissimis expositum. Parce ergo loqui volo, naturæ meæ inseruiens, & indulgens,

Nã hac in re desunt vires ad me mihi, iusq; regedũ
Auferor, vt rapida concita puppis aqua.

Vide tamen plene Ghrilandum, Carth. hic in margine allegat. Clar. q. 64. vers. vlt. viden.

Dico tamen quod genii mei est, videlicet, Quod funis, seu (vt dicitur) corda, subtilis affert acriorem dolorem, quam grossa. Par. de

Put.

Put. de sindicat. in verb. tortura il 3. cap. 4. in cip. de repetit. numer. 5. in fin. & hoc tormentum appellatur fidicularum, de quo loquitur tex. in l. Decuriones, & ibi glo. in verb. fidiculæ C. de quæstio. Quinq; tormentorum genera recenset Farinac. q. 38. num. 63. cum seqq. lib. 2. Hæc, & alia tormenta recollegit Martianus Marcus eximius practicus, qui magistratus primarios tam in hac Vrbe, quam extra gessit in suo eruditissimo (vt fertur) opusculo de cogendo eos, qui fateri nolunt. Ideo cum mihi fides facta sit, eum librum imprimendum, eum percurras. Quia.

Nautæ de ventis, de tauris narrat arator,
Et numerat miles vulnera, auarus opes,

Hortor tamen in Domino omnes, ac quantum fieri potest, abstineant à nouo torquendi: & inusitato genere, ne inter carnifices locum inueniant, & præsertim per quod rei carnes scidantur, neq; vt ipsi judices propriis manibus partes satellitum præripiant, cum id eorum dignitate alienum sit. Plures Doctores contra hos iudices inuehuntur, quorum longa est nomenclatura apud Farinac. dicto loco nu. 56. vers. & in omnem euentum.

Num. 13. *præsertim si.*

CVm his mitius esse agendũ, quibus inest aliquis morbus ex his enumerat quinetiam cum eis mitius agitur, quia si ad aliquam pœnam minus apti inueniantur, commutatur

pœna. Et de more visitantur ad præsentiam Secretarii Senatus deputati, & fiscalium ne fiant imposturæ. Prout factum est in persona Gabrielis Procobelli Luganen. qui cũ brachio debilitatum se dixisset ad effugiendum publicam torturã, per vnum brachiũ funi eleuatus fuit: Postea verò cum ad triremes perpetuos esset dãnatus, & inhabilis reperiretur, furcis suspenderetur, fortitudinẽ Milonis professus est, neq; eo aliquem ex damnatis ad reum futurũ robustiorẽ ad remigandũ adiudicatus; ita timor addit alas, & more languentium quos Grillus parum artis medicæ peritus adhibita ebuliente aqua promiserat, e lecto tamquam cælitus restituta valetudine sani surrexerunt. Debilitas tamen hæc multis modis probatur, vel per exundationem venę in pectore, aut anhelitus difficultatem, aut ob vulnus in pectore aut ex morbo Gallico. Meminit tamen habito igne ad plantas pedis, ex quibus multus fluxit sudor quendam ex morbo Gallico conualuisse, sed non hyrundo facit ver.

Scio etiam, quod cũ tortus fuisset Ferrãdus Cagnola nobilis imputatus da nece Capitanei Speciani, qui processus instruebatur corã M. Ill. Aluisio à Castella visitatore huius status adeo in ipsis tormẽtis ei gutta intumuit, quod nisi illico fuisset depositus, actum de eo erat: qui vere eius criminis innoxius gratias egit Deo Opt. Max. tabulasque votiuas suspendit

ad

ad templum diui Bartholomæi.

Non me etiam latet, multos sibi ipsis procurasse morbos, puta cauteria ad tempus, donec ea excusatione tormenta declinarent, & eluderent, quod quotidie vsu receptum est.

Nec me præterit etiã, quod multi sunt casus, quibus mitigari solent tormenta puta refrigeratio carbonis candentis per infectionem aquæ vitæ, de quibus infra, sed non est propositæ materiæ argumentum.

SVMMARIVM.

1 *Tempus detinendi reum in tormentis, iuxta qualitatem personarum, indiciorum, & delictorum supputari debet.*

2 *Tormentus funis non debet excedere qualibet vice horam integram.*

3 *Tortura tempus debet commensurari de momento ad momentum, & ideo solet retineri horologium pulueris ad effectum cognoscendi quemlibet horæ lapsum.*

4 *Tempus quo reus permansit in tormentis annotari debet per notarium.*

5 *Iudex qualiter interloqui debeat, quando mandat reus de tormentis deponi.*

6 *Clausula animo, &c. posita in decretis depositionis à tormentis per iudicem, quid operetur.*

De tempore, quo reis in tormentis detineri potest. Cap. III.

1 TEmpus detinendi reum in tortura æquus, & timoratæ conscientiæ iudex pro qualitate personarum, delictorum, & indiciorum
2 supputare debebit, ita tamen vt tormentorum funis qualibet vice horam non excedat integram, qualibet momenta commensuranda sũt
3 idcirco solet retineri horologium pulueris ad effectum cognoscẽdi quemlibet horæ lapsum:
4 cum reus de tormentis deponitur spatium per notarium annotatur, quo ille in tormẽtis permansit, Chart. d. cap. 1. num. 115. & iudex deinde mandat illum leuiter de tortura deponi, dissolui, brachia ei adaptari, ipsum reuestiri, & ad
5 locum suum reponi, animo tamen, &c. Clar. q.
6 64. versic. vltimo videndum, quæ, clausula Animo tamen, &c. importat animum repetendi torturam quatenus opus sit, quid significet ista clausula, vide per Char. dicto cap. 1. num. 116. & seq. & hæc omnia pari modo per notarium annotari debent.

SVMMARIVM.

1. *Tortura semel illata repeti potest ex iustis causis.*
2. *Et quæ sint iusta causa, quibus regulari de-*

be

bet arbitrium iudicis in hoc.

3 *Tortura repeti non potest, nisi noua concurrãt indicia à primis vrgentiora, & diuersi generis.*

4 *Author tamen dicit, id non seruari in practica, sed relinqui arbitrio iudicis.*

5 *Et quando hoc procedat sine difficultate.*

6 *Practici Criminalistæ quid faciunt, quando volunt torturam repetere.*

7 *Tortura repeti potest vsque ad tertiam vicem, & qualibet vice potest reus ter quassari.*

8 *Reus sustineri torturam nihil fatendo, absolui debet cum clausula tanquam non repertus culpabilis ex hactenus deductis.*

9 *Vel relaxari cum cautione de se repræsentãdo.*

10 *Aliquando etiam ex causa in pœnam extraordinariam damnari potest.*

De tormentorum repetitione, an & quando ei locus sit. Cap. IV.

1 TOrtura * semel reo illata, iterum potest inferri, & sic repeti, si ex iustis causis repetenda esse videbitur, Scap. de iur. non scrip. lib. 5. cap. 108. num. 14. & 15. Clar. quæst. 64.

2 vers. vltimo, * videlicet criminis immanitate, cõditione rei, grauitate, vel leuitate torturę illatæ, ac indiciorũ contra reũ militantium natura optimè perpensa, Clar. q. 94. versic. debat

3 igitur. * Et quamuis ad effectum, vt repetitio-

ni locus sit, Doctores communiter velint indicia noua, ac primis vrgentiora, Carrer. pract. crim. cap. circa, 6. nu. nu. 1. fol. mihi 93. diuersique generis concurrere debere, Clar. d. q. 64.
4 vers. vlt. videndum, nihilominus practica rerum magistra obseruat, vt arbitrio iudicis tortura repetatur, Scap. dict. cap. 108. n. 11. Clar.
5 dict. vers. vlt. vidend. † quod quidem sine difficultate transit, vbi prima tortura prædictis consideratis leuis fuit, Carrer. dicto loco nu. 2 Clar. d. vers. vlt. vel si repetatur, vt pandantur socij mandatores, &c. aliaque delicta, vel delinquendi causæ, iuxta ea quæ superius dixi in secundo capite. Carrer. d. loco num. 6. Clar. d. q. 64. vers. successiue.
6 Extat autem stylus, quem solent obseruare practici criminalistæ æquiuolentes torturam repetere, eam leuiter puta per dimidiam partem eius horæ prima vice inferūt, & si reus substineat, postea illam acrius continuant, puta per horam integram, vel alio leuiori tormẽtorum genere, vt in vigiliā, Clar. d. q. 64. vers.
7 vltimo. Repetere autem licet ipsam torturam (vbi repetitioni locus est) vsque ad terciam vicem, & quablibet vice potest reus ter quassari, hoc est tribus ictibus funis concuti, Chart. d. pract. lib. 4. c. 1. nu. 132. & seq.
8 † Quod si ad huc ille sustineat nihil fatendo, cum iam purgata sint omnia indicia contra ipsum laborantia, Clar. quæst. 64. vers. illa-

ra

ta reo tortura, non enim procedendũ est in infinitum, Clar. quæst. 21. vers. vlt. quæro; absolui debebit cum clausula tanquam non repertus culpabilis, nec de iure punibilis ex hactenus
9 deductis, vel etiam relaxari cum cautione de se repræsentando toties quoties, &c. Chart. d. lib. 4. cap. 1. nu. 133. & seqq. Aliquando tamen, vbi indicia sunt vrgentissima, & reus est valde famosus, etiam quod ille sustineat, non male facies si in aliquam extraordinariam pœnam, etiam triremium ad tempus illum condemnabis, Clar. d. q. 64. vers. illata reo tortur. & vers. & in hoc proposito.

SCHOLIA IN CAP. III.

QVanto tẽporis interuallo debeat reus in tormentis detineri, Clar. d. q. vers. vlt. videri, plene tractat. Cart. de interr. rei, c. 1. l. 4. n. 113. & seq. Nuuquã vidi, quod iudices egrediantur horã horologij, quod poni solet super mensa, super qua sedent iudices spectantes euentum tormentorum, in quod quidam, qui coram me torquebatur, respicien. dixit: Heu quanta est tarditas huius horæ multas horas continentis. Non secus, ac alter coram me vti iudice in loco Modoetiæ, qui postquam sen serat vim tormentorum, quibus ad confitendum scelus coactus fuit, dixit; Quantum deceptus sum ab his, qui affirmabant lugantiam

Modoetiæ ceteris esse præstantiorem, & meliorem.

In practica tamen, vt scias quantitatē tormentorum adhibendorum, vide Foller. in sua praxi Dialogic. in verb. Rei indurati torqueantur numero 16. vesicul. sed cum quo moderamine. Vix tamen in torquendis reis errari potest, siquidem præscripti sunt certi torquēdi modi in praxi, Clar. §. fin. q. 64. versic. nunc de grauibus. nam rei non torquentur, nisi iussu Senatus Excell. iuxta Nou. Const. Mediolani, tit. de pœn. §. nullus officialis, (ad quorum declarationem viden. Plottus in cons. 52.) Mandantes quod nullus officialis, nec condemnet, nec absoluat in casib. relat. ibi, & licet Decretum non loquatur de tortura inferenda, attamen quia non torquentur rei nisi secuta diffinitiua, ideo hoc in antecedens necessariū eis prohibire videtur.

Nu. 6. Quæ clausula

Est superflua ea clausula, vt per Boss. de tortu. n. 48. Attamē protestationes hęc solent a Notarijs adijci ex consuetudine. Vnde succedit, quod clausulæ habētur pro appositis, quæ de consuetudine apponi solēt, Et nō esse necessariam hanc protestationem tradit Farinac. q. 38. num. 104. vers. Secundo, lib. 4. titu. de tormentorum repetit.

Circa repetitionē quæstionum vid. Præsid. Menoch. tract. de arbit. iudi. casu 27 accurate

te

te. Circa quam nonnulla ex Doctoribus collegi per modum summulæ in tuam vtilitatem.

Primo, quod vltra tres vices repetenda non est tortura ex quibuslibet indicijs etiã vehementissimis; licet in reo semper negante nisi bis torturam admittat. Farinac. d. quæst. 38. n. 186. quicquid sit in reo, vel testes variantibus.

Secundo, vt parcant Iudices, quantum fieri potest, torquere in die feriata, & hoc est ad bene esse, & qui religionis sunt cultores id de bene facere, Farinacc. ibi. num. 198.

Tertio, torturam repeti nõ posse nouis non superuenientibus indicijs, etiam in atrociss. Farinac. ibi num. 27. & seq.

Quarto, quod indicia debent esse euidẽtiora primis ibidem nu. 76. 77. & diuersi generis.

Quinto, cõfessio extorta ex repetitione, quę fieri non poterat, non nocet ibi nu. 78. Marsil. in sua prax. crim. § quoniam, num. 42.

Sexto, in dubio pro non repetitione facienda pronunciandum esse.

Septimo, repetitionem remitti arbitrio iudicis, quod debet esse regulatum à iure, n. 86. apud Farinac. vbi supra dixi.

Octauo, torturam non esse repetendam debili infirmo, vt supra dixi.

Nono, torturam non esse repetendam eodẽ die, sed diuersis, & separatis diebus n. 104.

Decimo, si reus semel tortus ductus ad ratificationem, nolit ratificare, fit repetitio tortu-

tio illa, de qua supra non prosit, quando fit in fraudem, & quomodo sit ea vtendum vidende. vnus pro mille, Farinac. q. 40. num. 11. vsque ad fin. illius quæstionis, qui meminit in vrbe ita seruatum fuisse, & refert, Illustre exemplũ Io. Mariæ Brugnoli iudicis in causis criminal. Reuerendiss. Vrbis Gubernatoris, quem etiam sapientissimum, & summæ integritatis virum appellat, dignum fratrem ex multorum relatione Illustriss. Præsidis Senatus Bartholomæi Brugnoli, cuius singularis, & admirabilis sciẽtia summa cum benignitate coniuncta, ita in admiratione habetur, vt mensuram nominis sui, & ingenii præstantia senatorum illum ordinem, cui præest ea, qua decet, maiestate mirificè compleat, cuius indefessum in tantis occupationibus studium, & studij oblectationem in magnam me persæpe admirationem rapuit qui sciam nullum librum ab eo non esse cum diligentia excussum. & reuolutum, & multas horas in elucubrationibus ab eo conferri. Ex simili Pruni arbore vtinam similibus studiorum cultoribus surculi, & palmites surgerent.

SVMMARIVM.

1 *Confessio facta in tormentis debet per eum confessum ratificari extra tormenta, alias non valet.*

2 *Confessi in tormentis aliquando solent confessionem*

nem factam reuocare.
3 Qua diligentia vti debet iudex cum reis confessis, & num. 6.
4 Ratificatio confessionis debet recipi die sequenti, quomodo hoc intelligatur.
5 Ratificatio confessionis, qualiter accipi debeat.
7 In ratificatione reus est commendandus, vt dicat veritatem, & caueat à mendacijs.
8 Ratificatione accepta statuitur reo terminus ad faciendum suas defensiones.
9 Confessiones omnes licet millies ratificatæ semper debent verificari cũ oĩbus suis circũstãtiis.
10 Et ita obseruant periti assessores, & Deum timentes.
11 Confessiones emanatæ de plano non sunt ratificandæ de necessitate.
12 Si reus recuset ratificare confessionem iam factam, debet denuo torqueri, vt ad dictam confessionem reuertatur, etiam si alia non superueniat indicia.
13 Fugienda tamen est iudicum quorundam crudelitas, qui tandiu reos in tormentis detinet, donec confessionem priorem amplectantur.
14 Repetitio torturæ hoc casu fieri potest vsq. ad tertiã vicem sed qua consideratione, & n. 16
16 Immo aliquibus casibus etiam vsque ad quartam vicem repeti potest, quod tamen auctor rarissime, & non nisi in aliquo atrocissimo casu faciendum suadet.
17 Quid faciendum reo ratificante, vel non ratificante,

cante, & in reuocatione persistente.

18 *Tortura repetitio fieri potest, reo minime audito quid in suis defensionibus post primam torturam, & ante repetitionem facere prætenderet.*

19 *Fallit in quibusdam casibus ibi expressis, in quibus defensiones dandæ sunt.*

De ratificatione confessionis factæ in tormentis quomodo illa recipienda sit. Cap. V.

1 SI reus ✝ fassus fuerit in tormentis, eius confessio debebit postea per ipsum extra tormenta ratificari; qui aliàs sine ratificatione nihil confessio prædicta valeret. Iulius Clarus & alii per eum allegati, quæstione 69. versic.
2 cæterum si reus. ✝ Verum quia pluries contingit, vt qui in tormentis confessi fuerunt aliorum carceratorum hortatu impulsi, quandoq. etiam minis, & verberibus moti confessionem
3 iam factam reuocare conentur: ✝ idcirco habita huiusmodi confessione, interim donec tempus ratificandi aduenіat, poteris ipsum reum mandare reponi in aliquo loco separato, si commoditas carceris suppetat, idẽ Clar. dicta quæstione 69. versic. cæterum si reus, Scap. de
4 iur. non script. lib. 5. cap. 101. in fine. ✝ & si subsit timor, ne metu pœnæ sibi mortem consciscat, vel aliquid mali sibi ipsi moliatur, pote-

ris

tris omnia instrumenta, quæ huiusmodi paruũ animi conatum iuuare valerent, ex dicto loco diligenter amoueri facere, ac per temetipsum locum inuisere, vel etiam Birruarium aliquem vel personam aliquam tibi cognitam, & fidelem in eodem loco insimul cum dicto reo confesso constituere, aut alio modo, prædictis occurrere, prout tibi opportunis visum fuerit, & ita ego pluries obseruari vidi iuxta causarum, & personarum qualitatem.
5 † Ratificatio autem confessionis iam factæ fieri solet die sequenti, & quamuis confessio emanasset antecedenti sero, poterit illa nihilominus sequenti mane apud acta recipi, sicque obseruatur de consuetudine, licet nonnulli certum horarum numerum ipsam ratificationem præcedere debere affirment, Clar. dict. q. 64. vers. & circa hanc ratificationem, & vide Char. in pract. lib. 4. cap. 1. num. 140. cum plur. seqq.
6 Habita igitur à reo confessione, ipsum die sequenti in aliquem locum à tormentorũ loco separatum, si possibile sit, educi iubebis, deinde ea, quæ fassus fuerat, vt saltem in substantia repetat, curabis, & eidẽ suam confessionẽ de verbo ad verbum clara, & alta voce per notarium scribentem legi mandabis, ac denique opportunis interrogatoriis nunquid contenta in sibi lecta depositione ipse fassus fuerit, illaque velit modo approbare, & ratificare & an aliquid intendat addere, vel reuocare

dili-

diligenter perquisiueris. Marsil. in sua pract. §. quoniam, numero 1. fol. mihi 67. latius Char.dict.pract. lib.4.c.1. num. 145. cum seq. Quod si reus eadem repetet, dixeritque illa se confirmare, nullique se prædictis velle addere, vel detrahere, iam imperfecta est confessionis emanatæ ratificatio, Mars.dict.§. quoniam
7 numer.1.circa fin.* Non erit autem in conueniens dictum reum semel, & pluries commonefacere, vt bene aduertat, quoniam agitur de ipsius vita, honore, vel fortunis, & ideo vt dicat solummodo veritatem, & caueat a quibuscumque mendaciis. Idem Mars. d. §. quoniam
8 num.1.† Habito sic, vt supra confessionis ratificatione, quid faciendum sit habebis plane
9 inferius suo loco. inf. eod. lib. cap. fi. Interim tene menti, quod omnes confessiones licet millies essent ratificatæ, semper tamen verificandæ sunt cum omnibus suis circumstantiis,
10 † & ita obseruant periti assessores, & Deum timentes. Marsil.d.Io. Maran. in suo Specul.6. part.auct.14.num.15.

11 † Quod autem dixi supra de ratificationibus confessionum intellige de iis confessionibus, quæ tormentis, tormentorum metu factæ sunt, Cæterum si de plano fuerint habitæ, nulla erit opus ratificatione. Carer. in sua pract.fol.9.num.29.

12 † Quid autem si reus confessionem iam factam ratificare recuset, imo illam reuocare co

netur? dic, quod est denuo illi repetenda tortura, vt ad confessionem iam factam reuertatur, etiã si alia non superuenirent indicia, prima enim confessio per tormenta expressa nouum creat indicium, quod in practica ab omnibus absq. vlla hæsitatione obseruatur, Boss. in sua pract.in tit. de tortu. num.43.

13 Ne tamen tu hoc casu carnificum quorumdam,(non enim hos Iudices nominare audeo) sæuitiam imiteris, qui tamdiu reum prædictum in tormentis detinent, donec in priori confessione perseueret, quoniam hoc omni iure prohibitum est. Francis. Pegn. ad di-
14 rect.inquisit.3.par.vers.sit.3.schol 54.† Si verò repetita tortura iterũ reus nõ confessus fuerit, sed ductus ad ratificandum confessionem factam illam denuo reuocauerit, adhuc erit repetitioni torturæ locus, secundum receptã omnium practicorum sententiam, qui hoc vsque ad tertiam vicem fieri posse asseuerant. Clar. quæst. 21. vers. vlterius quæro, Gomez.
15 var.resolut.tom.3.cap.13.num.27. † Sed tibi meo iudicio, vt legitimè agas, cum huiusmodi reo confitente, & nolente ratificare considerandæ erunt præcedentium indiciorum qualitates, si enim grauia fuerint indicia, ita vt ex illis legitimè possit repeti tortura, tũc si in secũda tortura confessus ductus ad ratificãdum neget, & ex tali variatione etiam tor-
16 quem poterit, † & si grauissima, & vrgentissima,

ßima forent indicia, vt tertio reum torturæ subiicere nephas non esset, & in tertia tortura confessus iterum ad ratificandum ductus negaret, vtique posset etiam quarto eidem tortura inferri, ne indicium variationis non purgatum remaneret; Char. in pract. inter. reo. li. 4. cap. 1. num. 163. sed hoc de 4. vice rarissimè & non nisi in aliquo atrocissimo casu, vel homine nequissimo, ne nimium crudelis videaris vt facias suadeo. Boss. in titulo de tortur. numero 44.

17 † Quod si reus tandem ratificauerit: debebit ei statui terminus ad se defendendum, &c. si verò obstinatè persliterit in reuocatione, tunc, aut relaxandus erit cum cautione de se repræsentando toties, quoties, &c, aut absoluẽdus tanquam ex hactenus deductis non repertus culpabilis, nec de iure punibilis, Chart. in sua pract. interrog. lib. 4. cap. 1. nu. 160.

18 † Si reus post primam torturam sibi illatã ad impediendum illius repetitionem instaret sibi dare terminũ ad se defendendum, & peteret se in suis defensionibus audiri, non esset audiendus, Char. d. pract. interrog. reor. lib. 4.
19 cap. 1. num. 171. & seq. † nisi tamen ille caussam huiusmodi suæ petitionis exprimeret, illaq; tibi releuans videretur. Chart. vbi supra, num. 180. & seq. vel si tortura, attenta indiciorum, & criminum qualitate, sufficienter purgata, modoque ad torturæ repetitionem

ex nouis indiciis deueniendum esse Char. vbi sup. 198. & 199.

SCHOLIA IN CAP. V.

De ratificatione confessionis facta in tormentis

ET si cõfessiones a reo delicti habueris, seu verius extorseris per tormenta, attamen nihil te assecutum fuisse putabis, nisi istis ratificet & ratif. pure, & simpliciter delictũ prout illud fassus fuit. Quamobrem attende ad ratificationem, ne eludaris. Plus tibi super est laboris in eliciendo ratificationem, quæ non eadem die, sed sequenti habenda est. Inuigiland. tibi est, ne quis perstringat aciem oculorum tuorum. Nam res soliciti plena timoris erit, quandiu ille non confirmet, & ratum habeat deposita in sua confessione. Quæ singula recte monet Clar. quæst. 64. versic. Cæterum. Ex quo ego colligo vnum, quod aduersatur cõmunibus regulis, videlicet, quod etsi ratificatio inducatur actu vel expresse, vel tacite, & par sit virtus taciti, ac expressi. l. Paulus respondit non tantis verbis, ff. rem rat. haberi, l. pen. ff. de decurio. cap. quoad consultationem, de re iudicat. Deci. consil. 297. col. 2. circa med. Alex. consf. 127, col. 1. lib. 5. cum simil.

Attamẽ hoc casu, in quo agitur de vita hominis, ratificatio expressa requirit, quia vita ho-

hominis non debet subiacere dubio actui, vel magis præsumptæ ratificationi per non reuocationem confessionis, vbi enim maius vertitur periculum, ibi cautius est agendum, & quia dum agitur ad pœnam corporalem, probationes debēt esse luce meridiana clariores, l. sciāt cuncti, de probat. Imo id est ex receptioribus Doctorum sententiis, late Mascard. de probat. concl. 1256. num. 21. vers. sublimitatur, in terminis precisis huius ratificationis, vt ad hoc non trahatur.

Num. 6. Habita.

Ratificatio ista non est necessaria.

Primò, quando fit sponte non adhibita aliena tortura.

Secundò, quando agitur contra aliquem in fragranti deprehensum, Ioseph Cumia citat. à Cartar, de interrog. reor. cap. 1. n. 152. vers. quæ quidem in fin. lib. 4.

Tertiò, quando quis fuit leuiter tortus, quia appellatione torturæ non venit leuissima tortura sicuti vulneris, vulnusculum, arg. l. scio, ff. de in integ. restit. & idem Carib. nu. 154. licet concludat tutius esse, torturam adhiberi, cui ego accedo, quia negari nō potest, quin vi, aut metu torturæ de nouo post primum inferendæ, cū leuiter tortus possit ad torturam reuocari.

Quartò hęc ratificatio nō requiritur in teste, sicut in reo (quod nota) & causam differentiæ affert Franciscus Castellus Aduocatus Ro-

man. inter quæstiones Farinac. de indic. q. 39. nu. 139. 140. non enim valet argumentum de tortura criminosi ad testis torturam.

Quinto loco ratificatio est necessaria in depositione socij criminis contra alium declarãdo, vt per Scac. c. 81. n. 9. vers. quinto dubitatur, qui respondet obiectionibus, tu videas.

Sexto hæc ratificatio est necessaria in socio criminis grauante aliũ sociũ intra tormẽta, quia debet fieri, & ratificari in faciẽ nominati, Farin. in q. 43. nu. 140. quem refert, & sequitur Scacc. cap. 86. nu. 68. versic. & cum in tortura, vbi dictat modum, seu Methodũ Notarijs concipiendi, hanc ratificationem, seu confessionem, quando delictum est probatum plene per testes, Marsil. in d. practi. & §. quoniam, num 39. vers. scias, vbi quod ratificatio nil aliud est, quam perseuerantia in confessione. Postremo in hac materia addduco tibi singularem quæstionem Aug. Beroi, quæ est in ordine. 126. incip. si quis crimen confessus fuit bis vario modo, & confessionem suam postmodum generaliter ratificasset, an hic pœna criminis puniri possit. Verum nos loquimur de ratificante confessionem per torturam extortam: At in casu Beroi agitur de ratificatione spontanea primæ confessionis, sed tamen vario modo, vtilissima tamen est ea quæstio.

Num. 6.

Num 9. Interim

NEscio quid hic Author loquatur, cum legantur ei depositiones primæ ad vnguē per Notarium, nec mihi negotiū facessit Marsil. in prax. §. quoniam, num. 1. qui non in his terminis loquitur.

Num. 11. Quod autem dixi

Supra pluries hoc repetitum est.

Num. 17. Quod si reus.

CArthar. lib. 4. cap. 1. nu. 164. solet tamen statui terminus ex lege, nam non currūt nisi habita copia processus, & merito, qui non dicitur negligere; qui est legitimè impeditus ex facto alieno, ideo nullum currit tempus, iux. no. ad cap. ex tenore de appellatio. l. vlt. §. donec. C. de iur. deliber. l. 1. & ibi Doctor. C. de bon. mater. cum simil.

Num. 18. Si reus

INsignis hic est articulus, an ad impediendā repetitionem post primam torturam sit quis audiendus in suis defensionibus. Concludit author, non esse dandas, Ratio est, quia est quædam continuatio prioris torturæ; ex quo enim ante primam torturam illatam reo datæ sunt defensiones, alius terminus post cœptam torturam dari non debet, præsertim, quia hoc videtur per calumniam peti ad differendum, & ad se subtrahen. à veritate proferenda. Cum verò nihil tā sit generale, quin aliquo modo restringatur; Ideo hoc casu Iudex obseruare

debet, an aliqua innocentiæ exceptio superuenerit repetendo, ex qua sit audiendus, puta per euidentiam facti, quia hæc probatio nunquam censetur exclusa, puta quis superuenisset notitia eum, qui dicebatur mortuus peruiuere, quæ omnia scitissime prosequitur Cart. lib. 4. cap. 1. n. 183. vers. & facit.

Quid autem, quando tortura sufficienter illata est iuxta qualitatem indiciorum, quæ sufficienter purgata sunt: an si ex nouis indiciis sit repetenda, debeatur petenti copia indiciorum. Dic, quod sic, ratio est, quia hæc repetitio ex nouis, non dicitur continuatio, sed noua torturæ illatio, ergo idem erit, quod in prima tortura esse debet. Superiora ergo locum habent, quando quis non sufficienter tortus.

Vix tamen hæc in facto contingunt. Cum iudices adiicere soleant in prima tortura, illā clausulam, fuit depositus animo, &c. & sic nō potest apparere ex nouis indiciis torturā esse repetitam, cū prudētes Iudices ad id se astringere nolint, sed ad actum torturæ deueniunt eò meliori modo, quo possunt, & semper pro Iudice præsumitur, vt quis dicatur bene, vel male tortus. Ideo frustra super similibus quæstionibus te occupabis.

Quæri etiam potest, an si Senatus mandet prout quotidie facit inspecta personarū qualitate, & delicti, quem esse torquendum super processu informatiuo, an possit is repetere

tor-

torturam iuxta superius dicta.

Hanc quæstionem in terminis præheminẽtiæ Magnæ Curiæ Vicariæ Neapolit. poni Cart. & pro affirmatiua resoluit. Dura tamen mihi videtur praxis, & nec facile concedenda in terminis nostris propter recessum à dispositione iuris, a quo exorbitare videtur. Ideo laudarem iudicem, vt de secutis coram se, & de resultantibus ex prima tortura Senatum admoneret deliberaturum super repetitione.

SVMMARIVM.

1 *Tortura incipienda est ab eo quem verisimile est facilius confessum iri.*
2 *Fæminæ facilius confitẽtur in tormentis, quã masculi, sed hoc aliquando fallit.*
3 *Personæ, a quibus tortura incboari debet, enumerantur nonnullæ.*

A quibus tormenta inchoanda sint. Cap. VI.

1 SI † plures sint rei, contra quos ad torturam deuenire oporteat, ab illo semper incipiendum erit, a quo melius, & citius veritatem excerpturum te arbitraris, Bald. de perigl. in tractat. de quæstion. & torment. nu-
2 mero 7. † vt puta prius a fæmina, postea a masculo, licet hoc aliquando fallat, Conrad. de offic. Præto. in tit. de neg. crim. numer. 40.
fol.

3 fol.mihi 251. & quoad masculos ✝ prius a timidiori, debiliori, & iuniori, quam è contra, Bal.& Cap. locis sup.citat. Clar. quæst.64.versic.quæro si plures, & prius a suspectis, quales sunt homines malæ vitæ, opinionis, & famæ, habentes malum, & turpe nomen, siue malam physonomiam, qui ve primi cadauer occisi repererunt, aut alias simile delictū commisere runt Carrer.in sua pract. in cap. incipien. habitis indiciis, fol.88. in princ. Contard. vbi sup. d.num.40.

SCHOLIA IN CAP. VI.

INdustriosa est hæc speculatio, a quo tormenta sit incipienda, in qua iudicem habere beneuolum, & gratum expedit, cum de eo, quod facio in proponendo, vel postponendo vnum magis, quam alium, non sit sindicandus, cum tamen religio, & prudentia in eo dominari plurimum debeat. Ideo huic theoricæ adhærere optimum est. In pœnis etiam sumendis aliqua est obseruatio, quam enixe licuit superioribus mensibus intueri in his, qui furcis sunt suspensi ob homicidium patratum in personam cuiusdam de Citnusculis in quo quatuor fuerunt complices, vna cum vxore, quæ erat satis formosa, cuius pulchritudo omnes excitabat ad miserationem, & me quoq; ad lachrimas, etsi

pro

pro accusatoribus consuluissem, quod responsum inter alia imprimetur.

Hanc quæstionem absoluit Cart. rei Papien. interrog. reorum, lib. 4. cap. 1. num. 208. versic. item, & illud, & particulares doctrinas super vnoquoque casu tradit, & incipien. in torquēdo a solito delinquere, tradit Farin. lib. 1. q. 23. num. 23.

Ex malo tamen nomine, aut Physionomia solet quis non parum torqueri Farinac. q. 52. nu. 166. vbi hoc absurdũ censet, lib. 2. iunctis aliis de quibus penes Scacc. q. 86. nu. 29. Clar. q. 64. versic. quæro si plures. Et num. 30. dicit, Quod si quis Iudęus effectus Christianus retineat nomen Iudaicum antiquum, ac eo vtatur ostenditur amor erga Iudaismum, & præsumitur eum approbare. *Sic* Alexander Magnus victo Dario Persarum Rege, cum in mores Persicos transiisset, seq; adorari præcepisset, non amplius Macedo habitus est, quia magna est vis præsentium morum ad cognoscendum quod quid est.

SVMMARIVM.

1 *Carcerati timentes, ne tortura subiecti fateri inuiti cogantur, solent procurare remedia contra torturam,*

2 *Remedia contra torturam experientia docuit non esse prorsus inania.*

3 *Iudex inuigilare debet, vt remedia prædicta inania reddat.*

4 *Remedia contra torturam ex quibus rebus constare soleant.*

5 *Remedÿs contra torturam quibus alÿs remedÿs Iudex occurrere debeat, vt illa reddat inania.*

6 *Abrasionem pilorum in toto corpore esse potissimum remedium contra remedia per reos ad torturam adinuenta author se expertum esse docet.*

7 Carcerati aliquid de foris comedendum, vel aliud deferri aliquãdo pati nõ debet Iudex.

8 *Subucula superstitiose cõfecta pro remedio cõtra torturam, quam author dicit se vidisse.*

9 *Illustriss. & Reuerendiss. D. Marianus Perbenedictus Cardinalis de Camerino laudatur.*

10 *Io. Iacobus Panicus Maceraten. olim Procurator Fiscalis Generalis in Vrbe laudatur.*

11 *Author fuit substitutus fiscals intimus, & à secretis Io. Iacobi Panici Maceraten. Generalis Fiscalis in Vrbe.*

12 *Exemplum remedÿ contra torturam valde mirabilis & num. 14*

13 *Desiderius Guido olim Gubernator Vrbis laudatus.*

14 Rei *torquendi aliquando habent verba memoria commendata contra torturam.*

15 *Et quomodo Iudex occurrere illis valeat.*

De

De remediis, quæ ſolent adhiberi contra tormenta, & quid faciendum ſit. Cap. VII.

1 QVoniam † illud inoleuit, vt carcerati ſibi ipſis conſcii, timẽtes, ne torturæ ſubiecti veritatem inuiti cogantur fateri, plura, & diuerſa procurent maleficia, quæ re-
2 media contra † torturam appellant, vt tormentorum vim pro viribus euitent: experientia autem docuit talia maleficia multoties, Diabolo forſan ita Dei omnipotentis permiſſu, operante, inania non eſſe. Paul. Ghirl. in tract. de q. & tort. q. 4. n. 13. & ſeq. prout ego pluries ſũ expertus, & a doctiſsimis viris, & in cauſis agendis criminalibus verſatiſsimis audiui.
3 † Ideo etiam circa hoc te admonitũ volo, vt maxima cura inuigiles ad effectum, vt illa quantum fieri poteſt inania reddantur. Char.
4 d. lib. 4. cap. 1. num. 220. & ſeqq. † Scias igitur talia maleficia, vt plurimum conſtare ex verbis, & notis deſcriptis, & deſignatis in aliqua chartula papiri, ſiue membrana, ſiue quam vocant virginem, quas quidem chartulas aliquãdo inuoluunt cera, & vel ingluriunt, vel abſconditam deferunt in aliqua parte corporis ſecreta, vel in veſtimentis, Char. d. loco num. 219. Itaque cum aduerteris reos tormenta paruipendere, vel in eis dormire, aut eis corpus intumeſcere, vel ſpumam ex ore profluere, ſiue aliqua alia ſigna videris, vnde coniicere

re post illos se maleficiis aduersus tormenta
5 prædicta communiisse: † poteris, vel tormenti genus mutare, Franc. Cas. rel. per Scapp. in tractat. de iur. non scrip. lib. 5. cap. 120. nu. 5. vel in alio carcere ipsum reum poni facere, expresse prohibendo, ne quid ex alio carcere secum deferat, Chart. vbi sup. num. 222. versic. 3. mutare, vel vestimenta omnia, ipsam etiam subuculam eundem exuere, aliaque diuersa superinduere, Chart. d. num. 222. versic. 4. omnes, etiam personæ partes, etiam os, foramina narium, & aurium, etiam anum, vel vuluam, & si qua plaga, vel cauterium, siue ruptorium vel incisio in corpore adsit, diligenter perquirere, Char. d. num. 222. versic. 4. Item capillos capitis, & pilos in toto corpore abradi facere Scapp. de iur. non scrip. lib. 5. cap. 120. numero
6 6. † quam quidem abrasionem solam potentissimum esse remedium sæpissime sum exper-
7 tus: † præterea nequaquam pati quod de foris aliquid comedendum talibus carceratis deferatur, Char d. num. 222. versicul. 6. vel aliqua subucula noua, quia ego vidi aliquãdo trãsmit-
8 ti superstitiosa cibari, † & semel vidi, & habui præ manibus quandam subuculam recentem maxima cum superstitione confectam
9 ad tormẽtorum dolorem tollendum. † Et quia causa erat grauissima, custos carcerum exhibuit illam Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Mariano Perbenedicto viro vigilantissimo,
&

& ob infinitas egregias, ac prope diuinas animi dotes merito nunc Cardinali de Camerino Domino meo Colendissimo, tunc Almæ Vrbis
10 Gubernatori, † ac Illustri, & Excellentissimo; & nunquam ob eius profundam doctrinam, integritatem, in rebusque agendis experientiã, soliditatem, virtutem ac virilitatem, atque indefessum, acutum, intrepidum, inuictumque in negocijs tractandis perficiendisque animũ ad studium satis laudato, quæ etiam visa fuit Io. Iacobo Panico Maceratensi tunc procu-
11 ratore fiscali generali † cuius ego eram substitutus intimus, & a secretis, ac causæ promoto, per quos prohibita subuculæ prædictæ traditione, factaq; desuper inquisitione prædicta omina comperta fuerunt.

12 † Non omittam, quando in hunc incidimus sermone, tibi referre casũ mirabilẽ, quem mihi narrauit recolendæ memor. Perillustris Reuerendissimusque D. Desiderius Guido Al
13 mæ Vrbis olim pariter Gubernator, quem virum me cognouisse, illiq; inseruisse & in pluribus etiam arduis illum mea opera vsum esse glorior, quia verè ad orbem vniuersum non Vrbem tantum gubernandam, & regendam, natus videbatur ob maximam, qua præcellebat in rebus agendis, & dijudicandis scientiã & experientiam, & qui illum cognouerunt probe norunt, quia vera loquor, vtinam illi longior vitæ cursus contigisset.

Nar-

cuum esse videbitur.

SCHOLIA IN CAP. VII.

MAleficos non patiaris viuere super terram, Deuteron. 28. *Sæpe* ego fui in opinione, *Sortilegia* hæc nullam habere vim ad fortificandũ: corpus aduersus quæstiones, sed potius eam constantiam in sustinendum tormentorum acrimonia, referendam esse ad fixam imaginationẽ eorum, qui se eis committunt, traduntq. septem antydota aduersus ea recenset. Cartha. lib. 4. cap. 1. num. 222. vers. iuuabit, Cason. de sortilegia cap. 10.

Memor sum, quod quo tẽpore detẽti fuerũt Iacobus Legorinus, & Baptista Gorlinus, & contra quem Gorlinum nullum tormenti genus præualeret, reperta fuit tandem quædam paruula cera in medio capitis inserta abrasis pilis capitis, qui postea innumera fassus fuit assassinia tandẽ in frusta scissi fuerunt post quã Rotæ ligneæ intertexti fuerunt in loco *Cagnolæ* distante a Ciuitate Mediolani per milliaria duo extra portam Cumanam, quo in loco prope nemus dictum della Merlatta (nunc excisum est) homicidia frequentabantur. *Superstitiosa* sunt sanè & Dæmonis inuenta, qui cupit latria, seu Dulia adorari, sed hæc Theologis relinquamus. Plura de his ad satietatem per *Scacciã* capitulo duodecimo de iurisdict. iudic.

Ad occurrendum autem his incantationibus; & poculis, quæ sumuntur ad declinandã vim tormentorum, nullus in hoc genere vigilantior est eo, cuius supra meminimus Martiano de Marchis Toniello I. C. sceleratis hoste intensissimo. qui morte periti Medici priusquam torqueri mandet, medicinam aliquam reis ad sortilegiorum (si quæ sunt) euacuationem per custodem ministrari iubet (cum etiã in partibus pudendis inuoluantur, seu pilæ cæreæ cum characteribus, seu quid simile) Verum dum ille præcipi mandasset cuidam torquẽdo, qui arguebatur de vxoricidio, vt sumeret quãdam medicinam, recusauit, & ad eum remisit, bibendam, vt ille vices suas suppleret, nec vlterius super eius sumptione verbum factum est.

SVMMARIVM.

1 *Forma decreti interponendi, quomodo tormentum funis, quod turtura appellatur infertur.*

2 *Reus confessus, vel conuictus in aliaque parte quomodo sit torquendus,*

3 *Reus in tortura pendens quandoque instat, vt deponatur, & quid fieri debeat.*

4 *De quibuscunque actibus, qui fiunt cum reo, est facienda mentio.*

5 *Forma decreti quando iudex mãdat reum in tor-*

tortura pendentem quassari.

5 *Forma decreti quando iudex mandat reum in tortura pendentem ictibus funis affici.*

7 *Forma decreti quando iudex mandat tali reo baculum ad pedes alligari.*

8 *Forma decreti quando iudex mandat tali reo ferreos campedes apponi.*

9 *Tormentum ignis iam recessit ab Aula apud probos iudices, & ab eo abstinendum esse author consuluit. & num. 11.*

10 *Tormenti ignis plerumque homines inhabiles redduntur ad pedum vsum.*

12 *Iudices mali sunt, qui non faciunt fieri mentionem de omnibus actibus, quos faciunt cum reo.*

De forma seruanda, quando infertur tormentum funis, quæ tortura appellatur. Cap. VIII.

1 HIs † sic generaliter præmissis, quasi pro theorica, restat, vt tibi formulas ipsas oculis subiiciam, quibus practica vti solet pro præmissis exequendis. Et incipiendo a tormento funis tanquam magis vsitato torquendi modo, & regina tormentorum appellata, iuxta instructionem superius tibi traditam, talis erit forma videlicet.

Interrogatus, & monitus, vt velit tandem recedere a tot mendaciis, & inuerisimilibus

responsionibus, cum ex iam deductis possit ipse C clare animaduertere sibi nullum negandi locum esse relictum.

Respondit, Io hò detto la verità non posso dir'altro, e non hò detto bugia nessuna.

Et D. dicente, & ipsum Constitutum benigne monēte ad veritatem super præmissis tradendam, quam adhuc minus dixit, nec expectet, quod pro illa habenda contra ipsum deueniatur ad opportuna iuris, & facta remedia prout deuenietur, nisi ad dictam veritatem super præmissis fatendam se disponat.

Respondit, Io hò detto la verità e se mi volete dar li tormenti patienza, voi mi fate torto, non posso dir altro.

Tunc Dominus sedens, &c. visa pertinacia, & obstinatione ipsius Constituti, visisq. & considerattis indiciis contra ipsum existētibus, & signanter depositionibus N. & N. qui asserunt vidisse ipsum Constitutum exire de domo Basilii quædam bona secum sub pallio deferentem, visis literis penes ipsum Constitutum repertis, attenta etiam fuga per eundem Constitutū arrepta, statim visis birruariis, qui ipsum deinde captiuū fecerunt, ac plurib. mendaciis & inuerisimilib. responsionib. ipsius Constituti, considerataq. mala ipsius qualitate, & vilitate personę, ac mala physonomia (si talis erat) aliisq. indiciis contra dictum Cōstitutū vrgentibus, & ex processu resultātib. pro veritate habenda

bêda ſuper furto bonorum prædictorum, quæ aliter ab eo haberi non poteſt, mandauit ipsũ Conſtitutum adduci ad locum torturæ, ibiq. ſpoliari, ligari, & funi applicari.

Qui ſic adductus dum ſpoliaretur, & ligaretur, fuit per Dominum benignè monitus, & hortatus, vt tandem libere veritatem dicat, & recedat ab eius pertinacia, nec expectet, quod in funem eleuetur, prout eleuabitur, quatenus adhuc in eius oſtinatione perſiſtat.

Reſp. Signore io non poſſo dir'altro

Tunc dominus cum videret ipſum Conſtitutum omnino recuſare veritatem fateri, eundem iam ſpoliatum, ligatum, & funi applicatum mandauit in altum eleuari.

Qui ſic eleuatus cæpit clamando dicere, O himè ohimè Dio, ò Madonna ſantiſsima di Loreto, aiutatemi. &c.

2 ✝ Aliquando, vbi ſcilicet habes reus in aliqua parte confeſſum, vel teſtibus ſuperatum aut aliâs conuictum, tortura infertur tantummodo pro vlteriori veritate habenda, & pro habendis aliis delictis, complicibus, fautorib. ſociis, & receptatoribus, &c. & tunc apponitur proteſtatio ſecundum formam, quam tibi tradam inferius alio opportuniori loco. Ha-
3 be infra, li.6.c.4.✝ Et quia reus in tortura pendens quandoque ſolet inſtare, vt deponatur, vel ad effectum fatendi, vel ad alium effectum, vel ſolet quandoque de mandato Iudicis in fu-

ne quassari, vel ictibus torqueri, aut baculum.
4 vel ferreos cōpedes ad eius pedes apponi. † & de huiusmodi actibus est facienda mētio, ideo infrascripta notabis, ex quibus formam in cæteris assumere, tibi, & affigere poteris.

Interrogatus, & monitus, vt non patiatur se vlterius in tormento detineri, sed veritatem libere fateatur.

Respondit, io non posso dir altro, se mi ci teneste cento anni.

5 † Tunc D. cum videret ipsum Constitutum torturam paruipēdere, & ob eius robustitatē quasi non sentire; mandauit funem modicum quassari, & moueri absque ictibus.

Qua sic mota, & quassata ipse Constitutus dixit, fate quel che vi pare, che non dirò altro Vel sic.

6 † Tunc Dominus cum videret ipsum Constitutum torturam paruipendere, & tacitum in ea manere, quasi dolorem minus sentiat, nolleq. respondere mandauit ipsum duobus ictibus affici.

Qui sic effectus, & quassatus dixit, ò Giesù che crudeltà è questa? deinde tacuit.

Vel sic.

7 † Tunc Dominus, &c. mandauit ad eius pedes alligari baculum, vt distractis tibialibus penderet.

Quo apposito, & alligato, &c.

8 † Tunc Dominus sedens, &c. mandauit ad eius

eius pedes apponi ferreos compedes; vel aligari lapidem ponderis librarum, &c.

Quibus appositis ipse C. nihil dixit. Deinde cæpit clamando dicere, Eh *Signor* Giudice, che mi fate torto; io non hò fatto niente.

Et monitus per D. vt veritatem dicat, vel vlteriorem veritatem dicat &c.

Respondit, Che volete che dica, io son morto, mettetemi giù che voglio dire quel, che volete voi.

Et Domino instante, vt veritatem dicat super permissis.

Respondit, metteteme giù, che voglio dire ogni cosa.

Et sibi dicto, vt incipiat dicere, postea deponetur.

Respondit, Io non posso dir quà sù niente, fatemi calare che dirò ogni cosa, fatemi calare, pluries dicta verba replicando.

Tunc D. stante promissione prædicta, & ad effectum prædictum tantum, &c. animo tamẽ, &c. mandauit ipsum Constitutum leuiter de tortura deponi, & super scamno ligneo accommodari.

Qui sic depositus, & super scamno ligneo accomodatus fuit per D. interrogatus, vt modo pollicitam veritatem fateatur.

Respondit, che volete che dica? io non ho fatto male alcuno, & voi mi stratiate a torto.

Et monitus, vt recedat ab huiusmodi sub

terfugiis, & pollicitam veritatem dicat, quia alias continuabuntur tormenta, & in altum ipse eleuabitur.

Respondit, Fate quello, che vi pare, voi mi fate torto.

Ex tunc D. mandauit ipsum Constitutum in altum eleuari.

Qui sic eleuatus cępit clamare. Ohimè ohimè, ò Santa Maria di Loreto, & postea tacuit. Deinde dixit, Mettetemi giù che io voglio far del corpo, mettetemi giù che io crepo.

Tunc D. ad effectum, vt leuaret corpus, mãdauit ipsum Constitutum leuiter de tortura deponi, animo tamen, &c.

Qui sic depositus, & facta sibi per D. facultate euacuandi corpus, mox reductus corã D. dixit, Eh Signore, misericordia, che volete che io dica, ditemelo voi, che dirò quel, che volete.

Ex tunc D. cum videret sibi verba dari, mãdauit dictum C. iterum in funem eleuari pro continuatione tormentorum.

Qui sic eleuatus nihil dixit. Et licet pluries Per D. interrogatus, & monitus fuisset, nihil tamẽ vnquã respondere curauit, quæ ego, &c.

Et cum stetisset sic in torturam eleuatus per spatium vnius horæ integræ ad horologium pulueris, Dominus mandauit ipsum Constitutum leuiter deponi, disligari, & brachia reaptari, reuestiri, & ad locum suum reponi animo, &c.

Qui sic

Qui sic depositus, dum disligaretur, & brachia sibi accomodarentur, clamabat fortiter, ohimè, ohimè; fa piano fratello, & simillia verba.

Hinc elicere potes formulas torquendi tormento Vigiliæ, tormentó ignis, taxillorum, &
9 aliis similibus, licet vt verum dicam † illud tormentum ignis iam recessit ab Aula, quia
10 est nimis sæuum, & præiudiciale † Vidi etenim plerumque homines dicto tormento cruciatos reddi prorsus inhabiles ad pedum vsũ.
11 † Quare tu semper (meo consilio) ab illo caueas, non enim est vsitatum apud probos Iudices, præsertim si reus alio tormentorum genere torqueri valeat. Et ego in Vrbe vnica tantum vice tormentum ignis in persona cuiusdam, qui fune torqueri non poterat, inferri vidi. Formulam tamen apponam decreti interponendi, vt illam habeas si casus contingat.
12 † Dixi superius de quibuscunq. actibus qui fiunt a iudice cum reo mentionem faciendam esse; quia sunt mali iudices; qui id non faciũt: a quibus caueas iu omni modo, quia isti male faciunt, & aliquando malefactorum pænas dabunt Deo permittente scelerum vindice.

SCHOLIA IN CAP. VIII.

PRosequitur author vsitationem modũ torquendi cum fune, & eius formulam, cuius sunt

ſunt. practica Actuarii noſtri, ita vt neceſſe non habeant, vnde eam petant. Plenius autem diſſerit ſuper omni formula torturę funis, ignis, taxilli, quam ſtanghettam appellamus, vigiliæ, cedendi pueros cum ferula Carth. lib.4.cap.2. Vtinam qui noua tormẽta præter funem, & ignem inuenerunt, ius idem eueniret, quod Peryllo, qui rogatu a Phalaride Agrigentinorum Tyranno, vt nouum tormenti genus ad torquendos reos comminiſceretur, taurum æneum adinuenit, quo incluſi ſuppoſitis flammis perirent, & boum mugitus imitarentur, quam pœnam primus expertus eſt. Ouid.lib.5. Triſtium

Ipſe Perylleo Phalaris permiſit in ære.
Edere mugitus, & bouis ore queri,

Tormentum ignis periculoſum eſt, & ipſe alieno periculo didici. Cum enim Senatus mãdaſſet, vt quendam Franciſcum de Zanetis bene, acrius tamen patrem torquerem, meq. lateret tormenti illius ſeueritas, credens birruarium in eo genere torquendi eſſe peritum, ſubiici igni pede d. patris iuſsi, quorum alter ita ex vi ignis læſus eſt, vt per multos menſes in lecto debilitatus manſerit, de quo ſum magno effectus mærore.

Recurſus in hac ciuitate, cũ in Caſtro arcis Iouis igne tortus fuiſſet Frãciſcus Lonatus patricius Papien. ambo pedes ita combuſti ſunt coram Ill. Hermoſa Delegato per P. R. vt po-

ſtea

ſtea nullus eorum fuerit vſus, & ſuper cathedra per vrbem deferretur. vtq. ipſum potentiſſimum Regem ad tantæ crudelitatis excitaret pietatem, in Hiſpanias ſe deferre fecerit, quali vero illius itineris fructus fuerit, haud ſatis mihi cõpertũ eſt. Auguror, q̄ qui facit quod nõ dec, recipit, quod debet. Si iudices errant, non errat diuina potentia. Res ſane miſeratione digna. Adhuc ille inutiles habẽs pedes viuit, & illius eſt recens memoria. Taceo illius horribilis tormenti authores, penes quos etſi adeſſet rectus animus iuſdicendi, attamen præter eorum omnem opinionem illud accidit, quod, & ipſi miſerati ſunt.

Fælix quem faciunt aliena pericula cauſam.

SVMMARIVM.

1 *Forma decreti interponendi, quando infertur tormentum ignis.*

2 *Concluſio examinis poſt illatum tormentum ignis.*

De forma decreti interponendi quando infertur tormentum ignis. Cap. IX.

1 TVnc † Dominus viſa, &c. ſtante, &c. attento etiam, &c. cum ipſe C. tormento funis torqueri nõ poſſet, eo quia eſſet brachio mancus, vel ruptus, &c. mandauit ipſum C. addu-

adduci ad locum tormentorum, ibique tormento ignis supponi, illoque tormentari.

Qui sic adductus ad præfatum tormentum ignis, fuit pluries per D. benigne monitus, & ne expectet dicto tormento, se cruciari.

Respondit, &c.

Tunc D. cum videret ipsum Constitutum nolle veritatem fateri, mandauit eundem dicto tormento ignis supponi.

Qui sic suppositus nudatis pedibus, illisq; lardo porcinio inunctis, & in cippis iuxta ignē validum retentis, cum stetisset per vnum Credo in dicto tormento, tacitus cæpit postea alta voce, vociferando dicere, Ohimè, &c.

Et cum videretur magnum dolorem sentire D. mandauit apponi tabulam ante pedes ipsius Constituti animo, &c.

Qua sic apposita fuit idem C. per D.

Interrogatus, vt veritatem dicat, &c.

Respondit &c.

Et tunc D. mandauit tabulam ante pedes dicti C. positam amoueri.

Qua sic amota idem C. clamando alta voce dicere cæpit, misericordia, misericordia che crudeltà è questa, &c.

Tunc D. mandauit iterum tabulam apponi ante pedes ipsius C. animo tamen, &c.

Qua sic apposita fuit idem C. iterum per D.

Interrogatus, & monitus, vt recedat a sua obstinatione, & veritatem fateatur.

Re-

Respondit, io non posso dire quello, che non hò atto, voi mi fate torto, patienza.

2 † Tunc Dominus, cum videret ipsum Constitutum in negatiua persistere, & nolle aliud dicere, mandauit eundem à dicto tormento amoueri, ad locum suum reponi, animo, &c. cum stetisset in dicto tormento suppositus cõputatis etiam appositionibus tabulæ per spatium duorum Miserere.

SVMMARIVM.

1 *Forma decreti, quando infertur tormentum vigiliæ.*

2 *Conclusio examinis post illatum tormentum vigiliæ.*

3 *Quæ notari debent per Notarium, dum reus sic in tormento vigiliæ detinetur.*

4 *Tormenti vigiliæ qualitas describitur.*

De formula Decreti interponendi, quando infertur tormentum vigiliæ Cap. X.

1 TVnc † Dominus visis, & cum tormento funis ipse Cõstitutus torqueri non posset; vel videretur tormentum funis paruipendere, vel attentate atrocitate criminis; cũ iam torturæ suppositus nihil fassus fuisset, & indicia contra ipsũ laborantia minus essent elisa; mandauit ipsũ C. adduci ad locum tormentorum, ibique spoliari,

adduci ad locum tormentorum, ibique tormento ignis supponi, illoque tormentari.

Qui sic adductus ad præfatum tormentum ignis, fuit pluries per D. benigne monitus, & ne expectet dicto tormento, se cruciari.

Respondit, &c.

Tunc D. cum videret ipsum Constitutum nolle veritatem fateri, mandauit eundem dicto tormento ignis supponi.

Qui sic suppositus nudatis pedibus, illisq; lardo porcinio inunctis, & in cippis iuxta ignē validum retentis, cum stetisset per vnum Credo in dicto tormento, tacitus cæpit postea alta voce, vociferando dicere, Ohimè, &c.

Et cum videretur magnum dolorem sentire D. mandauit apponi tabulam ante pedes ipsius Constituti animo, &c.

Qua sic apposita fuit idem C. per D.

Interrogatus, vt veritatem dicat, &c.

Respondit &c.

Et tunc D. mandauit tabulam ante pedes dicti C. positam amoueri.

Qua sic amota idem C. clamando alta voce dicere cæpit, misericordia, misericordia che crudeltà è questa, &c.

Tunc D. mandauit iterum tabulam apponi ante pedes ipsius C. animo tamen, &c.

Qua sic apposita fuit idem C. iterum per D.

Interrogatus, & monitus, vt recedat a sua obstinatione, & veritatem fateatur.

Re-

Respondit, io non posso dire quello, che non hò atto, voi mi fate torto, patienza.

2 * Tunc Dominus, cum videret ipsum Constitutum in negatiua persistere, & nolle aliud dicere, mandauit eundem à dicto tormento amoueri, ad locum suum reponi, animo, &c. cum stetisset in dicto tormento suppositus cõputatis etiam appositionibus tabulæ per spatium duorum Miserere.

SVMMARIVM.

1 *Forma decreti, quando infertur tormentum vigiliæ.*

2 *Conclusio examinis post illatum tormentum vigiliæ.*

3 *Quæ notari debent per Notarium, dum reus sic in tormento vigiliæ detinetur.*

4 *Tormenti vigiliæ qualitas describitur.*

De formula Decreti interponendi, quando infertur tormentum vigiliæ Cap. X.

1 TVnc † Dominus visis, & cum tormento funis ipse Cõstitutus torqueri non posset; vel videretur tormentum funis paruipendere, vel attentate atrocitate criminis; cũ iam torturæ suppositus nihil fassus fuisset, & indicia contra ipsũ laborantia minus essent elisa; mandauit ipsũ C. adduci ad locum tormentorum, ibique spo liari,

liari, ligari, & in tormento vigiliæ poni.

Qui sic in dicto tormento natibus denudatis brachiis post terga vinctis, ac vndique ligatus positus, fuit per D. benigne monitus ad veritatem fatendam.

Respondit, &c.

2 † Et cum stetisset in dicto tormẽto per spatium decem horarum, & aliud ab eo haberi non posset D. mandauit ipsum C. de dicto tormento deponi, dissolui, eidem brachia reaptari, reuestiri, & ad locum suũ reponi, animo &c.

3 † Et nota, quod Notarius debet scribere diligenter omnia ea, quæ singula quaq; hora reus sic in tormẽto positus dicit, & facit, videlicet.

Currente prima hora idem C. dixit, &c. vel fuit per D. interrog. &c.

Respondit, &c.

Currente secũda hora dictus C. nihil dixit.

Et sic de singulis horis.

4 † Nota etiam ad euidentiam, quod tormentum vigiliæ est scamnum quoddam ligneum altum a terra per septem, vel octo palmos in circa tribus inhærens altis tanquam fulchris, non pianum, sed paululum accliuè, & in medio eleuatum conficiens angulum, sed obtusum, super quo angulo manet reus anu denudato. Dixi angulum obtusum, quia si esset acutus, vt quandoque vidi, posset tortum ipsum fractis, & foratum inferioribus partibus interimere.

Ideo sis tu circa hoc bene cautus, & oculatus.

SVMMARIVM.

Forma decreti, quando infertur tormentum taxillorum, siue stanghetta.

Conclusio examinis post illatum tormentum dictum.

De formula decreti interponendi quando infertur tormentum taxillorum. Cap. XI.

TVnc ✝ visa pertinacia ipsius C. visis &c. pro veritate habenda, cum aliter haberi non posset, & ipse C. tormento funis, eo quia esset manu sinistra carens, torqueri non posset. mandauit eundem C. duci ad locum tormentorum, ibique taxillorum tormento quod stanghetta nuncupatur, supponi, & tormẽtari. 1

Qui sic adductus, antequam dicto tormento supponeretur, fuit pluris per Dominum benigne monitus ad veritatem dicendam; alias dicto tormento supponatur.

Respondit. &c.

Et cum veritatem fateri nollet, Dominus mandauit ipsum Constitutum dicto tormento supponi, & in eo tormentari.

Qui sic dicto tormento suppositus in terra prostratus talo pedis dexteri denudato inter duos ferreos taxillos cõcauos posito, & custode

de carcerum eos ſtanghetta comprimente clamare cœpit alta voce. Oimè, &c.

2 Et cum in dicto tormento ſuppoſitus ſtetiſſet per ſpacium duorum Miſerere, & aliud ab eo haberi non poſſet D. mandauit eundem C. a dicto tormento amoueri, & ad locum ſuum reponi, animo, &c.

SVMMARIVM.

1 *Forma decreti, quando infertur tormentum ſibilorum.*

2 *Concluſio examinis poſt dictum tormentum illatum.*

De formula Decreti interponendi, quando infertur tormentum ſibilorum. Cap. XII.

1 TVnc † D. viſa pertinacia ipſius C. Viſis, &c. pro veritate habenda, cum aliter ab eo haberi non poſſet, & ipſe C. tormento funis ob minorem ætatem torqueri non valeret, mandauit eundem ad locum tormentorum adduci, ac tormento ſibilorum ſupponi, & cruciari.

Qui ſic adductus, antequam ſibila ad eius manus accommodarentur, fuit pluries per D. benigne monitus ad veritatem dicendam, quia aliàs dicto tormento cruciabitur.

Reſpondit, &c.

Et cum veritatem constanter nollet fateri, D. mandauit dictum C. eidem tormento supponi, & in eo tormentari.

Qui sic tormento suppositus; manibus ante iunctis, & inter binos earũ singulos digitos sibilis accomodatus, & custode carcerum illa funiculo currente fortiter comprimẽte, clamare cæpit alta voce, Ohimè.

2 * Cumque in dicto tormento sic suppositus stetisset per spatium trium Pater noster, & aliud ab eo haberi non posset, D. mandauit eundem C. a dicto tormento amoueri, & ad locum suum reponi animo &c.

SVMMARIVM

1 *Forma Decreti, quando Iudex mandat pueros ferula cædi.*

2 *Conclusio examinis post tormentum prædictum illatum.*

3 *Formas aliquas ponit auctor.*

De forma Decreti interponendi quando mandatur cædi de ferula pueros. Cap. XIII.

1 TVnc * Dominus visa, & c. stantibus, &c. pro veritate habẽda ab ipso Constituto, cum aliter ab eo haberi non posset, mandauit ipsum D. adduci ad locum tormentorum, ibiq. spoliari, & ad funem manibus ante faciem alli-

X gari

gari ad effectum; vt ferula cædatur, cum ob eius minorem ætatem torqueri minimè valeat.

Qui sic adductus, spoliatus, & manibus ad funem ante faciem alligatis, fuit pluries per D. benignè monitus ad veritatem fatendam, & quod non patiatur ferula cædi, prout cædetur, si in eius obstinatione perseuerabit.

Respondit, &c.

Tunc D. cum præfatus C. in eius obstinatione persisteret, mandauit ipsum per carcerum custodem ferula cædi.

Qui cum sic cæderetur, clamare cœpit; Ohimè, ohimè, &c.

Et pluries monitus, &c.

Respondit, &c.

2 Tunc D. cum pluribus, & pluribus verberibus cæsus ipse C. nihil fateri vellet, & aliud ab eo haberi non posset, mandauit ipsum dissolui, reuestiri, & ad locum suum reponi, animo, &c. cum stetisset sic in dicto tormento suppositus per spacium trium Miserere.

3 Supradictas tibi formulas ante oculos subieci, vt videre possis, quomodo ad tormenta procedendum sit, quando casus occurrerit.

SCHOLIA IN CAP. 9. 10. 11. 12. 13.

HAec omnia excerpta sunt è Chartar. longo ordine, nec quid in hac mensa habeo,

beo, quod afferam, nec habere cupio, sit satis molestiæ mihi ea legisse. Eiusmodi formularia sunt ad manus vniuscuiusque Grapharij, & scribæ. Id tamen vere affirmare ausim, quod ad hoc munus Actuarii spirari nemo deberet, qui non sit mediocriter saltem in his formulariis criminalibus eruditus, & exercitatus, nam his ignoratis, vt cætera ignorentur, necesse est. Nam cum hi sint, tamquam oculi officialium in eorum doctrina, circa ea, quæ ipsorum sunt propria, animus Iudicis conquiescit. Fateor, cum ius dicerem plus ab eis didicisse, & profecisse quam in euoluendis tractatibus criminalibus.

SVMMARIVM.

1 *Si reus in tormentis deficiat, debet de hoc fieri mentio in ipso examine.*

2 *Et Notarius debet exprimere tam modum deficiendi, quam depositionis à tormentis, item & remediorum, quæ tali torto sic deficienti adhibentur.*

3 *Iudex non debet aspernari motus, qui fiunt per reos in tormentis positos, ex quibus potest conijcere, quod in illis deficiat.*

4 *Signa, quæ solent indicare tortum in tormentis deficere, & num. 5. 6.*

7 *Iudex quid facere debeat, si reus ostendat signa deficiendi in tormentis.*

8 Iudex debet esse circumspectus, vt ne sibi fiat impostura à reo, aut ne dum ei non credit, illam morti tradat.

9 Iudex semper debet assistere, dum reus manet in tormentis.

10 Iudex, cuius culpa, vel negligentia reus moritur in tormentis, non excusatur à pœna extraordinaria pro modo culpæ.

11 Forma describendi modus, quibus reus tortus in tormentis deficit, vel deficere videtur.

12 Iudex potest accersiri facere Medicos ad effectum, vt videant reos deficientes, & referant nunquid desistendum sit a tormentis, an vero in illis progrediendum vlterius.

13 Forma adhibendi tales Medicos, & alios peritos

14 Forma relationis Medici,

15 Conclusio examinis,

Quid faciendum si reus in tormetis deficiat. Cap. XIV.

1 SI reus in tormentis defecerit, prout non raro accidit, erit de hoc pariter facienda mentio, prout de aliis omnib. actibus, vt superius tibi dixi, aduertendo, * vt Notarius exprimat tam modum deficiendi, quam depositionis de tormentis, aspersionis aquæ, vel aceti in faciem torti, qui deficit, vel aliorum remediorum adhibitorum, motuum deniq. om-
3 nium eiusdem, * Clar. quæst. 64. versic. Iudex

autem

autem aspernari non debes motus, qui fiunt per ipsos reos, dum pendent in tormentis, ex quibus coniecturari potest, quòd illa ferre non valeant, & quod in
4 eis deficiunt, † vt puta, si spumas ex ore emittant, si pallescant nimis, si in sudorem vertantur nimium: si loqui non possint, & similia.
5 † Ita pariter nõ debes nimis credulus esse, & timidus, si prędicta signa videris, vt statim mã
6 des reũ de tormentis deponi, † etenim (vt superius te admonui) plerunq. illa per reos malitiosè fiunt, vt sic Iudices inducant ad desistendum a tormentis vlterius inferendis.
7 † Ideò poteris vehementius tunc, & crebrius vrgere reum ad respondendum, quassari facere funem, eius nares, vel sulphure, vel charta, vel petiis lineis, aut aliis similibus accensis suffumicare, vt dignoscere possis, an re vera reus tortus defecerit, an verò defecisse dissimulet: quod & faciendũ est, vbi reus dormiat, vel dormire fingat; his enim artibus pluries malitiosorum reorum artes deteguntur, & eliduntur, prout ego pluries expertus sum,
8 & euentum comprobatum vidi. † Fac igitur, vt sis bene oculatus, cauendo, ne, aut tibi nimis credulo fiat impostura, aut dum nimis durus existis, reos tortos neci tradas. Boss. in titu. de tortu. num. 34. Clar. q. 64. versic. Iudex autem
9 † Præcipuè autem te moneo, vt semper dum

reus est in tormentis, præsens illi adsis, nec vñ
10 quã illius curã alteri committas: quoniam, si quid mali acciderit, nequaquam excusaberis ex eo, quod præsens non fueris à pœna saltem extraordinaria pro modo culpæ, Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. cas. 340. n. 13. vers. in dubio, & omninò teneberis in stricto Dei omnipotentis iudicio, coram quo omnium factorum nostrorum nobis ratio erit reddenda.

Forma autem erit huiusmodi, videlicet.

11 Et cum dictus C. videretur in tormentis deficere, &c. D. mandauit ipsum leuiter de tortura deponi, & super sede lignea accommodari.

Qui sic depositus, & super dicta sede lignea accommodatus, cum licet pluries interrogatus, commotus, & quassatus responsum non daret, nec ad animum rediret, imo semimortui imaginem præseferret, D. mandauit in eius faciem aquam frigidam guttatim inspergi, vel eius frontem, & tempora, & nares, & guttato rosaceo madefieri, vel nares ipsius sulphure, aut petiis lineis accensis suffumigari, &c.

Quibus peractis, præfatus C. in se rediens, fuit per D. interrogatus, &c.

Et si videbitur tibi ex aliqua causa in tortura vlterius procedendum, & falsa subesse signa & causas, mandabis ipsum C. denuo in torturam eleuari hoc modo videlicet.

Tunc D. cum videret dictũ C. nullo morbo grauari, sed ipsũ cõmenticias causas, & signa

ad

ad torturam euitandam excogitare, mandauit eundem in funem denuò eleuari.

12 Posses etiam ad maiorem cautelam accersiri facere aliquem Medicum, per quem dictũ tortum videri faceres, & si ille referret non esse periculum, & posse procedi ad vlteriorem torturam, ad illam animosè progredi poteris hoc modo, videlicet.

13 † Tunc D. mandauit vocari N. physicum carcerem ad effectum inspici faciendi d. Constitutum, nunquid vere aliquo accidente laboret, quo minus vlterius torqueri valeat.

14 † Qui N. vocatus delato sibi iuramento veritas dicendæ, prout tactis, &c. iurauit, ac sibi per D. mãdato, vt præsentem C. bene inspiciat & an vlterius in tortura sine periculo procedi possit, referat: dictoque C. per ipsum N. bene viso, & inspecto, eiusque pulsibus, fronte, & pectore manu pertentatis ad apportunas D. interrogationes.

Respondit, &c.

15 Tunc D. visis, & auditis prædictis, mandauit ipsum C. denuo in funem eleuari, &c. vel disligari, &c. & ad locum suum reponi, &c. cum stetisset, &c. prosequendo, vt alius superius ostendi.

SCHOLIA IN CAP. XIV.

SI singula sunt minutatim scribenda, vt scilicet scripsi, ergo qui totum dicit, nihil excludit, & in hoc generali sermone omnia continentur, reo inter tormenta, & extra tormenta accidentia, qualia pallor, tremor, titubatio, silentium, incomposita responsio, seu obscura, ergo etiam eodem modo, si reus in tormentis deficiat, quærunt nostri bene remedia ad eum expergiscendum. Quorsum ergo opus hac longa orationis textura cum multis fere inutilibus prægrauare lectorem? Quam laudandi hi sunt, qui paucis multa complectũtur. Itaut his regulis innixi, perraro in expediendis negotiis errare possent. Hoc prolixitatis vitium semper adeo detestatus sum, vt horum elucubrationes, quę latè serpunt, vix oculis subiicere possim.

Num. 5. vers. ita pariter.

ID mihi accidit, dum torquerem quendam scelestum ætatis annorum 17. ille enim ad summum œculei eleuatus responsum mihi per cunctanti non dabat, vt statim cœperim cogitare num silentiũ illud mortis esset nuntius in ea adolescentuli ætate. Ceterũ me signo Crucis muniui, audientiorque factus, quoniam ad Deum referrem, cæpi dicere versus tortorem, vt sæuius cum eo ageret in inferenda tortura, tunc ille cæpit dicere. Ah traditore tu mi voi

dunque

dũque aſſaſſinare, Rogauitq; me, vt deponi faceré, & inter tormenta cæpit proferre nõnulla delicta; Mox depoſitus, & per ſex horas continuas examinatus, noua ſemper propalauit ſcelera, quæ minus horreſcit referre, ex quibus Senatus cenſuit eum ad triremes per decennium tranſmittendum ob minorem ætatem. (nam propterea pœna remittitur ordinaria) in quibus etiamnum reperitur, Id igitur eſt, quod hoc in loco docet auctor, deductum ex Claro §.fin.q. 64. verſ. Iudex autem monente Iudices, vt caueant ab exceſſu torturæ, ne teneantur in ſyndicatu, ſi rei interirent. Quod ſi id euenerit citra culpam tuam, nulli pænæ es obnoxius. Id autem quomodo liqueat, docet Clar. §. fin. q. 64. quod Notarius deſcribat tempus torturæ, & quantitatem, & reliqua eiuſmodi. Prudens ergo Iudex huic torturæ interueniat, vt hic num. 9. & per Farinac. q. 39. tit. de . . . . num. 145. Nec actum tam præiudicialem alicui committat, quia in hoc dicitur electa induſtria ſua, quæ delegari non poteſt, aut per alium expediri vulg. reg. Negotiũ hoc arduum te deſiderat totum. Cauendumq. eſt vt ſeriò, non per iocum in tormentis reum examines, alioquin iuſticia fit contemptibilis, tormenta vileſcunt.

Quid ſi torqueat ex mandato Principis, Farinac. q. 37. num. 74. & ſeq.

Quomodo probetur tortura, Maſcard. de pro-

indebitè quęstionibus subijcit, vel in torquendo modum excedit.

Num. 13

PEriti isti an iurare teneantur, Dic teneri iurare de crudelitate, quia certam notitiam habere non possunt, late Mascardus de probation. concl. 1169. num. 48 & seq. & ibi diffusè horum materia examinatur.

SVMMARIVM

1 *Forma ratificationis recipiendæ.*

2 *Conclusio examinis, in quo accepta fuit ratificatio prædicta.*

3 *Reo confesso, qui ratificauit, est assignandus terminus ad dicendum contra confessionem.*

4 *Reus potest multa deducere, & probare contra propriam confessionem.*

5 *Immò potest illã reuocare probãdo erroneã esse.*

6 *Terminus reo confesso, qui ratificauit, assignari debet etiam non petenti.*

7 *Iudex post acceptam ratificationem potest torquere reum super socijs, complicibus, & alijs delictis.*

8 *Et tunc non debet assignare terminum statim post acceptam ratificationem, sed prius vlterius progredi.*

9 *Forma torquendi reum super alijs delictis, socijs, complicibus, &c. remissiuè.*

Reus

10 *Reus, qui tortus super aliis, &c. alia delicta fassus fuit debet illa pariter ratificare.*

De modo seruando in recipiendis ratificationibus. Cap. XV.

1 REstat † modo, vt ratificationum recipiẽdarum formulam supponam. Dixi enim tibi superius, quod reus cõfessus in tortura debet postero die reduci coram Iudice ad effectũ vt ratificet ea, quæ in tormentis fassus fuit. Dixi sup. eo. lib. cap: 5.

Talis autem erit formula, videlicet.

Constitutus personaliter, &c. coram &c. in tali loco &c. qui delato sibi iuramento veritatis dicẽdæ, prout tactis, & iuratis, fuit per D.

Interrogatus, an vltra ea, quæ superius dixit in aliis suis cõstitutis, & præsertim ea, quæ fassus fuit in examine hesterno, occurrat sibi aliquid ex se ipso, dicere, & quid.

Respondit, &c.

Interrogatus an ea omnia, quę esterna die in tormentis fassus fuit, vera fuerint, & sint, ea quæ pro veritate dixerit, & fassus fuerit.

Respondit, &c.

interrogatus, an sit paratus, & velit modo extra tormenta ea omnia approbare, & ratificare.

Respondit, &c.

interrogatus, vt modo summatim, & in substan-

substantia recenseat omnia ea, quæ fassus fuit in dicto suo examine hesterna die facto in tormentis.

Respondit, Io confessai hieri per la verità, &c.

Et lecto sibi per me, &c. de mandato D. dicto eius examine de verbo ad verbum, prout iacet ad claram ipsius C. intelligentiam, eoq. per ipsum bene audito, & intellecto, vt asseruit, fuit per D.&c. Vel sic.

Tunc Dominus mandauit mihi Notario, vt ad claram ipsius constituti intelligentiam, sibi legerem dictum eius examen de verbo ad verbum, prout iacet, vel in ea parte incipiendo ibi. Signore la verità è questa, vsq. ibi, Me vi raccommando per l'amore di Dio.

Quo lecto, & per ipsum C. bene audito, & intellecto, asseruit, fuit per D.

Interrogatus an prædicta, quæ sibi modo legi audiuit, fuerint à se dicta, & deposita modo forma, prout iacent in dicto examine.

Respondit, &c.

Interrogatus, an prædictis velit aliquid addere, vel demere, an vero potius intendat ea omnia ratificare, & an probare, & an cū effectu prædicta oīa tanquam vera, & à se pro veritate dicta, & confessata, approbet, & ratificet.

Respondit, &c.

Et tunc Dominus acceptatis, &c.

Vel sic post interrogatorium interrogatus an sit

an sit paratus.&c. omissis alijs sequere, vt infra, videlicet.

Et lecto sibi per me de mandato D. eius examine hesterna die sibi facto; ac omnibus in eo contentis de verbo ad verbum, prout iacent, ad claram ipsius C. intelligentiam, & per ipsum bene audito, & intellecto, ac bene auditis, & intellectis, vt asseruit, fuit per D.

Interrogatus, an prædicta, quæ modo sibi legi audiuit, sint illa eadem, quæ ipse C. in suo examine hesterno fassus fuit, & quæ modo dixit se pro veritate dixisse, & fassum fuisse.

Respondit, &c.

Interrogatus an prædictis intendat, & velit aliquid addere, vel detrahere.

Respondit, &c.

Et D. dicente, & ipsum C. monente, vt bene aduertat, an aliquid in dicto examine fuerit per ipsum C. dictum, quod verum non sit, vel aliquid tacitum, & omissum, quod verum sit; & si & illud addat, vel corrigat pro veritate; & si veritatem fassus fuit, non dubitet illam ad præsens ratificare: si vero illam minimè dixit non terreatur metu tormentorum, quo minus illa improbet, quæ vera non sint, præsertim si aliquem indebitè nominauit, considerãs quod de eius salute tractatur, licet non sit vnquam disperandum de gratia Principis.

Respondit. Faccia Dio, tutto quello, che hò detto, è vero, e lo confermo, ne voglio aggiungerui

geruì, ò leuarne cosa alcuna.

Interrogatus, an ergo prædicta approbet, & ratificet, in omnibus, & per om̃ia prout iacent.

Respondit. Signor si che io, &c.

2 † Tunc D. sedens, &c. acceptatis, &c. examen dimisit, & mandauit ipsum C. poni ad largam, copiamque dictæ suæ confessionis, & constitutorum volenti decreuit cum termino trium dierum ad faciendum suas defensiones Marsil. in sua pract. §. quoniam, nu. 1. Maran. in suo Spec. 6. par. in 14 actu. nu. 15. omni meliori modo.

3 † Iste terminus trium dierum potest assignari etiam breuior, Clar. q. 64. vers. fin autem, sed tamen dandus est omninò aliquis terminus ad

4 dicendum contra dictam defensionem; † quia contra propriam confessionē potest reus multa deducere, & probare. Clar. q. 55. per totam

5 † imò potest etiam illam reuocare probando erroneam esse, & esset absoluendus. Clar. d. q.

6 55. vers. sed pone † Et licet reo confesso terminus prædictus non poterat dari, tamen debet, Clar. q. 65. versic. ante fi. & quæst. 49. vers. sed nunquid, & versic. est igitur, Aliæ verò clausulæ, de quibus superiùs mentionem fecimus, vbi tractatū est de publicatione processus, nequaquam necessariæ sunt in dicto decreto, Clar. quæst. 61. vers. sed quæro, & Char. in sua pract. interrog. reo in fi.

7 † Recepta ratificatione solet etiam quandoq.

doq. torqueri reus, vt alia delicta fateatur, cõplices, fautores, & receptatores propalet: vel
8 aliàs alia de causa, * & tunc non interponitur decretum prædictum statim post ratificationem acceptam, sed vlterius interrogatur reus hoc, vel simili modo, videlicet.

9 * Interrogatus, vt modo pro vlteriori veritate dicat, an aliquos alios habuerit cõplices, & fautores ad delicta prædicta committenda, & an aliqua alia delicta vltra prædicta iam fassa perpetrauerit. Respondit, &c.

Verum quia de hoc plene tractatum habebis inferius, vbi de recognitione bãniti tractabimus infra lib. 6. cap. 4. & ibi etiam formulas apposui, ideo hic omitto formam tradere, ne pluries eadem videam inculcare.

10 * Si reus sic super aliis tortus alia fatebitur delicta, debebunt illa pariter per eundem ratificare sequenti die iuxta formã superius positam. Si vero aliquid aliud ab eo habere nõ potueris tunc eundem de tormentis deponi, disligari, & ad largam poni mandabis, cum decreto superius annotato.

SCHOLIA IN CAP. XV.

Circa ratificationem aliqua supra attigimus. Cæterum ratificatio nil aliud est, quam perseuerantia.

Ratificatio hæc (vt supra dixi) nõ est necessaria in

soria in sponte confitente delictum, Clar. §. fin. q. 63. vers. sed quæro, sed statim, vt quis cõfessus est, debet condẽnari. In tormentis vero, vel metu tormẽtorũ extorta, debet ratificari, vt per eundẽ in q. 64. vers. cæterum si reus. Ego tamen nescio, quomodo Notarius possit dicere, reum sponte cõfessum. Vide super hoc puncto Fr. Cason. tit. de torment. cap. 18. tit. de confess. sponte, & de error. Indi. nu. 3. inter tractatus Tomo xj parte 1. Modum, & formulam ratificãdi refert. Carthar. de interrog. rei. lib. 4. cap. 1. num. 23. in clausula, ex tunc. D. acceptatis, de qua ẽt auhor hic n. 2. vers. tũc D.

Num. 3. Istæ terminus.

POst ratificationem hoc decretum necessarium est, scilicet, quod statuatur breuis terminus ad facien. defensiones, vt supra visum est, & hæc est communis obseruantia, aliter quis non posset condemnari, tanquam indefensus, & multæ sunt defensiones præsertim erroris post confessionẽ latè Cartha. d. pract. lib. 4. c. 1. n. 24. vers. quod quidem decretum.

Ratificatio dictorum in tormẽtis perseuerata, & iurata excludit omnem dubitationẽ Amed. de sindica. in verb. ratificatio num. 1. & tollit omnem difficultatẽ in termino defensorio opponendi de ineptitudine processus, ac ꝙ sentẽtia executioni mittatur, De ratifican. confessione habes apud Fr. Cason. de torment. c. 21. & de eius formula apud Foller. in prax. crim.

crim.dialog. in verb. & si confitebuntur, num. 63.& ex hoc.

Ratificatio an sit necessaria, quando tortura fuit leuis, vid.apud eund. eo in loco nu.83. An sit necessaria, & an differatur, quando adduceretur a confesso error aliquis Foller. ibidē nu.84.Clar.§.fi.q.55. in fin.vbi secundum practicam nouam dicit, quę nunquam admittitur reuocatio nisi probato errore.

Ratificatio non operatur, si confessio sit extorta per tormenta nullis præcedentibus indiciis legitimè, etiam quod illa confessio millies sit ratificata.Honded.consf.180.nu.33. 34. vbi infinit.cumulat.Bertazol.crim. consf.340. in fi. Rimin. iun. inter crim. consf.69. nu.1. & consf. seq.nu.42.lib.2.

Ratificatio confessionis qualificatæ an operetur, quod confessus cōdemnetur reiecta conditione, vel qualitate, quæstio hæc habet facilem resolutionem, nam ratificatio tantum purgat metum, nō autē aliquod de nouo inducit; quamobrem ex tali confessione, quia ordinaria pœna mortis condemnari nō potest, quod est multum singulare, & in solemni cultu iuxta Decia,plures citan.consf.60.num. 37. lib. 3. Clar.§.fin.q.15.vers.forte posset.

Ratificatio nulla ex defectu confessionis, puta secutæ non præceden.indiciis, non conualescit superuenientibus indiciis, Cla.q. 55. vers. si verò, in fin.& n.64.vers. dixi etiam.

Quid

Quid si quis eo tempore, quo adducit reus ad bancum pro ratificatione, adiicit ratificationi alia delicta, de quibus non interrogetur & quorum nulla indicia procedunt, an ex ea spontanea confessione pro illis delictis possit condemnari, pro quibus non cadit ratificatio, quia nihil esset ratificabile.

Ex sola fama tortus, & confessus delictum, ratificatione secuta an possit condemnari, est pulcherrima quæstio examinata per Farinac. quæst.47.num.10.vers. amplia, tit. de indic. & tortur.

Ratificatio non obest, vbi confessio fit inuerisimilis, ideo non sufficit ad cōdem. Boss. de confess.nu.6.Mascard. conclus.484. num.5.

Eodem modo ratificatur confessio contraria euidentiæ facti Mascard. ibi num.6

Denique ne diutius remoreris, forma cōclusionē, & dic, quod vbi confessio est nulla multis, variisque modis a iure proditis, ita & ratificatio non datur qualitas absq. subiecto, accidens absq. substantia, & sicut reseruatio nil operatur non existente subiecto reseruabili, ita nec ratificatio.

Num.7.Recepta.

VTrū secuta ratificatione possit quis interrogari de sociis, & complicibus vid. Clar.q.21. vers. dictum sociis, & de aliis delictis, quorum non extan. indicia, supra visum est, vide Clar. §.fi.q.64.versic. successiua quæ-

ro. Carth. de interrog. rei libro 4. cap. 1. n. 84. Mediolani inualuit obseruantia, vt confessus crimē interrogari non possit de aliis, quorum nulla ad sunt indicia, excepto crimine furti, assassinii, sfrosationis, annonæ, vel salis, vel si esset bannitus & condemnatus, quibus casibus, si executioni demandanda sit condemnatio, solet torqueri tam super aliis delictis in genere, quam super complicibus, sociis, & receptatoribus, Fari. tit. de indic. q. 37. nu. 166. de quo infra cap. 1. lib. 6.

Aduerte tamē, quod huiusmodi tortura super aliis & super sociis debet esse moderata, & male faciunt, qui cum cōdemnato vtuntur omni tormentorum crudelitate, & tanquam cum cadauere agunt. Farinac. d. tit. de indic. quod 37. num. 237. & 175.

LIBER V.

SVMMARIVM.

1 *Quomodo contra reum contumacem procedendum sit.*

2 *Contra contumacem si extent legitima indicia monitorium, seu inquisitio formari debet.*

3 *Citatio ad se excusandum a delictis in Monitorio, seu inquisitione intentatis cum eorū insertione reo transmittenda est.*

Reus

4 *Reus contumax seruatis seruandis condemnari potest.*

5 *Legitima indicia extare debent, vt monitoriū seu inqusitio transmitti possit.*

6 *Legitima indicia qualia esse deberi hoc casu.*

7 *Opinio vehemēs contra aliquē ex probabilib. argumentis resultans, sufficit ad transmittendum Monitorium, siue inquisitionem.*

8 *Indicia coadiuuari.*

9 *Fuga ante inquisitionem qualibet probetur.*

10 *Fuga iunctis alijs indicijs est sufficiens ad trasmittendum inquisitionem.*

11 *Iudex cuncta rimari debet, & rerum ordinē plena inquisitione discutere.*

12 *Vita hominis nihil est carius*

13 *Dignitas vitæ æquiparatur.*

15 *Diuitiæ sunt secundus sanguis hominis.*

15 *Contumaces condemnati possunt impunè offendi.*

16 *Iudex qui innocentem damnat, vnde postea occiditur, non excusatur a grauissima pœna.*

17 *Monitoriū, siue citatio cū inquisitione debet legitimè exequi, alias omnia, quæ seruentur, essent ipso iure nulla.*

18 *Citationes omnes legitimè exequi debent, quia defectus citationis annullat omnes actus desuper factos.*

19 *Monitoriū, seu inquisitio qualiter exequi debeat, vt dicatur legitimè facta exequutio.*

20 *Domi reus citari pōt, & de qua domo intelli-*

li-

o Reus, qui tortus super aliis, &c. alia delicta fassus fuit debet illa pariter ratificare.

De modo seruando in recipiendis ratificationibus. Cap. XV.

REstat † modo, vt ratificationum recipiẽdarum formulam supponam. Dixi enim tibi superius, quod reus cõfessus in tortura debet postero die reduci coram Iudice ad effectũ vt ratificet ea, quæ in tormentis fassus fuit. Dixi sup.eo.lib.cap:5.

Talis autem erit formula, videlicet.

Constitutus personaliter, &c.coram &c.in tali loco &c. qui delato sibi iuramento veritatis dicẽdæ, prout tactis, & iuratis, fuit per D.

Interrogatus, an vltra ea, quæ superius dixit in aliis suis cõstitutis, & præsertim ea, quæ fassus fuit in examine hesterno, occurrat sibi aliquid ex se ipso, dicere, & quid.

Respondit, &c.

Interrogatus an ea omnia, quę esterna die in tormentis fassus fuit, vera fuerint, & sint, ea quæ pro veritate dixerit, & fassus fuerit.

Respondit, &c.

interrogatus, an sit paratus, & velit modo extra tormenta ea omnia approbare, & ratificare.

Respondit, &c.

interrogatus, vt modo summatim, & in substan-

substantia recenseat omnia ea, quæ fassus fuit in dicto suo examine hesterna die facto in tormentis.

Respondit, Io confessai hieri per la verità, &c.

Et lecto sibi per me, &c. de mandato D. dicto eius examine de verbo ad verbum, prout iacet ad claram ipsius C. intelligentiam, eoq. per ipsum bene audito, & intellecto, vt asseruit, fuit per D. &c. Vel sic.

Tunc Dominus mandauit mihi Notario, vt ad claram ipsius constituti intelligentiam sibi legerem dictum eius examen de verbo ad verbum, prout iacet, vel in ea parte incipiendo ibi. Signore la verità è questa, vsq. ibi, Me vi raccommando per l'amore di Dio.

Quo lecto, & per ipsum C. bene audito, & intellecto, asseruit, fuit per D.

Interrogatus an prædicta, quæ sibi modo legi audiuit, fuerint à se dicta, & deposita modo forma, prout iacent in dicto examine.

Respondit, &c.

Interrogatus, an prædictis velit aliquid addere, vel demere, an vero potius intendat ea omnia ratificare, & an probare, & an cũ effectu prædicta oĩa tanquam vera, & à se pro veritate dicta, & confessata, approbet, & ratificet.

Respondit, &c.

Et tunc Dominus acceptatis, &c.

Vel sic post interrogatorium interrogatus an sic

an ſit paratus.&c. omiſſis alijs ſequere, vt infra, videlicet.

Et lecto ſibi per me de mandato D. eius examine heſterna die ſibi facto; ac omnibus in eo contentis de verbo ad verbum, prout iacent, ad claram ipſius C. intelligentiam, & per ipſum bene audito, & intellecto, ac bene auditis, & intellectis, vt aſſeruit, fuit per D.

Interrogatus, an prædicta, quæ modo ſibi legi audiuit, ſint illa eadem, quæ ipſe C. in ſuo examine heſterno faſſus fuit, & quæ modo dixit ſe pro veritate dixiſſe, & faſſum fuiſſe.

Reſpondit, &c.

Interrogatus an prædictis intendat, & velit aliquid addere, vel detrahere.

Reſpondit, &c.

Et D. dicente, & ipſum C. monente, vt bene aduertat, an aliquid in dicto examine fuerit per ipſum C. dictum, quod verum non ſit, vel aliquid tacitum, & omiſſum, quod verum ſit, & illud addat, vel corrigat pro veritate; & ſi veritatem faſſus fuit, non dubitet illam ad præſens ratificare: ſi vero illam minimè dixit non terreatur metu tormentorum, quo minus illa improbet, quæ vera non ſint, preſertim ſi aliquem indebitè nominauit, conſiderās quod de eius ſalute tractatur, licet non ſit vnquam diſperandum de gratia Principis.

Reſpondit. Faccia Dio, tutto quello, che hò detto, è vero, e lo confermo, ne voglio aggiungerui

gerui

geruì, ò leuarne cosa alcuna.

Interrogatus, an ergo prædicta approbet, & ratificet, in omnibus, & per oĩa prout iacent.

Respondit, Signor si che io, &c.

2 ✝ Tunc D. sedens, &c. acceptatis, &c. examen dimisit, & mandauit ipsum C. poni ad largam, copiamque dictæ suæ confessionis, & constitutorum volenti decreuit cum termino trium dierum ad faciendum suas defensiones Marsil. in sua pract. §. quoniam, nu. 1. Maran. in suo Spec. 6. par. in 14 actu. nu. 15. omni meliori modo.

3 ✝ Iste terminus trium dierum potest assignari etiam breuior, Clar. q. 64. vers. sin autem, sed tamen dandus est omninò aliquis terminus ad
4 dicendum contra dictam defensionem; ✝ quia contra propriam confessionē potest reus multa deducere, & probare. Clar. q. 55. per totam
5 ✝ imò potest etiam illam reuocare probando erroneam esse, & esset absoluendus. Clar. d. q.
6 55. vers. sed pone ✝ Et licet reo confesso terminus prædictus non poterat dari, tamen debet, Clar. q. 65. versic. ante fi. & quæst. 49. vers. sed nunquid, & versic. est igitur, Aliæ verò clausulæ, de quibus superius mentionem fecimus, vbi tractatū est de publicatione processus, nequaquam necessariæ sunt in dicto decreto, Clar. quæst. 61. vers. sed quæro, & Char. in sua pract. interrog. reo in fi.

7 ✝ Recepta ratificatione solet etiam quan-
doq.

d oq. torqueri reus, vt alia delicta fateatur, cō Plices, fautores, & receptatores propalet: vel
8 aliàs alia de causa, * & tunc non interponitur decretum prædictum statim post ratificationem acceptam, sed vlterius interrogatur reus hoc, vel simili modo, videlicet.

9 * Interrogatus, vt modo pro vlteriori veritate dicat, an aliquos alios habuerit cōplices, & fautores ad delicta prædicta committenda, & an aliqua alia delicta vltra prædicta iam fassa perpetrauerit. Respondit, &c.

Verum quia de hoc plene tractatum habebis inferius, vbi de recognitione bāniti tractabimus infra lib. 6. cap. 4. & ibi etiam formulas apposui, ideo hic omitto formam tradere, ne pluries eadem videam inculcare.

10 * Si reus sic super aliis tortus alia fatebitur delicta, debebunt illa pariter per eundem ratificare sequenti die iuxta formā superius positam. Si vero aliquid aliud ab eo habere nō potueris tunc eundem de tormentis deponi, dissligari, & ad largam poni mandabis, cum decreto superius annotato.

SCHOLIA IN CAP. XV.

Circa ratificationem aliqua supra attigimus. Cæterum ratificatio nil aliud est, quam perseuerantia.

Ratificatio hæc (vt supra dixi) nō est necessaria in

soria in sponte confitente delictum, Clar. §. fin. q. 63. vers sed quæro, sed statim, vt quis cōfessus est, debet condēnari. In tormentis vero, vel metu tormētorū extorta, debet ratificari, vt per eundē in q. 64. vers. cæterum si reus. Ego tamen nescio, quomodo Notarius possit dicere, reum sponte cōfessum. Vide super hoc puncto Fr. Cason. tit. de torment. cap. 18. tit. de confess. sponte, & de error. Indi. nu. 3. inter tractatus Tomo xj parte 1. Modum, & formulam ratificādi refert. Carthar. de interrog. rei. lib. 4. cap. 1. num. 23. in clausula, ex tunc. D. acceptatis, de qua ēt auhor hic n. 2. vers. tūc D.

Num. 3. Istæ terminus.

POst ratificationem hoc decretum necessarium est, scilicet, quod statuatur breuis terminus ad facien. defensiones, vt supra visum est, & hæc est communis obseruantia, aliter quis non posset condemnari, tanquam indefensus, & multæ sunt defensiones præsertim erroris post confessionē latè Cartha. d. pract. lib. 4. c. 1. n. 24. vers. quod quidem decretum.

Ratificatio dictorum in tormētis perseuerata, & iurata excludit omnem dubitationē Amed. de sindica. in verb. ratificatio num. 1. & tollit omnem difficultatē in termino defensorio opponendi de ineptitudine processus, ac q. sentētia executioni mittatur, De ratifican. confessione habes apud Fr. Cason. de torment. c. 21. & de eius formula apud Foller. in prax. crim.

crim.dialog. in verb. & si confitebuntur, num. 63.& ex hoc.

Ratificatio an sit necessaria, quando tortura fuit leuis, vid.apud eund. eo in loco nu.83. An sit necessaria, & an differatur, quando adduceretur a confesso error aliquis Foller. ibidē nu.84.Clar.§.fi.q.55. in fin.vbi secundum practicam nouam dicit, quę nunquam admittitur reuocatio nisi probato errore.

Ratificatio non operatur, si confessio sit extorta per tormenta nullis præcedentibus indiciis legitimè, etiam quod illa confessio millies sit ratificata.Honded.cons.180.nu.33. 34. vbi infinit.cumulat.Bertazol.crim. cons.340. in fi. Rimin. iun. inter crim. cons.69. nu.1. & cons. seq.nu.42.lib.2.

Ratificatio confessionis qualificatæ an operetur, quod confessus cōdemnetur reiecta conditione, vel qualitate, quæstio hæc habet facilem resolutionem, nam ratificatio tantum purgat metum, nō autē aliquod de nouo inducit; quamobrem ex tali confessione, quia ordinaria pœna mortis condemnari nō potest, quod est multum singulare, & in solemni cultu iuxta Decia.plures citan.cons.60.num. 37. lib. 3. Clar.§.fin.q.15.vers.forte posset.

Ratificatio nulla ex defectu confessionis, puta secutæ non praeceden.indiciis, non conualescit superuenientibus indiciis, Cla.q. 55. vers. si verò, in fin.& n.64.vers. dixi etiam.

Quid

Quid si quis eo tempore, quo adducit reus ad bancum pro ratificatione, adiicit ratificationi alia delicta, de quibus non interrogetur & quorum nulla indicia procedunt, an ex eã spontanea confessione pro illis delictis posset condemnari, pro quibus non cadit ratificatio, quia nihil esset ratificabile.

Ex sola fama tortus, & confessus delictum, ratificatione secuta an possit condemnari, est pulcherrima quæstio examinata per Farinac. quæst. 47. num. 10. vers. amplia, tit. de indic. & tortur.

Ratificatio non obest, vbi confessio fit inuerisimilis, ideo non sufficit ad cõdem. Boss. de confess. nu. 6. Mascard. conclus. 484. num. 5.

Eodem modo ratificatur confessio contraria euidentiæ facti Mascard. ibi num. 6

Denique ne diutius remoreris, forma cõclusionẽ, & dic, quod vbi confessio est nulla multis, variisque modis a iure proditis, ita & ratificatio non datur qualitas absq. subiecto, accidens absq. substantia, & sicut reseruatio nil operatur non existente subiecto reseruabili, ita nec ratificatio.

Num. 7. Recepta.

VTrũ secuta ratificatione possit quis interrogari de sociis, & complicibus vid. Clar. q. 21. vers. dictum sociis, & de aliis delictis, quorum non extan. indicia, supra visum est, vide Clar. §. fi. q. 64. versic. successiua quæ-

ro. Carth. de interrog. rei libro 4. cap. 1. n. 84. Mediolani inualuit obseruantia, vt confessus crimē interrogari non possit de aliis, quorum nulla ad sunt indicia, excepto crimine furti, assassinii, sfrosationis, annonæ, vel salis, vel si esset bannitus & condemnatus, quibus casibus, si executioni demandanda sit condemnatio, solet torqueri tam super aliis delictis in genere, quam super complicibus, sociis, & receptatoribus, Fari. tit. de indic. q. 37. nu. 166. de quo infra cap. 1. lib. 6.

Aduerte tamē, quod huiusmodi tortura super aliis & super sociis debet esse moderata, & male faciunt, qui cum cōdemnato vtuntur omni tormentorum crudelitate, & tanquam cum cadauere agunt. Farinac. d. tit. de indic. quod 37. num. 237. & 175.

LIBER V.

SVMMARIVM.

1 *Quomodo contra reum contumacem procedendum sit.*

2 *Contra contumacem si extent legitima indicia monitorium, seu inquisitio formari debet.*

3 *Citatio ad se excusandum a delictis in Monitorio, seu inquisitione intentatis cum corū insertione reo transmittenda est.*

Reus

4 *Reus contumax seruatis seruandis condemnari potest.*

5 *Legitima indicia extare debent, vt monitoriũ seu inquisitio transmitti possit.*

6 *Legitima indicia qualia esse deberi hoc casu.*

7 *Opinio vehemẽs contra aliquẽ ex probabilib. argumentis resultans, sufficit ad transmittendum Monitorium, siue inquisitionem.*

8 *Indicia coadiuuari.*

9 *Fuga ante inquisitionem qualibet probetur.*

10 *Fuga iunctis alijs indicijs est sufficiens ad trasmittendum inquisitionem.*

11 *Iudex cuncta rimari debet, & rerum ordinẽ plena inquisitione discutere.*

12 *Vita hominis nihil est carius*

13 *Dignitas vitæ æquiparatur.*

15 *Diuitiæ sunt secundus sanguis hominis.*

15 *Contumaces condemnati possunt impunè offendi.*

16 *Iudex qui innocentem damnat, vnde postea occiditur, non excusatur a grauissima pœna.*

17 *Monitoriũ, siue citatio cũ inquisitione debet legitimè exequi, alias omnia, quæ seruentur, essent ipso iure nulla.*

18 *Citationes omnes legitimè exequi debent, quia defectus citationis annullat omnes actus desuper factos.*

19 *Monitoriũ, seu inquisitio qualiter exequi debeat, vt dicatur legitimè facta exequutio.*

20 *Domi reus citari põt, & de qua domo intelli-*

li-

ligendum sit.

21 *In exequendis Monitorijs, inquisitionibus, & citationibus attendi debet stylus, & cõsuetudo locorum illisque inhærendum est.*

22 *Ante inquisitionem de corpore delicti constare debet.*

23 *In Matrimonio, quod secundum stylũ Vrbis formatur quæ solemnitates requiruntur.*

24 *Executo Monitorio sit relatio executionis, seruantur termini, & deinde reus contumax condemnatur.*

25 *Extra* Romanam Curiam *non fiunt monitoria, sed inquisitiones.*

26 *Inquisitiones, quas solẽnitates habere debeãt.*

27 *Inquisitiones scribuntur in libris actorum curiæ.*

28 *Inquisitionum tenores inseruntur in citatione prima, quæ reo contumaci trasmittitur.*

29 *Citatio cum insertione inquisitionis qualiter concipi debeat.*

30. *Condemnationem contumacis, quæ præcedere debeant.*

31 *Forma variatur secundum varias variarũ Curiarum consuetudines, & practicas.*

32 *Consuetudo, & practica locorũ obseruãda est.*

De modo procedendi in contumaciam contra delinquentem. Cap. I.

HActenus disseruimus, quomodo formandus sit processus contra eum captum
1 & in forciis Curiæ detentum, videamus mo-

modo, quomodo contra contumacem pro-
2 cedendum sit. Et breuiur dico, † quod si delinquens capi non potuerit, tunc considerare debebis, an legitima fuerit contra ipsum indicia ex processu desuper fabricato acquisita & si sic, tunc contra eundem monitorium,
3 seu inquisitionem formabis, † eiusq. copiam cum citatione de se excusandum à delictis in dicta inquisitione, seu monitorio intentatis, iuxta formas inferius traditas ipsi reo contu-
4 maci transmittes. † Et si infra terminum ibi assignatum, ille sic citatus non comparuerit, tunc seruatis seruandis contra eundem ad sẽtentiam condemnatoriam deuenire poteris.
5 Clar. q. 31. in prin. † Dixi legitima indicia, quia
6 non quælibet indicia sufficere debent ad transmittendam inquisitionem, sed tantummodo illa, quæ legitima sunt. Chart. de execut. senten. cap. fin. num. 59. & 139.
6 † Intelligo autem legitima hoc casu, non (prout aliqui intelligunt) ea tantum, quæ sũt sufficientia ad torturam, Natt. cons. 594. nu. 14. volum. 3. sed etiam ea, quæ non sunt adeo grauia, legitima tamen, & à iure approbata Char. d. c. fi. nu. 139. quod erit arbitrio iudicis relinquendum, Conrad. in pract. in tit. de
7 inquisit. numero 33. † & voluerunt nonnulli sufficere vehementem opinionem: contra aliquem ex probabilibus argumentis resultantem. Clar quæst. 20. versic. ad formandum ibi

8 nihilominus. bene verum est; † quod si indicia sint debilia, debebunt aliquo modo coa-
9 diuuari. † Ideo solet prius citati reus ad informandam Curiam sub aliqua pæna pecuniaria & non cõparens requiri, & (si videbitur) dein de mulctari; deque his omnibus apud acta mentio fieri debebit, antequam ad transmissionem Monitorii procedatur, quia nunc reo sic citato non comparente, dicetur constare
10 de eius fuga ante inquisitionem, † quæ fuga iunctis alijs præexistentibus indicijs sufficit postea ad transmittendum inquisitionem prædictam: Clar. d. quæst. 20. versic. ad formandum. in fin. & hæc est bona practica, & ita vi-
11 di obseruari à doctissimis viris. † Et merito quidem circa prædicta est ordo rerum plena inquisitione discutiendus, & cuncta sunt d ligentissime rimanda, & consideranda, Rol. cõs. 51. num. 1. lib. 1. cum plerunq. agatur de vita
12 hominis † qua nihil est carius, Vasq. controuers. Illustr. lib. 1. c. 18. nu. 9. vel de dignitate,
13 † quæ vitæ æquiparatur. Barba. cons. 71. col.
14 4. volu. 2. vel demum de fortunis, † quæ sunt secũdus sanguis hominis. Ias. in l. nequicquã. §. vbi decretum, n. 2. in. fi. ff. de offic. procons.
15 & lega. Et tu scis, † quod tales sic capitaliter condemnati vigore constitutionum Summorũ Pontif. impunè possunt occidi, Sixtus V. post alios id constit. 5. contra homicidas, &c.
16 † Quare si quis innocẽs dannatus interficeretur.

tor, nescio quomodo tu, qui eum damnares a grauissima pœna excusari posses . Vasq. vbi sup. d.c. 18.nu.6. Circa transmissionem autem monitorij ; seu inquisitiones , illud maxime
17 aduertere debueris , † vt legitime exequatur, quia si minus legitimè exequeretur , processus, & Sententia, & omnia quę inde sequerentur , essent ipso iure nulla Clar.q.31. in princ.
18 †Et idem obseruare deberis in omnibus citationibus, quia defectus citationis reddit nullos omnes actus deinde factos , Clar.q.31.vers. 1. & seq.
19 † Nec tamen necessarium est (prout aliqui voluerunt) quòd inquisitio prædicta personaliter intimetur . ad hoc, vt possit quis tanquam contumax condemnari, sed sufficit si ad domum intimetur dimissa copia dictę inquisitionis, & ita obseruat stylus , & consuetudo omnium Curiarum, Clar.d.q.31. vers.dictum est
20 & vers. seq. Intellige autem de domo, in qua ipse reus inhabitare, & sedem habere consueuerat. Clar.d.q.31.& d. vers. dictum est ibi, &
21 quod talis,&c. Quia tamē omnes loci habet, vel Statuta,vel proprios stylos, & consuetudines circa prædicta , illis erit inhærendum, nec aliquo modo erit ab eis recedendū , Clar. d.q.
22 31.vers.quæto modo . Debet etiam constare de corpore delicti, alias enim si de eo nō prius constaret, non posset aliquid postea fieri; & si, fieret esset omnino nullum , & inualidmu .
Clar

23 Clar. quæst. 4. † In monitorio quod formari solet secundum stylum Romanæ Curiæ in Vrbe apponi debet nomen, & officium Iudicis inquirentis, nomen inquisiti, terminus, qui datur ad comparendum, pæna sub qua inquisitus citatur, tota series delicti, quod intentatur cũ annotatione temporum, & locorum, Nisi sint delicta, quæ habeant tractum successiuum, Deci. cons. 10. nu. 72. & seqq. lib. 1. & aliarum circunstantiarum, iuxta quod constat in processu informatiuo, Charta. de exec. Sent. in præfat. nu. 115. & in c. fin num. 149. Item modus exequẽdi, comminatio procedẽdi ad vlteriora, si reus non compareat, tempus, locus, & in quo formatur, subscriptio denique ipsius Iudicis, habes per Clar. q. 31. per tot. & per Foller. in sua pract. inverbo, vel eos verbaliter citari fa-
24 ciat per tot. † Cum autem fuerit exequutũ fit relatio exequutionis prædictæ per nuncium apud acta Curiæ, Foll. in d. pract. in verbo, fiat relatio nuncij, & deinde expectatur, quod trã-seat tempus assignatum ad comparendum, quo lapso formantur aliæ citationes ad docẽdum paruisse monitorio pœnali contra reum formato, executo, & in actis reproducto, & dicendum contra, ac demum citatur reus ad Sententiam.

25 † **Extra verò Romanam Curiã, &, vt aiunt in partibus, nõ fiunt monitoria, sed inquisitio-**
26 **ne iuxta superius positam formam, † quæ quidem**

dem inquisitiones pariter continere debēt nomen iudicis inquirentis, & eius officium, nomen inquisiti, & totam seriem delicti, vt supra dictum est, tempus, & locum, in quo formatur, & subscriptionem iudicis inquirentis. Clar. d. quæst. 32. vers. per D. & Foller. d. verbo
27 vel eos verbaliter citari faciat. num. 4. † & hu iusmodi inquisitiones scribūtur in libro acto-
28 rum Curiæ, & deinde earum tenore inseruntur in Citatione, quæ fit de mandato Iudicis tali inquisito contumaci, dimissa earundē copia domi, vel personaliter, aut aliàs, prout fie
29 ri potuit, secundum consuetudinē loci quatenus infra certum terminum comparere debeat ad respondendum dictæ inquisitioni cum comminatione, quòd aliàs ipso non comparente ad vlteriora procedetur. Foller. in dict. sua pract. in verbo vel eos verbaliter, &c. num. 3.
30 & sequ. Et si talis sic citatus non compareat si est stylus, quòd alia citatio similis transmittatur absque tamen insertione inquisitionis, illa transmittitur, postea reus in banno ponitur, ac deinde fit eidem intimatio, qualiter fuit in banno positus nisi infra certum terminum comparuerit. Foller. in d. pract. in verbo Banniatur, & demum si adhuc in contumacia persistat, citatur ad Sententiam. Hæc citatio non est necessaria secundum aliquos vt habes inferius, ver. si posui formam pro certa die, & postea quandocunque singulis diebus, & horis, &

ris, & fertur Sententia condemnatoria con-
31 tra ipsum. † Vt autem facilius prædicta per-
cipias, formas inferius apponam, quas tamen
variare debueris secundum varias variarum
32 Curiarum consuetudines, & practicas † a qui
bus nullo modo, vt superius dixi, licet recede
re. Clar. q. 31. vers. dictum est, & versic. quarto
modo, Char. de execut. Sent. cap. fin. numero
134. 138. & 187. cum seqq. Et primò formam
Monitorii, & illius executionis iuxta stylum
Romanæ Curiæ tibi supponam, quæ est talis
videlicet.

SCHOLIA IN CAP. I.

MOnitorium, cuius apud nos nulla fit mẽtio, cum solũ eius visus fit in vrbe, succedit loco inquisitionis, atq; iisdem ferme regulis innititur, vt videre est ex hoc capite, & seq. Ideo dispositum de vno, censetur quoq; dispositum de alio, cum promiscue monitione, & inquisitione vtamur.

Qualia indicia requirantur, differit Farin. q. 1 n. 35. 48. vbi quinque opiniones recenset, & tandum residet in hac, quod hoc committatur iudicis arbitrio, quod debet esse regulatum a iure, & author hic, num. 5. 6.

Secundo sequitur ex hoc præmissorio, quod si nulla præcedunt indicia, monitorium transmitti non potest, vt author nu. 3. probat. Vnde

de si monitorium est iniustum, & sine causa, puta nulla præcedente suspitione cõtra reum non ligat, quia vbi non est suspitio aliqua probabilis, non debet cogi quis ad se subiiciendũ examini, quia probationes de domo rei non sunt assumendæ, Bossi. conciuis meus in titu. quomodo procedatur per præcepta, nu 9. 10. 11. vbi docet practicam formandi monitoria. Cæterum hæc monitoria, quæ fiunt sub pœna pecuniaria, sunt vtiliora Fisco quam bonorũ confiscatio, vt dicit Farinac. tit. de delict. q. 18, num. 45. vers. limita 6.

Senatus, qui oculatissimus est, his vtitur, quando alicuius fama grauata est. nam primo mandat citari sub pæna pecuniaria, mox secuta mulcta sub pæna vitæ, & confiscationis bonorum, ita factum est contra Com. Hippolytum Maynũ damnat, primo in scutis bis mille erga Reg. Cam. postea in pæna vitæ, & confiscationis, & anno præterito citati fuerũt multi ex Patritijs nostris, inter quos Egreg. Co. Marcus Ant. Aresinus, Ferrandus Nouatus, Com. Franç. Abdua, M. Ant. Gallina sub pæna scutorũ x. mille, quæ præcepta fuerunt terribilia, aliqui passi fuerunt contumacialem mulctã metuentes illud Dauidicum, Domine ne in furore tuo. Alii se consignarunt, tandem dimissi sunt. Hæc præcepta intimata fuere sub regimine Ill. & Excell. Comitis stab. & Locumtenentis Regii in hac inclyta Ciuitate, & statu

Me-

Mediolani. Superuenit postea Decretum gratiosum, cuius commodum multi ex mulctatis nondum cauto Fisco sensere, super quo multa responsa reddidi imprimenda.

Num. 3. Cum citatione.

Citatio hæc debet esse certa, & an in ea sit exprimēda causa, propter quā quis citetur. Clar. q. 31. vers. quæro nunc. Farinac. de inquisit. q. 11. nu. 40. & q. 18. num. 45. 53. Verum in casibus predictis solum citati fuerunt hi nobiles pro nonnullis concernetibus interesse Fisci Regii nulla addita specie criminis, contra quam citationem stat. Natt. cons. 194. num. 11. lib. 3. Quæ tamen citationes odiosæ sunt, licet Princeps iubeat aliquando ita ex magna causa fieri, & perraro sunt retaxandæ, incutiunt enim mangum timorem, ne dicam disperationem his, qui citantur, dum iguorāt quorsum tendat illa citatio. Et ideo ego consultus super forma d. citationum dixi, quod in similibus aduocatus nullam opē ferre potest, &(vt in prouerbio fertur) digladiato, & si peritus vrgente maiore vi peritiam omnem amittit, dum nescit se defendere a multorum ictibus contra se aduolantibus. Sic Aduocatus, dum Pricipes hanc citationum formulam ingrediuntur, & subditos grauant.

Dicebam quandoque in causis grauibus, in quibus non est imposita pæna confiscationis bonorū, abstinēdum ab his præceptis, quibus

per

per obliquum peruenitur quo ad effectum ad bonorum confiscationem, sed tantum ea præcepta concedi posse, quando adsunt legitimæ suspitiones, sed non idoneæ ad inquirendum. si tamen delictum sit huiusmodi, contra quod si extarent indicia haberet locum confiscatio sicut in crimine sodomiæ per decreta Senatus Excell. (licet aliter sit seruatum hoc anno in causa ardua) non autem sunt concedenda, si nō esset locus confiscationis. Ad hæc tendunt tradita per Farin. tit. de del. q. 18, n. 37. vers. quarta sit cōclusio lib. 1. In materia huius monitorii plures formantur quæstiones, quæ excutiuntur per Scac. 3. in tract. Iud. c. 57. 58.

Quotuplex sit monitorium, n. 2. vsq. ad n. 5. quo casu permittatur in criminibus.

An, & quando sit prohibitum ante formatam inquisitionem num. 4.

In Dominio Mediolani per Constit. Cæs. tit. de accusat. §. omnibus prohibitum est iudicibus, nè per pręcepta pęnalia procedant incō sulto Senatu, vel Princeps cum meminit Scacc. d. loco num. 5. circa finem.

Nunquid iste modus procedendi sit contra ius, vel præter ius.

Quod hoc monitoriū non cōstituit aliquē reum, sed is, qui examinatus cōstituitur reus, si ex eius examine resultat aliquo inditium legitimum, ibi num. 10.

Si monitorium transmittitur post formatā inquisi-

inquisitionem, & tunc exprimenda est causa, ob vnam monetur, non si ante, vt distinguitur ibi cum assignatione rationis nu.10. in fi. Ego vero nunquam vidi, nec audiui transmitti monitoria post, sed ante inquisitionem deficientibus indiciis, vt s.dixi præsertim cum solum nitantur Senatus authoritate, qui audito causæ statu id ex arbitrio suo decernit.

Quod monitorium est vtile Fisco ad eliciãdas pecunias, perniciosum vero iustitiæ, quia instruitur ad fugam reus, num.11. vers. quarta difficultas.

Num. 4. Et si

SI reus comparet, resoluitur monitoriũ in vim simplicis citationis; si non comparet seruatis seruandis proceditur ad vlteriora cõdemnando, cum pœnis comminatis in præcepto, Scac.d.c.58. in fi. & Author hic. Vide eundem, Scac.cap.97.

Num. 5. Dixi.

SI de monitoriis post inquisitionem, bene dicit Author.indicia debere esse legitima si non sufficiant suspitiones, vt dixi. Mediolani, quid obseruetur iam dixi. Cum quandoq. indiceret mentio horum monitoriorum, cum citatione sub pœna cõminata, & non dubitarent rei se præsentare existimantes, cõtra eos nulla legitima fore indicia. Dixi quod & si Senatus soleat iubere iudicibus, vt sub pœna citent, non tamen necessarius indiciorum defe-

ctus

ctus arguitur, quodq. potestati Senatus committitur, non etiam necessitati suppositum esse existimandum est. Quodq. potest latere anguis in herba, neq. inde tutum argumentum sumi posse. Quia cogitationes Senatus, quis explicabit? Percute plectrum conscientiæ tuæ, & si deliquisti, trepida, quia pauor his esse solet, qui operantur malum, atque hi pertimescunt semper, & ad omnia fulgura pallent.

Num. 6. Intellige.

VT quis possit citari personaliter, debent præcedere legitima indicia à iure approbata, Natt. d. cons. 594. nu. 14. vers. 4. accedat. lib. 1. & abstinen. est à sententia contumaciali. si legitima non adsint indicia, Cartar. de exec. sen. capit. capt. bannit. cap. vlt. n. 139. Ad quod respexit Senatus in suo decreto anni 1584. die 11. Octobris mandan. quod contumaces non inquirerentur, nisi legitimis præcedentibus indiciis, neve rei constituerentur. Cuius decreti beneficium (sicut multa alia) referen. est Præsidi Magistratus ordinarii, ac Principum consiliario Simoni Bossio, cuius specimen ingenii, quo in iuuentute pollebat, facilem aditum ad omnes honores per gradus ei ferè pollicebatur. Quod votis sit potitus, gratulandum est, nam in ea senatoria dignitate multas controuersas quæstiones diremit, quarum memoria nullo tēpore intermoritura est illius etiam nomen nulla obliuione poterit aboleri. Cuius

recordationem, & si perpetuam, virtutes pro priæ redditura sint attamen eo beatiores, & gratiores erunt, cum filium suum Fabricium, I.C. multi nominis, Oratorem secundum agnoscamus, nec Vicarium Prouisionum huius Ciuitatis. Id enim inter summas eius fœlicitates censendum est, dum vel ex eo surgentes intuetur nepotes.

Num. 9. Solent.

MEdiolani hæc praxis non recipitur, quin monitorium vsus est prohibitus obstante constitutionem, de qua vt supra dixi, sed iudex seruatis seruandis procedit, scilicet formando inquisitionem, si reus haberi, ac detineri non potest.

Num. 1. Qua fuga.

QVale indiciũ præster hæc fuga, vide Menoc. lib. 1. præsũp. 89. a n. 6. vsq. ad n. 26. Masc. de probat. concl. 819. lib. 2. iunctis seq. ad quem locum non te, vt tantum aquas sitientem, non bibentem, sed ad plenam messem relego. Si tamen insatiabile videndi studium vis explere, ne discedas à Farinac, lib. 2. tit. de indic. & tortur. q. 48. per tot.

Contra Iudicem indebite inquirentem, & condemnantem iniuste, præter Vasqui contro uers. Ill. c. 18. n. 26. Vid. Farin. q. 10. n. 35. vbi plura de iudice inquirẽte per calumniã, & qñ dicatur vera calumnia, & cõtra iudicẽ minus debite punientem reum, Vid. eundem q. 17. n. 6.

Num.

Num. 19. Et tamen.

AMpla est materia huius citationis, de qua vid. Clar. q. 31. vers. dictum est, vbi singula capita prosequitur.

1 Quod reus debet legitime citari, ne process, & sententia sint nulla, & quotupliciter dicatur nulla. Farinac. q. 11. nu. 94. tit. de

2 Quod ad citandũ cogitur Princeps etiam subditum in criminibus, & Farin. q. 22. nu. 66. vbi plene vol. 1. in ciuilibus etiam ex magis communi.

3 Quod habet locum in delicto notorio, in quã rem tamen, uid. Scaccia de veritate. q. 52. num. 7. & seq.

4 Quod requiritur specialis commissio Iudicis citantis in criminali, Scacc. ibi sup.

5 Nunquid exprimenda sit causa ob quam citatur, quæ quæstio est superflua Mediolani quia tenor inquisitionis in ipsa citatione inseritur, Clar. d. q. 71. vers. cætero nunc Scac. d. q. 32. nu. 15.

6 Quod non possit in citatione imponere pœnã pro contumacia citati, vers. itẽ quæro.

7 Quod in citatione apponitur totus tenor inquisitionis. vers. quęro nunquid, & hoc de consuetudine.

8 Inquisitionis formula.

9 An sufficiat intimatio citationis ad domum in Dominio Mediolani seruatur No. Con. stit. tit. de accusat. §. procedant.

8 nihilominus. bene verum est; † quod si indicia sint debilia, debebunt aliquo modo coa-
9 diuuari. † Ideo solet prius citari reus ad informandam Curiam sub aliqua pœna pecuniaria & non cōparens requiri, & (si videbitur) deinde multari; deque his omnibus apud acta mentio fieri debebit, antequam ad transmissionem Monitorii procedatur, quia nunc reo sic citato non comparente, dicetur constare
10 de eius fuga ante inquisitionem, † quæ fuga iunctis alijs præexistentibus indicijs sufficit postea ad transmittendum inquisitionem prædictam: Clar. d. quæst. 20. versic. ad formandum. in fin. & hæc est bona practica, & ita vi-
11 di obseruari à doctissimis viris. † Et merito quidem circa prædicta est ordo rerum plena inquisitione discutiendus, & cuncta sunt diligentissimè rimanda, & consideranda, Rol. cōs. 51. num. 1. lib. 1. cum plerunq. agatur de vita
12 hominis † qua nihil est carius, Vasq. controuers. Illustr. lib. 1. c. 18. nu. 9. vel de dignitate,
13 † quæ vitæ æquiparatur. Barba. cons. 71. col.
14 4. volu. 2. vel demum de fortunis, † quæ sunt secūdus sanguis hominis. Ias. in l. nequicquā. §. vbi decretum, n. 2. in. fi. ff. de offic. procons.
15 & lega. Et tu scis, † quod tales sic capitaliter condemnati vigore constitutionum Summorū Pontif. impunè possunt occidi, Sixtus V. post alios id constit. 5. contra homicidas, &c.
16 † Quare si quis innocēs damnatus interficeretur.

tor, nescio quomodo tu, qui eum damnares a grauissima pœna excusari posses. Vasq. vbi sup. d.c. 18.nu.6. Circa transmissionem autem monitorij, seu inquisitiones, illud maxime
17 aduertere debueris, † vt legitime exequatur, quia si minus legitimè exequeretur, processus, & Sententia, & omnia quę inde sequerentur, essent ipso iure nulla Clar.q.31. in princ.
18 † Et idem obseruare deberis in omnibus citationibus, quia defectus citationis reddit nullos omnes actus deinde factos, Clar.q.31.vers. 1. & seq.
19 † Nec tamen necessarium est (prout aliqui voluerunt) quòd inquisitio prædicta personaliter intimetur, ad hoc, vt possit quis tanquam contumax condemnari, sed sufficit si ad domum intimetur dimissa copia dictę inquisitionis, & ita obseruat stylus, & consuetudo omnium Curiarum, Clar.d.q.31. vers. dictum est
20 & vers. seq. Intellige autem de domo, in qua ipse reus inhabitare, & sedem habere consueuerat. Clar.d.q.31.& d. vers. dictum est ibi, &
21 quod talis, &c. Quia tamē omnes loci habet, vel Statuta, vel proprios stylos, & consuetudines circa prædicta, illis erit inhærendum, nec aliquo modo erit ab eis recedendū, Clar. d.q.
22 31. vers. quarto modo. Debet etiam constare de corpore delicti, alias enim si de eo nō prius constaret, non posset aliquid postea fieri; & si, fieret esset omnino nullum, & inualidmu.
Clar

23 Clar.quæst.4.† In monitorio quod formari solet secundum stylum Romanæ Curiæ in Vrbe apponi debet nomen, & officium Iudicis inquirentis, nomen inquisiti, terminus, qui datur ad comparendum, pæna sub qua inquisitus citatur, tota series delicti, quod intentatur cũ annotatione temporum, & locorum, Nisi sint delicta, quæ habeant tractum successiuum, Deci.cons.10.nu.72.& seqq.lib.1.&.aliarum circunstantiarum, iuxta quod constat in processu informatiuo, Charta.de exec.Sent.in præfat. nu.115. & in c.fin num.149. Item modus exequẽdi, comminatio procedẽdi ad vlteriora, si reus non compareat, tempus, locus, & in quo formatur, subscriptio denique ipsius Iudicis, habes per Clar.q.31. per tot. & per Foller. in sua pract. inverbo, vel eos verbaliter citari fa
24 ciat per tot.† Cum autem fuerit exequutũ fit relatio exequutionis prædictæ per nuncium apud acta Curiæ, Foll.in d.pract.in verbo, fiat relatio nuncij, & deinde expectatur, quod trãseat tempus assignatum ad comparendum, quo lapso formantur aliæ citationes ad docẽdum paruisse monitorio pœnali contra reum formato, executo, & in actis reproducto, & dicendum contra, ac demum citatur reus ad Sententiam.

25 † Extra verò Romanam Curiã, &, vt aiunt in partibus, nõ fiunt monitoria, sed inquisitio-
26 ne iuxta superius positam formam, † quæ quidem

dem inquiſitiones pariter continere debēt nomen iudicis inquirentis, & eius officium, nomen inquiſiti, & totam ſeriem delicti, vt ſupra dictum eſt, tempus, & locum, in quo formatur, & ſubſcriptionem iudicis inquirentis. Clar. d. quæſt. 32. verſ. per D. & Foller. d. verbo
27 vel eos verbaliter citari faciat. num. 4. † & huiuſmodi inquiſitiones ſcribūtur in libro acto-
28 rum Curiæ, & deinde earum tenore inſeruntur in Citatione, quæ fit de mandato Iudicis tali inquiſito contumaci, dimiſſa earundē copia domi, vel perſonaliter, aut aliàs, prout fie-
29 ri potuit, ſecundum conſuetudinē loci quatenus infra certum terminum comparere debeat ad reſpondendum dictæ inquiſitioni cum comminatione, quòd aliàs ipſo non comparente ad vlteriora procedetur. Foller. in dict. ſua pract. in verbo vel eos verbaliter, &c. num. 3.
30 & ſeque. Et ſi talis ſic citatus non compareat ſi eſt ſtylus, quòd alia citatio ſimilis tranſmittatur abſque tamen inſertione inquiſitionis, illa tranſmittitur, poſtea reus in banno ponitur, ac deinde fit eidem intimatio, qualiter fuit in banno poſitus niſi infra certum terminum comparuerit. Foller. in d. pract. in verbo Banniatur, & demum ſi adhuc in contumacia perſiſtat, citatur ad Sententiam. Hæc citatio non eſt neceſſaria ſecundum aliquos vt habes inferius, ver. ſi poſui formam pro certa die, & poſtea quandocunque ſingulis diebus, & horis, &

de si monitorium est iniustum, & sine causa, puta nulla præcedente suspitione cõtra reum non ligat, quia vbi non est suspitio aliqua probabilis, non debet cogi quis ad se subiiciendũ examini, quia probationes de domo rei non sunt assumendæ, Bossi. conciuis meus in titu. quomodo procedatur per præcepta, nu. 9. 10. 11. vbi docet practicam formandi monitoria. Cæterum hæc monitoria, quæ fiunt sub pœna pecuniaria, sunt vtiliora Fisco quam bonorũ confiscatio, vt dicit Farinac. tit. de delict. q. 18. num. 45. vers. limita 6.

Senatus, qui oculatissimus est, his vtitur, quando alicuius fama grauata est. nam primo mandat citari sub pæna pecuniaria, mox secuta mulcta sub pæna vitæ, & confiscationis bonorum, ita factum est contra Com. Hippolytum Maynũ damnat, primo in scutis bis mille erga Reg. Cam. postea in pæna vitæ, & confiscationis, & anno præterito citati fuerũt multi ex Patricijs nostris, inter quos Egreg. Co. Marcus Ant. Aresinus, Ferrandus Nouatus, Com. Franç. Abdua, M. Ant. Gallina sub pæna scutorũ x. mille, quæ præcepta fuerunt terribilia, aliqui passi fuerunt contumacialem mulctã metuentes illud Dauidicum, Domine ne in furore tuo. Alii se consignarunt, tandem dimissi sunt. Hæc præcepta intimata fuere sub regimine Ill. & Excell. Comitis stab. & Locumtenentis Regii in hac inclyta Ciuitate, & statu

Me-

Mediolani. Superuenit postea Decretum gratiosum, cuius commodum multi ex mulctatis nondum cauto Fisco sensere, super quo multa responsa reddidi imprimenda.

Num. 3. Cum citatione.

Citatio hæc debet esse certa, & an in ea sit exprimēda causa, propter quā quis citetur. Clar. q. 31. vers. quæro nunc. Farinac. de inquisit. q. 11. nu. 40. & q. 18. num. 45. 53. Verùm in casibus prędictis solum citati fuerunt hi nobiles pro nonnullis concernetibus interesse Fisci Regii nulla addita specie criminis, contra quam citationem stat. Natt. cons. 194. num. 11. lib. 3. Quæ tamen citationes odiosæ sunt, licet Princeps iubeat aliquando ita ex magna causa fieri, & perraro sunt relaxandæ, incutiunt enim mangum timorem, ne dicam disperationem his, qui citantur, dum iguorāt quorsum tendat illa citatio. Et ideo ego consulens super forma d. citationum dixi, quod in similibus aduocatus nullam opē ferre potest, & (vt in prouerbio fertur) digladiato, & si peritus vrgente maiore vi peritiam omnem amittit, dum nescit se defendere a multorum ictibus contra se aduolantibus. Sic Aduocatus, dum Pricipes hanc citationum formulam ingrediuntur, & subditos grauant.

Dicebam quandoque in causis grauibus, in quibus non est imposita pæna confiscationis bonorū, abstinēdum ab his præceptis, quibus

per

per obliquum peruenitur quo ad effectum ad bonorum confiscationem, sed tantum ea præcepta concedi posse, quando adsunt legitimæ suspitiones, sed non idoneæ ad inquirendum. si tamen delictum sit huiusmodi, contra quod si extarent indicia haberet locum confiscatio sicut in crimine sodomiæ per decreta Senatus Excell. (licet aliter sit seruatum hoc anno in causa ardua) non autem sunt concedenda, si nõ esset locus confiscationis. Ad hæc tendunt tradita per Farin. tit. de del. q. 18, n. 37. vers. quarta sit cõclusio lib. 1. In materia huius monitorii plures formantur quæstiones, quæ excutiuntur per *S*cac. 3. in tract. Iud. c. 57. 58.

Quotuplex sit monitorium, n. 2. vsq. ad n. 5. quo casu permittatur in criminibus.

An, & quando sit prohibitum ante formatam inquisitionem num. 4.

In Dominio Mediolani per Constit. Cæs. tit. de accusat. §. omnibus prohibitum est iudicibus, ne per pręcepta pęnalia procedant incõsulto Senatu, vel Princeps cum meminit *S*cacc. d. loco num. 5. circa finem.

Nunquid iste modus procedendi sit contra ius, vel præter ius.

Quod hoc monitoriũ non cõstituit aliquẽ reum, sed is, qui examinatus cõstituitur reus, si ex eius examine resultat aliquo inditium legitimum, ibi num. 10.

Si monitorium transmittitur post formatã inquisi-

inquisitionem, & tunc exprimenda est causa, ob vnam monetur, non si ante, vt distinguitur ibi cum assignatione rationis nu. 10. in fi. Ego vero nunquam vidi, nec audiui transmitti monitoria post, sed ante inquisitionem deficientibus indiciis, vt s. dixi praesertim cum solum nitantur Senatus authoritate, qui audito causæ statu id ex arbitrio suo decernit.

Quod monitorium est vtile Fisco ad eliciẽdas pecunias, perniciosum vero iustitiæ, quia instruitur ad fugam reus, num. 11. vers. quarta difficultas.

Num. 4. Et si

SI reus comparet, resoluitur monitoriũ in vim simplicis citationis; si non comparet seruatis seruandis proceditur ad vlteriora cõdemnando, cum pænis comminatis in præcepto, Scac. d. c. 58. in fi. & Author hic. Vide eundem, Scac. cap. 97.

Num. 5. Dixi.

SI de monitoriis post inquisitionem, bene dicit Author. indicia debere esse legitima si non sufficiant suspitiones, vt dixi. Mediolani, quid obseruetur iam dixi. Cum quandoq. indiceret mentio horum monitoriorum, cum citatione sub pæna cõminata, & non dubitarent rei se præsentare existimantes, cõtra eos nulla legitima fore indicia. Dixi quod & si Senatus soleat iubere iudicibus, vt sub pæna citent, non tamen necessarius indiciorum defe-

ctus

ctus arguitur, quodq. potestati Senatus cõmittitur, non etiam necessitati suppositum esse existimandum est. Quodq. potest latere anguis in herba, neq. inde tutum argumentum sumi posse. Quia cogitationes Senatus, quis explicabit? Percute plectrum conscientiæ tuæ, & si deliquisti, trepida, quia pauor his esse solet, qui operantur malum, atque hi pertimescunt semper, & ad omnia fulgura pallent.

Num. 6. Intellige.

VT quis possit citari personaliter, debent præcedere legitima indicia à iure approbata, Natt. d. cons. 594. nu. 14. vers. 4. accedat. lib. 1. & abstinen. est à sententia contumaciali. si legitima non adsint indicia, Cartar. de exec. sen. capit. capt. bannit. cap. vlt. n. 139. Ad quod respexit Senatus in suo decreto anni 1584. die 11. Octobris mandan. quod contumaces non inquirerentur, nisi legitimis præcedentibus indiciis, neve rei constituerentur. Cuius decreti beneficium (sicut multa alia) referen. est Præsidi Magistratus ordinarii, ac Principum consiliario Simoni Bossio, cuius specimen ingenii, quo in iuuentute pollebat, facilem aditum ad omnes honores per gradus ei ferè pollicebatur. Quod votis sit potitus, gratulandum est, nam in ea senatoria dignitate multas controuersas quæstiones diremit, quarum memoria nullo tẽpore intermoritura est illius etiam nomen nulla obliuione poterit aboleri. Cuius

recordationem, & si perpetuam, virtutes propriæ redditurae sint attamen eo beatiores, & gratiores erunt, cum filium suum Fabricium, I.C. multi nominis, Oratorem secundum agnoscamus, nec Vicarium Prouisionum huius Ciuitatis. Id enim inter summas eius fœlicitates censendum est, dum vel ex eo surgentes intuetur nepotes.

Num. 9. Solent.

MEdiolani hæc praxis non recipitur, quin monitorium vsus est prohibitus obstante constitutionem, de qua vt supra dixi, sed iudex seruatis seruandis procedit, scilicet formando inquisitionem, si reus haberi, ac detineri non potest.

Num. 1. Qua fuga.

QVale indicium præstet hæc fuga, vide Menoc.lib.1.præsũp.89.a n.6. vsq.ad n.26. Masc.de probat.concl. 819. lib.2. iunctis seq. ad quem locum non te, vt tantum aquas sitientem, non bibentem, sed ad plenam messem relego. Si tamen insatiabile videndi studium vis explere, ne discedas à Farinac, lib. 2.tit.de indic.& tortur.q.48.per tot.

Contra Iudicem indebite inquirentem, & condemnantem iniuste, præter Valqui controuers.Ill.c.18.n.26. Vid. Farin.q.10.n.35.vbi plura de iudice inquirẽte per calumniã, & qñ dicatur vera calumnia, & cõtra iudicẽ minus debite punientem reum, Vid.eundem q. 17. n.6.

Num.

Num.19.Et tamen.

AMpla est materia huius citationis, de qua vid. Clar. q.31. vers. dictum est, vbi singula capita prosequitur.

1 Quod reus debet legitime citari, ne process sus, & sententia sint nulla, & quotupliciter dicatur nulla. Farinac. q.11.nu.94.tit.de

2 Quod ad citandũ cogitur Princeps etiam subditum in criminibus, & Farin. q. 22. nu. 66. vbi plene vol. 1. in ciuilibus etiam ex magis communi.

3 Quod habet locum in delicto notorio, in quã rem tamen, uid. Scaccia de veritate. q.52. num.7. & seq.

4 Quod requiritur specialis commissio Iudicis citantis in criminali, Scacc. ibi sup.

5 Nunquid exprimenda sit causa ob quam citatur, quæ quæstio est superflua Mediolani quia tenor inquisitionis in ipsa citatione inseritur, Clar. d. q.71. vers. cætero nunc Scac. d.q.32.nu.15.

6 Quod non possit in citatione imponere pœnã pro contumacia citati, vers. itẽ quæro.

7 Quod in citatione apponitur totus tenor inquisitionis. vers. quero nunquid, & hoc de consuetudine.

8 Inquisitionis formula.

9 An sufficiat intimatio citationis ad domum in Dominio Mediolani seruatur No. Con. stit. tit. de accusat. §. procedant.

10 Quod non requiratur, vt citandus requiratur per ciuitatem, sed directo sufficiat ire ad domum, vers. sed nunquid.
11 Absens extra territorium citatur per subsidiales literas ibi vers. sed hæc, & hoc procedit, etiam quod ambo iudices diuersi territorii essent sub eodem principe.
12 Vagabundus citatur iuxta formam nouæ constitutionis, de quo in d. §. procedunt, Scacc. cap. 45. num. 23. & 25.
13 Citatio vna peremptoria in criminalibus sufficit pro omnibus, vers. quomodo.
14 Reo constituto ob vim monitionis, quæ ei fit citatione non est opus ad ferendam sententiam condemnatoriam, Nam post monitionem censetur citatus omnibus diebus, & horis, vt compareat, de qua monitione, Clar. in vers. vlterius.
15 Citatus cum termino ad respondendum inquisitioni, pendente termino potest capi, vers. vltimo quæro.
Has omnes quæstiones pleniore stylo videre poteris apud Farinac. de inquis. q. 11. per tot. quæst. Scac. in q. 32, 33.
13 De citatione, quæ fit per edictum, idem Scac. plenè, cap. 34.
17 De citatione per proclama, Scac. cap. 35.
18 De citatione per campanam, idem cap. 36.
19 De citatione in criminalibus, cap. 39.
20 De citatione per literas in criminalib. ibi c. 40

De

21 De citatione per edict. proclama, & per cam panam in criminalibus, Scac. cap. 41.
22 De citatione reali, seu captura, cap. 42.
23 De modo exequendi citationes in criminalibus, cap. 45. & seq.
24 De relatione executionis citationis verbalis per litteras, & per edictum, & executionis realis in omni specie causarum, cap. 48. 49. apud Scacc.

Num. 22. Debet etiam.

Supra abunde dictum est, & de hoc Clar. q. 4.

Num. 24. Cum autem.

DE relatione executionis, vid. Scac. c. 48. 49. vt supra diximus. Foll. in prax. dialogi. in verbo fiat relatio nuncii. Cætera sunt plana.

SVMMARIVM.

1. *Forma Monitorii secundum stylum Almæ Vrbis, & Romanæ Curiæ.*
2 *Forma citationis, quibus seruantur termini ad Sententiam.*
3 *Forma Citationis ad Sententiam.*
4 *Forma Sententiæ contumacialis remissiue.*
5 *Termini ante Sententiam, qualiter seruandi sint, & quomodo enumerandi dies secundum antequam practicam, & veram.*
6 *Reus debet haberet terminos integros.*
7 *In Vrbe in Curia Reuerendiss. D. Gubernatoris*

processus qualiter hodie seruantur termini.

8 *Hac tamen practica a paucis annis citra est introducta.*

9 *Lelius de Sindicis, & Iulianus Sanctarellus actuarii in dicta Curia, & viri multū practici, posteriorē vsum damnabant, & priorem seruandum esse affirmabant.*

10 *Quorum opinionem author approbat.*

11 *Stilum, & loci consuetudinem attendendam esse ait.*

Forma Monitorii secundum stylum Vrbis, & Romanæ Curiæ, & citationem, quibus peruenitur ad Sententiam condemnatoriam, Cap. II.

Annibal. Oricellarius Episcopus Carcassonus, Almæ Vrbis, eiusq. districtus Generalis Gub. & V.Camer.

Ecce nomen, & officium Iudicis, Clar. quaest. 31. vers. pro D. N. Pratorem.

TIbi Sēpronio N. de tali loco, ex aduerso principali auctoritate nostri officii, nec non ad Magnifici, & Excell. D. Ioannis Iacobi Nerotti S. D. N. Papæ, & Reuerendæ Cameræ Apostolicæ procuratoris Fiscalis generalis instantiam, Vitalin. in tract. de malefic. in rubri. de citatio. num. 22. & 25. tenore præsentium præcipimus, & expresse mandamus: quatenus

itunus infra triduum proximum, c. olim, &c. si extra de rescript. Vitalin. vbi sup. nu. 11. sub executione præsentium computandum, cuius primus dies pro primo, secundus pro secundo tertius pro tertio, & peremptorio in termino tibi assignatur, Foll. in sua pract. in verbo, vel eos verbaliter citari faciat n. 5. & 22. & num. 40. & vide Vitalin. vbi sup. num. 11. sub pœna confessatorum criminum, & delictorum, de quibus imputaris, vltimi supplicii, & confiscationis omnium bonorum tuorum, mobilium, & immobilium, iurium, & actionum, ac debitorum nominum, Censuum, Societatum, & locorũ montiũ præsentium, & futurorũ, vide Clar. q. 78. vers. vlterius quæro, vbiq. locorum existentiũ debeas coram Nobis, seu infrascripto nostro in criminalibus Locumtenente, vt sciat vbi debeat comparere. Foller. ibi sup. num. 4. Clar. d. vers. per D. N. q. 31. personaliter per te ipsum Foller. vbi sup. nu. 8. comparuisse, & te præsentasse ad te excusandum, exculpandum, & defendendum ab infrascriptis criminibus, & excessibus per te commissis, & patratis, Clar. q. 31. vers. quæro modo & signanter super eo, quod cum aliàs de anno 1592. mense Maii, Clar. q. 31. vers. quod de anno, nulla saltem legitima causa subsistente, Fabritium N. de Capua in Alma Vrbe prope Ecclesiam S. Mariæ de Populo nuncupatæ, cum ense denudato egressus fuisses, illumq. in brachio sinistro vnico graui

ui vulnere cum debilitatione eiusdem brachii affecisses, & postea de eodem anno, & mense Augusti per acta infrascripti Notarii pace cum eodem mediantibus communibus amicis inita delicti prædicti veniam obtinuisses, debuisseq. propterea non modo nihil aliud mali contra prædictum Fabritium cogitare, aut moliri; sed ab omni scelere saltem, quantum humana patitur fragilitas abstinere. Nihilominus gratiæ immemor prædictæ, neque considerans, quam graue, & turpe facinus sit pacem frangere, præcipuè homicidium insimul cōmittendo, quod omni iure semper prohibitum sub grauissimis pœnis extitit, legumq. & sacrorum Canonum, ac sacrarum summorum Pontificum constitutionum iussa, & præscripta paruifaciens, immo illis expresse contrauenięns, temere dolosè, & appensate. Clar. q. 31 vers. scienter, & dolosè, animoq. & intentione infrascriptum delictum & homicidium cum fractione pacis committendi, de præsenti anno .... & mense .... seu alio veriori tempore, armatus archibusio longo ad rotam, puluere, & pileis plumbeis onusto, omnibusq. rebus ad necandum necessariis instructo, noctis tempore, nescitur quo spiritu nisi diabolico ductus, prope domum dicti Fabritij, in via Farratina nuncupata existentem in quodam horto domui prædictæ cohærente in insidijs te posuisti, expectans, quod dictus Fabritius, quē extra domum esse facile noueras

ad

ad eã reuerteretur, vt eum interficeres. Cumq. prædictus Fabricius circa horã sextam noctis tutè, & securè, nihil sibi mali euenturum cogitans, domum reuersus fuisset, associatus solummodo ab Antonio eius famulo, ostiumque domus prædictæ pulsare cepisset: tu progrediens ex insidijs prædictis eundem Fabricium ad ortus fuisti, & dicendo ei *Bona notte*, contra eundem dictum archibusium, quem gestabas, exonerasti, magnoq. lætali vulnere in flãco de vno ad aliud latus penetrãte vulnerasti, ex quo quidẽ vulnere illinc ad duas horas prædictus Fabritius mortuus remansit, eiusque cadauer Ecclesiasticæ sepulturæ traditum fuit, & his peractis in fugã te dedisti, pœnas propterea in dictis legibus, sacris Canonibus, & sacris Summorum Pontificum Constitutionibus impositas, & inflictas temerè, & damnabiliter incurrendo; Rebusq. aliis &c. Alioquin, &c. Foller. in d. vers. vel eos, &c. num. 3. Vitalin. de malef. in rub. de cita. num. 3. volumus autem præsens nostrum monitorium, tibi personaliter, si persona tua commodè haberi poterit. An debeat prius constare, quod fuerit facta diligentia de personaliter reperiendo, & quod non. Foller. vbi supra. nu. 38. Clar. d. q. 31. vers. sed nunquid sin autẽ domi, quę sit solitę habitationis. Vide Chart. de execut. Sent. c. fin. numer. 182. quatenus illam habeas in Vrbe, & ad valuas Curiæ nostræ, aliàs ad easdem valuas, & in acie

Campi

currere a die executionis exclusiuè, Vital. in rubr. de citatio. numer. 27. citatur deindè reus infrascriptis modis, videlicet.

1. *Citatio die* 16. *Octob.*

1 Illustrissimo Domino Gubernatore. Citetur Sempronius N. ex aduerso principalis ad docẽdum se paruisse monitorio pœnali contra eum formato, exequuto, & in actis legitimè reproducto, ad dicendum contra, primo pro prima dilatione ad primam diem, instante Fisco. Char. Not.

Dicit non esse necessariam huiusmodi accusationem, Chart. de execut. Sent. cap. fin. num. 171 *& seq.*

Facta relatione, comparuit substitutus fiscalis, accusauit contumaciam, & ingerit mandari citari, secundo pro secunda.

2. *Citatio die* 18. *Octob.*

2 Citetur Sempronius, &c. ad docen. &c. secundo pro secunda dilatione ad p. d. instante Fisco. Charitas Notarius.

Facta relatione cõparuit substitutus fiscalis, vt supra, & obtinuit citari, tertiò pro tertia.

3. *Citatio die* 20. *Octobr.*

Citetur Sempronius, &c. ad docẽdum &c. tertiò pro tertia dilatione ad primam diem instante Fisco. Charitas Not.

Facta relatione, substitutus fiscalis obtinuit, quarto pro quarta, & super abundanti,

4. Cita-

4. Citatio 22. Octob.

Citetur Sempronius, &c. ad dicendum, &c. quarto pro quarta, & super abundanti dilatione ad primam diem instante Fisco, Cha. Not.

Facta relatione, substitutus fiscalis obtinuit citari ad Sententiam.

Citatio ad Sententiam, die 24. Octob.

3 Citetur Sempronius N. ex aduerso principalis ad videndum deferri iuramentum in supplementum plenæ probationis, quatenus opus sit concludendum, concludiq. videndum & audiendum Sententiam diffinitiuam, & loco Sententiæ videndum declarari se incidisse in pœnis in monitorio contra eum formato, exequuto, & in actis legitimè reproducto contentis, & pro præmissorum exequutione mandatum quodcumq. desuper necessarium, & opportunum decerni, & relaxari ad primam diē instante Fisco. Charitas Not.

Facta relatione, comparet substitutus fiscalis, accusat contumaciam, & obtinet declarari vt supra, & Iudex suam fert sententiam declaratoriam incursus pœnarum prædictarum

4 † cuius Sententiæ formam habebis in eodem meo formulario criminali.

5 † Numeros dierum quos in margine, tam supra, quam intra notatos habes, ideo apposui vt scires, quomodo seruandi sint termini in

6 prædictis; non enim sunt inculcandi, cū † reus terminos integros habere debeat.

7 Non

7 Non nego,† quin etiam aliter fiat in Vrbe in Curia Reuerendissimi Domini Gubernatoris. Vidi.n.citari reũ verbi gratia, die 16. ad 17 pro prima dilatione, die 17. ad 18. pro secũda. die 18. ad 19. pro tertia, die 19. ad 20. pro quarta & superabũdãti, die 20. ad 21. pro Sẽt.
8 † Sed hæc prædicta a paucis annis citra est
9 introducta in dicta Curia, † & recordor, quod illam vehementer damnabat Dominus Lelius de Syndicis, qui fuit per plures annos actuarius criminalis in dicta Curia, & erat profecto, vir multũ practicus, a quo semper vidi seruati priorem formulam, quam etiam seruandam esse dicit Dominus Iulianus Sanctarellus modernus actuarius in eadẽ Curia Notarius etiam ipse multum practicus, & versatus, non solum in vrbe, sed etiam extra in pluribus lo-
10 cis Status Ecclesiastici,† & ego puto, quod iure quidem talis posterior vsus improbetur,
11 stylus tamen, & consuetudo loci attendenda est, vt sæpius monui.

SCHOLIA IN CAP. II.

Parum in hac prouincia curæ habentur hæc monitoria, quæ tantum vsitantur in vrbe, ideo de his, quæ foris sunt, nihil ad nos.

Citatio Congruum debet assignare tẽpus ad comparen. Foller. in prax. dialog. in verb. vel eos verbaliter citari faciat num. 22. & est habenda

benda ratio locorum distantiæ, aliàs citatio erit nulla, tanquam facta intra augusta tempora, in citatione igitur moderatum tempus est ponendum, & si citatio fiat tempore, quo citatus non potest venire, citatio est nulla.

Præsentium, & futurorum.

AN in confiscatione veniant futura Clar. q. 78. vers. vlterius quæro, vbi quid dispo nat Decretum Mediolani, tit. de pæn. §. omnium, cuius decreti meminit Plott. in suo solenni indice.

Num. 11. Stilus tamen.

DE obseruantia styli plura apud Mascard. de probatio. conclus. 1339.

An pro lege obseruari debeat in causis criminalibus, dic quod sic, Afflict. decis. 391. numero 5. & Iudex non obseruans stylum, tenetur in sindicatu, & facit litem suam, & hæc procedunt in stylo antiquo, & inuariabili instrumenta contra stylum sunt suspecta de falso. Hæc & alia collegit Præses Menoch. lib. 2. præsumpt. 8. col. pen. & vlt. Cui addo plurima scitu digna ex locupletissimo Borgnin. Caualcan. indice suarum decisionum hoc verbo, ad eum te lego.

SVMMARIVM.

1 *Forma inquisitionis secundũ stylũ de partibus.*
2 *Forma alia inquirendi breuior.*

3 *Forma*

Forma inquisitionis secundum stylum de partibus, & banni, ac citationum, quibus ad Sententiam deuenitur. Cap. III.

FOrma inquisitionis, & executionis illorum iuxta stylum, quem vocant de partibus talis est, prout infra videlicet.

1 ✝ Hæc est quædam inquisitio, siue titulus inquisitionis, quæ fit, & fieri intenditur per Mag. & Excellen. D. N. Iudicem ex eius mero officio, auctoritate, potestate arbitrio, atque balia, & ad querelam B. & ad instantiā Mag. Domini procuratoris fiscalis, vel & ad denunciam P. contra, & aduersus Sempronium N. de tali loco incolam Ciuitatis, &c, homicidā & fractionem Pacis, In eo, & super eo, quod fama

fama publica præcedente, & clamosa insinuatione sic referente, non quidem à maleuolis, & suspectis, sed potius ab honestis, & veridicis, hominibus, & personis non semel tantũ, sed sæpe, & sæpius ad aures, & noticiam dicti D. Iudicis, etiam per modum notarij, auditu, relatuq. peruenit, quod cum aliàs de anno ... &c. & sequere narrando seriem delicti, prout vidisti supra in monitorio ab illis verbis, & signanter super eo, quod cum aliàs, &c. vsq. ibi: Rebusq; aliis, & deinde conclude. Et prædicta omnia facta, & perpetrata fuerunt per præfatum Sempronium animo, & intentione, loco, & tempore, quibus supra: pœnas propterea legum Sacrorum Canonum, & sacrarum summorũ Pontif. Constitution. ac bannimentorum, siue Statutorum, temere, & damnabiliter incurrendo. Super quibus omnibus, & singulis, &c. Vide Clar. q 31: vbi hæc omnia bene declarat.

Vel etiam breuius formatur in leuioribus delictis hoc modo, videlicet.

2 † Inquiratur ex officio Curiæ, necnon ad querelam N. &c. contra, & aduersus M de tali loco, in, de, & super eo, quod de presẽti anno, &c. & pone seriem delicti, vt sup. deinde conclude & prædicta omnia, &c. Super quibus, &c.

Die 16, Octobris 1595.

Inchoata, facta, & formata fuit.

Dicta die.

Commissio primæ citationis in forma, &

erit

erit, talis videlicet.

3 † De mandato multum Magnifici, & Excellen. D.N. Iudicis, &c. instante Magnifico Domino Procuratore fiscali.

1. *Citatio die 16. Octob.*

Citet. Sempronius N. ex aduerso principalis, quatenus infra triduum proximum, coram præfato D. Iudice compareat ad respondendũ inquisitioni contra eum formatæ in, de, & super eo, quod cum aliâs de anno, &c. & pone tenorem inquisitionis, in quantum tangit seriem facti, vt supra, omissis generalibus vsque ibi. Rebusq. aliis, &c. quia talis tenor interferendus est, Chart. de exec. sent. c. 1. n. 386. & seq. deinde conclude: Alioquin. &c. in quorum, &c. Datum, &c.

4 † Bene verum est, quod si stylus sit in loco, quod non inferatur totus tenor inquisitionis, prout sit Perusiæ, & in quibusdam aliis locis:

5 † tunc satis erit dicere; Char. d. c. 1. n. 388. Ad respondendum inquisitioni contra eum formatæ occasione homicidii cum fractione Pacis per eum commissi, in persona Fabritii N. de præsenti anno .... & mense .... prout latius in dicta inquisitione, ad quam, &c. Alioquin. &c. in quorum, &c.

Dicta die.

Exequuta fuit per N. publicum mandatarium Curiæ domi dimissa copia, prout retulit.

Die 20. Eiusdem.

Commissio secundæ citationis in forma.

2. Citatio die 20. Octobr.

6 ✝ De mandato, &c. Citetur Sempronius N. ex aduerso principalis, quatenus infra biduum compareas personaliter ad respondendum inquisitioni contra ipsum formatæ; tenori pro: ut in ea, aliquam, &c. alias, &c. in quorum, &c. Dat. &c.

Dicta die.

Exequuta, ut supra per N. &c.

Die 23. eiusdem.

Commissio banni, & intimationis eiusdem in forma.

TENOR BANNI.

Bannũ, & eius intimatio die 23. Octob. Huiusmodi bannũ debet continere nomen iudicis, nomẽ, & cognomẽ eius, qui bannitur, causam, ob quã bannitur, annũ, & mensem. Foll. in sua pract. in vers. banniantur, n. 5. Chart. de exec. Sent. c. fin. nu. 186. vers. prout etiam.

7 DI ✝ ordine espresso del Magn. & Eccell. Sig. N. Giudice, &c. si deduce a notitia di tutti, qualmente hauendo Sempronio N. habitante, &c. del presente anno .. del mese, &c. commesso homicidio in persona di Fabritio, di N. da Capua, etiam con frattura della Pace, ch'era fra di loro, come appare per gli atti, &c. &

&c. & essendoli perciò reso cõtumace, nõ curã do comparire, secondo le citationi fattegli, pe rò si mette in bando in pena della vita, e confiscatione di tutti, e singoli suoi beni, &c. E si prohibisce che nessuno debba ricettarlo, nè dar gli consiglio, aiuto, nè fauore, ma perseguitar lo, &c. sotto le medeme pene, & in tanto si as segna termini di cinque giorni al detto *Sem*pronio a comparire a defendersi dal detto ban do, altrimente, &c. In quorum, &c. Dat. &c. die... mensis... anni...

Dicta die.

8 Exequutum per N. publicum Præconem Communis, vt retulit.

De mandato, &c. Intimetur Sempronio N. qualiter fuit in banno positus, & idem terminus assignatus quinque dierum ad comparendum, & se defendendum, &c. alias, &c. in quo rum, &c. Dat. &c.

Dicta die.

Intimatum domi eiusdẽ *S*ẽpronii cũ demissione intimationis in forma, per N. publicum mandatarium Curiæ, &c. prout retulit, &c.

Die 29. eiusdem.

Commissio citationis ad Sententiam.

9 † De mandato, &c. Citetur, &c. quatenus in fra biduum coram eo compareat ad audiendam Sententiam super inquisitione contra eũ formata tenoris, prout in illa, & postea quandocunque singulis diebus, & horis, &c. ideo,

&c. aliàs, &c. in quorum, &c. Dat. &c. Exequuta, &c.

10 Posui in formam huius citationis ad sententiã, vt scias quomodo formari possit, licet Doctores teneant illam post bannum necessariam non esse: *Char.* vbi sup. cap. 1. n. 430. Tu tamen consuetudini locorum cohæreas, & sic non errabis Clar. q. 13. vers. item quæro, Cart. d. nu. 430. vers. subdit tamen.

SCHOLIA IN CAP. III.

De stylo Curiæ in formanda inquisitione seruanda plura apud Decian. tum primo tract. crim. lib. 5. c. 26. n. 9. vers. nota etiam, tit. quæ leges seruandæ in causa hæresis. Quomodo Mediolani formetur, habes ex Clar. §. 31. vbi totum tenorem inquisitionis scriptis inserit suis. Aduerte tamen tu, qui formas inquisitiones, quod is dicitur meliorem partem huius praxis callere, qui nouit optime, & apte compilare inquisitionem, Quamobrem in officio tam D. Capitanei, quam Prætoris Mediolani deputati sunt principales Actuarii, qui materno sermone dicuntur, li capi de Nodari, qui diligenter inspiciunt titulum delicti, & qualitatem indiciorum, & iuxta resultantiam ex dictis indiciis formant eas, & si quid obscurum, dubiumve se se offert, consulunt iudices ipsos, vel etiam ipsi iudices proponunt in

in curia, ita per aquam & ignem transeunt dictæ inquisitiones, quæ quo maiori prudentum consilio nituntur, eo difficilius conuelluntur. Hinc fit, vt per rarò Senatus ad has inquisitiones manus apponat, quia non sunt facile mutanda, quæ cum maturo tot patrũ iudicio processerunt. Quamobrem, vt reuertar ad id, quod a principio huius operis dicebam, magna est iudicũ consolatio, quando habent actuarios peritos, & humanioribus etiam literis, quę necessariæ sunt, imbutos, nec enim video, quomodo inquisitionem possint dictare, si litterarum sunt rudes floret ad officiũ D. Capitanei Iustitiæ Oliuerius Bononia, dignus Egr. Fis. Quintii Cancellarius, cui ob scientiam, & probitatem constantẽ plurimum omnes deferunt itaut tamquam Atlas cælum, sic ille pondus totius Actuariæ, quæ in magnum numerum diuisa est, summa cum vigilantia, & dexteritate sustineat.

Ad officium D. Prætoris Franciscus de Bernardis & Actuarius Vacca viri circumspectissimi, nec nimia festinantia properãtes, sed lento gradu, quæ muneris sunt sui absoluentes, & recte quia nimia festinata, & præcipitatio nouerca est iustitiæ.

De reformandis inquisitionibus ordinem habemus Excell. Senat. mandan. vt inquisitiones reformẽtur, non obstante statuto mãdãte, quod inquisitiones formatę iterari nõ possint.

 Ad

Ad hæc haud te prætereat, quod hæc inquisitio concipienda est clara, specifica continens omnes delicti qualitates (ita ut reo non tollantur defensiones) & locum, & tempus regulariter commissi delicti, non tamen diem, etiamsi opus non apponat, & nomen illius, cum quo delictum est commissum. Quæ, & quomodo procedant, vid. latè Farinac. de inquis. q. 3.

Vers. Tenor banni.

Bannum hoc est nullum, quando in processu non fuit seruata forma statutorum, seu stylus, post Farin. & Cart. vid. Scac. p. 97. nu. 23 vers. secundo quæro. Nota hoc, & quando habes ad manus aliquem bannitum capitaliter, diligenter inspice processum. An sententia condemnatoria subuerti possit aliqua simili exceptione, puta omissionis banni, aut simile, nullitatem resultante ex eodē processu Farin. q. 11. n. 37. & de pluribus causis nullitatis bāni trac. Carth. in prax. de exec. sent. cap. bann. c. vlt. n. 186. vers. prout cum seq. ad quem omnino recurre tu, qui vis laborare pro redimendo cliente ex imminenti mortis periculo.

2 Bannum est sententia interlocutoria, post illud sequatur sententia condemnatoria, & est ratio, quia is, qui in banno positus est, si comparet infra terminum banni, resoluitur in vim simplicis citationis. Scac. d. c. 87. n. 38. Farin. q. 11. nu. 101.

3 An terminus bāni designatus à statuto possit

sit minui, vel augeri, ibid. nu. 36. per Scacc. vbi supra.

Num. 20. Posui formam.

POst secutum bannũ, an sine alia citatione perueniatur ad sententiã condemnatoriũ, à vid. Carr. de exec. sent. capt. ban. c. 1. n. 439. ver sic. & solet, Mediolani viget consuetudo, quæ seruanda est iuxta ea, quæ supra dixi.

Quæro ad coronidem, an sententia cōdemnatoria ferri possit longe post terminum citationis, dic, quod sic, Decia. referens causas consil. 18. num. 212. lib. 1.

LIBER VI.

SVMMARIVM.

1 *Bannito capto debet formari nouus processus super recognitione personæ illius, neque innouerim Sententia contra ipsum lata executioni demandari debet.*

2 *Recognitio personæ banniti, quomodo, & quibus solemnitatibus fiat per propriam confessionem ipsius banniti.*

3 *Bannitus qualiter interrogari debeat, antequam ad Sententiæ exhibitionem deueniatur.*

4 *Bannitus debet describi per Notarium, & quali-*

qualiter, & formam habes, nu. 12.

5 *Sententia condemnatoria debet exhiberi bannito ad effectum, vt fateatur se esse illum in Sententia nominatum.*

6 *Recognitio banniti necessaria est, quando tempore inquisitionis formatæ eius nomen ignorabatur.*

7 *Item si inquisitione, & sententia erratum fuisset in nomine, cognomine, patria, seu aliqua alia demonstratione.*

8 *Item si in eodem loco plures sint eiusdem nominis, & cognominis.*

9 *Practici criminalistæ solent protestari, antequam incipiãt interrogare tale condẽnatũ.*

10 *Qualiter debet fieri dicta protestatio, & forma eiusdem, & n. 13.*

11 *Forma examinis, siue constituti, quando fit recognitio condemnati, & nu. seqq.*

14 *Iudex solet decretare in fine examinis recognitionem esse legitimè factam, & sententiã suis loco, & tempore exequendam esse.*

15 *Aliqui tamen Iudices dictum decretum non interponunt.*

16 *Recognitio personæ banniti fit etiam alio modo, & quomodo.*

17 *Forma comparationis, & protestationis fiscalis exhibentis Sententiam condemnatoriam, & petentis illius executionem.*

18 *Forma decreti Iudicis ad comparationem prædictam.*

Forma

Quid faciendum capto bannito, & condemnato, & quomodo, & qua forma ad eius recognitionem, & examen deueniendum sit. Cap. I.

SI aliquis bannitus, & condemnatus in cōtumaciam, ad tuas manus peruenerit, siue sit condemnatus in pæna vltimi supplicii, siue in aliam pænam citra mortem, & captus fuerit, vel infra annū, vel post annū condēnatio-
1 nis, † nō statim erit ad executionē Sētētię procedēdum, nisi prius nouo processu formato super recognitionē personæ illius, vt ante executionē cōstet eū esse, qui in bāno, & sētētia descriptus est, Chart. de exec. Sent. capto banni-
2 to. cap. 2. in princ. † Recognitio autem huiusmodi fit in primis per propriam ipsius condemnati cōfessionem, quia is cōstituitur corā Iudice, sine aliqua expressione nominis, sed be-
3 ne a Notario actuario † eius sic cōstituti statura, effigies, barba, vestimenta, & aliæ, si quæ sunt demonstrationes, describuntur in principio examinis, deinde præstito per ipsum iura-
4 mento de veritate dicenda, † interrogatur de eius nomine, cognomine, pronomine, parētibus,

bis, patria, exercitio, & aliis qualitatibus, si quæ aliæ in processu, banno, & Sententia condemnatoria circa ipsius banniti constituti personã expresse, & specificatæ fuerint vnico, vel pluribus interrogatoriis, quod melius est, & recepta responsione, postmodum interrogatur an in loco vnde dicit se esse oriundum reperiatur aliquis alius eiusdem nominis, cognominis
5 prænominis, parentũ, & qualitatum, & si dixerit, quod non, tunc exhibetur sibi bannum sine Sententia condemnatoria contra ipsum latã; & per notarium ad claram ipsius intelligentiam legitur, & vulgarizatur, & his peractis interrogetur demum ipse constitutus. An ipse sit illemet re, corpore, & substantia, qui in dicta Sententia descriptus, & nominatus est, & qui de delicto in ea contento inculpatus existit, & si dixerit, quod sic, tunc perfecte, & legitimæ dicitur facta talis banniti, & condemnati personæ recognitio, Ita loquitur Chart. in d.
6 tract. c. 2. a nu. 15. vsque ad n. 27. Et hæc quidem recognitio, tunc multo magis necessaria est, si quando formata fuit inquisitio, ignorabatur nomen delinquentis, & descriptus fuit per signa, staturam, habitationem, vestimenta, & alias circumstantias, vel per literam N. & processum fuit ad condemnationem, vt proce-
7 di posse in præcedenti libro ostendimus. Necessaria etiam est si in Sententia, & inquisitione erratum fuit in nomine, cognomine, patria,

tria, vel aliqua alia demonstratione.

8 † item si in loco; in quo condemnatione opus est, vel domicilium contraxit, aut deliquit, reperiantur alij eiusdē nominis, & cognominis. Car. in d. tract. ca. 2. a. nu. 4. vsque ad n. 14. Ad-
9 uertere autem te volo, † quod practici criminalistę, antequam ad aliquod interrogatorium deueniant cum tali condemnato, solent post descriptam à Notario eius personam, vt superius tibi solennem protestationem à Notario
10 prædicto in ipso cōstituto scribi facere, † q scilicet per interrogationes subsequentes faciendas, & responsiones a condemnato C. dandas, vel alium quemcumque actum, non intendunt vllo modo præiudicare Sententiæ cōdemnatoriæ contra dictum Constitutum latæ, & iuribus fisco cōpetentibus, iuxta formam inferius appositam Char. d. tract. cap. 3. n. 58.

Die 17. Octobr. anni ...

Forma Constituti, cum recognitione condemnati.

11 † Constitutus personaliter in carceribus Turris Nonæ, coram Magnifico, & Excell. D. M. Aurelio de Domo, Locumtenente, &c. meque, &c. assistente D. B. substituto fiscali.

12 † quidam homo pro certæ, staturæ, ætatis suæ, prout ex aspectu dignosci poterat anno rum, &c. cū barba coloris subursi, siue vt vulgo dicitur castagnaccia, habens magnam cicatricem in fronte à parte sinistra tendentē versus

ſus auriculam ſiniſtram, indutus duppl oide ſciſſo telæ albæ lineæ clamide, & caligis panni coloris promiſcui, ac tibialibus ſemiſericeis ad acum laboratis coloris celeſtis, ſiue turchini, denique pileo in capite feltri nigri cum criſtis, qui delato ſibi iuramento veritatis di-
13 cendæ, prout tactis, &c. iurauit † præmiſſa prius per D. proteſtationes, quod non intendit per quamcũque interrogationem a ſe faciendam, vel reſponſionem a dicto C. dandam, aut per quemuis alium actum deſuper adhibendũ Sententiis contra dictum C. latis, Iuribuſque fiſco quomodolibet competẽtibus præiudiciũ aliquod inferre, de quo ſolemniter, & expreſſe, ac omni meliori modo proteſtatus fuit, & proteſtatur, hancque proteſtationem, ſemper quandocunque, ac in quolibet actu ex tunc repetit, & pro repetita haberi vult, & intendit, Ita etiam inſtante D. B. ſubſtituto fiſcali. Ad opportunas eiuſdem D. Interrogationes dixit, & depoſuit, prout infra, videlicet.

Interrogatus quomodo ipſe C. nominetur, & recognominetur, & an habeat pronomen, ſiue ſupranomen.

Reſpondit, Io mi chiamo Sempronio, la mia Caſata è delli N. nè ho ſopranome alcuno, che io ſappia.

Interrogatus, vt dicat nomina Patris, & matris, fratrum ſororum ſuarum, ſi quas habet, & eius exercitium.

Reſpon-

Respondit. Mio padre si chiama D. mia madre A. io hò vn fratello, che si chiama C. e non hò sorella niuna, il mio mestiero è di *S*artore.

Interrogatus, ex quo loco sit oriundus.

Respondit, io son da Napoli.

Interrogatus an in *C*iuitate Neapolis sit aliquis alius, qui nuncupetur *S*empronius N. habens patrem vocatum D. matrem A. & fratrem C. profiteáturque *S*utorem.

Respondit, signor nò, che in Napoli non ci è nessuno, &c.

Tunc D. mãdauit per me, &c. & ad omnem bonum finem, & effectum exhiberi, legi, & vulgari sermone exponi ipsi C. ad claram eiusdem intelligentiam quandam sententiam capitalē vltimi supplicii, & confiscationis bonorum latam contra ipsum, per Magnificum, & Excell. D. P. Locumtenentem, &c. sub die . . mensis . . præteriti anni . . sub rogitu mei Notarii, prout in libro, &c. fol. &c.

Qua sibi lecta per me, &c. & vulgari sermone exposita de verbo ad verbum, prout iacet alta, & intelligibili voce, & per ipsum bene audita, & intellecta, vt asseruit, fuit ipse C. per D.

Interrogatus, an ipse C. sit illemet *S*empronius N. filius B. re corpore, & substantia, de quo explicite cantat dicta sententia, & qui in ea reperitur condemnatus pro homicidio, & fractione Pacis in pænam vltimi supplicii, & confiscationis bonorum.

Respon-

Respõdit. Io son Sepronio N. figliolo di B. in corpo, e sostanza, ma non ho mai fatto tal delitto, che mi s'imputa in detta Sentenza, e mi stupisco, come ne possa esser condennato.

Interrogatus, an de familia N. sit aliquis alius Sempronius nuncupatus.

Respondit, Signor nò, che nella famiglia delli N. non ci è altro Sempronio, che io.

14 † Tunc D. huiusmodi recognitionem ipsius C. acceptauit, illaq. fuisse, fore, & esset rite, & legitime factam, ac Sententiam prædictam suis loco, & tempore prout iuris fuerit, exequendam pronunciauit, &c.

15 † Hoc decretum solent nonnulli iudices adhibere post acceptam responsionem, quod nullus alius reperitur, ego vidi pluries fieri, & pluries etiam non fieri a iudicibus simile decretum, & equidem ego, si fiat, puto recte fieri, sin omittatur, arbitror omittentes non omnino malefacere.

16 † Fit etiam aliquo modo huiusmodi recognitio, siue processus recognitionis, quia Fiscalis, vel eius substitutus exhibet coram Iudice Sententiam condemnatoriam, originalem, vel eius copiam authenticam, non cessam, nec in aliqua parte vitiatam, & peti præuia ipsius condemnati recognitione. ac ipso super complicibus, &c. vt inferius demonstrabimus torto illam contra prædictũ condemnatũ executioni demandari, protestando etiã, quod non

in-

inferatur vnquam quomodocumq; aut qualitercunq. aliquod preiuditium d. Sententiæ, & iuribus fisci, ac aliis Sententiis contra eundẽ forsan latis, & producit etiam Processum desuper formatum in parte, & partibus &c. petẽs ius, & iustitiam sibi administrari, & Iudex pronunciat se paratum esse suis loco, & tẽpore ius, & iustitiam administrare. Postea constituitur, & examinatur reus iuxta superius traditum ordinem, talis autẽ erit forma videlicet

Die ... Mensis ... Anni.

17 Coram M. & Excell. D. M. Aureo de Domo, Illustri. & Reuer. D. Almæ vrbis Guber. Locumtenen. meq; &c. Comparuit Mag. & Excell. D. Io. Iac. Nerottus S. D. N. PP. de R. Cl. A. Procurator fiscalis, & exhibuit, ac produxit quoddam instrumentum, siue transumptumq; in publicam formam redactum per B. Cancellarium, &c. non cassum, nec cancellatum, nec in aliqua parte vitiatum, eiusdem Sententiæ late per Magnificum, & excellentem D. P. Locumtenentem, &c. ac rogatam per N. Notarium, de anno, &c. mense, &c. tenoris prout in ea, contra Sempronium N. de Napoli, incolã &c. ac presens in carceribus Turris Nonę carceratum, & quosdam alios eius complices, in qua tam dictus Sempronius, quàm præfati eius complices reperiuntur condemnati in pœnam vltimi supplicii, & confiscationis bonorum, &c. occasion e delictorum, de quibus in di

cta sententia, & petiit, ac institit, facta prius debita personæ dicti Sempronii recognitione, ac ipsa super complicibus, & aliis delictis iuxta solitum, iuris, & facti remediis opportunis examinato est debitam d. sententiæ exequutionem iuxta summorum Pontificum sacrarum constitutionum, statutorum, & bannimentorum formam deuenire, aliàs, &c. præmissa semper protestatione, quod per quascunq; interrogationes dicto Sempronio faciendas, & respõsiones ab eodem dandas nullum censeatur præiudicium fieri supradictæ sententiæ, ac iuribus fisco quomodocumque, & qualitercumque hactenus inquisitis, aliisq. sententiis vbiq. locorum contra eundem forsan latis, de quibus, &c. omni, etc. Et insuper exhibuit, et produxit in parte tamen, et partibus pro fisco, et curia facientibus, et non aliàs, aliter, nec alio modo, quendam processum, siue copiam authenticam processus, folio, etc. fabricatum per eundem Magnificum, et Excellentem Dominum P. Locumtenentem incipientem, etc. finientem, etc. sub rogitu eiusdem N. notarii et in authenticam formam redactũ per N notarium, ac cancellarium. etc. (et ita si vnus rogatus fuit, alius vero describi fecit, et publicauit) tenoris, etc. prout in eo, et petiit, ac institit dictum processum diligenter videri, et super contentis in eo dictum aduersarium cum protestatione, de qua supra, diligenter examinari,

nari,

nari, & sibi comparenti ius, & iustitiam administrati, omni meliori modo, aliàs, &c.

18 ✝ Qui Magn. & Excel. D. N. Locumtenens, sedens, &c. visis supradictis Sententia, & Processu, & præmissis auditis obtulit se paratum suo loco, & tempore ius, & iustitiam administrare, omni meliori modo, &c.

Successiue.

19 ✝ Constitutus personaliter, &c.

Quidam homo, &c.

Interrogatus de nomine, &c.

Respondit, &c.

Interrogatus, an in Ciuitate Neapoli, &c.

Respondit, &c.

Et prædicta extende, vt superius tibi docui.

Deinde.

Interrogatus, an ipse Constitutus fuit vnquam processatus, & inquisitus, & condemnatus pro aliquo delicto, & quo.

Respondit, io non son stato mai processato inquisito, nè condennato per delitto nessuno, che io sappia.

Et monitus, vt bene aduertat, quia apertè Curiæ constat, quod ipse C. fuit processatus, in quisitus, & condemnatus pro quibusdam delictis, & absq. dubio plusquam verisimile est, quod ipse C. de prædictis notitiam habuerit, & habeat.

Respondit, Io Signore non hò saputo mai niente di questo, che V. S. mi dice, e non ne sò

niente e molto me ne marauiglio.

Tunc Dominus ad conuincendũ ipsum C. de mendacio, ac ad omnẽ alium meliorem finem, & effectum, exhibuit eidem Constituto Sententiam capitalem, de qua supra per Magnificum, & Excellentem Dominum B. fiscalẽ productã, lectam, & promulgatã per Magnificum, & excellentem Dominum P. olim Locumtenentem, &c. mandauit eam per me ad claram ipsius C. intelligentiam legi, & vulgari sermone exponi a principio vsq. ad finem.

Qua per me lecta, & vulgariter exposita, & bene per ipsum C. vt asseruit audita, & intellecta fuit per D.

Interrogatus, an ipse C. sit illemet Sempronius; &c.

Respondit, &c.

Interrogatus, an de familia, &c.

Respondit, &c.

Tunc, &c.

20 Solet etiam quandoq. alcius sumpto examine cum dicto cõdemnato ad exhibitionem & recognitionẽ personæ illius deueniri, quia præmissa protestatione, de qua supra, cum descriptione personæ ipsius cõdemnati, vt ostendi, poterit is interrogari de nomine, & cognomine, Patre, patria, exercitio ætate de loco, in quo fuit captus, quomodo, & quando adductus ad carceres, quid faceret in loco, in quo captus fuit, an haberet socios, & quos, & qũo

cum

cum illis se associasset; dicta loca, in quibus conuersatus fuit, quo victum sibi paruerit, & alia similia interrogatoria fieri poterunt, quibus ipse C. eo perducatur, vel inuitus cogatur confiteri esse contumacem Curiæ, & bannitũ & tunc habita huiusmodi confessione erit ei exhibenda Sententia contra ipsum lata sub forma verborum superius annotatorum.

Vel sic.

Et exhibita ipsi C per me de mandato D. quadam Sententia capitali contra ipsum C. & alios nonnullos in ea nominatos, vel descriptos lata sub die, &c. mensis, &c. anni, &c. per Mag. D. M. Aurel. de Domo Locumtenentem &c. sub rogitu B. Actuarii, &c. tenoris, &c. & eidem per me vulgariter, & per eundem Constitutum bene, vt asseruit, audita, & intellecta fuit per Dominum.

Interrogatus, an ipse C. sit illemet, &c.

Respondit, &c.

Tunc, &c.

Alij etiam modis, & formis ad dictum examen, & recognitionem deueniri solet: Verum quia paulò sunt absimiles, & in substãtia idem important, propterea visum est nihil supradictas tantum formas magis vsitatas annotare.

SCHOLIA IN CAP. I.

IDentitas personæ bannitę in primis excutienda est, quia sicuti ad executionem sententiæ procedi non potest deficiente extremo ne-

necessario, ideo (si fieri potest) ab eo habenda est ore proprio, & hæc cõfessio superat omnes probationes,

Circa recognitionem banniti capti, & processum instruendum, Chart. insistit, vt nemo eo accuratior in suo tract. de exec. sent. contumaci capto bannito, cap. 2. per tot. & ibi multas recenset quæstiones.

Pernecessaria est hæc recognitio multis de causis.

1 Prima, quando ignoratus non est homicidæ qui descriptis fuit per signa, staturam, habitationem, vestes, & alias circumstantias, ex quibus processum fuit ad condemnationem, Cartar. d. c. 2. 4. 5.

2 Quando in libello inquisitionis erratum fuisset in nomine, patria, vt parum hic error nocet veritati. Ideo sententia sit valida, debet fieri recognitio, & post recognitionem executio, ibi, num, 6. vers. prout.

3 Quando qualitates capti non conueniunt cum qualitatibus banni, & sententiæ.

4 Quando in loco essent plures, eiusdem nominis; & hæc quæstio contigit in ciuitate Papiæ in persona cuiusdam Ismaelitæ, vulgo Cingani condemnati de robaria, qui se defendebat, quod esset alter Et hiiops eiusdem nominis, & staturæ. Pro quo ego consului, nescio autem, qualis fuerit exitus.

In recognitione serua praxim authoris de-
script.

script. ex Char. d. c. 2. num. 16. cum seq. Verum quia articulus hic est multum controuersus; ideo formabo aliquas conclusiones, vt si casus tulerit, ad eas citra multorum librorum reuolutionem recurrere possis.

Prima conclusio est, quod bãnito capto, & per Notarium scripta eius qualitate, statura, vestimentis, ætate, si ille fatebitur esse eũ, qui ita vocatur in processu, & sententia, & dicitur sufficienter recognitus, nec vlterius est insistendum, sed ad executionem sententiæ, nisi aliud iuridicum obstet, procedendum est, ista est clara, & indubitata veritas, de qua per Clar. q. 96. vers. quæro numquid, Boss. in tit. bannit. quid amittant. n. 18. Rol. a Val. con. 60. n. 26. to. 2. legenda tamen ei est sententia, & vulgarizanda, Farin. q. 11. nu. 14. circa fin.

Secunda conclusio, quod lecta sñ ia, & fatente bannito, quod ille est, de quo fit mentio in sententia, non est opus, quod fateatur, se illud delictum commisisse, qui articulus, etsi disputabilis sit, attamen est veritas, Car. c. 2. nu. 26. vers. sed. verior in tract. de exec. sent. cap. bannito, vbi quod sat est, vt fateatur esse illud corpus, & illum, qui fuit citatus, & bannitus. Vnde malefaciunt Iudices, qui cogunt reum fateri, quod ille est, qui delinquit, quia talis practica est multum periculosa, ne dicam facinorosa. Dicit tamen Boss. quem refert Clar. q. 96. versic. quæro nunquid quod Senatus aliquando

do obseruat cōtrarium, & q; prima opinio sit verior firmat Sca.q.97.n.180.vers. si de tortura.

Tertia cōclusio, quod si bannitus neget se esse illum, de quo in bāno, poterit Iudex illū torquere, vt cōfiteatur se esse illam personam descriptam in banno, Clar. ibid vbi citat Mars. sing.2. per tot. & Rol.d.cons. 60.n. 27. Qui tamē Mars. ne verbū quidem facit de tortura, & hoc est verum deficientibus aliis probationib. quia tortura est remedium subsidiarū, & prę-cedentibus legitimis indiciis cōtra dictum nominatum. Quod si aliunde potest haberi veritatis identitatis, non dēt quis pro ea habenda tormentis subiici. Hoc expressum declarat Scacc.q.92.num.125. & hanc quidam.

Quarta conclusio, quando bannitus dicit se alio nuncupari nomine, quam legatur in banno, tunc recurrendum est ad testes, qui illum recognoscant; qui cum de vita hominis agitur debent esse omni exceptione maiores, Farin. q.11.num.25. vers. amplia. tum quia paria sunt quem esse confessum, vel testibus conuictum, poterit decapitari, & testes, qui deponunt illū cognoscere per nomen, & cognomen, debent addere illum esse eundemmet, qui de delicto arguitur, & de quo sententia.

Quinta conclusio, quod si bannitus ex indiciis contra eum resultan. tortus persistat in negatiua, nec vt supra à testibus conuincatur, erit dimittendus, & absoluendus, id quod factum

ctum est cum P. Francisco Porro Mediolanen. qui occiderat quãdam meretricem in ciuitate Venetiarum,& omnia iocalia abstulerat, Recognitus fuit vti bannitus ab vno ex testibus adductis è dicta ciuitate per illius aduersarium ad huc superstitem. Tortusq. cruciatu bene iussu Senatus negauit, & fuit absolutus. Non ita contigit Alexandro Cabiato ob sodomiam in contumaciam bannito, qui captus fuit ex eo quod haberet ensem extra corrigiam, cumque nomen negasset suum, statim fuit recognitus, tunc à satellitibus, & aliis, & denique, Deo tantorum scelerum vindice iustissimo flammis combustus. Dicit tamen, & bene Scaccia q. 97. nu. 175. vers. si est semiplenè, quod recognitus ab vno teste potest in summo gradu tormentari, & tortura omissa potest exequi sententia cum mitigatione pænæ, si minus quam semiplenè recognitus est, potest relaxari cum fideiussione de se repræsentando.

Sexta conclusio, *Iudex* habita tali recognitione debet interloquendo declarare eum esse illum, de quo in sententia, & ideo eam fore executioni mandandam, Farinac. d. q. 11. n. 25. versic. amplia.

Pluries alias in hac materia conclusiones cõstituere possum, sed quia frequentiores sunt has paucis compendio perstringere volui. Pleniss. exequuntur Carth. Farinac. & Scacc. ex quorum tractat. sitim huiusmodi compe-

scere poteris.

Aduerte rogo, ne postquam bannitus cōfes-sus fuerit, & torquendus sit super aliis, super quibus torqueri potest, eū interroges, vel torqueas super delicto principali, sed fac tuam protestationem in amplia forma, iuxta Methodum hic præfixam n. 10. quam pluribus exornat, Cart. c. 2. n. 45. & seq. d. tract. de exec. sent. c. ban. quia magistraliter loquitur, cum eius formula concipien. Author. hic nu. 12.

Num. 14. *Tunc Dominus.*

Ista interlocutoria iudicis est vtilis non necessaria, vt s. dixi, hoc eod. capitulo, vers. sexta concl. & hic num. 15.

SVMMARIVM.

1 *Bannitus negans se esse illum de quo fit mētio in sententia, debet conuinci per testes si potest quod sit ille nominatus in Sententia.*

2 *Et testes debent deponere, quod est ille descriptus in Sententia, nec sufficit, quod dicat, quod vocatur tali nomine.*

3 *Recognitio talis banniti per testes debet fieri illo posito inter plures,*

4 *Forma faciendæ dictæ recognitionis reo posito inter plures.*

5 Bannitus *conuictus per testes, quod sit ille descriptus in* Sententia. *quamuis neget, potest puniri pæna expressa in Sententia.*

6 *Ban-*

6 *Bannitus, qui habet plura nomina si sub vno sit condemnatus, sufficit, quod sub illo recognoscatur à testib.*

7 *Bannitus negans se esse illum descriptum in Sententia, si non potest conuinci per testes debet torqueri pro habenda confessione super identitate personæ, & quomodo.*

8 *Bannitus, qui est torquendus, & fateatur se esse illum descriptum in Sententia quibus interrogatorijs interrogari possit.*

9 *Forma decreti faciendi, quando Iudex vult torqueri bannitum. vt fateatur se esse illũ descriptum in condemnatione.*

10 *Si bannitus fateatur se illum de quo in Sententia mentio fit licet non fateatur delictũ commisisse, condemnari tamen potest.*

Quid faciendum, si reus negat, se esse illum descriptum in Sententia. Cap. II.

1 SI † bannitus, et condemnatus negat se esse illum, de quo in Sententia mentio fit. Tunc videndum est, an adsint testes, qui illum possint recognoscere, et conuincere, quod sit illemet in Sententia prædicta nominatus, et de crimine in ea contento inculpatus, Chart.
2 de exec. Sent. cap. 2. nu. 44. † non enim satis est, quod testes dicãt, quod vocatur tali nomine, nisi etiam dicant quod est ille, de quo mẽtio fit in Sententia, Char. d. c. 2. nu. 40. et seqq.

Hæc

3 Hæc autem recognitio fieri debet posito ipso reo condemnato inter duos vel plures alios vt euitetur omnis occasio fabricandi falsum Charid.cap num.36.& seq. et talis erit forma videlicet.

4 Interrogatus, & monitus, vt bene aduertat dicere veritatem, quia non desunt plures testes, qui poterunt recognoscere ipsum Constitutum vocari Sempronium, non autem, Ioannem Antonium, & esse illum eundem de quo agitur, & fit mentio in Sententia, & qui in ea est condemnatus. Respondit. Io vi dico, che non sono altramente, quel Sempronio, del quale si fa mentione, & è condãnato in detta Sententia, & non si trouera mai. che io sia altro, che Gio. Antonio come vi ho detto, e mi vergognarei a mutare il nome.

Tunc Dominus ad conuincendum ipsum Constitutum de mendacio, & ad disponendũ ipsum ad veritatem fatendã, ac ad oẽm alium meliorẽ finẽ, & effectũ mandauit ad locũ examinis adduci tres alios, quia magis similes ętate, statura, & effigie ipsi C. reperiri potuerũt.

Quibus adductis idem D. mandauit eos in ordine poni & inter illos poni etiã ipsum Cõstitutũ: & ad illorũ faciem successiue mandauit vocari Paulum N. de Florentia, Qui ad faciem prędictorũ adductus, & sibi iuramẽto veritati dicendæ delato, prout tactis &c. iurauit, fuit per D. Interrog. an cognouerit, & cognoscat

Sempro-

*S*emproniũ N. de Napoli olim incolam Vrbis.

Respondit, Signor sì che io conosco Sempronio N. da Napoli già habitante in Roma.

Interrogatus, P. quomodo, & a quanto tempore citra illum cognoscat.

Respondit, Io conosco da più di tre anni in quà con occasione, che habbiamo magnato vn tẽpo insieme vn medesimo pane; perche lui staua per seruitore co'l Signor N. che morì l'altro giorno, del quale io era Mastro di Casa.

Interrogatus, quandiu sit, quod dictum Sempronium non vidit.

Respondit, Io non hò veduto detto Sempronio dapoi, che si disse, che lui haueua ammazzato Fabritio di N. che non mi ricordo quanto tempo sia, che all'hora lui si partì dal detto Sign. N. & dopoi non l'ho visto più.

Interrogatus, quomodo faciat, quod tunc diceretur, quod dictus *S*empronius Fabricium interfecisset.

Respondit, io sò, che si diceua, che Sempronio haueua ammazzato Fabritio, perche all'hora la Corte mandò a far l'inuentario delle robbe di Sempronio in casa del detto *S*ignor N. mio patrone, & poi gli mandò anco il Monitorio, e si diceua publicamente, che lui haueua ammazzato il detto Fabritio.

Interrogatus, an si dictum *S*empronium modo videret, illum recognosceret.

Respondit; Senza dubbio lo ricognoscerei

detto

detto Sempronio, se lo vedessi adeo.

Et D. dicente, vt modo inspiciat istos quatuor, qui si exibentur sic in ordine constitutos; & dicat pro veritate, an inter præfatos adsit, et reperiatur ille Sempronius, de quo in interregatus fuit, et qui dicebatur, quod Fabritinm interfecerat.

Resp. Signore io ho veduto benissimo questi quattro giouani quì per fila, e vi dico, che fra loro ci è quel Sempronio, del quale adesso mi hauete domandato, e che si diceua che haueua ammazzato Fabritio Capuano.

Et D. subiungente, vt dicat, et designet, qui ex dictis quatuor iuuenibus sit ille Sẽpronius et manu illum tangat.

Respondit (mouens se de loco ad locum; & manu tangens d. C. tertium in ordine positum) Signore questo quì che è il terzo nella fila, è quel Sempronio, del quale mi hauete domandato, & io vi ho risposto di sopra presente detto Sẽpronio, Et dictus C. dixit, Signore, costui non sò chi si sia, non lo conosco, e non può conoscer me; io non sò quel che lui dica, perche non fui, nè hebbi mai nome Sempronio, come lui dice, ma si bene mi chiamo Gio. Antonio, come vi ho detto di sopra, e non sono stato mai col Signor N. nè so, chi si sia questo Signor N.

Replicante dicto Paulo adducto te dicente Io dico, che lui si chiama Sempronio, e non

Goi.

Gio. Antonio, è così si faceua chiamare, & era chiamato da tutti, & lo riconosco benissimo, per quel Sempronio, chè v'ho detto poco fa.

Et cum vterq. persisteret in suo dicto D. licentiauit d. adductum, & successiue ad magis conuincendum ipsum C. de mendacio, & ad magis disponendum ad veritatem fatendam, ac ad alium meliorem finem, & effectum, mandauit adduci Cæsarem N. de N.

Qui adductus, & delato sibi iuramento veritatis dicendæ prout tactis, &c. iurauit, fuit per Dominum.

Interrogatus, an cognoscat Sempronium.

Respondit, Signor sì, che io conosco, &c.

Interrogatus, quomodo, & qua occasione illum cognouerit, & cognoscat.

Resp. Io lo cominciai a conoscere dall'anno &c. ch'egli staua per seruitore col Sig. N.

Interrogatus, an sciat, vel dici audiuerit, quod d. Sempronius vnquam commiserit aliquod delictum, & quod.

Respondit, Io non sò, che detto Sempronio habbia fatto altro male, se nõ. che si disse molti mesi sono, che lui haueua ammazzato Fabritio Capuano, e questo lo sentii dire allhora publicamēte da molte persone, e da quel tēpo in quà, detto Sempronio nõ ha praticato più.

Interrogatus, an si d. Sempronium videret, &c. & fit recognitio vt supra.

Quod si ipse C. adhuc in negatione persistat

ſtat, tunc licentiatis dictis tribus adductis, & dicto Cæſare vltimo adducto; poterit etiam vlterius interrogari hoc modo, videlicet.

Et cum vterq. perſiſteret in ſuo Dicto, D. licentiauit dictos tres adductos, & prædictum Cæſarem vltimo loco adductum, & ſucceſſiue proſequendo examen cum ipſo C.

Interrogatus, per ipſũ, quomodo audeat adhuc negare ſe nominari Sempronium, & eſſe illum Sempronium in Sententia deſcriptũ, cũ videat per tot teſtes de hoc ſe eſſe cõuictum.

Reſpondit, Dicono li teſtimonii quel, che gli pare, Io mi chiamo Gio. Antonio, e non Sempronio.

Subdens ex ſe.

Io non hò mai hauuto nome Sempronio, & non hò mai fatto homicidio neſſuno.

Interrogatus, quare velit, quod prędicti teſtes dicerent ipſum C. nominari Sempronium ſi re vera Io. Antonius nuncuparetur.

Reſpondit, Che sò io perche ſe lo dicano coſtoro, che mi chiamo Sempronio. io sò bene, che mi chiamo Gio. Antonio.

Interrogatus, & monitus per D. vt recedat ab huiuſmodi obſtinatione, & mendaciis, cum videat ſe eſſe teſtibus ſuperatum, & non poſſe amplius negare, ſe eſſe Sempronium, quia habet illum pro conuicto; & Sententiam condemnatoriam, de qua ſupra, poteſt contra illum exequi facere.

Reſpon-

Respondit, *Se V. S.* mi ha per conuinto nõ sò che mi dire, io non posso esser conuinto, di quello, che ne sono innocente, vi dimando le mie difese, che vi faro vedere, che io mi chiamo Gio. Antonio, e non Sempronio.

Tunc &c.

5 Et nota quod licet talis bannitus in huiusmodi negatione persisteret, nihilominus si per testes erit sufficiẽter cõuictus, quod sit ille, de quo cãtat *S*ententia, illa poterit exequutioni demandari absque alia sua confessione. Moder. Rom. in tit. de inquis. q. 11. num. 15.

6 Nota etiam, quod si talis bannitus vocabatur pluribus nominibus, & sub vno condemnatus sit, sufficit postea, quod sub eodem a testibus recognoscatur, Bonacoss. relatus in d. q. 11. nu. 15. vers. & si pariter.

7 Quod si talis bannitus condemnatus conuinci non poterit, videlicet, ipsum esse illum, de quo in banno, & condemnatione mentio fit, puta quia non adsunt testes qui illum recognoscãt in numero sufficientes, adest tamẽ saltem vnus, vel alia scatent indicia ex ipsius cõdemnati confessione, vel aliũde acquisita, d. q. ille sit, Mode. Rom. in d. tit. de inquisit. quod 11. n. 25. vers. amplia rursus, poteris tunc ipsum torquere pro habenda confessione super identitate personę, & illius recognitione Cart.

8 de exec. senten. c. 2. nu. 32. & seqq. Erit autem talis cõdemnatus tunc interrogãdus non

solum

ſolũ de nomine, & cognomine pronomine, parẽtibus, patria fratribus, & ſororib. cõſanguineis, affinibus, bonis, domo, vicinis, & aliis qualitatibus, de quibus ſupra admonuimus, Verum etiam de tempore diſceſſus a patria, vbi fuerit poſtea, de qua cauſa diſceſſerit, an cognouerit talem, an ſibi eſſet amicus, vel e contra, an ſciat, quod illi euenerit aliquid mali, & quid, an dici audiuerit, quod fuerit infectus, a quo, quando, in quo loco, quo genere armorum, qũo, qua de cauſa, an ſciat, quod ipſe fuerit imputatus de dicto homicidio, & quare, an fuerit dicta de cauſa inquiſitus, citatus, bannitus, condemnatus, & ſic pariter poteris alia interrogatoria opportuna adnectere, prout natura cauſæ, indiciorum, & ipſius condemnati reſponſiones ſuadebunt, Chart. de execut. Senten. cap. 2. num. 33. et vbi videbitur tibi, quod adſint ſufficientia ad torquendum indicia, poteris ad torturam, vt dictum eſt, ad effectum prædictum deuenire: Hæc autem erit forma, videlicet.

9 ✝ Interrogatus, et monitus per D. vt caueat a mendaciis, et veritatem dicat, an ſit ille Sempronius, de quo ſit mentio in dicta ſententia, cum iã videat ſe non poſſe hoc negare aliquo modo, aliàs deuenietur contra ipſum ad opportuna iuris, et facti remedia.

Reſpondit, Fate quel, che vi pare, che io nõ poſſo dire quel, che non è, io mi chiamo Gio.

An-

Antonio, & non Sempronio.

Tunc D. visa obstinatione ipsius Constituti, stante depositione N. & eius confrontatione facta cum ipso constituto, qui in eius faciẽ asseruit, ipsum constitutum vocari Sempronium, non autem Ioannem Antonium, attentis etiam variationibus eiusdem constituti, mendacis, & inuerisimilibus responsionibus de quibus supra, ad habendum tantummodo confessionem super identitate personæ ipsius constituti, & an ipse re vera sit ille Sempronius nominatus in dicta sententia, cum aliter ab ipso haberi non possit, & non aliàs aliter, nec alio modo, &c. & sine præiudicio prædictæ sententiæ, & iurium Fisco quomodocunq. & qualitercunq. acquisitorum, & competentium repetitis semper protestationibus de quibus supra de verbo ad verbum, & iuxta illarum formam, & non aliàs, &c. mandauit ipsum C. duci ad locum torturæ, ibiq. spoliari, ligari, & funi applicari.

10 † Quod si tortus fateretur, se esse illum Sempronium descriptum in sententia, quamuis non dicat se delictum commisisse Car. de execut. sent. c. 2. n. 26. ad dictæ sententiæ exequutionem deueniri poterit, sin vero perstiterit in negatiua relaxandus, & liberandus erit. Mod. Rom. d. quæst. 11. num. 25. vers. amplia rursus, in fin.

SCHOLIA IN CAP. II.

Si Bannitus.

QVando bannitus negat, quid facien. supra dictum est.

Num. 2. Non enim.

QVod hæc duo copulatiue sint probando per testes, Primo identitas nominis, & cognominis. Secundo, quod sit ille, de quo in sententia, supra in proximo capitulo, in versic. quarta conclusio, in fin.

Num. 3. hæc autem recognitio.

OCcurrendum est, quantum fieri potest, ne in his recognitionibus faciendis per Iudices, locus sit imposturis, seu pro contra, Ideo author hic dicit esse exhiben. bannitum & posito medio inter duos, tresuè eiusdem staturæ, & euitetur occasio fabricandi falsitates; de hac exhibitione plene Cart. d. cap. 2. num. 36. & seq. qui multo plura docet quam author in hoc manuali. Cæterum hæc recognitio inter alios non fit in recognitione cadaueris, vt scilicet ponantur inter alia cadauera, & cum indumento solito, Scacc. d. cap. 97. num. 175. in fin. De forma recognitionis plura apud eũdem in ca. 86. nu. 59. qui licet loquatur de recognitione rei facienda testibus, tamen idem est in recognoscendo bannito.

Num.

Num. 6. Et nota.

DE hoc superius dictum est in vers. quarta conclusio.

Num. 7. Quod si talis.

Dictum fuit supra vers. Quinto.

Num. 10. vers. Quod si.

De hoc supra vers. Quinto.

SVMMARIVM.

1 *Si bannitus habeat linguam amputatam, vel sit mutus, aut surdus, si sciat scribere, debebit respondere per scripturam, & n. 2.*

3 *Bannitus non habens linguam, mutus, vel surdus qui scribere nouit, potest per torturam cogi ad scribendum.*

4 *Quod si scribere nesciat, erit per nutus, & signo interrogandus, & per nutus, & signa ille debebit respondere.*

5 *Notarius debet annotare signa, & nutus, quos facit Iudex interrogando, & eos, quib. utitur reus respondendo.*

6 *Notarius si intelligat tales nutus, & signa potest illa per se interpretari.*

7 *Aliàs adhibendi sunt vicini, consanguinei, affines vel amici, qui dictos nutus, & signa intelligant.*

8 *Et debebunt pro interpretibus a iudice deputari præstito iuramento.*

9 *Interpretes adhibendi sunt etiam quando bãnitus*

nitus loquitur idiomate extraneo, quod Notarius non intelligit.

10 *Iudex non potest interpretari linguã extraneũ, qua reus loquitur, licet illã intelliget.*

11 *Deputatio interpretum debet fieri in principio examinis præsente ipso examinando.*

32 *Interpres vnus sufficit si plures baberis non possunt.*

23 *Interpretes debẽt subscribere in fine examinis*

14 *Forma examinandi talem bannitum carentem lingua, mutum, surdum, aut externo sermone loquentem.*

15 *Recognitio muti, & surdi nescientis scribere, qua fit per nutus & signa non est tuta, neq. sufficiens vt Sen entia exequi possit.*

Quomodo fiat recognitio banniti, & condemnati non habentis linguam, muti, & surdi, vel loquentis externo idiomate. Cap. III.

1 SI continget † quod talis bannitus post eius capturam, ne se, & complices detegere cogeretur, linguam sibi amputaret, aut alias iste talis esset mutus, & surdus, vel à natura, vel ex accidenti; ita vt loqui non posset, tunc capere debueris informationem, an iste talis scribere
2 debuerit, † & si reperieris, quod sic, tũc eidem interrogatoria scriptas singula legenda propones, & ad illis respondendum per scriptura

eundem

eundem coegeris, Cart. in tractat. de execut.
3 Sent. cap. 2. nu. 43. Quod si recusaret scribere, posses tunc etiam per torturam ipsum ad scribendum compellere, Cart.d.cap.1. nu. 44. & 45. prout ij qui loqui valēt, possunt per torturam cogi ad respondendum, vt superius tibi ostendi; ad quem locū pro forma te remit-
4 to. Habes sup.lib.2.c.7. Si vero is scribere nesciret, tunc per signa, & nutus erit interrogādus, & similiter signis, & nutibus debebit ille
5 respondere: Cart.d.cap.2. num. 46. & seqq. & hoc casu debebit Notarius scribere in ipso Cōstituto, siue examine, quod iste talis est mutus, vel surdus, vel quod est sine lingua, & debebit pariter diligenter annotare signa, & nutus, quibus vtitur Iudex interrogando, item, & nutus, quibus vtitur ei respondendo, dicendo, verbi gratia, quod respondit, quod sic annuendo capite, vel respondit, quod non
6 capite renuendo, & sic de aliis signis, quæ si Notarius intelligat, puta quia habeat conuersationem talis C. illa poterit per se interpre-
7 tari. Si vero illa non intelligeret, tunc debebis adhibere vicinos, consanguineos, amicos vel alios, qui nutus, & signa prædicta intelli-
8 gant, quos pro interpretibus deputabis, præstando eis iuramentum de fideliter interpretando, & tūc Notarius scribet, quod ille talis per tales interpretes faciendo talia signa sic respondit, &c. Hæc oīa habes per Cart.d.c.2.

numero 50.& ista erit practica, prout tali pra-
9 ctica, videlicet de adhibendo interpretes; vti
etiam habebis, quando talis bannitus esset al-
terius regionis, nec latinam, aut vulgarem lin-
guam calleret, vel aliam, quam Notarius in-
10 telligeret, † cum non sufficiat, quod Iudex per
se dictam linguam intelligat, non enim potest
ipse illam interpretari, Cart.d.c. 2.n.52.& seq.
11 † Ista autem interpretum deputatio debebit
fieri in principio examinis præsente ipso exa-
minando, Bar. in l. 1. §. eadem ff de verb. oblig.
& debebit eis præstare iuramentum de fideli-
12 ter interpretando: vt dixi † & sufficiet vnus in-
terpres, si plures haberi non potuerunt, qui
13 † etiam in fine examinis debebunt se subscri-
bere, Cart.d.c. 2. nu. 55.& 56. Et his casibus,
hac, vel simili verborum forma ad examen præ-
dictorum deuenire poteris, videlicet

Die . . . . Mensis . . . . Anni . . . .

Forma Constituti.

14 † Constitutus personaliter coram, &c. quidã
iuuenis, &c. (& describe personam, vt supra te
docui) & cum linguam amputatam haberet
vel mutus, aut surdus esset, ita quod loqui, aut
audire non posset nisi per nutus, & signa, quæ
ego Notarius non intelligebam, vel qui, cum
esset Gallus, & nesciret, aut latine, aut vulgari
Italico loqui, vt ego Notarius dictam linguam
non intelligerem, D. mandauit vocari N. & N.
consanguineos dicti constituti, qui asseruerunt
se

se intelligere dictos nutus, & signa quæ fiebant per dictum constitutum, & nutibus. & signis cum eo loqui solere, vel N. & N. natione Gallos in Vrbe commorantes, qui Gallicam linguam, N. vulgarem Italicam se callere dixerũt quos sic ad faciem dicti constituti deductos, & adhibitos. Item D. deputauit interpretes mandando eis, vt quæ ipse D. interrogaret dicto constituto nutibus, & signis solitis, vel lingua Gallica exponerent, & quæ ipse constitutus suis signis, & nutibus, vel sua lingua respõderet, sibi, & mihi Notario, vulgari sermone referrent, & delato illis iuramento de fideliter omnia interpretando, item, & ipsi constituto de veritate dicenda, prout tactis, &c. iurarunt præmissa per D. protestatione, &c. & pone protestationem de qua supra.

Idem Constitutus ad opportunas ipsius D. interrogationes sibi per D. vulgarizatas, & per dictos N. & N. interpretes, vt supra deputatos. præsentes, & assistentes ipsi constituto interpretatas dixi; & deposui nutibus & signis, vel suo sermone Gallico per eosdem interpretes ipsi D. & mihi Notario declarato, prout infra, videlicet, & primo.

Interrogatus, per D. Latine, & deinde vulgariter, & per dictos N. & N. interpretes earũ lingua Gallica, de nomine, patria, parentibus, & exercitio.

Respondit suo sermone Gallico per eosdem

N.& N. interpretes ipsi D. & mihi vulgariter exposito, Io mi chiamo Leonardo N. la mia patria è N. mio Padre si chiama Giouanni, & mia madre Lodouica, & il mio mestiero e Sartore.

Vel quoad mutum, & surdum nescientes scribere.

Interrogatus per D. Latine, Deinde vulgariter, per dictos N. & N. interpretes quibusdam signis, & nutibus de ipsius exercitio.

Respondit faciendo manibus actum suendi, prout dictũ actũ præfati N.& N. interprætati sic fuerunt, il mio mestiero è di Sartore.

Vel quo ad mutũ, & surdũ sciẽtes scribere.

Ad opportunas D. interrogationes dixit, & deposuit propriis manibus scribendo, cum ob amputatam linguam, vel quia mutus esset, vel surdus loqui non posset, prout infra, videlicet & primo.

Interrogatus de nomine, cognomine, & Patria, &c.

Respondit dictum Interrogatorium, prius legendo, deinde sua manu propria scribendo, vt infra, io mi chiamo, &c.

Et sic prosequere extendendo alia interrogatoria, & responsiones, & exhibendo Sententiam, & accipiendo recognitionem hoc ordine, iuxta superius traditam formam. Habes sup. eo. lib. cap. 1.

Deinde curabis, vt dicti interpretes se subscribant

ſcribant hoc, vel ſimili modo videlicet.

Ita vt ſupra per Notarium ſcriptum eſt, interpretatus fui ego N.&c.

Vel Vulgariter.

Io N. hò interpretato il preſente eſſamine nel modo, che ſta ſcritto di ſopra.

15 † Sed aduerte, quod iſta recognitio muti,& ſurdi neſcientis ſcribere, quæ fit per huiuſmodi nutus,& ſigna,nõ eſt ſufficiẽs nec tuta,ad effectum exequendi Sententiam, Char. d. cap. 2. num. 1. & ideo procurabis omninò habere teſtes, qui illum recognoſcat, iuxta formam, quam ſupra tibi demonſtraui.Sup.eod.lib.c.1.

SCHOLIA IN CAP. III.

Si contingere.

VBi notarius calleat linguam banniti loquẽtis idiomate externo ſufficit;& eo deficiente recurrendum erit ad duos interpretes Flã.Cart.c.2,n.52. & ſeq. & ibi docet,quomodo interrogandus ſit mutus, & ſurdus. In muto tamen, & ſurdo bannito non eſt tuta recognitio ad effectum exequen.condemnationem per ſigna, & nutus, ſed & teſtibus conuincendus eſt, vt recognoſcatur pro eo, qui in bãno, & ſententia deſcriptus eſt. Quo vero ad Theutonicum, vel alium exterum, ſatis Cart. & Scacc. q.97. num. 176.verſic. ſexta difficultas.

Mihi

N.& N. interpretes ipsi D. & mihi vulgariter exposito, Io mi chiamo Leonardo N. la mia patria è N. mio Padre si chiama Giouanni, & mia madre Lodouica, & il mio mestiero e Sartore.

Vel quoad mutum, & surdum nescientes scribere.

Interrogatus per D. *Latine*, Deinde vulgariter, per dictos N. & N. interpretes quibusdam signis, & nutibus de ipsius exercitio.

Respondit faciendo manibus actum suendi, prout dictũ actũ præfati N. & N. interpretati sic fuerunt, il mio mestiero è di Sartore.

Vel quo ad mutũ, & surdũ sciẽtes scribere.

Ad opportunas D. interrogationes dixit, & deposuit propriis manibus scribendo, cum ob amputatam linguam, vel quia mutus esset, vel surdus loqui non posset, prout infra, videlicet & primo.

Interrogatus de nomine, cognomine, & Patria, &c.

Respondit dictum Interrogatorium, prius legendo, deinde sua manu propria scribendo, vt infra, io mi chiamo, &c.

Et sic prosequere extendendo alia interrogatoria, & responsiones, & exhibendo Sententiam, & accipiendo recognitionem hoc ordine, iuxta superius traditam formam. Habes sup. eo. lib. cap. 1.

Deinde curabis, vt dicti interpretes se subscribant

ſcribant hoc, vel ſimili modo videlicet.

Ita vt ſupra per Notarium ſcriptum eſt, interpretatus fui ego N.&c.

Vel Vulgariter.

Io N. hò interpretato il preſente eſſamine nel modo, che ſta ſcritto di ſopra.

15 † Sed aduerte, quod iſta recognitio muti,& ſurdi neſcientis ſcribere, quæ fit per huiuſmodi nutus,& ſigna,nõ eſt ſufficiẽs nec tuta,ad effectum exequendi Sententiam, Char. d. cap.2. num.1. & ideo procurabis omninò habere teſtes, qui illum recognoſcat, iuxta formam, quam ſupra tibi demonſtraui.Sup.eod.lib.c.1.

SCHOLIA IN CAP. III.

Si contingere.

VBi notarius calleat linguam banniti loquẽtis idiomate externo ſufficit;& eo deficiente recurrendum erit ad duos interpretes Flã.Cart.c.2,n.52. & ſeq. & ibi docet,quomodo interrogandus ſit mutus, & ſurdus. In muto tamen , & ſurdo bannito non eſt tuta recognitio ad effectum exequen.condemnationem per ſigna, & nutus, ſed & teſtibus conuincendus eſt, vt recognoſcatur pro eo, qui in bãno, & ſententia deſcriptus eſt. Quo vero ad Theutonicum , vel alium exterum , ſatis Cart. & Scacc. q.97. num. 176.verſic. ſexta difficultas.

Mihi

Mihi tamen mirum videtur, quod comuniter ibi trad. Doctores videlicet, quod credatur soli notario interpretanti linguam illius Theutonici, vel similis, non autem Iudici, cum sit dignior, tanta est fides Tabellionis.

SVMMARIVM.

1 *Banniti post recognitionem de eis factam solent interrogari super socijs, receptatoribus fautoribus, auxiliatoribus, et alijs delictis,*
2 *Et si negant torquentur.*
3 *Cum protestatione tamen.*
4 *Protestari debet Iudex volens torquere bānitū recognitū super socijs. &c. et ratio quare.*
5 *Tortura, quæ infertur pro habēdis sociis, &c. & aliis delictis debet esse moderata.*
6 *Iudex cauere debet, ne torquendo reum super sociis, &c. illum interroget super delicto principali, quia diceretur renunciasse protestationi factæ.*
7 *Interrogatoria debent extendi reo torto super sociis, &c.*
8 *Interrogatoria non extensa sunt valde periculosa, & quare.*
9 *Responsio rei dicitur data iuxta tenorem interrogator. Iudicis.*
10 *Rei habent interrogari in genere de sociis, & aliis delictis, vt euitetur suggestio.*
11 *Reus tortus, super aliis, si dicat delictum principale*

cipale

cipale de quo est confessus, vel conuictus nō commisisse, quomodo debebit scribi eius responsio.

12 *Forma interrogandi bannitum iam recognitum super socijs, fautoribus, et alijs delictis.*

13 *Forma decreti quando super prædictis contra ipsum reum ad torturam deuenitur.*

14 *Finito examine reo facto super socijs, &c. & alijs delictis, quid facere debet Iudex.*

15 *Forma decreti quando bannitus recognitus ponitur ad Largam.*

16 *Forma protestationis fiscalis post recognitionem factam de tali bannito.*

17 Cōclusio *operis, et protestatio auctoris, et n. 19*

18 *Sanctus Franciscus, & sancta* Catharina *aduocati & protectores auctoris.*

De tortura inferenda talibus sic bannitis, & condemnatis pro habenda vlteriori veritate complicibus, & aliis delictis. Cap. IV.

FActa ✝ recognitione personæ dicti condemnati modis formis supra expressis, nec etiam nunc erit statim ad exequutionem sententiæ procedendum, solent enim vlterius tale sic condemnati, et banniti interrogari super sociis, receptatoribus, et fautoribus, auxiliatoribus, et aliis etiam criminibus, Cart. in tract. de exec. sent. capitulo secundo

2 numero 57. ✝ et si negat, deuenitur contra eos ad torturam, vt dictos socios, etc. propalēt et confiteantur, Chart. d. cap. 2. nu. 59 ✝ cum protesta

protestatione tamen, quam inferius ponam in
4 decreto torturæ, † quæ quidem protestatio est non solum vtilis, sed etiam necessaria: quia si dictus bãnitus sine dicta protestatione tortus delictum negaret, & in negando persisteret, etiam quod esset plene conuictus, vtiq. absoluendus esset, Char.d.cap.2. numero 59. & sequentibus saltem a pœna ordinaria. Char. d.
5 cap.2. numero 65. versic. verum nihil. † Hæc autem tortura, quæ infertur ad effectum prædictum, non debet esse multum grauis, sed mo-
6 derata, Chart d.cap.2.numero 98. † & cauere debes; ne in actu torturæ reum interroges super delicto principali, quia tũc dicta protestatio tibi non suffragaretur; videris enim per contrarium actum ab illa recessisse. Char. d. c.
7 2. numero 70. & sequentibus. Cauere etiam debes, ne interrogatoria, quæ fieri solẽt in tortura super complicibus, &c. dictes notario per illa videlicet. Et ad opportunam interrogationem Respondit, vel & opportunè interrogatus. Respondit, &c. Vel subdens. Interrogatus, &c. Vel subdens ad opportunã interrogatio-
8 nem. Quia talis modus dictãdi, quando reus in tortura super complicibus, &c. interroga-
9 tur, est valde periculosus. Etenim si tunc reus super ipso delicto principali, de quo est condemnatus, responderet, & talis responsio scriberetur, vt scribi debet, verbi gratia, & ad opportunam D. interrogationem.

Res-

Respondit, Io non l'hò fatto questo homicidio, io non l'hò fatto, &c. & reus in tali dicto, & negatione persisteret, vtiq protestationi prædictæ renunciasse, atque ab illa recessisse intelligeris, Chart. d. cap. 2. num. 76. & 77. vlt ra quod hic modus dictandi est maximoperè vitandus, etiam aliis ex causis, vt superius tibi demonstraui, quibus in locis ēt te docui cauendũ esse in primis à suggestionib. quas euitare hoc casu omnino debueris, Vid. sup. lib. 2. cap. 5. num. 18. & seq. & per Chart. in d. cap. 2. nu.
10 81. † debent enim huiusmodi sic torti interrogari in genere de sociis, &c. & aliis criminib. neminem nominando, Chart. dicto cap. 2. à n. 82. vsque ad n. 88. & ita tu facere debebis, si boni, & eruditi Iudicis nomen consequi, & conseruare volueris.

11 † Aduertendum etiam vltimo loco tibi erit, quod si reus dicat, se delictum non commisisse de quo est condemnatus, quando in tortura de sociis, &c. interrogatur, ne dictam responsionē scribere facias, quasi interrogatorio tuo datam, sed tanquã ex se ipso a reo prolatã, Cart. dicto cap. 2. n. 89. in fin. puta subdens ex seipso, vel dicēs ex se ipso, vel deinde dixit ex se ipso, io nõ hò fatto detto homicidio, ne sono imputato a torto, nõ hò fatto male nessuno, &c. & hæc est vera practica, quæ tollet omnes ambiguitates, quod nota. Forma autē circa præmissa talis erit, videlicet.

In-

12 ✝ Interrogatus, vt modo dicat, quos socios ipse C. habuerit, complices, & participes in derobando, & per vim auferendo dictam pecuniariam quantitatem, quam asserit abstulisse, pariter dicat; quæ al ia delicta commiserit.

Respondit, Io non hebbi compagno alcuno, quando leuai la soddetta quantita de danari, se non N. & N. che in tutto erauamo tre, e non hò fatto mai altro male al Mondo.

Et D. dicente non esse verisimile, quod alios complices non habuerit, cũ præsertim tale facinus non potuerit committi à tribus personis tantum, prout quisque sanæ mentis considerare potest ex qualitate facti, & tanto magis cũ in sententia reperiantur sub littera N. condemnati pro dicto furto alii quinq; insimul cũ ipso C. ideo illos nominet, pariter dicat, quæ alia delicta commisit, aliàs contra ipsum ad opportuna iuris, & facti remedia deuenietur.

Respondit, Io non ho hauuto altri compagni, che quelli, che ho nominati, e nõ posso nominare altri, nè hò cõmesso altro delitto, che questo, e se mi volete dar la corda, fate quel, che vi pare, che io sono nelle vostre forze.

13 ✝ Tunc D. visis, & consideratis prædictis, visa supradicta sententia, vt quod in ea quinque alii vltra ipsum C. & duos nominatos per ipsum reperiuntur condemnati sub littera N. quorum nomina aliter quam ab ipso C. difficillime haberi possunt, stante etiam qualitate de-

delicti commissi, quod omnino quisque prudens iudicabit, non potuisse a tribus tantum personis committi, attēta etiam qualitate personæ ipsius C. qui a tribus annis citra bannitus, & capitaliter condemnatus reperitur. Vnde credendum est, quod alia commiserit delicta, & quod plures habuerit receptatores, auxiliatores; & fautores, cum huiusmodi delinquentes homines sine illis diu stare non possint pro habendis nominibus complicum in furto, & derobatione prædicta, & qui sint alii quinque in Sententia condemnatoria designati, ac pro habēdis ab ipse C. aliis delictis per ipsum verisimiliter commissis, aliisq; cōplicibus, fautoribus, auxiliatoribus, & receptatoribus, postquam prædicta aliter ab eo haberi non possunt, mandauit ipsum C. adduci ad locum torturæ, ibiq; spoliari, ligari, & funi applicari, & hoc sine præiudicio quorumcumque iurium fisco quomodocumque, & qualitercunque competentium, & acquisitorum, & citra præiudicium Sententiæ condemnatoriæ supra exhibitæ, & recognitionis personæ ipsius Cōstituti in ea contentæ, ac omnium, & quarumcunque aliarum Sententiarum contra dictum Constitutum latarum, si quæ, &c. ac rei iudicatæ, & notorietatis criminis inde resultantis, & aliorum omnium, de quib. idem Constitutus quomodocunq; esset conuinctus, vel confessus super quibus modo aliquo Dominus nō intē-
dit

dit ipsum torquere ;quinimo explicite protesta tur ipsum super illis se non torquere,& huiusmodi protestationem in quolibet actu repetitam fore,& esse dixit,& intendit , & quod pro repetita semper habeatur, sed tantum ipsum torqueri facere intendit pro vlteriori veritate habenda super dictis nominibus,complicibus, fautoribus, auxiliatoribus, & receptatoribus, ac aliis delictis, per ipsum C. verisimiliter cõmissis,& nõ aliàs aliter, nec alio modo,de quo solemniter, & expresse, ac omni meliori modo protestatus fuit, & protestatur.

Quo spoliato ,ligato , & funi applicato D. mandauit ipsum C. ad completam veritatem dicendam super dictis fautoribus, auxiliatoribus, & receptatoribus , aliisque delictis , quæ verisimiliter commisit, dum fuit bannitus , vel aliàs, ac ad propalandũ nomina aliorum in dicta Sententia condẽnatoria sub littera N. cõdemnatorum , nec expectet , quod contra ipsum ad tormenta deueniatur.

Respondit, Io hò detto quel,che doueuo dire , & non vi posso dir'altro & fate quel , che vi pare, ma mi fate torto.

Tunc D. repetita protestatione , de quà supra, illiq. firmiter inhærendo, mandauit ipsum C. in altum eleuari.

Qui sic eleuatus cæpit dicere , Ohimè ohimè, ò Santa Maria, & deinde tacuit.

Et monitus per Dominum, vt recedat a sua obsti-

obstinatione, & dicat veritatem super dictis nominibus, complicibus, fautoribus, receptatoribus, & aliis delictis.

Respondit, Io non hò fatto altri delitti. Io non hò hauto compagni nessuno, e nessuno mi hà dato aiuto, nè ricetto.

Deinde dixit ex se.

Io non hò fatto mal nessuno, non hò manco robati detti denari. Hò detto la bugia.

Et D. dicente, quod non interrogatur amplius super dicta derobatione, quia iã ipse C. super hoc est condemnatus, & confessus, & cõfessionem suam non potest amplius in dubium reuocare, sed tantummodo pro habendis dictorum in sententia condemnatorum nominibus, aliis delictis, sociis, fautoribus, & receptatoribus, ideo ad hæc respondeat.

Respondit, &c.

14 Finito examine, & reo super prædictis sufficienter arbitrio tuo tormentato, poteris mandare illum de tormento deponi, & poni ad largam cum aliquo termino competenti ad dicendum causam, quare sententia contra ipsum lata exequutioni demandari non debeat; hoc modo, videlicet.

15 Tunc D. acceptatis, &c. cum aliud ad C. haberi non posset, mandauit illum leuiter de tortura deponi, & cũ permansisse in ea suspensus sine aliqua quassatione per spatium vnius horæ, dissolui, brachia reaptari, reuestiri, & ad

largam poni cum termino trium dierum ad dicendam causam quare dicta Sententia exequutioni contra ipsum demandari nō debeat. Qui C. sic depositus dicebat; Ohimè, ohime, son morto, summissa voce condolendo.

Nota, quod solent substituti fiscales assisten tes in fine huiusmodi examinum scribi facere per Notariū similē protestationem, videlicet.

16 † Præsente Domino B. substituto fiscali, & præmissam recognitionem, & alias confessiones in parte, & partibus tantum acceptante, petenteq. ad vlteriora, & reiterationem tormentorum, vel ad grauiora tormenta ad effectum prædictum tantū, & non aliàs aliter, &c. contra dictum C. procedi cum leuissimè, nec sufficienter fuerit tortus, & demum contra eūdem ad executionem prædictæ Sententiæ deueniri aliàs, &c. omni, &c.

17 † Ex prædictis sit impositus finis huic tractatui ad laudem, & gloriam santissimæ, & indiuiduæ Trinitatis, ac beatissimę Virginis
18 Mariæ, & Sancti Francisci, ac S. Catharinę
19 meorum aduocatorum, & protectorum. Si verò in hoc tractatu aliquid cōtineatur, quod ab illa sententia abhoreat, quam Sancta Catholica Ecclesia Romana tenet, & docet, id totū, tanquā per ignorantiam, vel negligentiam scriptū, reuoco, & annullo, ac reuocatum, & annullatū esse volo, ac prædictæ sanctæ Ecclesiæ Iudicio prædicta omnia, & me ipsum subijcio

& sub-

& submitto, quod protestor, & protestatum semper esse intendo omni meliori modo. &c.

SCHOLIA IN CAP. IV.

NIhil est, quod libentiore animo excipiant latrunculatores quam hoc, quod postremo loco relinquitur ab authore. Quis enim ignarus est cæcitati, auaritę, quæ mentes occupat iuxta illud:

O nummi, nūmi, vobis hoc præstat honorē,
Vos estis fratres

Ideo maior cura, & sollicitudo est statim, atque aliquis bannitus captus est, explorare, & inquirere de complicibus, & sociis, deque receptatoribus,& fautoribus, vt eos indicent, & propalent, qua de re Flam. Carthar. de execut. sen. contuma. capt. bannit. quam executionem quandoque ita differunt, vt aditum bannitis præstent ad effugien. carceres, vel inimicis perimendum, &conficien. eos veneno, ne, vel ille officiat, vel dedecus afferat familiæ suę, dum vltimum supplicium de eo sumitur. Quare author hic, dicit, Iudices solere interrogare super prẹmissis personis, & hoc eis negātibus peruenitur ad torturā, & licet leuis, & moderata esse debet: attamē quādoque vbi nō est illis lucrosū officiū, acriter torquētur, itaut quandoq. in gratiam torquentium (vt pareant tormentis) multa falsa comminiscantur vt se

redimenc a quæſtionibus, quod mihi quoque ſæpe contigit. Ideo tortura res eſt periculoſa, & fallax, nec ſemper tortus veritatem dicere præſumitur, D. Menoch. de arbit. in caſu. 269. vbi multis exemplis hoc corroborat.

Num. 4. Qua quidem.

DE hac proteſtatione, quæ eſt veluti herba betonica, iuxta id, quod dicitur de clau ſula, omni meliori modo, ſupra ſæpe dictum eſt. Ideo ſuperflua eſt repetitio.

Num. 5. Hac autem.

DIctum ſupra, & eſt ratio, quia ſi reus, quò ad ſe eſt, vitæ diſperatæ ex eo, quod vel confeſſus, vel conuictus, vel condemnatus eſt non eſt, quod difficilem ſe præſtet in retinendo alios, itaut aliorum vitam, & ſalutem anteferat propriæ, nec vidi quemquam adhuc ob aliena commoda citra ſuam vtilitatem in tortura ſuſtinendam paratum.

Num. 9. Quia.

MEdiolani haberet Senatus hæc pro delíramenti quia notarii vel Iudicis ignorantia non tolleret ius Fiſco quæſitum ex legitimis probationibus. Vltra quod eſt falſa opinio, quod recedatur a pæna ordinaria, quãdo reus plene per probationes cõuictus eſt, vt ſupra dixi. Bene verum eſt, quod ſolet Senatus reprehendere iudices, vel notarios, quãdo aliquid contra ius faciunt, itaut reſipiſcant. Et ſcio, quod quidam Iudex fuit iuſſus, vt relatio-

nes

nes transmitteret ad Senatum materno sermone, quia erat concepta sub stilo omnibus præquam ipsi incognito, prout dicit cōciuis meus I. C. Zauatarius in sua praxi fori Mediolanen. fuisse reprehensum quondam iudicem, qui relationem faceret ad Senatum voti in curia collecti, quo dicebatur torquēdum reum pro habenda veritate. At vnus ex Senatoribus balbutientem ipsum præuenit dicendo, torqueatur Iudex pro habenda veritate, videlicet, an intelligeret, quæ referebat. O tempora, ò mores.

Num. 10. *Debent enim.*

ABunde de suggestionibus supra. Cartar. de execut. sent. cap. bann. cap. 2. nu. 82. versic. vt etiam. Sed non minus cauendum est a mellito interrogandi genere, quo Iudex vtitur, quia fistula dulce canit, &c. Nec dico Iudicem malè facere, quia imò laudandus est, si blādo sermone, ac humanitatis pleno alliciat reos ad fatendum, sed tamen prospicere ille debet; ne captetur reus tanquam sub promissa delicti impunitate, de qua supra, sic, & scorpius ore lingit, cauda stringit, vel aliud animal aspis nomine, cuius morsus suauis est, & qui ab eo mordetur abit in somnū, & per suauitatē saporis moritur, quia tunc venenū latenter per omnia membra discurrit, sic cauebis a Iudice ita dulciter cum reo agente, cuius verbis credens paulatim te deceptū ab eo experiris,

Vitaque cum gemitù fugit indignata sub vmbras.

Num. 11. Aduertendum.

PLenius hāc interrogandi in hoc themate formam attingit Chart. d.c.2. de execut. sent.capt.bannit.n. 90. videlicet prope fin.illius cap.

Num. 13. Interrog. vt modo.

POstquam bannitus detentus est, potest facere aliquas defensiones, Bertazol.consil. crim 35.numer.12.lib. 1. ex Marsil. & Carrer. quos citat. Articulus hic, an bannitus iam recognitus possit torqueri, habet altiorē inspectionem, Ideo ad facilitatem tuam nonnullus casus constituam quos in vnū tui gratia collegi, vt ex meo labore tu minorem ex his, quæ dispersa sunt, & in praxi didici, sentias.

Primus est casus, bannitus torquendus est pro habenda veritate receptantium, & eorum qui eos fouent, quando sponte non vult fateri, & indicare receptatores. Cum enim tortura sit remedium subsidiarium, merito ipso sponte fatente ab ea abstinendum est, vbi tamen non hæreat adhuc aliqua suspitio, quod perfecte, noua manifestauerit, & hoc clare admittit Farinac. tit.de Ind.& tort.q.13.num.131. versic. sublimita primo, sunt enim asperæ pænæ positæ tam per Cæs. constit. quam per cridas S. E. contra hos receptatores, itaut ex cridas pater impune non possit hospitari filium, frater fratrem

trem,& nunc dum hæc scribo, videlicet sub 21. Octobris 1600. intellex. ex ordine (perhibent) patris occisum fuisse filium bannitum præ timore, ne ille incurreret in pænam cridarum contra patrem receptantem editarum, de quo iã filius fuerat præmonitus, vt caueret, ab insidiis, & ne habitaret in loco, in quo trucidatus est; dura lex, sed tamen obseruanda. Et pro patre, an teneatur ex mandato ad occidendum, ego scripsi.

Secundus est casus, Bannitus interrogãdus, & excutiendus est per tormenta, vt nominet complices, & mandatores delicti, si versemur in criminibus exceptis, vt supra dixi, modo tamẽ interueniat aliquid indicium, quod socius interuenerit, Vulpel. cons. 4. n. 13. Cart. de exec. sent. c. bannit c. 2. n. 75. Scacc. q. 97. n. 180. decima difficultas, vers. de tortura ad sciendos &c. 8. num. 8.

Tertius est casus in non exceptis. Quod si contra socios, & cõplices processum est, quia manifeste appareat, eum ad delictũ socios adhibuisse, potest torqueri instar testis, qui torquetur ex eo, quod negat id, quod verisimiliter scit. Si vero manifeste nõ apparet, & tũc nõ poterit torqueri. Et induco in argumentum, Quod sicut contra principalem procedi non potest, nisi liquido constet de corpore delicti, vt supra dixi, ita quoque hic, qui torquetur, vti testis, vt manifestet socios, quia prius costare

debet, socios interuenisse, cui rei seruit nouissima regula, quod nemo torquendus est ad sciendum quale quid sit, nisi prius constet plenè illud quid esse. Si vero non sit processum, & non torquetur, quia testis non torquetur, nisi præcedant indicia contra reum. Porrò vbi processum non est, hinc clare apparet, quod nulla extant indicia, cum indicia non subsistant, atque processus, & per hos tres casus declaratur l. vl. C. de accusat. quæ semper solet citari in hac materia. Simile est in confesso adulterium, vt possit de lenonibus, & mediatoribus interrogari, si præcedunt indicia, quod eum auxilio fuerit commissum, Farinac. tit. de indit. & tort. q. 42. num. 85. vers. quid dicendum.

Quintus casus est, quod de consuetudine torquetur reus, quando delictum illud absque sociis verisimiliter committi non potuit. In homicidio, quando ille homicida probabiliter non occidisset solus. In hæresi, si semiplene sit probatum, eum habuisse socios in latrocinio viarũ cum latrocinium regulariter fiat, dum cętus hominum est super stratis publicis, & cũ violentia. Nec hoc habet difficultatem, non enim in his casibus requiruntur indicia, quod interfuerint socii, cum sufficiat veri similitudo, quæ magnam partem probationis vendicat. ita communiter affirmãt scribentes in locis ordinariis.

Quintus est casus in delicto, quod sine socio potuit committi, nec veri similitudo adest ali-

qua

qua, q; adhibuerit socios, nec interrogãdus est reus, nec toquendus, Clar. §. fin. q. 21. vers. dictum socii, Boss. & alii adducti a Scacc. multũ vtiliter loquente in q. cap. 97. ex cuius dictis hos breues, & analyticos casus extraxi memoriæ commendandos.

Et hæc de tortura ad sciendos complices, fautores, & mandatores.

Nunc de tortura quoad confessionẽ extorquendam aliorum delictorum, in qua pariter forma istas claras, & perspicuas cõclusiones, & non errabis.

Prima conclusio. Reus non potest torqueri nisi super delictis, super quibus extant indicia, tamquam si super illis instruen. esset nouus processus separatus, & retuli supra obseruantiam Senatus in casu illius Antonii Mariæ ad triremes perpetuas damnati procurantibus nonnullis maleuolis, vt torqueretur etiam super his quorum non extabant indicia. Vides amantissime Lector (vt id obiter dicam) quam vice parentis filium omni amore prosequentis, cum subditis suæ iustitiæ commissis agat Senatus, qui nõ passus est sanctissima iura violari, sed intacta manere, cum multi vindictæ cupidi appeterent omnia præceps ruere. Funde Deo optimo maximo preces pro felicitate huius sanctissimi ordinis. quem nisi haberes, regna in latrocinia resoluerentur, & plus posset libido, quam iustitia. Hoc vnũ gratulor

me sub

me sub huius auspicio, viuere, & mori.

Secunda conclusio, quod de consuetudine etiam super aliis delictis torquerentur rei in crimine assassinij, furti, sfrontationis, annonæ, vel salis, per regulam semel malus, & de hac consuetudine, Clar. §. fin. q. 64. vers. successiuè, quæ conclusio habet locum in famoso delinquente, & ad hoc hominum genus restringitur consuetudo, quia si reus confessus torquetur pro habendis complicibus, quando verisimilitudo subest vt supra dixi in vers. quartus casus est; ita pro habendis aliis delictis, si subsit verisimilitudo. Quamobrem si quis honestæ vitæ ita commotus occideret hominem, homicidiumq. fateretur, non esset torquendus super aliis, quorum non præcedunt indicia, est distinctio laudabilis, ideo etiam sequere.

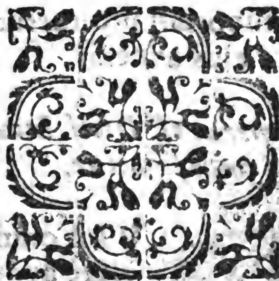
Tertia, & vltima conclusio, quod in omnibus illis casibus, in quibus supra diximus, reũ esse torquendum super aliis, restringitur in subsidium, sed quando veritas aliunde haberi potest, non est quis torquendus.

Hic finem facio ad laudem Dei Opt. Max. ac Diuæ Mariæ Virginis, & Beatorũ Francisci & Bernardini, quorum nomina ego indignus peccator in baptismatis fonte suscepi. Et quia huic operi videntur deesse remedia præseruatiua ad fauorem eorum, qui damnati sunt puta litteræ admissionis ad nouas defensiones, salui conductus, gratiæ, nullitates, abolitiones

cri-

criminum gratiosæ, quas decreta gratiosa appellamus, super quibus aliqua vtilia responsa reddidi, ac alia. Ideo si mihi Deus longiorem concedet vitam, curabo, vt per breues summulas multorum veritatem habeas, quæ non nisi maximo studio, labore colligi possunt, interim extemporaneos hos meos fœtus æqui boníque consules, & viue fælix, viue pius.

LAVS DEO.

DECI-

DECISIONES CRIMINALES

Super Quæstionibus de Indicijs, & Tortura.

Ex Pract. Crimin. Prosperi Farinacij I.C. Romani.

EX QVAEST. XXXVI.

Quibus comprehenditur declaratio eorum, quæ præmitti debent necessario ad cognitionem terminorum pro tortura, & eius annexis.

Primus Numerus est Decis. Secundus est vnde sumitur.

VIA omnis doctrina rectè à vocabulorum cognitione incipit, & turpe est prius determinare, quam terminos intelligere, aliqua ad vocabulorum cognitionem præmittenda sunt, ante

te materiam indiciorum, & torturæ, Videbitur ergo, quid ſit Probatio, Semiplena probatio, Indicium, Præſumptio, Fictio, Coniectura, Suſpitio, Argumentum, Signum, Adminiculum, Dubitatio, Opinio.

j. PROBATIO eſt rei dubiæ per argumenta oſtenſio, vel eſt. Fides veri legitimis modis
5. 8 & temporibus facienda cognitori cauſæ.
9 Vel oſtenſio rei dubiæ per legitimos modos iudici facienda in cauſis apud ipſum controuerſis.

ij. Probatio reducitur, vel deſtinguitur in ſeptem ſpecies, in teſtes, ſcripturam, confeſ-
11 ſionem, euidentiam facti, iuramentum, præſumptionem, & in famam. Et ſi autem
12 alij plures modos addant, videlicet. Ocu-
13 lorum inſpectionem, litteras in lapidibus ſculptas, ſigillum, denunciationem, com-
14 munem opinionem, indubitata indicia, rem iudicatam, rationem naturalem, ratio-
15 nem coniecturalem, hominis conie-
16 cturam, Hi tamen modi commodiſſime ſub illis primis ſeptem comprehendun-
17 tur.

iij Probatio in genere ſumpta alia eſt plena, alia ſemiplena. Plena eſt, quando fidem
20 facit tantam, quantam ad finiendum controuerſiam ſufficit. Et inducitur ſeptem modis ſupra relatis.

Semi-

21 Semiplena erit ea, qua rei gestæ fides aliqua fit Iudici, non tamen tanta, vt eam se-
22 qui debeat in sententia dicenda. Hæc inducitur depositione vnius testis de visu, comparatione litterarum, scriptura priuata, præsumptionem vrgens.

iv. Alii probationem diuiserunt in euidentissimam, quæ fit priuilegiis, & scripturis, indubi-
23 tatis; in euidentem quæ habetur testibus, & euidentia facti, in minus euidentem, & minus claram, quæ fit hominum coniecturis.

v. INDICIVM est signum alicuius maleficii commissi, vel alterius rei, de qua agitur.
27 Vel est coniectura ex probabilibus non ne-
28 cessariis orta, a quibus potest abesse veritas, sed non verisimilitudo. Vel, est adminiculum
31 demonstratiuum delicti, & ad veritatem indagandam.

vi. Indiciorum aliud est dubitatũ, & non plenũ,
35 aliud indubitatum, & plenum. Primum est, Præsumptio fortiter mouens animum ad ali-
37 quid credendum, vel discredendum. Secundũ est Demonstratio rei per signa sufficientia, per quæ animus quiescit in aliquo tanquam in
38 proprio existente, & plus inuestigare non curat. Vel, est quod arctat mentem iudicis, ita ut omnino credat, nec possit in contrarium inclinare.

vii. Indicium à lege approbatum generaliter dicitur indubitatum.

Quan-

viij. Quando contra aliquem vrgeret plura
40 indicia indubitata, ex illa multitudine du-
41 bitatorum, resultat vnum inditium indubita-
tum.

ix Indiciorum etiam, aliud proximum, aliud
Remotum. Proximum est, quo posito ponitur
44 criminis effectus, & quo remoto illius effe-
45 ctus remouetur. Vel, est quod tangit nego-
cium, & ipsum delictum. Vel. est quod respi-
cit veritatem rei, vel delicti immediate per
sensum, visus, vel auditus iuxta subiectam ma-
47 teriam. Remotum indicium erit, quod non re-
spicit immediatè veritatem delicti, sed circum
stantias. Vel, quod non tangit negocium.

x. Indiciorũ etiam, alia sunt leuia, alia grauia,
alia grauissima, vel quod idem est, aliud est
49 simplex, aliud vrgens, aliud indubitatum. Le-
50 ue indicium sufficit ad capturam, vel ad in-
quirendum, hoc est ad sumendum informatio-
nes de delicto. Graue sufficit ad transmitten-
dum absenti inquisitionem, vel ad ipsum tor-
quendum. Grauissimum sufficit ad condem-
54 nandum. Sed hæc respiciunt indiciorum effe-
55 ctum potius quam substantiam. Ideo potest
dici Ind. Leue est quod facile, & frequenter,
potest adesse. Graue quod frequenter, & facile
56 contingit adesse. Grauissimum, quod facilli-
me, & frequentissime contingit adesse. Hic no
ta, quod indicia probata, & accepta ex con-
fessione rei sunt aliis grauiora.

Indi-

21 Semiplena erit ea, quæ rei gestæ fides aliqua fit Iudici, non tamen tanta, vt eam se-
22 qui debeat in sententia dicenda. Hæc inducitur depositione vnius testis de visu, comparatione litterarum, scriptura priuata, præsumptionem vrgens.

iv. Alii probationem diuiserunt in euidentissimam, quæ fit priuilegiis, & scripturis indubi-
23 tatis; in euidentem quæ habetur testibus, & euidentia facti, in minus euidentem, & minus claram, quæ fit hominum coniecturis.

v. INDICIVM est signum alicuius maleficii commissi, vel alterius rei, de qua agitur.
27 Vel est coniectura ex probabilibus non ne-
28 cessariis orta, a quibus potest abesse veritas, sed non verisimilitudo. Vel, est adminiculum
31 demonstratiuum delicti, & ad veritatem indagandam.

vi. Indiciorum aliud est dubitatũ, & non plenũ,
35 aliud indubitatum, & plenum. Primum est, Præsumptio fortiter mouens animum ad ali-
37 quid credendum, vel discredendum. Secundũ est Demonstratio rei per signa sufficientia, per quæ animus quiescit in aliquo tanquam in
38 proprio existente, & plus inuestigare non curat. Vel, est quod arctat mentem iudicis, ita ut omnino credat, nec possit in contrarium inclinare.

vii. Indicium a lege approbatum generaliter dicitur indubitatum.

Quan-

viij. Quando contra aliquem vrgeret plura
40 indicia indubitata, ex illa multitudine du-
41 bitatorum, resultat vnum inditium indubita-
tum.

ix Indiciorum etiam, aliud proximum, aliud
Remotum. Proximum est, quo posito ponitur
44 criminis effectus, & quo remoto illius effe-
45 ctus remouetur. Vel, est quod tangit nego-
cium,& ipsum delictum. Vel. est quod respi-
cit veritatem rei, vel delicti immediate per
sensum,visus, vel auditus iuxta subiectam ma-
47 teriam. Remotum indicium erit,quod non re-
spicit immediatè veritatem delicti,sed circum
stantias. Vel, quod non tangit negocium.

x. Indiciorũ etiam, alia sunt leuia, alia grauia,
alia grauissima, vel quod idem est, aliud est
49 simplex,aliud vrgens, aliud indubitatum. Le-
50 ue indicium sufficit ad capturam, vel ad in-
quirendum, hoc est ad sumendum informatio-
nes de delicto. Graue sufficit ad transmitten-
dum absenti inquisitionem, vel ad ipsum tor-
quendum. Grauissimum sufficit ad condem-
54 nandum. Sed hæc respiciunt indiciorum effe-
55 ctum potius quam substantiam. Ideo potest
dici Ind. Leue est quod facile, & frequenter,
potest adesse. Graue quod frequenter, & facile
56 contingit adesse. Grauissimum, quod facilli-
me, & frequentissime contingit adesse. Hic no-
ta, quod indicia probata, & accepta ex con-
fessione rei sunt aliis grauiora.

Indi-

xi. Indiciorum aliud est necessariũ, aliud credibile, seu verisimile, aliud non repugnans. Ne-
58 cessarium tunc est, quando ex eo, quod instru-
59 mentis, vel alio simili continetur necessario, efficimus, quod intendimus. Et hoc indicium sufficit ad torquendum, & ad condemnandum. Exemplum, Titius accusatur de instrumento falso per eum scripto 8. Maii 1602. Capugnani, in quo dicatur Seium mihi mutuasse aureos centum, si ego probo me eo tempore Vicentiæ fuisse, ex hac probatione necessarium
60 oritur indicium falsitatis d. Instrumenti. Indicium Credibile, seu Verisimile, seu proximum non sufficit ad condemnandum, sed ad torquen
61 dum. Exempl. Quando stante Titio coram cadauere occiso, emittitur sanguis ex eius vulneribus, credibile, & proximum oritur in-
62 dicium contra Titium, quod sit homicida: indicium non repugnans quod leue, aut præsumptiuum dicitur, est, quod sola suspicione, vel leui iuris præsumptione nititur. Vocatur re-
63 motum, & de se solum sine aliis adminiculis non sufficit ad torturam. Exempl. Quando agitur de furto, & probatur te vnum domi fuisse, cum res subtracta est, hinc aliqua contra te insurg suspicio, at leuis, & præsumptiua, quæ est indicium leue, non repugnans tamen, & si habebit aliqua adminicula poteris torqueri.
64 Vel si agant de homicidio. oritur indicium contra eos, qui sunt de domo.

Indi-

xij. Indiciorum tandem alia ſunt Facti, alia Iu-
ris, alia Iuris tantum, alia Hominis, alia Iuris
65 de Iure. Sed hæc ſpectant magis Præſumptio-
nem, quam ad indicia.
xiii. PRAESVMPTIO eſt conceptus in men-
te cauſatus ab aliqua probabili coniectura.
67 Vel, eſt cognitio veritatis rei ex circumſtan-
69 tiis reſultans. Vel, eſt ſuſpicio in animo alicu-
ius cauſata ex variis argumentis, coniectu-
71 ris, vel indiciis, quæ quo magis vrgent, eo ma
72 gis firmatur ſuſpicio. Vel, eſt coniectura, ſeu
diuinatio in rebus dubiis, collecta ex argumen
tis, vel indiciis per circumſtantias frequenter
euenientibus.
xiv. Hinc apparet præſumptionem naſci ex cō
iectura, & circumſtantiis, vnde ipſa variatur,
fortificatur, & debilitatur plus, & minus, prout
ſuadent circumſtantiæ ipſæ.
* Nota, quod præſumptio proxime veritati
accedit, & ideo veriſimilitudo appellatur, &
natura præſumptionis eſt ſemper abhorrere
ab irrationabili, & inueriſimili.
xv. Præſumptio nomen venit à Præ, quod eſt
ante, & Sumptio, hoc eſt ante Sumptio, quia
83 ante legitimas probationes aliquid ſumit pro
vero. Præſumptionis principalis diuiſio eſt.
alia Iuris, alia Hominis, alia Iuris, & de Iure.
xvi. Præſumptio iuris eſt probabilis coniectu-
ra ex certo ſigno proueniens; quæ alio non ad-
87 ducto pro veritate habetur. Vel, eſt cum ali-

quibus positis verisimiliter, atq. probabiliter, non autem necessario sequitur, quod intendimus.

Dicitur hæc præsumptio Iuris quia Ius expresse præsumitur, & ea præsumptio est à le-
97 ge, & à iure approbata.

xvj. Præsumptio hominis est conceptus causatus in mente ab aliqua probabili coniectu-
94 ra, argumentis, vel indicijs.

Et illa proprie est hominis præsumptio, quæ à iure expressa, & in lege expresse scripta, & confirmata non reperitur. Non enim præ-
98 sumptiones, quas homo facit, potuit lex approbare, quia variæ, & multæ sunt, & ex varijs causis oriri solent, & ideo in arbitrio Iudicis positæ sunt.

xviij. Potest tamen præsumptio hæc non discrepare à ratione legis, & cum ea affinitatem
99 habere, & in hoc casu idem iudicandum erit quo ad suum effectum, quod de ipsa scripta; quia de similibus ad similia procedi potest; l. non possunt. ff. de legib.

xix. Diuiditur hæc præsumptio in Leuem, Grauem, seu Vehementem, & Violentam,
110 quæ tamen diuisio non inducit specificam differentiam, quia plus, & minus non facit differre species. *l.* fin. ff. de fundo instru. & instr. legat.

xx. Differunt hæ partes, quia Leuis est, in qua parua est coniectura mali, & magna boni,

111 boni, vt quia multa sunt signa boni, & pau-
113 ca mali, Vehemens est, applicatio animi
114 boni viri ad valde verisimile. Violenta est, ex qua animus iudicantis contrariũ sibi persuadere non potest, nec eius intellectus verti potest in conscientiam oppositam. Vel
116 quando omnis coniectura apparet mali, nulla autẽ boni & sic omnia signa mali, & multa boni. Et violenta est omnis præsumptio, quæ est Iuris, & Iuris, & de Iure.

xxj. Etiam diuiditur in temerariam, & pro-
118 babilem. Temeraria erit quæ ex leui causa, & coniectura, vel à vilibus personis ori-
119 tur. Vel quando omnia signa sunt boni, &
123 nulla mali. Probabilis erit, quæ à grauibus personis, vel à non leui causa, & coniectu-
120 ra oritur. Vel quando multa sunt signa mali, & pauca boni. Probabilis etiam dicitur
124 ratione loci, vel temporis, vt si quis visus fuerit in loco suspecto, aut in hora suspe-
121 cta, in quibus crimen fuit commissum, oritur contra illum probabilis suspicio, vide infra Decis. 30. num. 168.

xxij. Præsumptio Iuris, & de Iure, est status a iure promulgatus ex indubia coniectura:
100 Vel est dispositio legis aliquid præsumens & super præsumpto tanquam si comperto
101 statuens. Appellatur Iuris, & de iure, quia à lege nõ solũ introducta est, sed quia super tali præsumptione lex inducit firmum

Ee 2 ius

DECISIONES CRIMINALES

Super Quæstionibus de Indicijs, & Tortura.

Ex Pract.Crimin.Prosperi Farinacij I.C. Romani.

EX QVAEST. XXXVI.

Quibus comprehenditur declaratio eorum, quæ præmitti debent necessario ad cognitionem terminorum pro tortura, & eius annexis.

Primus Numerus est Decis. Secundus est vnde sumitur.

VIA omnis doctrina recte à vocabulorum cognitione incipit, & turpe est prius determinare, quam terminos intelligere, aliqua ad vocabulorum cognitionem præmittenda sunt, ante

te materiam indiciorum, & torturæ, Videbitur ergo, quid sit Probatio, Semiplena probatio, Indicium, Præsumptio, Fictio, Coniectura, Suspitio, Argumentum, Signum, Adminiculum, Dubitatio, Opinio.

j. PROBATIO est rei dubiæ per argumenta
ostensio, vel est. Fides veri legitimis modis
5. 8 & temporibus facienda cognitori causæ.
9 Vel ostensio rei dubiæ per legitimos modos
iudici facienda in causis apud ipsum controuersis.

ij. Probatio reducitur, vel destinguitur in septem species, in testes, scripturam, confes-
11 sionem, euidentiam facti, iuramentum, præsumptionem, & in famam. Et si autem
12 alij plures modos addant, videlicet. Ocu-
13 lorum inspectionem, litteras in lapidibus sculptas, sigillum, denunciationem, com-
14 munem opinionem, indubitata indicia, rem iudicatam, rationem naturalem, ratio-
15 nem coniecturalem, hominis conie-
16 cturam, Hi tamen modi commodissime sub illis primis septem comprehendun-
17 tur.

iij Probatio in genere sumpta alia est plena, alia semiplena. Plena est, quando fidem
20 facit tantam, quantam ad finiendum controuersiam sufficit. Et inducitur septem modis supra relatis.

Semi-

21 Semiplena erit ea, qua rei gestæ fides aliqua fit Iudici, non tamen tanta, vt eam sequi debeat in sententia dicenda. Hæc inducitur depositione vnius testis de visu, comparatione litterarum, scriptura priuata, præsumptionem vrgens.
22

iv. Alii probationem diuiserunt in euidentissimam, quæ fit priuilegiis, & scripturis indubitatis, in euidentem quæ habetur testibus, & euidentia facti, in minus euidentem, & minus claram, quæ fit hominum coniecturis.
23

v. INDICIVM est signum alicuius malefícii commissi, vel alterius rei, de qua agitur.

27 Vel est coniectura ex probabilibus non necessariis orta, a quibus potest abesse veritas, sed non verisimilitudo. Vel, est adminiculum demonstratiuum delicti, & ad veritatem indagandam.
28
31

vi. Indiciorum aliud est dubitatũ, & non plenũ, aliud indubitatum, & plenum. Primum est, Præsumptio fortiter mouens animum ad aliquid credendum, vel discredendum. Secundũ est Demonstratio rei per signa sufficientia, per quæ animus quiescit in aliquo tanquam in proprio existente, & plus inuestigare non curat. Vel, est quod arctat mentem iudicis, ita ut omnino credat, nec possit in contrarium inclinare.
35
37
38

vii. Indicium à lege approbatum generaliter dicitur indubitatum.

Quan-

viij. Quando contra aliquem vrgeret plura
40 indicia indubitata, ex illa multitudine du-
41 bitatorum, resultat vnum inditium indubitatum.

ix Indiciorum etiam, aliud proximum, aliud Remotum. Proximum est, quo posito ponitur
44 criminis effectus, & quo remoto illius effe-
45 ctus remouetur. Vel, est quod tangit negocium, & ipsum delictum. Vel. est quod respicit veritatem rei, vel delicti immediate per sensum, visus, vel auditus iuxta subiectam ma-
47 teriam. Remotum indicium erit, quod non respicit immediatè veritatem delicti, sed circumstantias. Vel, quod non tangit negocium.

x. Indiciorũ etiam, alia sunt leuia, alia grauia, alia grauissima, vel quod idem est, aliud est
49 simplex, aliud vrgens, aliud indubitatum. Le-
50 ue indicium sufficit ad capturam, vel ad inquirendum, hoc est ad sumendum informationes de delicto. Graue sufficit ad transmittendum absenti inquisitionem, vel ad ipsum torquendum. Grauissimum sufficit ad condem-
54 nandum. Sed hæc respiciunt indiciorum effe-
55 ctum potius quam substantiam. Ideo potest dici Ind. Leue est quod facile, & frequenter, potest adesse. Graue quod frequenter, & facile
56 contingit adesse. Grauissimum, quod facillime, & frequentissime contingit adesse. Hic nota, quod indicia probata, & accepta ex confessione rei sunt aliis grauiora.

Indi-

xi. Indiciorum aliud est necessariũ, aliud credibile, seu verisimile, aliud non repugnans. Ne-
58 cessarium tunc est, quando ex eo, quod instru-
59 mentis, vel alio simili continetur necessario, efficimus, quod intendimus. Et hoc indicium sufficit ad torquendum, & ad condemnandum. Exemplum, Titius accusatur de instrumento falso per eum scripto 8. Maii 1602. Capugnani, in quo dicatur *S*eium mihi mutuasse aureos centum, si ego probo me eo tempore Vicentiæ fuisse, ex hac probatione necessarium
60 oritur indicium falsitatis d. Instrumenti. Indicium Credibile, seu Verisimile, seu proximum non sufficit ad condemnandum, sed ad torquen
61 dum. Exempl. Quando stante Titio coram cadauere occiso, emittitur sanguis ex eius vulneribus, credibile, & proximum oritur in-
62 dicium contra Titium, quod sit homicida: indicium non repugnans quod leue, aut præsumptiuum dicitur, est, quod sola suspicione, vel leui iuris præsumptione nititur. Vocatur re-
63 motum, & de se solum sine aliis adminiculis non sufficit ad torturam. Exempl. Quando agitur de furto, & probatur te vnum domi fuisse, cum res subtracta est. hinc aliqua contra te insurg suspicio, at leuis, & præsumptiua, quæ est indicium leue, non repugnans tamen, & si habebit aliqua adminicula poteris torqueri.
64 Vel si agant de homicidio. oritur indicium contra eos, qui sunt de domo.

Indi-

xij. Indiciorum tandem alia sunt Facti, alia Iuris, alia Iuris tantum, alia Hominis, alia Iuris
65 de Iure. Sed hæc spectant magis Præsumptionem, quam ad indicia.

xiii. PRAESVMPTIO est conceptus in mente causatus ab aliqua probabili coniectura.
67 Vel, est cognitio veritatis rei ex circumstan-
69 tiis resultans. Vel, est suspicio in animo alicuius causata ex variis argumentis, coniectu-
71 ris, vel indiciis, quæ quo magis vrgent, eo ma-
72 gis firmatur suspicio. Vel, est coniectura, seu diuinatio in rebus dubiis, collecta ex argumentis, vel indiciis per circumstantias frequenter euenientibus.

xiv. Hinc apparet præsumptionem nasci ex cōiectura, & circumstantiis, vnde ipsa variatur, fortificatur, & debilitatur plus, & minus, prout suadent circumstantiæ ipsæ.

* Nota, quod præsumptio proxime veritati accedit, & ideo verisimilitudo appellatur, & natura præsumptionis est semper abhorrere ab irrationabili, & inuerisimili.

xv. Præsumptio nomen venit à Præ, quod est ante, & Sumptio, hoc est ante Sumptio, quia
83 ante legitimas probationes aliquid sumit pro vero. Præsumptionis principalis diuisio est. alia Iuris, alia Hominis, alia Iuris, & de Iure.

xvi. Præsumptio iuris est probabilis coniectura ex certo signo proueniens; quæ alio non ad-
87 ducto pro veritate habetur. Vel, est cum ali-

quibus positis verisimiliter, atq. probabiliter, non autem necessario sequitur, quod intendimus.

Dicitur hæc præsumptio Iuris quia Ius expresse præsumitur, & ea præsumptio est à le-
97 ge, & à iure approbata.

xvj. Præsumptio hominis est conceptus caus-
satus in mente ab aliqua probabili coniectu-
94 ra, argumentis, vel indicijs.

Et illa proprie est hominis præsumptio, quæ à iure expressa, & in lege expresse scripta, & confirmata non reperitur. Non enim præ-
98 sumptiones, quas homo facit, potuit lex approbare, quia variæ, & multæ sunt, & ex varijs causis oriri solent, & ideo in arbitrio Iudicis positæ sunt.

xviij. Potest tamen præsumptio hæc non discrepare à ratione legis, & cum ea affinitatem
99 habere, & in hoc casu idem iudicandum erit quo ad suum effectum, quod de ipsa scripta, quia de similibus ad similia procedi potest; l. non possunt. ff. de legib.

xix. Diuiditur hæc præsumptio in Leuem, Grauem, seu Vehementem, & Violentam,
110 quæ tamen diuisio non inducit specificam differentiam, quia plus, & minus non facit differre species. *l.* fin. ff. de fundo instru. & instr. legat.

xx. Differunt hæ partes, quia Leuis est, in qua parua est coniectura mali, & magna boni,

111 boni, vt quia multa sunt signa boni, & pau-
113 ca mali, Vehemens est, applicatio animi
114 boni viri ad valde verisimile. Violenta est, ex qua animus iudicantis contrariũ sibi persuadere non potest, nec eius intellectus verti potest in conscientiam oppositam. Vel
116 quando omnis coniectura apparet mali, nulla autẽ boni & sic omnia signa mali, & multa boni. Et violenta est omnis præsumptio, quæ est Iuris, & Iuris, & de Iure.

xxj. Etiam diuiditur in temerariam, & pro-
118 babilem. Temeraria erit quæ ex leui causa, & coniectura, vel à vilibus personis ori-
119 tur. Vel quando omnia signa sunt boni, &
123 nulla mali. Probabilis erit, quæ à grauibus personis, vel à non leui causa, & coniectu-
120 ra oritur. Vel quando multa sunt signa mali, & pauca boni. Probabilis etiam dicitur
124 ratione loci, vel temporis, vt si quis visus fuerit in loco suspecto, aut in hora suspe-
121 cta, in quibus crimen fuit commissum, oritur contra illum probabilis suspicio, vide infra Decis. 30. num. 168.

xxij. Præsumptio Iuris, & de Iure, est status a iure promulgatus ex indubia coniectura.
100 Vel est dispositio legis aliquid præsumens & super præsumpto tanquam si comperto
101 statuens. Appellatur Iuris, & de iure, quia à lege nõ solũ introducta est, sed quia super tali præsumptione lex inducit firmum.

ius, & eam habet pro veritate.

Et vbi lex aliquid præsumit, & super præsumpto nihil statuit, nec vlterius procedit, dicitur Iuris præsumptio; sed si super eo præsumptio firmat pedes, & super eo statuit, tunc dicitur Iuris, & de Iure præsumptio.

xxiii. Si statutum introduceret aliquod genus probationis, velletq. illud esse plenam pro-
108 bationem, talis probatio esset præsumptio iuris, & de Iure. Et non est necesse,
109 quod lex, seu statutum prohibeat, probationem in contrarium, Sed sufficit, quod illam habeat pro plena probatione, quia natura præsumptionis habet, vt contra eam non admittatur probatio, & si non exprimatur.

xxiv. Præsumptio Iuris, & de Iure, alia est ab humanis principiis, alia à naturalibus. Pri-
125 ma nascitur ab indiciis, & coniecturis hu-
126 manis lege, & rõne probatis, quæ cõiecturæ
127 dicuntur esse apparentes. Vt si quis exierit è domo, in qua sit cadauer occisi, cum gladio euaginato, vna cum vestibus sanguine madefactis, habet præsumptionem, quod il-
128 lud homicidium commiserit. Secunda dicitur naturæ præsumptio, & necessaria, & est, quæ non ab humana ratione, seu coniectura ducitur, sed a naturali. Exempl. Mu-
129 lier habet lac in mammis, hinc oritur præsumptio, quod sit corrupta, natura.n. efficitur

tur lac propter generationē, nec aliter pōt esse. Vel fumus exit è domo: ergo in ea est ignis, quia fumus non est sine eo, & hoc fit à natura. Vnde præsumptio naturæ dicitur.

xxv. Præsumptio tandem, alia est necessaria, alia credibilis, seu verisimilis, alia non re-
130 pugnans. Prima est; cum aliquibus positis necessario inde efficimus, quod intendi-
121 mus. Secunda est cum aliquibus positis ve-
132 risimiliter, & credibiliter, non autem necessario sequitur, quod intendimus. Tertia
133 aliud non est, nisi hominis præsumptio.

xxvi. FICTIO, est assumptio contra veritatem facta à iure pro veritate in re certa
136 eius, quod possibile. Vel, est falsitatis pro
139 veritate accepta, ex specialiss. & iustissima causa à iure expressa. Vel, est iuris disposi-
142 tio, per quam non verum, possibile tamen esse verum, pro vero accipitur.

Nota quod in his diffin. fit mentio de possibili, quia super impossibili non cadit fictio, Glo. in l. 3. ff. pro Socio.

Fictio est, vel inductiua, vel priuatiua, vel extensiua, aut translatiua.

145 Prima est, quando lex fingit esse id, quod nō est. Secunda quando è contra fingit esse id, quod est, non esse. Tertia quando lex
149 fingit, quod est vno modo, esse alio modo. Sic vero diffiniuntur. Prima est in re certa non existente posibili, pro existen-

ce à iure facta assumptio. Secunda est in re existente possibili non existere, pro non existente a iure facta assumptio. Tertia est in re certa vno modo existenti, pro existente alio modo possibili a iure facto assumptio.

xxvij. CONIECTVRA est exceptio veri ex aliquo alio sic verisimiliter ordinato, E-
152 xemp. Per circulum hospitii repputamus ta-
153 bernam. Vel, est rationabilis argumentatio, à verisimilitudine fidem faciente, & ex signo pobabili deducta, non autem necessario concludens.

Hinc habetur, quod de natura coniecturæ sit non plene, & de necessitate concludere, sed probabiliter opinari, quia non à necessariis, sed à probabilibus oritur; si enim a necessariis oriretur non dubia, sed certa res esset, & sic contra naturam coniecturæ, quæ est de re dubia, & habet se ad esse, & non esse.

xxviij. Coniectura dicitur à coniectu, idest directione quadam rationis ad veritatem,
158 Vel à coniecto, coniectas frequentatiuo,
159 quod idem est, quod existimo, vel diuino.

Coniectura vel est Hominis, vel Iuris, & de iure; est quæ in viro non est expressa,
160 sed Iudici committitur, vt inspiciat quid sibi videatur, & an aliquam fidem faciat. Et
161 hæ coniecturæ non possunt in legitimis

scribi

scribi, quia pendent ex diuersis animi mo-
162 tibus;2. est scripta in lege, & aliud non est
quam ea, quæ ab ipsa l. inuenta, aut appro-
163 bata est. 3. est dispositio legis aliquid præ-
sumentis, & super præsumpto tanquam si
bi comperto statuentis.

Coniectura, & Præsumptio tamquam si-
nonima accipiuntur, & promiscue se decla-
rant.

xxix. Coniectura etiam alia Leuis, alia Grauis
aut Vehemens. Quæ autem sine hæ idem
164 de illis dices, vt dicitur supra de Præsum-
ptione, Decis. 19. 20.

xxx. Coniectura erit etiam, vel Temeraria, vel
168 probabilis. 1. est, quæ ratione caret, & lon-
169 ge à verisimili recedat. 2. quæ à verisimili
deducitur, & quæ in ratione fundatur. Vi-
de sup. Decis. 21. & inf. Decis. 46.

Hic nota, quod non omne, quod videtur pro
babile, est probabile, sed illud erit tale, quod
videtur omnibus, aut pluribus, aut sapienti
171 bus, & his vel omnibus, vel pluribus, vel ma
xime notis, & præcipuis.

xxxj. SVSPITIO est aliqualis animi applica-
tio ad aliquid, cum vehementi titubatione,
172 Vel, est motus ad aliquid cum vehementi
173 titubatione. Vel, est opinio mali ex leuibus
indiciis procedens. Vnde ad suspitionem
176 probandam sufficit leuis probatio.

xxxij. SVSPITIO alia est Leuis, seu Temera-

ria, vel Vehemens, seu Verisimilis, vel Vio-
178 lenta. Prima est quando ex admodum le-
ui indicio, seu argumento iudex animum
suum in alteram partem flectit, sed cum
180 titubatione. 2. est, quæ non ex leuibus indi-
ciis, sed ex fortioribus oritur, & ex quibus
181 Iudex animum suum in vnam partem incli-
nat, cum aliquali, seu modica dubitatione.
183 3. dicitur ea, quæ ex vrgentibus oritur indi-
ciis ita, vt iudex constanter, & sine dubita-
tione, vni parti potius quam alteri adhæret.
184 Et his apparet, quod 1. continet in se dubie-
tatem simpliciter: 2. continet paruam. 3. nul
lam prorsus habet. Dic etiã, si indicia sunt
187 admodum leuia, faciunt suspit. leuem. *Si*
grauia & vrgentia sunt, faciunt vehemen-
tem, si grauiora, & vrgentia, violentam red-
dunt.

xxxiii. OPINIO est idem quod vehemens, seu
ex verisimilibus suspicio. Et est motus ani-
193 mi eligentis aliquid cum hæsitatione. Ve-
195 hemens Opinio est, quando ex probabilibus
coniecturis, quis credit id, quod verum est,
196 licet certo non sciat. Vehemens etiam *Su*-
*s*picio dicitur Opinio.

xxxiiii. DVBITATIO non est proprie aliquis
probationis gradus, sed est principium in-
197 uestigationis, certitudinis, & fidei Quan-
do iudex ex deductis coram eo dubitat mo-
198 do ad vnam partem, modo ad aliam, nec

ad

ad vnam potius, quam ad aliam, animum applicat, & nescit veram eligat, vel quia probationes sunt æquales, vel quia habent aliquid obscuritatis, tunc dicitur Dubius, At si iudex aliquo motus indicio, vel argumento inclinare incipiat in vnam partem magis quam in aliam, licet cum dubitatione, tunc non amplius Dubitare, sed suspicari dicitur. Et si Suspitio oritur ex grauibus indiciis, tunc cessat Suspitio, & intrat opinio.

xxxv. ARGVMENTVM est collatio plurium ad vnam conclusionem. Vel est inuentũ ex
201 aliquo genere, rem aliquam, aut probabiliter ostendens, aut necessario demonstrans.
206 Scias, quod est leue inditium, sed non tam
200 leue, sicut Suspitio; & eo vtimur non sicuti Dialectici, sed argumentum illud esse intelligimus, quod ex quibusdam, vel etiam mul-
201 tis prius positis ducitur, & inde argumentamur.

xxxvi. SIGNVM est præter speciem, quam ingerit sensibus aliquid faciens, ex se in co-
208 gnitionem venire. Signum, vel est necessarium; vel non necess. Etiam aliud est natura-
210 le, aliud institutum. Exempl. erunt clara.

xxxvii. ADMINICVLVM, vel est Vehemens, vel non vehemens. Vehemens est suppletio
213 defectus probationis per se solum non operans, sed bene cum aliis, Non Vehemens est
214 aliquis confirmatio rei probab.

Admi-

xxxviii Adminicula licet de se non probent, inperfectam tamen probationem iuuant.
216 Vnde Adminicula non vehementia non in totum supplent inperfectam probationem, sed aliqualiter. Vehementia autem Admini cula in totum supplent, & semiplena probationem perficiunt.

De eorumdem Terminorum Differentijs, & Conuenientia.

xxxix INDITIVM. & SEMIPLENA probatio differunt, & conueniunt. Inditium vnum, &
219 remotum cum sit leue, & longe distet à necessario veri, vt fuga, colloquium, & simi-
220 lia, est minus quam Semiplena probatio.
234 Si vero multa etiam remota, vt coniecturæ, præsumptiones & argumenta coniũguntur. dummodo sint bona, perficiunt Semiplenam
235 probationem pro tortura infligenda; & etiam quoad condemnandum in pænam extraordinariam, & pecuniariam, non autem ordinariam, & corporalem.
232 Si vero dubitetur, an hæc inditia remota faciant Semipl. probationem, iudicis arbitrio standum est, nec certa regula dari potest; dummodo sine d. Semipl. prob. non torqueat.
xl. Inditium proximũ facit Semipl. prob. regulariter enim testis, qui deponit de delicto per

226 per visum, vel alium sensum corporeum, semiplene probat. dummodo sit omni exce-
229 ptione maior, cũ omnis macula, omnisque
230 defectus, ac exceptio licet minima, siue in dicto siue in persona, hunc torturæ effectum impediat. Imo hic testis non est proprie inditium malefitii, ac Semipl. prob. *Si* enim duo testes in criminal. faciunt vnam probat. ita & vnus testis in criminalibus faciet Semipl. prob.

* Ad torturam igitur nunquam deuenias, nisi habita Semipl. prob. nec te moneant indicia, nisi eadem inducant.

xli. INDICIVM, & PRAESVMPTIO sic se habent. Præsumptio iuris est plus quam in-
236 dicium leue, & non sufficiens ad torturam, quia illa probat. absque eo quod probetur,
239 & directe tangit factum probandum, & indicia non probant, nisi probentur, & indirecte tangit factum. Præsumptio hominis est
238 minus quam indicium sufficiens ad torturam, cum sit cognitio ex circumstantiis resultans. Indicium vero est quoddam intellectuale veritatis eliciendæ ex aliqua singulari circumstantia. Et quando indiciu m est receptum, & approbatum à lege, eadem
264 lex illud nominat præsumptio.

xlii. INDICIVM differat à SVSPICIONE, tanquam causa a causato; qui ex indiciis iu-
240 dex venit in *S*uspicionem.

PRAE-

xliii. PRAESVMPTIO in genere est minus quam PROBATIO; imo aliquando ex plu-
241 ribus Præsumptionibus oritur Probatio, imo Præsumptio est minus quam Semiple-
242 na Probatio.

xliv. Præsumptio, & Fictio præcipue in duobus differunt. Fictio cadit super re certa,
244 & non vera; præsumptio aũt super re dubia &quę põt esse, & nõ esse vera. Et sic fictio nũquam conuenit cum veritate. Præsum-
245 ptio vero sæpe. Secundo differunt, quia Fictio etsi contra per indirectum habeat probationem, directe tamen in contrarium nul-
246 lam admittit. Præsumptio autem siue sit iuris, siue hominis, semper: quæ vero est Iuris & de Iure aliquando, & si nõ regulariter eam admittit.

xlv SVSPICIO à PRAESVMPTIONE differt, quia minus est quam ipsa PRAESVM-
251 PTIO, ex multis enim Suspicionibus con-
252 ficitur vna Præsumptio. Et quoniam Suspicio ab homine inducitur, & ei soli conuenit
253 Suspicionis verbum, quia solus suspicatur, cum sit opus intellectu. Præsumptio vero inducitur a l. & est hominis cũ sit Iur. Iur. de
254 Iure, & Hominis. Tandem differunt, quia vt præsumptio inducatur, euidentiora requiruntur indicia, quam ad inducendum Suspicionem, cum quis primo suspicetur, deinde præsumat.

CON-

xlvi. CONIECTVRA differt à SEMIPL.PROBAT. & est ea minus, si est remota, & non violenta, & etiam quod sint plus remo-
255 tæ; & nõ leues, non inducunt semipl. probat. secus autem si coniectura sit proxima, & violenta, quia hæc non distat à Iuris præsumptione, & coniecturæ plures bonæ faciũt Semipl.probat. & habẽt vim vnius testis

xlvii. Probatio quæ est plurib. coniecturis bonis, & proximis resultat, dicitur euiden-
256 tissima.

xlviii. Coniectura est etiam minus, quam præsumptio, quia hæc nascitur ex Coniecturis,
257 vt d. est in præsumpt. quæ est mentis conceptus ab aliqua probabili coniectura dedu-
258 ctus, & primo quis coniecturatur, deinde præsumit.

xlix. ARGVMENTVM differt à PRAESVMPT. quia est minus ea. Imò est minus quã
260 SVSPICIO, quia ex argumentis oritur Sus-
261 picio.

l. A SIGNO Argumentum differt, sicut pars à toto, quia ex pluribus signis aliquando cõ-
262 ficitur Argumentum.

Scias, quod licet Indicium, præsumptio, & reliqua supradicta, sua propria, & stricta
263 significatione differant, promiscue tamen vnum pro alio capitur, vt adnotauit Noual. in Pract.crim. in Rub. indicia quæ præcedere debent

quæst.

QVAEST. XXXVII.

Hic habetur quibus indicijs torquetur homo quæ sint indicia, quot modis dicantur, quæ sint arbitraria iudici, de iudice indebite aliquem torquente, & de interrogationibus faciendis reo.

j. TOrturam inferri minime posse, non legi-
1 timis præcedentibus indiciis omnes asse-
runt, quia si fieri posset aliter, facile esset in po
2 testate iudicum in criminali iudicio à tortura
inchoare, quod tamquam absurdum iura ciui-
lia, & canonica prohibent.

ij. Ad hoc vt legitima dicantur indicia, & suf-
ficientia ad torturam inferendam est opus, vt
3 sint verisimilia, probabilia, non leuia, aut per-
functoria, sed grauiora, & vrgentia, certa, cla-
ra, imo luce meridiana clariora, quia agitur de
4 torquendo reum, agitur de eius salute, & de
damno irreparabili.

iii. Sint hæc indicia ita certa, & clara in gene-
re suo, videlicet indiciorum, vt sint apta ad ple
ne persuadendum, licet non ad plene proban
5 dum, quia hoc pertinet ad probationem, & ra-
tio est: idem est de parte quo ad partem, quod
de toto quo ad totum, sed ad condemnandum
probatio dicitur esse luce meridiana clarior,
ita pariter in genere suo ad persuadendum in-
dicia erunt ea luce clariora. Et sic iis Iudex
non

non erit certum in totum, sed quasi certus.

iv. Etiam erunt inditia certa, & clara, idest con cludentia, & ad delictum inferentia, non au-
6 tem dubia, vel æquiuoca, & quam multiplici-
ter interpretari possunt.

v. Hinc habetur non oriri indicium sufficiens ad torturam ex his, quæ ex accidenti contin-
8 gere possunt. Nec ex verbis dubiis, & obscu-
ris, quæ possunt inferri malum, & bonum. Ne-
9 que ex actu bono, quia bonum non præsumi-
tur de malo, nec malum de bono.

vj. Indicia erunt sufficientia pro tortura, & si fuerint remota, & testes deponent super circumstantijs delicti, vt puta ex inimicitia, fuga, fama, & ex similibus, iunctis tamen aliis. Et hæc est practica generalis. Et si habetur ab aliquibus, quod indicia sint proxima delicto, nota, quod alternatiue loquuntur, dicentes debere esse, vel verisimilia, vel proxima, sufficit ergo, quod inditia remota sint verisimilia. Si-
12 militer dum dicitur, quod testes ad hoc, vt super indiciis ad torturam probent, dicunt deponere de visu, & de ipso delicto, alias non nocent, intelligas, quando deponunt de indicio proximo, non de remoto.

vij. Indicia remota sufficientia per torturã debent esse concludenter, & plene in genere suo
13 probata per duos testes. Et hoc intellige e-
14 tiam in crimine hæresis, & læsæ maiestatis, & in leuibus, & adminiculis, & hoc indubitatum

pe-

35.17. penes omnes.
viii. Hi testes duo debent esse omni exceptione maiores, quia si tales erunt in probatione
28 inditii proximi, quare non erunt inditio re-
29 moto? in vtroque agitur de tortura insligenda, & sic de vita, & de salute hominis, & multi doloribus victi fatentur, quæ non fecerunt.
* Nota, quod quando probantur indicia remota per testes, inhabiles sufficient non ad torquendum, sed ad inquirendum. vide infra Dec. 11.12.13.14.
ix. Testes inhabiles admittuntur in atrocissimis, & exceptis, & hæc est practica generalis,
30 quæ est contraria Farinaceo num. 31.
x. In probatione indicij remoti illi duo testes necessario non debent esse contestes, & sic
38 singulares sufficiunt ad torturam, dummodo sint omni exceptione maiores, & idonei, vel notabiles, & probatæ vitæ. Etiam quod deponant super indicijs proximis, quod intelligo quæ inferunt valde verisimiliter ad ipsum delictum, quæ indicia proxima aliquo modo dici possunt. Tandem requiritur, quod hæc indicia, super quibus testes singulares deponunt, sint plura, & talia, quæ reddant animũ iudicis quasi certum contra reum. Exempl. Si vnus testis deponit de vno indicio remoto, alius de alio, vel duo singulares testes deponãt de vno indicio, non erit danda tortura; vnumquodq; indicium dicitur habere per se duos testes contestes

testes

testes. Si vero inditia sunt plura quam duo, &
vehementissima in mente iudicis, sufficiet
quodlibet inditium probari per vnum testem,
non enim est verisimile, quod tot testes non su
specti dicant talia, nisi reus sit culpabilis, vnde
39 licet testes singulares non probent regulari-
ter, probant tamen, si ita iudici visum fuerit, &
illis tribus conditionibus ornati.

xj. Inditia remota (dicunt alij) probantur per
testes singul. qui propterea coniunguntur ad
35 d. inditia probanda. Negari enim non potest,
quin vnus testis aliquam præsumptionem fa-
ciat, vnde si plures sint testes singulariter de-
ponentes de singulis inditiis, dicentur etiam
plures esse præsumptiones, ex quibus oritur
vnicum indicium ad torturam sufficiens. E-
xempl. Vnus vidit *S*eium in terra prostratum,
& vulneratum à Titio, alius dicit se vidisse Ti-
tium fugientem aspersum sanguine, & cum
euaginato ense; Alter dicit se titium vidisse
versus nemora euntem, & se latitantem. Ex
his singulis indiciis nonne veniunt plures præ-
sumptiones generantes vnicum inditium ad
torturam. In hoc casu vnum dictum coadiuuat
aliud, & tendunt omnia ad eundem finem. Et
licet in coniecturæ præsumptionē, vel inditio-
rum debeant singularia indicia, ac præsum-
ptiones esse in suo genere plenè probata, hoc
tamen est verum in condemnandum, non autē
35 in torquendum. Hæc autem intellige, si hi te-

36 stes sunt alias integri, & bonæ vitæ, ac notabiles.

xij. 40 Inditia proxima etiam probari debent per duos testes, si deponunt non delicto, sed
41 de actu valde proximo ipsi delicto, & valde
42 delictum inferente. Si autem loquimur de delicto immediate, & non super inditium ad maleficium, tunc sufficit vnus testis, etiam aliis non concurrentibus, quia etsi vnicus sit, tamen oritur semiplena probatio. Requiritur tamen
58 quod sit omni exceptione maior, sine vlla prorsus macula quamuis minima, & vndique vulnerabilis.

xiij Si testis erit nō omni exceptione maior, non probat pro tortura, nisi fama concurrente, vel
55 alio adminiculo, ex quibus supplebitur testis
56 inhabilitas.

xiv. Vel dicas, si contra hunc testem non omni excep. maiorem vrget aliqua coniectura, quia
57 quando aliqua inditia sunt pro reo excusantia, tunc inditia contra reum, debent esse multum vrgentia, vt superent illa, quæ faciunt pro excusatione rei.

xv. In delictis occultis, & difficilis probationis testis vnus de visu inhabilis non tamen in
62 totum, & ipso iure probat ad torturam, quæ erit leuissima: aliter non ponens in practica.

xvi. Si inquisitus erit malæ vitæ, famæ, & infamis testis, probat pro tortura, etiam quod non sit
65 omni excep. maior, dummodo tamen non sit

ipso

ipso iure inhabilis, vel non patiatur plures defectus.

* Nota quod ille, qui est leuis vitæ, non intelligitur de vili persona, & paupere, sed si est malæ vitæ.

xvij. Iudex habens amplum arbitrium non torquebit, dicto testis non omni except. maioris,
78 nam arbitrium non supplet defectum indicii,
60.71 vbi nullum est inditium.

xviij Nec etiam Princeps potest Iudici mandare, vt aliquem torqueat sine indicijs sufficiē
74 tibus. Et si faciat de potestate absoluta, male facit, quia constitutus est à Deo, vt iustitiam faciat non iniustitiam.

xix. Iudex exequens Principis iustum mandatum, non excusatur, quia nedum malum ope-
77 rari non debemus, sed nec etiam ei cooperari. Et si Iudex Principi diceret, quod talis commissio est contra ius, non vtique ille sic
74 mandaret. Et scies, quod obedientia debita, vel promissa non purgat obedientem in delicto coram Deo, & quin puniri debeat saltem
78 pęna extraordinaria. Poterit tamen excusari Iudex mandato Principis, si procedit ex leuioribus, non autem in atrocioribus, vt est tortura.

xx. Excusantur qui mandato Principis aliquem sine indiciis torquent satellites, & alii officia-
78 les Iudicis, qui nullam causæ cognitionem habent, non autem Iudex.

xxi. In atrocissimis delictis, non potest quis torqueri sine legitimis indiciis præcedentibus,
79 quia quanto crimen est atrocius, tanto indicia debent esse grauiora. Et si in Insubria aliter obseruatur, hoc ad alias Prouincias non debet extendi. Et etiam serui sine vllis prorsus indicijs non torquentur, & si aliquando sine plenis torqueantur.

xxij. In assassinio debent subsistere indicia ante torturam, & si vero multa habeat specialia, non habet hoc, vt tortura detur sine dictis inditijs.

xxiij. Generaliter teneas in quibuscunque atrocissimis, & exceptis criminibus debere Iudicem
83 adamussim obseruare iuris dispositjonem, & easdem solemnitates, quæ in alijs criminibus seruantur.

xxiv. In crimine læsæ Maiestatis, nō potest reus torqueri non existentibus legitimis, & suffi-
92 cientibus indicijs, licet hoc crimen multa habeat specialia.

xxv. In hoc crimine læsæ maiestatis, vbi agitur de tractatu, consilio, vel conspiratione secretè
95 facta, adhuc indicia requiruntur, sed bene leuiora sufficiunt, prout in aliis delictis occultis, & hoc non propter criminis atrocitatem, sed propter probationis difficultatem. Si vero non agitur de tractatu, consilio, vel conspiratione, tunc plena requiruntur indicia, prout in alijs delictis, non obstante, quod crimen

sit

sit atrocissimum.
xxvi. In atrocissimis licet iudicii iura transgredi, consulto tamen Principe, nec aliter, &
84 intellige de maioribus Magistratibus, non
91 autem de minoribus.
xxvii. 88 Si delictum vltra atrocitatem, sit de genere occultorum, & difficilis probationis, tūc leuiora sufficiunt indicia, non ratione atroci-
89 tatis, sed ratione difficilis probationis. Sed si delictum sit simplex atrox, & non occultum Iudex potest inferre grauis torturam, quam in leui, & non atroci. Non tamen eam inferre sine sufficientibus indiciis.
xxviii. In quocunque crimine cum est danda tortura non solum debent præcedere indicia
43 sed esse qualia dicta sunt. Et vnum non sufficit indicium remotum, & plura præcedere debent generalia, & remota.
xxix. Vnum tamen remotum aliquando sufficiet, si cum eo erunt coniuncta alia: vt fuga, fama,
45 inimicitia, minæ, quę licet sint indicia remota iuncta tamen cum aliis erunt tantæ virtutis, vt quis torqueatur.
xxx. Quandoque iudicium potest esse ita proximum delicto, idest inferens delictum vt etiam quod remotum sit hoc est, etiam quod
46 non tangat immediate delictum, sufficit tamen ad torturam de se solum, & sine aliis
47 adminiculis. Et horum est, confessio rei extraiudicialis; res furata inuenta penes aliquē,

48 qui visus est in rixa admenare ensem, licet non percutere, si enim finita rixa reperitur aduersarius eius vulneratus, & mortuus, præsumitur ab ipso vulneratus, & occisus, & ex his indiciis, & præsumptionibus, etiam quod vnicæ sunt, & alia non concurrant, poterit Iudex ad torturam deuenire.

xxxi. Iudicis erit ergo arbitrium torquere reum ex vnico, vel pluribus illis indiciis, quod ta-
49 men melius infr. declarabit Dec 57. & seq.

xxxij. Si vnicum erit indicium proximum, & supradictis qualitatibus bene positis munitũ,
44 sufficiens est ad torturam.

xxxiij. Si Iudex contra reum habet vehementem opinionem ex multis circũstantijs, etiã
101 extra processum, licet in processu non habeat inditium omnino sufficiens, potest te-
102 nere reum verbaliter, & ei minando torturam, nisi veritatem dixerit. Et hæc verbalis territio qualem præsumptionem requirit contra reum; & si confitebitur, non tamen vitiata erit confessio.

xxxiv. Si tamen reus erit persona vilis, & timida, puta mulier, cautè debet procedere iu-
103 dex, quia in his minæ faciunt, vti in corda datis, vel assuefactis torturę, tortura ipsa.
104 Sicut iudex nulla habens indicia in processu, non potest torquere, ita etiam nec poterit nullis existentibus indiciis mandare ducendum reum ad locum tormentorum, vel

vel ſpoliandum, ligandum, vel eleuandum in tormentis, & ſic torquendo licet leuiter, & ſi torquebit, vel terrebit confeſsio ſubſequens erit iudicanda nulla.

xxxv. Verum eſt tamen, quod ſi Iudex in proceſſu non habeat indicia ad torquendum,
105 plena, & ſufficientia, habeat tamen indicia quædam leuiora, poterit iuxta eorundem, indiciorum qualitatem eius arbitrio, vel reum terrere ipſum mandando conduci ad locum tormentorum, vel ibi ſpoliari, ligari, vel etiam leuiter eleuari, & per paruum temporis ſpatium in tortura detineri, & ſic torquetur leuiter reus, etiam quod non adſint indicia ſufficientia, ad torturam, dummodo tamen ſufficientia, vel ad terrendum, vel ad aliter torquendum.

xxxvii. Sine legitimis præcedentibus indiciis Iudex non poteſt reum torquere, etiam de
109 conſenſu ipſius rei, quia nemo eſt dominus membrorum ſuorum. l. libr. homo ff. ad l. Aquiliam.

xxxviij. Dum reus, vel accuſator offerunt ſe, contraria in tortura ſubſtinere, & contra ſe
110 inuicem vel ſtare ſuper funem, non ſunt admittendæ tales oblationes, nec valent.

xxxix. Confeſsio emanata in tortura non præcedentibus legitimis indiciis nulla prorſus
110 & inualida eſt, etiam quod millies ſpontè ſit ratificata.

De punitione Iud. torquentis sine indicijs vei occidentis.

xl. Iudex est plectendus, & tenetur in syndicatu, qui aliquem torquet non præcedentibus
111 legitimis indicijs.

xli. Similiter plectendus est ille Iudex testem
114 indebitè torquens, & sine dd. indicijs.

xlij. Iudici indebitè reum torquere volenti, etiam sine indicijs; impune resisti potest
117 quia agitur de damno irreparabili.

xliij. Si Iudex non præcedentibus indicijs aliquem torqueat, si hic tortus indebitè Iudi
118 cem occidat, talis non punietur pæna mortis, sed alia mitiori, quia prouocatus, & iusto dolore victus hoc fecit,

xliv. Non effugiet pænam Iudex, etiam quod reus ex ista indebita tortura delictum, quod
115 commissit, fateatur; & talis confessio illi non nocebit.

xlv. Si Iudicis dolo, vel prece, pretio, aut particulari inimicitia corrupti, vel sine indicijs
113 sufficientibus, ob immoderatam torturam
120 tortus moritur, ipse Iudex decapitari debet, & multo magis, quando nulla habuit indi-
122 cia.

xlvi. In tantum tenetur Iudex de morte indebitè torti, vt ipsum non iuuet protestari
119 in decreto torturæ, quod si sequatur mors,

non

non sibi, sed rei pertinaciæ imputetur. Non enim excusatur operans contra iuris dispositionem ex eo, quod protestatur, se facere id animo non delinquendi.

xlvij. Si Iudex animo occidendi aliquem sine indicijs indebitè torquet, etiam morte non
128 sequuta de homicidio tenetur per regulam
129 quod affectus punitur ead. pæna, etiam non
130 sequuto effectu in crimine homicidij. Et hoc verum est de iure, secus vero de consuetudine, quia de generali consuetudine etiam in atrocissimis non punitur affectus
124 eadem pæna non sequuto effectu. Et hoc est practicandum: ac mitiori pæna ad arbitrium Iudicis puniendus est ille.

xlviij. Si sequitur tantum alicuius membri debilitatio, Iudex non morte, at alia pæna ad
125 arbitrium plectitur, & tenetur ad damna, & interesse.

xlix. Si aliqua aderant indicia, licet non sufficientia ad inferendum tantam torturam,
122 tunc enim quod is tortus obierit ob tormentum, Iudex non mortis pæna, sed alia mitiori pro excessu, & culpa puniri debet.

l. Si tortus obierit propter imperitiam, vel ignorantiam Iudicis, qui de suo non dolo
120. aliquam rationem, seu colorem allegabit
121 mitius arbitrariaq. pæna mulctabitur, non enim in ea præsumetur dolus, sed lata culpa.

lj. Si Iudex non sit in dolo aliquo, minus in

culpa

culpa, legitimeque torturam inferat nulla
131 pæna puniendus est, etiam quod tortus ob tormentorum mo iatur casu.
lij. Quando in iudice torquente reum, non præsumitur dolus, nec culpa, nec egressus,
132 qui talia ipsi impingit, hæc probare tenetur contra eum.
liij. Præsumetur in iudice tunc fuisse, vel non fuisse dolum, si in actis apparent legitima, &
137 sufficientia indicia, quibus, reus fuit tortu-
139 ræ subiectus. Si torsit reum iuxta modum solitum in loco solito, & per ministros solitos. Si tortus noluit medicamenta sibi à medicis subministrata sumere, & ob id vel remanserit debilitatus, vel præ nimio do-
140 lore mortuus fuerit. Standum est relationi Notarii, & respicienda est eius scriptura, quæ, & qualis fuerit inflicta tortura, & sic an per Iudicem fuerit excessum, vel non Excessus, & non excessus probatur medicorũ re
141 latione, & an ex tormentis inordinatis mor-
142 tuus fuerit. Dictæ torturæ excessus, vel non, per illos de loco, in quo illa fuit inflicta, pro-
143 babitur. Si funiculus, vel lignum fractũ fue-
144 rit, & tortus ceciderit, & obierit, Iudex non est in causa. Dolus præsumitur in Iudice, si ad torturã deuenit omnino de facto. Hic do
146 lus probari dicitur coniecturis, quæ sint clariores, & euidentiores illo, quia pro iudice iura multum præsumunt.

Dum

xiv Dum Iudex aliquem torquet, debet esse
præsens torturæ, & bene videre semper
144 reum, & omnem adhibere diligentiam, an
deficiat nec debet ad alia loca diuertere, &
in manibus custodum relinquere, quod si
tortus ob id, deficiens in tormentis moria-
tur. Iudex non est immunis à pęna saltem
extraordinaria.

lv. Non potest conueniri in syndicatu Iudex
etiam quod reum indebitè torserit, quan-
149 do in relaxatione eiusdem rei illum blan-
dis verbis induxerit ad confitendum, quod
legitime fuit tortus, & si in actis apparebit
Notarij.

lvi. Si Iudex aliquem non torquebit, quem
de iure torquere debeat, is Iudex punitur,
148 sed non pæna mortis.

De Indicijs etiam ante torturam quando non plena requirantur.

lvij. In delictis occultis, & difficilis probatio-
nis indicia quidem requiruntur, sed leuiora
153 quam in aliis delictis, & hæc reputantur le-
gitima, & sufficientia.

lviij. In homicidia, & assasinio, qui ad indican-
dum mandantem, quando inter ipsum, &
154 occisum nulla aderat inimicitia, & causa
offendendi, potest absque aliis indiciis tor-
queri, quia cum iste non habeat causam
offen-

offendendi illum, & nemo delinquat sine causa, necesse est, vt ad alterius substantiam hoc fecerit, & stante hac verisimilitudine poterit absq. aliis indiciis statim torqueri.

li. Hoc idem intelligitur etiam in mandatario non assassino, siue sit vilis, siue non, quan
154 do nulla potest considerari causa; qua illud
155 delictum commiserit, & per se illam non ha buerit.

x. Absque aliis indiciis custos bonorum, quæ furto subtracta fuerint, potest ipse torqueri ex præsumptione iuris, quam contra se ha-
156 bet, ad indicandum fures, dummodo illorum notitiam verisimiliter habere potuerit, aliter non.

xi. Torquebitur etiam nullis indiciis præcedentibus, custos ciuitatis, vel deputatus ad aliquem locum, pro euitando damna, vel
157 alia delicta, si eo in loco, & ciuitate furtum, vel aliud delictum commissum fuerit, quod creditur fuisse factum custodum culpa, nisi factum fuerit in loco, vel in tempore, quo bene custodiri non poterat.

lxij. Si furtum factum est in hospitio, vel caupona; serui, & domestici cauponis, & hospi-
160 tis torquebuntur sine indiciis, si sunt viles personæ, immo si non per se non habent bonam famam, & bonam vitam, quia tunc pro batio excludit præsumptionem.

lxiij. Bannitus contumax eo modo torquen-
dus

dus est, si venit ad se defendendam, & purgan
161 dam contumciam in termino sibi à statuto concesso, & ratio est quia passus est se exbanniri.

lxiv. Itidem maritus, de quo dicitur occidisse vxorem clandestine, at si de hoc clam non
162 tractatur, tunc non minora requiruntur indicia, quam in illis, licet atrocissimum possit dici delictum.

lxiv. Etiam fur, qui confessus fuerit vnum furtum, potest interrogari, & torqueri dicto
167 modo de aliis furtis, si tamen fuerit insi-
171 gnis fur, vel latro, viarum grassator, malæ famæ, & diffamatus, vel aliàs magnus facinorosus, & homicidia pluribus sententijs condemnatus. Non sine aliquibus inditijs
172 hi etiam torquentur, quia publica diffamatio succedit loco tormentorum.

lxv. In fure antem, bannito, & assassinio sim-plici non est deueniendum ad interrogatio-
171 nem vel torturam sine suis indicijs in specie ad habenda alia eius delicta. Et confessio sic sine suis indicijs extorta non suffi-
166 ciet ad condemnandum, sed ad inchoandum nouum processum; Et hoc est de iure communi, & de approbata consuetudine vnde sic in practica.

lxvj. Ad habenda vero alia furta, vel delicta in homine facinoroso, & insigni, tortura de-
173 bet esse moderata, non autem excessiua, &

hoc

hoc bene nota qui eris iudex ; Deus enim assistit, & re super hoc iudicabit.

lxvij. Ad habendum responsionem affirmatiuam, vel negatiuam, & sic præcisam absque
176 alijs indiciis poterit sine dubio torqueri aliquis, si interrogatus à iudice super delicto, pro quo est inquisitus, & carceratus, vel nõ vult ei respondere, vel si respondet non præcise respondet iudici petenti ex officio, &
177 etiam pro parte accusatoris, vel fisci.

lxviij. Et quando per verba dubia puta dicendo, Non scio, vel non recordor, vel pro ver-
177 bum Credo, in iis quæ sensu corporis percipiuntur, vel dicendo, Me remitto ad id, quod
176 scriptum est.

lxix. Et licet tortura inferatur ad habendam responsionem, & non confessionem de delicto,
178 si tamen reus fateatur delictum, & quod sit tortus sine indiciis, confessio est valida pro condemnatione.

lxx. Si reus petit dilationem ad deliberandum, an velit respondere, affirmatiue, vel negati-
179 ue, absque concessione talis termini, potest cogi ad respondendum præcisè. Sed secus erit in respondente, sed non præcisè, puta si diceret, non recordor, & esset interrogatus non super delicto, sed super circumstantijs
180 substantialibus ad delictum, & huic dandus est terminus.

lxxj. Practica seruat, quod si interrogatorium

con-

concernat circumstantias substantiales, &
182 pertinentes ad ipsum delictum, etiam quod
non concernat proprium, & principale de-
182 lictum, potest torqueri non præcise respon-
dens. Et maxime si est verisimile, vt recor-
detur, vel sunt de facto proprio, & de modi-
co tempore.

lxxij. Admittitur tamen responsio non præci-
sa, & per verbum, Non quando quæritur
182 non substantiale, nec inferens, seu pertinens
ad delictum. Et etiam quando verisimiliter
reus non recordaretur de eo, de quo inter-
185 rogatur, vel quia factum non est proprium,
vel est de longo tempore. Vnde standum est
arbitrio iudicis, & considerata qualitate
personarum.

lxxiij. Non est autem hic torquendus, nisi de
delicto, licet contra eum adsit diffamatio, vel
183 aliud indicium loco diffamationis, & nisi
184 constet de corpore delicti.

xxiv. Si nullatenus reus vellet respondere, tunc
ad respondendum potest cogi per torturam
182 siue interrogatio contineat delictum, siue
ius substantiam, siue non. Hic enim vide-
tur contemnere iudicem, & efficitur con-
tumax.

lxxv. Non torqueatur reus, quando habet le-
gitimam causam non respondendi, vt si es-
188 set infirmus, nec mentis compos, vel habe-
190 ret iudicem suspectum, ne respondendum
vi-

deatur consentire in eius iurisdictionem.

lxxvj. Tortura vero, quam posuimus in reo non praecise, vel nullatenus respondente, dabitur
191 in delictis atrocibus, & causis, in quibus de iure potest deueniri ad torturam; secus in leuibus causis, in quibus reus pro principali delicto non potest torqueri.

lxxvii. Haec tortura erit moderata, & per vnam
187 quartam partem horae.

lxxviij. In casibus non leuibus, qui non vult respondere, vel praecise respondere, mulctabi-
191 tur captis pignoribus, si facta monitione erit contumax, vel ei dicetur, quod habebitur pro confesso, si pari monitione contemnet, & punietur pęna confiscatorum criminum.

xxix. Quae legitima, & sufficientia indicia ad torquendum sint, certa doctrina dari non
192 potest, & sic erunt iudici arbitraria.

lxxx. Tale iudicis arbitrium debet esse non liberum, & absolutum, sed iuri, & aequitati
193 astrictum, & conforme approbationis Do-
194 ctorum doctrinis, ac iuri communi, nisi quo ad modum procedendi, & circa aliqua leuia.

lxxxj. Si iudex in arbitrandis indicijs ad torturam debet sequi aequitatem, etiam in dubio
195 debet inclinare in mitiorem partem.
196 Et debet arbitrari, vt bonus vir, qui in alios facit, ac si in persona sua faceret, & sibi fieri vellet.

Cum

Cũ iudex debeat seruare leges, & conformare se iuris dispositioni, necessario sequitur, ꝙ non potest noua indicia inducere, & ex sua ceruice ea formare, at sint, quæ in iure subsistant.

Nota quod forsan melius dici potest dici indicia non esse arbitraria iudici, quam esse ad torquendum. Sis ergo cautus iudex.

QVAEST. XXXVIII.

Tortura in quibus casibus non inferatur, etiam quod legitima præcedant indicia. De pluribus considerationibus per iudicem habendis, antequam ad torturam deueniat; an à decreto torturæ detur appellatio, quemadmodum ea, & per quantum tempus reus possit torqueri, vel in tormentis repeti.

1 QVando adsunt legitima, & sufficientia indicia regulariter potest reus torqueri; Antequam deueniatur ad torturam, debet constare de corpore delicti, & nisi hoc
2 constituto, non ad torturam, nec ad capturam, nec ad inquisitionem potest deueniri.
iij. Etiam prius debet poni ad largam, & dari illi copia indiciorum, & tempus ad faciendum
3 suas defensiones.
iv. Tortura non datur nisi in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, infligitur, vn-
4 de quando reus est conuictus, non torquetur.

v. Reus non statim est torquẽdus, sed est inspi-
5 ciendus, an sit priuilegiata persona, nec ne.
xl. Non in omni causa, & delicto, nec in causa
pecuniaria datur tortura, sed in delictis gra-
6 uibus, & atrocibus, ac in causis, in quibus agi
tur de pœna corporali.
vij. Etiam stantibus indicijs, iudex ante tor-
turam dicitur interloquendo pronunciare
6 reum esse torquendum, & non de facto, & abs-
que alio ad hoc procedere, etiam quod scient
reum, se velle appellare ab interlocutoria. Po-
10 test enim reus appellare à decreto torturæ.
viij. Iudex formandum eam sententiam sum-
matim recenset, omnia indicia, & omnes prę-
8 sumptiones, quibus mouetur ad infligendum
reo torturam.
ix. In sententijs tamen diffinitiuis criminali-
bus non inseritur causa, nisi quando rei contu-
9 maciam condemnatur.
x. Et licet per appellationem illam Iudici non
sint ligatæ manus, quin possit suam exequi
11 sententiam ante inhibitionem, dicitur tamen
supersedere etiã antequam sit inhibitus, quia
agitur de damno irreparabili, vt est tortura,
Et hoc intelligitur, cum pronunciat reum fore
torquendum, & super delicto principali, &
quando torquetur ad habendam responsionẽ
12 affirmatiuam, vel negatiuam.
xi. Iudici est supersedendum interposita d. ap-
pellatione, verum nec innouare potest aliquid
pen-

13 pendente termino ad appellandum, & ſic per
decem dies poſt decretum ſuum.
xij. Licet reo ſe appellare nedum à decreto tor
turæ, ſed à comminata tortura. Et hoc eſt ve-
15 rum in iure ciuili, & canonico, etiam in cri-
16 mine læſæ maieſtatis.
xiij. Si non obſtante d. appell. iudex ad tortu-
ram proceſſerit, & ob id à reo confeſſionem
17 extorſerit, talis confeſſio eſt nulla, & ineffi-
cax ad condemnandum.
xiv. Male faciunt iudices, qui putant tollere
hanc appellationem à reo, interponendo de-
21 cretum de tortura non palam, & euidente illo
ſed ſecrete, & poſtquam eſt ductus ſub tondu-
22 lo; nullo pacto enim poteſt reus priuari ſuo
iure, & auctoritate.
xv. Non admittitur tamen d. appellat. quando
notorie, & euidenter eſſet friuola, calumnio-
23 ſa, & iniuſta: quia tenetur iudex obſiſtere
calumniis, quibus intricatur, & procraſtina-
25 tur cauſæ veritas, & cognitio.
xvi. Quæ autem ſit appell. continens cauſam
friuolam, à iure non omnes modi ponuntur,
27 iudicis ergo arbitrio ſtandum eſt, qui videns
in proceſſu legitima ad torquendum indicia,
28 debet conſiderare, an ſint purgata in termino
conceſſo reo ad faciendum ſuas defenſiones.
xvij. Non eſt nouum, quod hæc cognitio ſpe-
ctet ad iudicé; fit enim duobus modis, vno mo-
29 do ad ſciendum, an ſit deferendum nec ne ap-

pellationi interpositæ, an alio modo, an appell. sit legitima, & admittenda: primo spectat ad iudicem, à quo appellatur, secundo ad iudicem, ad quem appellatio fit.

xviij. Si certus est iudex de calumnia, currit quod diximus, secùs si sumus in dubio siue
36 iuris siue facti, quia in dubio iudex dicitur supersedere in tortura, & expectare, quid pronunciet iudex ad quem: ex quo esse potest, vt quod iustum vel iniustum videtur ei, aliter appareat Iudici, ad quem est appell.

xix. Non potest iudex reus torquere, quando bibit, vel comedit, sed debet expectare sal-
32 tem per quinque, aut sex horas post, & ad plus per octo horas, eo enim tempora perfecta digestio facta erit.

xx. Omnes rei non æqualiter sunt torquendi & dari non potest certa regula, sed arbitrio
33 iudicis standum est. Dependet hoc ex grauitate, vel leuitate delicti, ex qualitate indiciorum, an leuia sint, an vrgentia, & an plura vel vnicum. Item ex qualitate personæ, an sit homo robustus, & fortis, an debilis, & delicatus, an minor, an maior, an senex, an iuuenis, an sanus, vel infirmus, an timidus, vel versutus, Consideretur exudatio venæ, vulnus in pectore. Si difficultatem anhelitus, aut morbum Gallicum, aut si quid simile habuerit.

xxi. Torturæ gradus magis accepti, & vsitati sunt quinque. Primus erit, quando Iudex

mandat

42 mandat reum ſpoliari, ligari, & funi appli-
cari, ita vt nil aliud deficiat niſi ſola ele-
uatio. Hic datur, quando indicia ſunt le-
uia, & non talia, vt ſufficiant ad plenam
torturam, licet bene reum ſuſpectum co-
gnoſcat. Hoc vtimur in debiles, timidos,
& delicatos non in robuſtos verſutos, at-
que doloſos. Et largo modo dicitur tortura,
43 quia torquetur animus, & non corpus.

xxij. Secundus gradus eſt, quando reus ele-
uatur, & ibi detinetur modico tempore,
44 vt per vnum Pater noſter, vel per vnum
Miſerere ad plus, abſque tamen ſquaſſa-
tione. Hoc vtitur, quando reus eſt magis
45 ſuſpectus, quam in primo gradu, & indi-
cia ſunt plenè probata, non tamen ita ſunt
plena, & ita propinqua, vt ad grauiorem
torturam poſsit perueniri.

xxiij. Tertius gradus erit, cum reus deti-
netur in altum per ſpatium duorum Mi-
49 ſerere. vel paulo plus, abſque tamen
ſquaſſatione. Ad hunc deuenitur, quan-
do indicia ſunt plena, & plene probata,
delictum tamen non eſt atrox, & ſi eſt
atrox, reus eſt nobilis, vel honeſtæ familiæ,
& bonæ famæ, ac conditionis. Et ad
plenam torturam iudex non debet deueni-
re, niſi ſaltem adſit vnum indicium ſuffi-
ciens, & plenè probatum.

xxiv. Quartus gradus torturę eſt cum reus deti

netur in altum, per tertiam partem vnius hò-
47 ræ, vel per mediam, vel per duas tertias partes, vel per vnam horam integram, cum vno, duobus, vel pluribus ictibus funis, vel quassationibus. Et in hoc gradu non datur, nisi inditia sint vrgentia, & plene probata, &, reus suspectiss. quod habeat membra robusta, quod crimen sit atrox, & scandalosum, vt est sacrilegium, sacrorum abusus, & homicidium graue, furtum magnæ rei, vel sacræ.

xxv. Torturæ vltimus gradus est, quando reus suspensus pertinaciter negat, & torturam ipsam paruipendere videtur, iudexq. vltra ictus, & squassationes mandat in eius pedibus ligari aliquod pondus, aquam frigidam in dorsò
10 pendentis adhibere. Ad hanc torturam non deuenitur, nisi vltra requisita in 4. gradu, & delicta nedum atrocia sint, sed grauissima, & atrocissima, vt est hæresis, læsa Maiestas, proditio, ingens assassinium, enormissimum homicidium, vt Cardinalis, vel Principis Maleficium.

xxvi. In tempore torturæ, debet Iudex moderate se gerere, ita vt remaneat reus saluus, & illæsus, & potius vti benignitate,
52 quam atrocitate, & in mitiorem partem in-
53 clinare, non gloriam vanam affectans, nec ad aliquam pompam suam conscientiam dirigens, sed ad Deum, qui iudicem ipsum iudicaturus est potenter de hoc

tor-

torquendi actu, quicunque fuerit.

xxvij. Et vt sciat iudex, quomodo in tempore debeat hoc suum arbitrium regulare
54 sciat, quod non nisi per horam, etiam quod simus in quarto gradu torturæ, reum torquere licebit. Et quando sumus in quinto, non licebit torquere illum per tres, vel quatuor horas, sed per vnam horam, vel paulo plus, ita quod non excedat quartam partem secundæ horæ in secundo; & in tertio gradu tortura erit leuior, & intra vnam horam.

xxviij. Dum dicunt aliqui Doct. quod rei pro quolibet indicio, & pro qualibet vice tribus ictibus funis affliguntur, dicas, quod non pro quolibet indicio, dantur tres ictus funis, sed
54 omnibus computatis, & pro omnib. indiciis, simul dantur ictus duo, vel tres; & non vltra.

xxix. Torturæ gradus, non regulariter à quantitate ictuum, sed à tempore. Quando indicia sunt vrgentissima, & delictum est atrocissimum
54 & reus robustus, etiam vltra tempus afficitur aliquo ictu, vel squassatione, sed in his casibus Iudex mandat potius squassari funem, quam reum ictibus tormentari.

xxx. Tales enim squassationes sunt minus periculosæ, quam ictus, & inferunt magnum dolorem; immo maiorem sentit dolorem reus sit eleuatus, & suspensus, quam dum ictibus, torquetur.

xxxi. Non licet iudici adhibere noua, & inusi-
tata tormentorum genera ex suo capite, sed
55 consuetis vtenda sunt; quod si rei ex hoc vi-
tam, aut membrum aliquod ammittunt, vel
56 debilitati remanent tenentur ipsi.

xxxij. Et si aliqui Doct. dicunt posse adhiberi
noua in delictis atrocissimis, male dicunt in
57 iure. Quando delicta sunt grauia, & atro-
cia, potest etiam iudex grauibus, & atroci-
bus tormentis vti, sed non insolitis, & no-
uis. Et in omnem euentum cauendum est à
tormento siue nouo, siue solito, per quod ei
58 carnes scinduntur, aliàs faciet contra l. pro-
hibitionem.

xxxiij. Non torqueat iudex quemquam suis
manibus propriis, sed relinquat hoc onus
59 satellitibus.

xxxiv. Funis tormentum est inter omnia vsita-
tius, approbatum à legibus, & vsu. Et corda
60 subtilis infert maiorem dolorem quam gros-
sa. Solet dari vna tantum manu ligata, haben-
61 te reo in alia impedimentum aliquod, vel etiã
62 non habente, & ab hoc genere tormenti non
receditur, nisi quando rei ob aliquam causam
illud pati non possunt.

xxxv. In atrocissimis, & quando reus tormen-
tum paruipendere videtur, apponuntur pedes
64 ferrei, pondus aliud, vel baculus intra pedes
65 ponitur, vt non possint coniungi: vel deponi-
tur reus, & in sede lignea accõmodatur & ibi-
sistitur

66 sistitur, donec refrigeratus videatur & postea iterum eleuatur, quo casu patitur maximum dolorem. Aspergere aquam frigidam in dorso rei hodie non est in vsu.

xxxvi. Tormentum stanghettæ, vel taxillorum est secundum genus tormentorum. Sed ista nõ
67 dantur, nisi quando tortura non potest dari ob aliquod impedimentum.

xxxvij. Tertium tormentum est Sibillorum, quo vtimur in pueris, mulieribus, vel in ca-
68 sibus leuibus.

xxxviij. Tormentum quartum est Ignis, quo maiores nostri vtebantur in atrocibus, sed lo-
69 co eius modo succedit Vigilia. Hoc igneo vtimur, etiam quando adest impedimentum, ne torqueatur reus, & non est magni doloris vt his temporibus infligitur.

xxxix. Tormentorum vltimum, & atrocius est Vigilia, & Marsilius Bononiensis magnus criminalista fuit inuentor. Verum est quòd mo-
71 dernus quidam Nerone crudelior, aliud Capram dictum inuenit, quo reus patitur simul vigiliæ, & funis tormentum, & omnes fere confitentur, cũ insopportabilis sit cruciatus. Hæc Capra non habeatur nisi in vere atrocissimis vt læsa maiestate, assassinijs famosis, & similibus. Quomodo hæc duo tormenta dentur, consule alios, ego enim non sum apparitor, aut birruarius.

xl. Tortus semel non potest iterum torqueri,

nisi

nisi noua superueniant indicia. Et si aliqui As-
72.73 sessores aliter faciunt, male faciunt, & con
74 tra ll. & Doct. si indicia erant sufficientia ad
75 torturam, sed non plus.

xii. Ad hoc, vt reus possit repeti in torturam non solum est necessaria superuenientia indi-
76 ciorum, sed esse debent euidentiora, & for-
tiora primis: immo diuersi generis. Vt si
77 primam respiciebant inimicitiam inquisiti cum occiso, & ex illis fuit tortus, & nihil sit fassus, superuenit postea vnus testis, qui deponit, se vidisse eundem reum vulnerare, talia dicuntur noua indicia, & differre spetie à primis, & ex illis potest reus semel tortus iterum torqueri. *Si* reus habuit contra se indicia per famam probatam per aliquos testes, & ex illis tortus perstiterit, non potest amplius repeti, etiam quod superueniant alii testes, eandem famam probantes. Et ratio est, quia tales testes non inducunt nouum indicium, sed nouam probationem veteris indicii, quæ ad repetendum torturam non sufficit.

xlii. Si indicia erant vrgentissima, & grauissima; & per vnicam torturam non censen-
79 tur purgata, potest repeti, etiam aliis non superuenientibus indiciis. Etiam opus est, vt reus sit sufficienter tortus, secus si leuiter, vt si reus est torquendus per mediam horam, potest iudex diuidere hoc tempus, & prima vice torquere tempore vni-

us

us octauæ partis d. mediæ horæ, & secunda
83 vice etiam nullis superuenientibus indiciis
85 torqueri pro toto alio tempore, vt sufficienter sit tortus.

xliii. Si indicia essent multum vrgentia, & multum manifesta, non per hoc tortura est sem-
82 per repetenda, sed si fuerit reus robustus, & qui animo, & corporæ primæ torturæ resistentiam fecerit, aliàs secus, etiam quod sit grauatus pluribus indiciis multum vrgentibus. Ratio est, quia tortura dicitur grauis, & leuis non tantum respectu temporis, sed etiam respectu qualitatis personæ.

xliv. Confessio extorta in repetitione tormentorum, quæ repeti non debeant, nihil valet;
78 nec reo nocet.

xlv. Iudicis arbitrio remittitur, quando reus dicatur leuiter, & non sufficienter tortus, an
86 vero secus. Item quando indicia contra eundem reum sint multum vrgentia, & manifesta;
88 & pariter si secus. Hoc dicitur arbitriū, & fit secundum regulas iuris, & boni viri, & non ex ceruice. In dubio autem pro non repe-
89 titione teneat, & sic in mitiorem partem.
87 Et DD. dicentes repetitionem torturæ esse arbitrariam, noli eos audiri sic simpliciter loquentes.

xlvi. Ratificare nolens suam confessionem factam in tortura, dicens se dolore eam fecisse,
91 potest denuo torqueri etiam non nouis super
uenien-

uenientibus indiciis, ad perſeuerandum in confeſſione. Et ſatis nouum ſuperuenire dicimus indicium, ex ſua veritate, & confeſſione præcedenti, quæ licet non ratificata inducit tamen ſemiplenam probationem. Et niſi iterum hic poſſet torqueri, furca ſtaret in viduitate, quia nullus ratificare, ſciens non poſſe repeti torturam, & conſequenter nullus ſic occideretur, cum non ratificans confeſſionem non moriatur.

xlviij Licet reus poſsit cogi ad perſeuerandum in ſua confeſsione non ratificata, non eſt torquendus tertio, vel toties, donec ratificet, quandoquidem indicium quod ſuperuenerat ex illius priori confeſsione purgauit per nouam torturam. Vnde debet dimitti.

xlviij. Si indicia prima contra reum exiſtentia eſſent multum vrgentia, & multum manifeſta,
49 vel ſi prima tortura non fuit pro primis indiciis ſufficiens, ſed leuis, vel non confeſſus poterat ſecunda vice in tormentis repeti, ſi ipſe reus in ſecunda tortura, vt ratificaret, perſiſtat; poterit alia via, & ſic tertio torqueri. Et non erit plus debito tortus, quia duabus vicibus torquebitur propter prima indicia, & tertia propter nouum indicium ſubueniens ex non ratificata confeſsione. Et ſi in hac tertia perſiſtet, relaxandus eſt; ſi fatebitur, & ratificare condemnetur: Si autem non ratificat, quarta vice non torqueatur,

cum

cum prima indicia per binam torturam fuerint purgata, prima etiam confessio per aliam torturam fuit purgata; & secunda confessio tunc non inducit nouum indicium sufficiẽs ad torturam, quia non est diuersi generis à prima.

xlix. Si vnus fateatur, & non ratificet, & ex hoc terqueatur secundo, & dum torquetur se-
96 cundo fateatur, vt prius fecit delictum, & secundo ducatur ad ratificandum, qui postea nolit ratificare, potest tertio torqueri ob istam nouam negationem. Quod si ad bancum ducitur ad ratificandum, & non velit ratificare, nõ est amplius torquendus Impiũ est enim vltra tertiam vicem computata prima reũ torquere. Et hic erit relaxandus sub fideiussione de se repræsentando, vel absoluendus.

l. Si accidit, vt quis contra habeat vrgentissima indicia, & talia, vt iudex, etiam non superueniente noua confessione, possit de iure reum vsque ad tertiam vicem torquere, & cõfessio rei superueniat in tertia tortura, tunc si ductus ad ratificandum non ratificat, & si nouum superueniat indicium ex d. confessione quarta vice non tormentabitur nisi à carnifice iudice.

li. Quando ob grauitatem indiciorum iudex decreuit torturam repetere, & reus tunc fas-
98 sus fuerit, & postea ductus ad ratificandum noluerit ratificare, poterit tertia vice torqueri

ex

ex confeſſione ſubſequuta, & non ex ratifica-
tione, non autem plus etiam, quod iterum
fateatur, & poſt ea nolit ratificare, vt dictum
eſt ſupra.

lii. Et ſi vero indicia prima ſint ordinaria, &
non multum vrgentia, ita quod ex illis iudex
99 non poteſt reum de iure non niſi vna vice tor
quere, & in tortura reus fateatur, & poſtea
non ratificet, poteſt ex hac negatione torque-
ri ſecunda vice, in qua ſi denuo fateatur, &
poſtea non vult ratificare etiam hac ſecunda
vice, non poteſt tertia vice torqueri, quia
ſecunda non ratificatio non inducit indicium
diuerſi generis à prima non ratificatione.

* Hinc vides, quod nec ſemper faſſus in tor-
tura, & nolens ratificare, torquetur vſque ad
99 tertiam vicem, quia hoc ſolum procedit, quan
do indicia ſunt multum vrgentia.

liii. Repetitio torturæ ob non ratificationem
confeſſionis factæ in tormento procedit, vbi
100 quando à reo allegatur ſolum dolore, & me-
tu tormenti ſe faſſum eſſe, ſed ſi dicit reus,
quod intendit probare errorem ſuæ confeſ-
ſionis, tunc reus dicitur poni ad largam ad
illum probandum, quem ſi non probabit,
torquebitur, vt dictum eſt.

liv. In repetitione torturæ ſeruentur tria.
Primum eſt, quod non in eodem die, ſed in
130 ſeparatis, & interpellatis diebus inferri de-
bet. Secundum eſt, quod in decreto depoſi-

tio-

104 tionis a tortura, protesterur illud fieri sine præiudicio alterius repetitionis, & animo cõtinuandi tormenta, quatenus de iure repe-
105 ti debeant. Tertiũ est, quod vltra tres vices, reus non torqueatur, stantibus quantumuis vrgentissimis inditijs, & verius de iure vi-
106 detur, vt tantum secunda vice, & non plus torqueri possit, quando sunt inditia vrgentia, & vehementia. Et dum Doct. loquuntur de trina tortura loquuntur, vel in reo, vel in teste variante, nõ autẽ in reo semper negante, in tortura persistente.

lv. In die feriato non audeat iudex inferre
107 torturam, nisi sit delictum atrocius.

lvi. Tortura non infligitur a iudice non habente merum imperium, & hanc potestatem
109 etiam, quòd sit simplex assessor, vel locumtenens Potestatis.

lvij. Sciat prius iudex ante torturam, quod quando contra reum sunt inditia aggrauan-
110 tia, si fuerint euacuata inditijs innocentiæ in processu defensiuo, non debet tor-
111 quere illum, quia vna præsumptio tollit aliam, & quando duæ inuicem contrariæ præsumptiones videlicet delicti, & innocentiæ concurrunt, sempre præferenda est præsumptio exclusiua delicti, si pro reo sint grauiora inditia, vel paria, vel etiam aliquantulum leuiora, & debiliora ijs, quæ sunt contra reum, non potest torqueri vllo pacto; licet

liçet secus, si indicia contra eum fuerint multum grauiora, & vrgentiora. Nota hoc iudex

QVAEST. XXXIX. DECIS.

De defensionibus dandis, vel negandi, ante torturam.

1 Defensionibus denegatis tortura non potest regulariter inferri, quia sunt de iure natu-
1 rali, quæ cum concedantur à iure, si iudex eas deneganerit, iniuriam faciet legibus, volens melior videri, quam ipsæ leges.

2 Debet reo decerni copia inditiorum ex processu contra ipsum laborantium, & competens
2.3 terminus ad illa purganda.

3 Ad faciendas has defensiones non vna tantum dilatio temporis danda est, sed etiam
4 tres dilationes, imo datur in quarta in quibuscunque causis criminalibus. Si tamen reus in aliis nihil probauit, nullo prorsus existente
5 impedimento, non tenetur iudex, nec Princeps hanc quartam concedere, tamen cum sit mo-
6 dici præiudicij, maxime quando reus est in carceribus, cessat præsumptio calumniæ, & concedenda esset.

7 Debet iudex supersedere in procedendum ad vlteriora petita inditiorum copia cum
8 termino, & dilatione concessa, & pendente, nisi adesset tumultus in populo ob retardatio-

nem

9 nem punitionis rei, tunc enim sequatur tu-
11 multus, potest ad executionem capitalem de-
uenire termino concesso. Et nisi reseruasset sibi
facultatem procedendi ad vlteriora.

5 Si autem dilatio reuocaretur, potest pro-
10 cedi ad vlteriora. Tamen *I*udex non debet eã
reuocare, nisi essemus in notorijs causa euitan-
di tumultus in populo.

6 Ponendus est reus ad largam, videlicet ad
carceres publicos, in quibus possit ad suum
13 libitum alioqui, & consulere Aduocatos, Pro-
curatores, & amicos suos. In causis tamen
arduis, & atrocissimis, in quibus dubitatur de
subornatione, non tenetur Iudex ante tortu-
ram ponere ad largam reum, se tantum ei dare
commoditatem alloquendi procuratores, &
Aduocatos in præséntia Iudicis, & Fiscalis,
vel Notarij, quia licet Iudex non possit tollere
modum defendendi, potest tamen illum re-
stringere, & limitare, quod tamen raro est
faciendum.

7 Defensiones, & inditiorum copiæ dene-
gari non possunt à Iudice habente quodcun-
15 que liberum, & absolutum arbitrium, & po-
testatem procedendi sine iuris solemnitate,
simplex, & de plano, & sola facti veritate in-
12 specta. Has etiam Princeps sua absoluta au-
ctoritate potest reo denegare, cum sint de
18 iure nostro introductæ, & hoc verum est
in ciuilibus. & multo magis in criminalibus.

Et si mandaret reum indefensum torqueri, Iudex non debet ei in hoc mandato obedire. Et dum volunt aliqui defensiones tolli, intelligas id posse fieri aliquando in causa ciuili, & pecuniaria, vel de defensione ciuili, non autem de naturali.

viij. Licet defensio quo ad eius substantiam, & prout est de iure naturali, & quæ crimẽ exclu-
23 dit a mera innocentia, non possit tolli a Principe, potest tamen tollere eam, quæ consistit in exceptionibus introductis a iure ciuili positiuo, & quo ad eius formam, & iuris positiui solemnitatem. *S*icut enim Princeps potest ius positiuum condere potest etiam illud tollere, & modum variare.

ix. Stante aliqua iusta causa Princeps, & Iudex potest denegare defensiones reo, sed iu-
24 sta causa quæ dicatur, consule Doct. & inter alias est, quando timetur populi tumultus, & quando delictum est plusquam notorium, alii vero casus habentur in iure communi, præter quos non creditur licitum esse huiusmodi defensiones negare.

x. *S*tatutum etiam potest tollere defensionis formam, modum, & solemnitatem à iure po-
26 sitiuo introductam, & restringere tempus, non tamen quo ad eius substantiam, & prout
27 est iuris naturalis. Scias tamen statutum de-
28 bere strictissime intelligi, vt minus corrigat ius

ius commune quam fit possibile.

xj. Consuetudo non potest tollere defensiones reo, quia si hoc facere non potest statutum
29 expresse, multo minus id potest tacite consuetudo. Et quando alicubi, vt in magna Cu-
30 ria Vicariæ Neapolis, ex processu informa-
31 tiuo, & negatis defensionibus torquetur reus, non procedit nisi in atrocissimis, & reis pessimæ vitæ, vt sunt incendiarii, raptores, insignes latrones. Hos tamen sit quatuor concurrentibus, vt causa sit delegata specialiter a Principe, & quod eadem suprema curia inquirat; secundo quod simus in atrocioribus, & occultis; tertio, si torquendus sit malæ conditionis, & famæ; quarto dum reus non se offert probaturum tale, quid, quo probato cessat tortura. Vnde vides has consuetudines esse restrictas, vt fere nihil operentur vltra ius commune.

xii. *Si* reus post torturam confessus sit, vel etiam sine tortura prætendatur conuictus,
32 non potest iudex contra ipsum sententiam proferre, nisi prius idem concesso termino ad dicendum, & opponendum contra suam confessionem, vel probationes respectiue, potest enim reus multa opponere aduersus suam cōfessionem. Et si non se defendet in termino videtur in cōfessione perseuerare, & condemnandus est. Et hæc est totius mundi practica.

xii. Si reus sit cōuictus, siue cōfessus, antequam

Hh 2 condemne-

condemnetur, tenetur Iudex ex officio, & etiã
35 reo non petente defensiones, & terminum ad
40 se defendendum illi assignare. Et hæc est communis practica.

14 In atrocissimis delictis, quæcunq. sint, etiã hęresis, & lęsæ maiestatis nullo pacto sunt neganu-
41 dæ reo defensiones, & terminus ad se defendẽdũ, etiam in occultis, & difficilis probationis.

15 Quantumcunque aliquis sit pessimæ famæ, non potest ei denegari defensio copia inditio-
47 rum, & terminis competens, posset enim probare contrarium, & bonam similiter, nec
49 excommunicato denegantur, quia, nec Dia-
50 bolo, si esset in iudicio, auferentur defensiones.

16 Denegandæ non sunt reo defensiones, etiam quod Iudex timeat de subornatione testium
68 examinandorum ad eiusdem rei defensiones,
70 vel quia esset potens opibus, vel amicis. Si vero agitur de reo contra Principem, modus tantum restringitur, vt dictum est sup. decis. 16. sed copia non denegatur.

17 Etiam quod Iudex procedat ex officio, & per inquisitionem, nullo modo reus debet esse indefensus, & indiciorum habebit copiam.

18 Pro communi, & vera sententia teneas Iudicem debere dare defensiones reo, siue petat, siue
99 non petat, aut si Doctor, nobilis, & sagax, siue rusticus, mulier, idiota, & cuiuscunq. conditionis. Hoc idem seruatur in crimine blasphemiæ

penes

102 penes Doctores, & peritiores Iudices; Etiam in delicto sodomiæ, in quo forsam aliquid probabitur, quo effigietur pęna saltem ordinaria.

xix. Si Iudex defensiones denegat, reus potest appellare ab ipsis denegatis, & ipse Iudex
72.73. tenetur in Syndicatu.

xx. Non tenetur reus dicere Iudici, quales defensiones velit facere, seu interrogetur,
74.79 siue non ab illo, nec exprimi causa debet.

xxj Reus potest se defendere quocunque tempore, ac termino illi per Iudicem assignato, ac
81 etiam si non fuerit assignatus, & in qualibet iudicij parte, & post testium publicationem, & conclusionem in causa datam ex Iudicis of-
83 ficio, & non ad instantiam partis; item quod directe, & immediate, & sic euidenter probatur innocentia rei condemnati, puta per probationem negatiuæ, seu alio modo, aliter secus.

xxij. Denegatis defensionibus, si reus fuerit tortus, & confessus, confesio non valet, nec etiã
84 valent omnia inde ex tali processu sequuta. Imo Auenioni aliquando absolutus fuit reus à confessatis criminibus etiam quod de illorum corpore constaret; & quod talis confesio esset adminiculata duorum aliorum sociorum criminibus, & hoc fuit, quia denegatæ reo fuerunt defensiones.

81 Si delinquentes sint plures, quorum vnus sit

carceratus, alii vero aufugerint, ipsi reo non
155 dantur copiæ indiciorum, nec publicatur processus, nisi prius ipsis contumacibus condemnatis. Et hæc est practica quidquid sit de iure.

xxiv. Indiciorum copia non datur nisi publicato processu, nec reo, nec accusatori, etiã si pete-
154 ret pro interesse Fisci, nisi ex magna causa in atrociorib. in quib. est difficile aliter habere indicia, ostendũtur enim accusatori examina reorũ, vt sciat melius subministrare indicia.

xxv. In copia indiciorũ sunt publicanda nomina testium examinatorum ad hoc, vt reus posit
85 contra eos exceptiones dare. Et hoc proce-
87 dit, etiam si reus sit potens, & timeatur de periculo contra testes. In crimine tamen hæ-
88 resis, non dantur testium nomina, nec circumstantiæ, ex quibus deuenire quis posit in cognitione examinatorum. Et hæc est practica communis, & præceptum Vrbis. Et ego, qui sum Inquisitor Vicentiæ, iam per sexsennium, hæc obseruare studeo iussus.

xxv. Expensis rei datur indiciorum copia ipsimet. Verum sit adeo pauper: vt non posit
159 copias eas habere, debet ei per Iudicem gratis dari.

xxvi. Dum aliquis est insignis facinorosus: sicut potest ipse suis defensionibus renunciare, ita
107 possunt ei denegari, sed aduerte, quod in
109 hoc non operatur atrocitas delicti, quia

etiam

etiã in atrocissimis diximus dari defensiones, sed bene operatur notorietas delicti, & cũ res illius redacta sit ad notoriũ Et scias, quod ad hoc quod aliquis dicatur latro famosus, nõ sufficit, quod per testes sit probatum esse talem, sed oportet, vt constet de illius delictis, in specie.

xvij. Vbi certum est reo nullam competere defensionem. Vel vbi certum est peti de-
106 fensionem per calumniam, & ad protrahendum in longum condemnationem, tunc Iudex potest iure denegare defensiones, tanquam calumniose petitas. Quando autem petãtur ca lumniose, dicas, quod solum in casibus in iure expressis, vt est in fragranti, & notorijs, sed ex iure impressis non denegabis defensiones vllo modo, cuicumque sit.

xxviij. Reus non potest suis defensionibus renunciare, & si renunciat, renunciatio nulla est. Et
51 ista locum habet nedum in enormibus, & ge-
54 neraliter, sed etiam quod renunciatio sit iuramento vallata. Et etiam quod reus adiungat
55 causam: dicens certo se scire, quod nulla sibi
56 competit defensio. Si tamen constaret notoriè, & dixi notoriè nullas in rei veritate reum
58 habere defensiones, & hoc illi manifestum esset, & non foret indictus à Iudice, tunc vtique bene valet renunciatio.

xxix. Renunciare poterit suis defensionibus reus quando repertus est in fragranti crimine. Reus
61.62 iam confessus, insignis, & publicus latro,

3 Assassinius, qui est publicus hostis, qui pro tali sit cognitus, Et quando sumus in pænis capitalibus, seu corporalibus, secus non corporalibus, & pecuniarijs, in quibus non est prohibi-
65 tum suis renunciare defensionibus, & quando sunt defensiones introductæ à statutis, vel sunt de apicibus iuris.

De repetitione torturæ.

xxx. In repetitione, seu continuatione torturæ denegantur defensiones tanquam calumniose
160 petitæ, quia non est noua tortura, sed continuatio primæ. Et hoc est verum, si reus antea copiam habuerit indiciorum, & terminum ad se defendendum, quod vel non recepit, vel si recepit, aut nihil pro sui defensione deduxit, vel si deduxit, non tamen purgauit contra ipsum laborantia.

xxxj. Si tamen reus ante repetitionem torturæ aliquid allegaret pro sua innocentia detegen-
161 da, vt imputatus de homicidio diceret. Nõ repetatis torturam, quia volo probare, quod is, qui occisus prætenditur, nunc viuit aut quid simile, Iudex debet supersedere, etiam si reum condemnasset, & multo magis tenetur supersedere à tortura, donec videat, an verificetur, quod promisit de nouo allegare.

xxxiij. Si Iudex processit ad torturam ex pro cessu

cessu informatiuo, & ipso non petente co-
162 pias inditiorum; tunc si ante repetitio-
nem torturæ reus petierit copias ante non
petitas, non possunt ei vllo pacto denegari
Sed si non ex processu informatiuo, sed ex
legitimo, & publicato processu, ac ex testib.
vel parte citata repetitis, vel ad eius faciem
confutatis, potest iudex adhuc non peten-
te copias inditiorum, deuenire ad aliam
torturam, non obstante quod tales copias
petat ante repetitionem, quia non sumus
in noua tortura, vt d. est, & sibi imputet
reus, quare ante torturã copias nõ petierit.
xxxiv. Si vigore alicuius priuilegij, vt facit ma
gna Curia Vicariæ sua preæminentia tor-
164 queat reum, ex suo processu informatiuo
denegata copia inditiorum, in dubio ad-
huc et, an possit deueniri ad torturæ repe-
titionem eadem copia denegata. vide Flam.
Cart. in sua Pract. interr. reo. lib. 4. Vbi vtra-
que pars defenditur.
xxxv. Quando tortura esset denuo infligenda
non ex antiquis, sed ex nouis inditiis, sine
166 dubio dandum est copia inditiorum nouo-
rum ante Et hæc non est continuatio tor-
turæ, sed noua tortura.
xxxvj. Si reus tortus, & confessus non vult ra
tificare suam confessionem, allegans illius
166 errorem, & offerens se talem errorem pro-
baturum, antequam Iudex eum repetat in-
tormen-

tormentis, debet eum ponere ad largã cũ termino de allegato suæ confessionis errore.

De defensionibus dandis, vel non dandis testibus.

xxx vj Testis quando conuincitur ex suo proprio dicto, seu confessione, aduersus quam proba-
148 biliter nihil deducere pót, q non sit varius, sed mendax, constat ex propria confessione, qđ & fuit præsens delicto, & tamẽ recusat dicere veritatẽ, seu est varius in ea dicẽda, vel ex alijs præsumptionib. probabilib. ex eiusdẽ testis confessione profluentib. apparet, quod est verisimiliter informatus, siue petat, siue nõ, defensiones nõ sunt ei dãdę ante torturã

xxxvij. Si constat de mẽdacio testis, per alios testes, qui dicunt ipsum fuisse pręsentem deli-
148 cto, non debent huic testi denegari defensiones, quibus forsan probabit eos esse falsos, vel inimicos, vel aliàs de iure inhabiles.

xxxviij. In his contra aliquos Doct. noli attẽdere timorẽ subornationis, quia si talis timor at-
147 tenderetur, nunquam reo darentur defensiones, quia semper potest dubitari, vt reus possit à suis aduocatis instrui, & tamẽ eas debere dari, iura sunt certiss. tũ in reo, tũ in teste.

xxxix Testis quãdo torquetur vti varius, vacil-lãs, mẽdax, seu recusãs dicere veritatẽ, vt su-
149 pra dictũ est cũ eo procedatur; sed si tanquã
150 seruus, criminosus, seu aliàs infamis, vel so-

cius

cius criminis esset torquēdus, si de tali qualitate cōstat ex eius propria confessione, vel aliàs notorie, non est audiēdus in suis defensionib. Si vero non constat vel suo proprio dicto, vel notorie, prius est dispurādum, an talis sit. Et hæc est practica per orbem, quidquid sit de iure.

xli. *Si* quis erit testis simpliciter, & non inquiritur de delicto, non est necesse, vt habeat de-
150 fensiones. Secus si esset testis, quo ad alios & principalis quo ad se, quia tūc nō potest ei denegari copia indiciorum.

xlii. Si summarie proceditur, vt in furto facto in aliquo hospitio, dū pro eo inueniendū torquentur familiares hospitis, tamen dandæ sūt eis defensiones ad probandum bonam famam, & ad se defendendum.

QVAEST. XL. DECIS.

Tortura est remedium subsidiarium, & ideo reo conuicto dari non debet. Sed quid si detur; An per eam purgentur indicia, & plenæ probationes.

Torturæ tanta est vis, vt in ea persistens
1 negâdo, vel nō persistens fatendo, quidquid dixerit, præsumitur dixisse veritatē, & pur
3 gasse indicia ante torturam contra eum labo-
8 rantia, vrgentia, vel indubitata, & etiam plenas probationes,

Qui

j. Qui erit conuictus de crimine, non debet torqueri, quod si torquebitur, & tortus in tor
6 tura perstiterit, ipse reus erit absoluendus quo
8 ad pænam ordinariam, secus quo ad extraordinariam, vt exilij, vel triremium quo ad tempus vel perpetuarum, si contra eum stabant vr
11 gentissima, & indubitata indicia. Si vero reus non est conuictus plenis probationibus, sed
13 tantummodo grauatus indicijs vrgentibus, &
14 etiam indubitatis, vel præsumptionibus, ac coniecturis euidentibus, & violentis, hac pæ-
15 na extraordinaria non punietur, quia ex dd. ndiciis etiam quod tortus non fuerit non con idemnaretur, nisi illa pæna, & tortura non debet ei aliquid prodesse?

iij, Ea tortura non absoluitur reus, quando infligitur non super delicto de quo est conuictus
16 seu confessus, sed pro habenda vlteriori verita-
17 te, vel qualitatibus aggrauantibus, vel sociis complicibus, & particibus quomodocumque
18 iuxta facti contingentiam.

iv. Quando datur hæc tortura, debet præmitii protestatio, quod non est torquendus super
19 principali delicto, & super iis, de quibus est conuictus, vel confessus, sed pro vlteriori verit. vel pro habendis, &c. vt d. est. Et hæc protestatio saluat Fisco ius suum, vt possit enim ordinaria pęna condemnare.

v. Illa protestatio non iuuaret iudici, si reus interogaretur super delicto principali, vel de qui bus

20 bus est conuictus, vel de illorum annexis ag-
21 grauantib. siue Iudex oretenus interroget, seu
22 in scriptis, & etiam quod per extensum Nota-
23 rius non scribat interrogationem.

6 Si reus est conuictus, vel confessus de prin-
cipali, torqueatur de aliis, vt supra secus si non
28 esset confessus, vel conuictus.

7 Ad habendam veritatem qualitatum, & com
plicum tortura debet esse moderata, nec vltra
27 mediã horam, & in bannito capitaliter. Quod
si erit immoderata, & reus prosteterit in nega-
tiua, ei proderit in punitione delicti principa-
lis.

26 Prædicta omnia intellige, si adsunt legitima
indicia ad interrogandum reum de sociis, &
illis qualitatibus.

QVAEST. XXXXI. DECIS.

Tortura quibus personis possit inferri & quibus non.

1 OMnibus personis tortura inferri potest,
1 nisi expresse à iure prohibitæ reperiãtur

2 Clericus potest torqueri, si præcedit in ge
nere infamia, & si præcedunt grauiora, & vrgē
9 tiora inditia, quam ea quæ a iure requiruntur
in tortura laicorum, qui ob clericatum spe-
cialem habet in se bonitatis præsumptio-
nem non habitam à laicis. Imo in omni deli-
cto

cto clerici sunt fauorabiliores quam laici,& sæpe indicia per quæ conuincuntur laici, nihil operantur contra clericos.
iii. Tortura,quæ dabitur clerico,debet esse moderata,& leuior ea quæ laicis infertur, & cũ pie-
11 tate,& religione,& sine rigore debet torqueri
13 Hoc dixerim in comparatione laici, & extra enormia delicta,quia vbi delictum est grauius, grauior tortura inferẽda est;&aliquãdo delicta clericorũ sunt grauiora,quam delicta laicorum
iv. Et si de iure clerici torqueri non possint à ministris laicis etiam de mandato Episcopi,nisi
14 quando eum ligant, vt in assassinio,& clericis
15 tortibus debetur, tamen practica, & communis obseruantia est in contrarium.
v. Minor quatuordecim annorum non torquetur,nec etiam ligatur, quando ligatura est mul
16 tum stricta, hæc enim æquiparatur torturæ,
17 Hic autem potest terreri ferula cedi, & alio tormento leuiori, vt sibillorum affligi.
vj. Si statutum habilitaret minorem quatuordecim annorum ad testificandum, tunc etiam
27 torqueri poterit ferula, habena, & leuiori alio
23 tormento, non autem fune.
vii. Si quis esset maior quatuordecim annorũ, & minor viginti, potest non solum terreri, sed
21 etiam torqueri leuiter, attamen & secundum qualitatem personæ.
viij. Si esset minor 14. & maior septem, tunc nullatenus nec torqueri, nec terreri potest

20 poteſt, quomodocumque.

ix. Senex decrepitus. i. annorum 70. non torquetur vllo modo, minor vero his annis vtique
24 dummodo non ſit debilis compleſsionis ;
valetudinarius, & imbecillis, vt multi ann.
25 60. ſunt, ac ſi decrepitus. Vnde videat Iu-
27 dex ſuo arbitrio, quid agendum.

x. 29 Decrepitus poteſt terreri, non tamen nec etiam leuiter torqueri.

xi. Milites priuati. ideſt qui hodie ſub vno capitaneo, & cras ſub alio militant, non ſunt
30 exempti à tortura. Milites, vero primarii
vt equites, & Capitanei de iure non tor-
33 quentur, tamen practica oppoſitum tenet, &
45 indifferenter omnes torquentur.

xii. Doctores ſunt exempti, actu legentes, aduocantes, & etiam depoſiti actu legendi, &
37 aduocandi. Similiter Doctor imperitus, &
40 quicumque ſit, ne Doctoratus dignitati iniu-
41 ria fiat, debet eſſe immunis. Hanc Deciſ. in-
42 tellige de iure, & ſecundum omnes Doct. ſecundum vero conſuetudinem, & de facto con-
54 trarium ſeruatur. Vnde ſiue talis conſuetu-
56 do valeat, ſiue non, Doctores indiſtincte torquentur, dummodo legitima præcedant in-
48 dicia, quæ debent eſſe vrgentiora, & grauio-
47 ra, quam in aliis non Doctoribus, cum habeat pro ſe præſumptionem iuris.

xiii. De iure non poſſunt torqueri Decuriones ciuitatum, eorumque Filii, Nepotes cum

Pate.

57.58.Parentes.Et etiam qui olim fuerunt,& ho
dic non sunt Decuriones, quique infames non
60.61 exciterunt,nec falsi crimen commiserunt,&
66 nisi in officio,vel ante Decurionatum tum de
liquerunt.
xiv De facto vero, & praxi Decuriones, Antiani, Priores, & Consiliarij ciuitatum quo-
69 tidie, & indistinctę capiantur, & torquentur
69 non solum finito officio, sed etiam eo durante, si delicti qualitas id patiatur.
xv. Qui in aliqua magna dignitate sunt positi, vnde dicantur Illustrissimi, aut Clarissimi,non
70 torquentur, neque vt rei, neque vt testes.
72.Illa tamen dignitas debet reddere hominem Clariss.
xvj. Existens in aliquo magno,& eminenti Magistratu, vt Rectores Ciuitatum, & officiales
73 Principium durante eo Magistratu à tortura excusantur.
xvij.Generaliter personæ nobiles non torquētur de iure,quæ verè nobiles sunt; tamē hodie pra
74 75.xis in contrarium. Requiruntur in eis indi
77 cia grauiora iis,quæ conueniunt nō nobilibus
18 Mulier grauida ex coitu licito, vel illicito, etiam quod esset grauida decem, vel viginti
80.83.dierum tantum, est libera à tortura, imo
84 & à territione ob periculum partus.
xix 79 Etiam non torquebitur post partum per quadraginta dies.
xx Idem est dicendum de mulier lactante, si
tamen

tamen alia nutrix non reperiretur, quæ lacta-
80 re posset Infantem.

xxi. Si mulier dixerit, se esse grauidam standum
85 est arbitrio Medicorum, & Obstetricum.

xxij. Qui Reipublicæ vtilis est, non torquetur
si dubitatur, quod eo torméto redderetur inha
88 bilis, & debilitaretur aliquo membro.

xxiii. Surdus, & mutus, Episcopus etiam si ha
beret contra se vrgentiss. indicia; infirmus, vel
89. 92. aliquo membro debilitatus arbitrio Me-
dici iurantis. Seruus contra Dominum suum
nisi in quibusdam casibus, de quibus Crimina-
94 listæ, alii non torquentur.

xxiv. Si aliquis torqueatur, qui non debet tor-
95 queri, & fateatur, confessio etiam quod sit ra-
96 tificata non valet. Et iudex sic torquens de-
98 bet puniri arbitrarie, iuxta facti, & persona-
rum qualitatem. Et torquendus impune ei resi
stere potest, ne torqueatur.

xxv. In criminibus exceptis, vt læsæ Maiestatis
diuinæ, & humanæ, homicidii contra magnam
100 personam, ingentis assassinii, priuati carceris,
101 falsi priuilegiati, vel ratione personæ, vel di-
gnitatum absque vlla prærogatiua possunt tor
queri.

xxvi. Minor 14. annorũ, & omnes alii, qui de iure
non possunt torqueri, vt decrepiti, &c. in cri-
102 mine læsæ Maiestatis, hæresis, & his simili-
103 bus delictis possunt torqueri, nisi esset pericu
lum, quod mors sequatur, in quo casu standam

est iudicio peritorum. Hæc tortura fit moderate, vel terreantur, vel ferula cedantur, si hæ personæ prohibitæ sunt torqueri, non sunt tamen prohibitæ terreri.

xxvij. Territio verbalis fit cum omnibus personis, etiam quod non possint torqueri. Ter
106 ritio realis, quæ fit expoliatione, ligatione,
107 conductione ad locum torturæ, & funi applicatione, fiet in personis exceptis ob corporis debilitatem, vt est decrepitus, vel minor, dummodo non eleuentur.

xxviij Persona excepta beneficio alterius, vt est mulier prægnans, vel priuilegio perso-
108 næ, aut dignitatis, vt sunt positi in aliqua
106 dignitate, cũ sit eadem dignitatis ratio in territione reali, quæ in ipsa tortura, sicut nõ possũt torqueri, ita nec realiter terreri.

xxix. Omnes personæ, quæ non possunt torqueri de iure poterunt torqueri principe con-
110 sulto, vel mandante.

xxx. Reus, qui de iure torqueri nõ potest, si habet contra legitima indicia ad torquendũ,
111 poterit ratione dictorum indiciorum in aliquam pænam extraordinariam, vt puta pecuniariam, vel exilij condemnari.

QVAEST. XLII. DECIS.

Tortura, in qua causa possit inferri, & in qua non.

1 IN omnibus causis criminalibus, & in omnibus criminib. in quibus à iure contrariũ ex-

expresse prohibitum non reperitur, si præce-
2 dant legitima indicia, & veritas aliter haberi non potest, inferri potest tortura. Et loquor de causis, in quibus de iure imponenda est pæna corporalis.

ij. In leuibus delictis non atrocibus, nec capitalibus, in quibus etiam quod legitima præ-
6 cedant indicia, minimè torturæ locus est. Vt
7 est furtum paruæ rei, duorum, aut trium ducatorum, armorum delatio, ire nocte sine lumine, verbalis iniuria, capillis quempiam conuellere, & proiicere lapides in aliquem.

iij. Vbi pro delicto imponenda venit pæna pecuniaria, non est locus quæstioni. Similiter vbi
9 agitur de pæna exilij tantum, & in illo delicto in quo non agebatur de pæna vitæ, aut membri mutilatione, aut abscissione.

iv. Pæna libelli famosi si iniuriatus infamatur de delicto, pro quo non esset plectendus cor-
11 poraliter, sed pecuniariter, reus non est tor-
12 quendus.

v. In causa ciuili, & pecuniaria rei non torquentur, siue agatur ciuiliter, siue criminaliter con
26 tra hominem liberũ, secus in seruo, qui potest
29 torqueri, si veritas aliter haberi non potest.

vi. Quando de crimine tractatur, licet ciuiliter, vt puta quando de falso ciuiliter agitur, non deuenitur ad torturam, & hæc est verior opinio, & communis practica.

vii. Quando causa ciuilis, & pecuniaria habet

crimen annexum, quæstioni locus erit, si aga-
33 tur criminaliter, & non ciuiliter, & si illud
34 crimen annexum, sit tale, vt in eo de sui natura possit reus torqueri. Et his duobus non extantibus secus erit.

viij. Proceditur ad torturam contra Mercato-
35 res fallitos, vt indicent pecunias ipsis datas, quas denegant habere, & dicunt perdidisse; qui cum sint ad mentiendum faciles, stat contra eos mala præsumptio. Et hoc intellige, si
38 agitur criminaliter, videlicet quoad restitu-
39 tionem vsurarum, & ad pœnam, secus si ciuiliter tantum, ad restitutionem vsurarum.

ix. Causa pecuniaria, in qua agitur de rebus Fisci occultatis, vel asportatis, dat locum quæ-
40 stioni dummodo agatur criminaliter, & in-
42 quisitus, sit malæ famæ, & adsint legitima indicia, aliàs secus. In personis vero non infamibus, vt sunt vxores bonæ vitæ, statur earum iuramento.

x. Pro interesse ciuili deuenietur ad torturam contra eum, qui criminaliter molestari non po-
43 test pro delicto, de quo fuit vel aggratiatus à Principe, vel se composuit cum Fisco, & Præside.

FINIS.

INDEX
LOCVPLETISSIMVS
Rerum iuxta, & Verborum notabilium in hoc Tractatu contentarum.

Nunc primum ordine alphabetico in studiosorũ gratiam elaboratus, & rite contextus.

A

Ii 3 Quinctii

protesta-

Banni-

Cada-

C

Cir-

clau-

Et

Confes-

Con-

per

vel

Exem-

Forma

super

Homi-

H

re

iudex

iudices

dicatur

Officium

pro

princi-

Q

Reco-

Reme-

Responsio

Et

S

Sub-

quem

Tor-

Vici-

FINIS.

